

APPELTJES VAN HET Zeeuwsland

Bandversiering van Luc Verstraete

Provinciale Kulturele Bibliotheek

APPELTJES VAN HET MEETJESLAND

JAARBOEK
van het
HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP
VAN HET MEETJESLAND
Nr. 37 - 1986

MALDEGEM
1986

Uitgegeven met de steun van het

Ministerie van Nederlandse Cultuur

en het

Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen

OORLOGSGEBEURTENISSEN TE KNESSELARE OP 27 MEI 1940 EN HUN AANLOOP.

INLEIDING.

Men kan er geen geschiedenis van de Achttiendaagse Veldtocht op naslaan of de naam KNESSELARE duikt er herhaaldelijk in op. Met rechtmatige trots mochten sindsdien twee regimenten die naam in gouden letters op hun wapperende standaard laten schitteren.
Meer recent werd op 13 september 1980 een memorial op de plaats van het hevigste treffen in de Hooiestraat opgericht.
Redenen genoeg dus om het historisch verloop van de gevechten even nader te belichten ; aan de vergetelheid te ontrukken wat hier zowat bijna een halve eeuw geleden is geschied.

De bronnen 1940 voor een detailstudie zijn niet omvangrijk. Grotendeels uit veiligheidsoogmerk werden op de kapitulatiedag en de onmiddellijk daaropvolgende dagen de meeste Belgische archieven vernietigd. Sommige documenten zijn nog in privaat bezit, gehouden als een kostbaar souvenir, maar dus praktisch onvindbaar.

Voor deze studie hebben we gebruik gemaakt van gegevens uit de voorhanden zijnde publicaties, van originele documenten (of kopieën) en naoorlogse verslagen uit de mappen 1940 in het Centrum voor Historische Documentatie van de Krijgsmacht. ([1]).

Van Duitse zijde consulteerden we, naast de schaarse publicaties, het Kriegstagebuch van de 208 Infanterie-Division en een aantal aanvullende stukken uit het Bundesarchiv-Militärarchiv in Freiburg im Breisgau. Ook hier zijn, dan weliswaar in andere omstandigheden (luchtraids), heel wat archieven onherroepelijk verloren gegaan, en berusten er eveneens ook nog talrijke andere in private hand ([2])..

Lokaal kon gebruik gemaakt worden van enkele bundels en de burgerlijke stand van de gemeente alsmede van het getuigenis van een dertigtal personen.

Aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog had men één bataljon Karabiniers-Wielrijders, bestaande uit drie compagnieën en een sectie mitrailleurs Hotchkiss, dat gekazerneerd was te Vilvoorde. Bij het zeer bloedig treffen in het kader van de gevechten van de cavaleriedivisie op de Getestelling, ter gelegenheid van de Slag bij Halen op 12 augustus 1914, gaven de Duitsers de leden ervan de bijnaam "Schwarze Teufels". ([3]).

---

(1) Kwartier Koningin Elisabeth, Evere.
(2) Voor wat Knesselare betreft geeft het Kriegstagebuch 208 I.D. nagenoeg geen inlichtingen meer.
(3) Jacmain : o.c./MVL : *Historique 1 Bon Cy/MVL : Historiek van het 1 Bon Kar.-Wielr.*

Tijdens het verder verloop van de oorlog werden uit die eenheid twee bataljons gevormd, die bij de lichte troepen, de cavalerie, werden gerekend.

Via Wingene en Maria-Aalter bereikte zo een bataljon tijdens de tweede fase van het Bevrijdingsoffensief in 1918, op 19 oktober om 10.40 u. de brug van Hoekstraat.
De Zwarte Duivels verdienden hier en ook in de volgende uren een eerste maal hun sporen te Knesselare. ([4]).
Toeval wilde dat nog geen volle tweeëntwintig jaar nadien, in de vroege morgen van 27 mei 1940, twee regimenten Karabiniers-Wielrijders als legerreserve in Maria-Aalter aankwamen.
Weer zouden ze in de eerst volgende uren stellingen te Knesselare innemen en in de loop van de namiddag er nieuwe lauweren oogsten.
In de geschiedenis zijn de namen Knesselare en Zwarte Duivels ontegensprekelijk nauw met elkaar verbonden !

Het valt buiten het bestek van deze studie de honende maar vertrokken kritiek destijds op ons leger geuit te weerleggen. De herhaalde terugtochten naar telkens opnieuw defensieve stellingen in het kader van de geallieerde operaties opgedrongen ; een vijandelijke overmacht van ook psychologisch ten top voorbereide troepen ; een voor het eerst taktisch ingeschakelde alles overheersende Luftwaffe ; nieuwe gevechtstechnieken als parachutage van troepen, gebruik van zweefvliegtuigen, de techniek van de 'holle lading' ; politieke tegenwind; een lange mobilisatie met een barre wintertijd, enz...
Dit alles was er de oorzaak van dat onze té zwaar bepakte en door de lange marsen erg vermoeide manschappen steeds meer gedemoraliseerd werden.

Hoofdzakelijk achter de Leie en het Schipdonkkanaal werd - hoewel ook hier zwakke schakels opvielen - hard slag geleverd.
Grif mag men aannemen dat onze troepen er minstens zo hard hebben gestreden als hun geallieerde Franse Poilus en Britse Tommy's ([5]).
De brief dd. 25 mei van Hitler aan de Duce spreekt al duidelijke taal ! ([6]).
Ook onze opperbevelhebber, Z.M. koning Leopold III schreef in zijn laatste legerdagorder van 28 mei : *"De geschiedenis zal leren dat ons leger volledig zijn plicht heeft vervuld"*. ([7]).

In volgende bladzijden zullen we trachten een objectief beeld te schetsen, voor een beperkt frontgebied, van een episode uit de strijd waar dit zeker bewaarheid werd.

HET OPERATIONEEL KADER.

De gebeurtenissen te Knesselare op de laatste oorlogsdag dienen gezien in het kader van de benarde gevechtssituatie achter het Schipdonkkanaal in de sector Oostwinkel-Ursel (12 IID) en meer in het bijzonder het verdedi-

(4) Corvelain : a.w.
(5) Stubbe : a.w. p. 155
(6) Jacobsen : a.w.
(7) GHK, 1e Sectie 148/49.

gen van de door het GHK om 10.10 u op 27/5 opgelegde nieuwe rechtgetrokken frontlijn, die over Knesselare liep. Daar het wegenknooppunt van Knesselaredorp als 't ware de draaispil bij de aftocht van de eenheden van het II LK vormt brengt dit natuurlijk ook zijn konsekwenties mee.

I De Belgische stellingen achter het Afleidingskanaal van de Leie.

Hoewel ook de zuidelijke sector van het V Legerkorps (6 en later 18 ID) niet buiten beschouwing kan worden gelaten, betreft het in hoofdzaak toch de zone aan het II Legerkorps toegewezen.

De *noordelijke grens* ervan, met het V Legerkorps dan, volgde een lijn lopend van het Schipdonkkanaal iets bezuiden Veldekensbrug, over kilometerpaal 5 op de weg Eeklo/Ursel bij Kruipuit, naar de kerk van Beernem. Ze werd verder doorgetrokken over kp. 6 op de weg Brugge/Ingelmunster (= kruispunt met de huidige autostrade op ongeveer 1 km zuid van Oostkamp). Deze lijn kruist het kanaal Gent/Brugge bij kilometerpaal 36.

De *zuidelijke grens,* met het VI LK, liep vanaf Durmen (VI LK), naar Aalterbrug (II LK) tot kilometerpaal 26 op het kanaal te Nieuwendam. Vandaar werd ze verder doorgetrokken over kilometerpaal 11 op de weg Brugge/Ingelmunster (= circa 1 km zuid van Waardamme) (1).

Beter dan een omstandige beschrijving geven we hierbij een schets met de ligging van de onderscheiden eenheden (schets 1).

Knesselare lag toen dus in de diensiensector van de divisies in lijn.

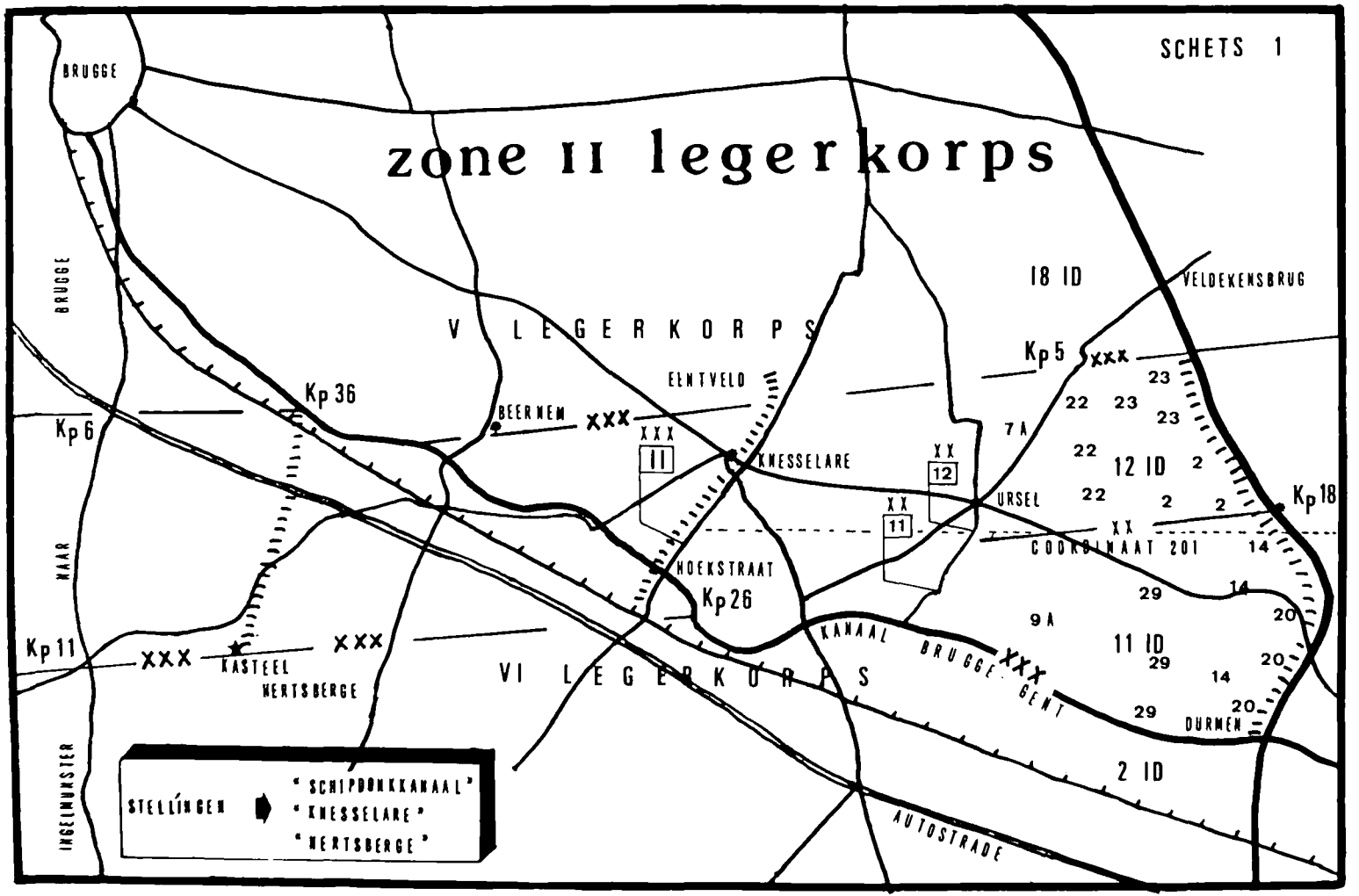
Reeds in de nacht van 23/24 mei had het HK van het II LK en de diensten van de provoost zich 400 m zuid van De Hoek geïnstalleerd (tel. Aalter 332 ; centrale X 3, nr. 25, in de omgeving van de huidige huisnummers 134 en 136).

Zo kwam ook de 13 ID, na haar beroerde dagen op het Kanaal van Terneuzen, zich te Knesselare en nabije omgeving hervormen. Haar C.P. was op 24 mei op 600m zuid van de toren van Knesselare, in de Kerkstraat dus, tijdelijk ondergebracht geweest. (2).

---

(1) II LK, 1° Bureau, nr I.C. 532/228 ; GHK, 1° Sectie, order 147/45 van 26/5 en 148/33 van 27/5.

(2) Te Knesselare hebben steeds geruchten de ronde gedaan dat ZM Koning Leopold III in het klooster te Knesselare zou zijn afgestapt. Hoewel we steeds sceptisch daar tegenover stonden is de zaak nu geklaard. Inderdaad op 23 mei heeft ZM, samen met zijn vleugeladjudant Gen Van Overstraeten, een bezoek aan de frontsector 'Kanaal van Terneuzen' gebracht. Via Balgerhoeke kwamen ze te Waarschoot bij Gen Michem (HK/II LK).
"*Op terugweg kruisten we eenheden van de 12 ID,* schrijft Gen. Van Overstraeten in *Dans l'état,* p. 306.
Ze zijn dus door de sector van de 12 ID, langs Zomergem, Ursel, Knesselare, terug naar het GHK (kasteel Kervijn te St-Andries) gereden.
Daar was ondertussen een parlementariër aangekomen met verzoek om Gent als open stad aan de Duitsers over te maken (Zie daarvoor o.a. *Tag und Nacht am Feind/Aufklärungs-Abteilungen im Westen,* uitgegeven in opdracht van het Oberkommando des Heeres, Gütersloh, 1942, pp. 65-70).
De koning heeft zijn toestemming verleend voor 24 mei om 06.00 u.

SCHETS 1
zone II legerkorps
BRUGGE
BRUGGE
V LEGERKORPS
18 ID
VELDEKENSBRUG
Kp 5
XXX
EENTVELD
Kp 36
Kp 6
BEERNEM
XXX
XXX
11
KNESSELARE
XX
12
7 A
22
23
12 ID
2
URSEL
22
2
Kp 18
XX
11
COOKSIJNAAT 201
14
HOEKSTRAAT
Kp 26
29
14
9 A
20
11 ID
KANAAL BRUGGE GENT
XXX
Kp 11
XXX
XXX
KASTEEL
HERTSBERGE
VI LEGERKORPS
29
14
20
DURMEN
2 ID
NAAR
INGELMUNSTER
AUTOSTRADE
STELLINGEN
"SCHIPDONKKANAAL"
"KNESSELARE"
"HERTSBERGE"

II Het Duitse operatiekader en hun maneuvergedachte

Op 24 mei hadden de Duitse eenheden, kort na de middag het kanaal bereikt.

Noordelijk van het kanaal Gent/Brugge trad zo op de Ostufer des Lys-Abzugskanals het XXVI A.K. op met twee divisies in lijn, één in reserve.

De bevelvoering over dit Armeekorps berustte in handen van de artilleriegeneraal Albert Wodrig.

Zelf stond dit legerkorps onder Armeeoberkommando 18 van de artilleriegeneraal von Küchler dat behoorde tot Heeresgruppe B van Generaloberst von Bock.

De optredende divisies waren :
noord : onder bevel van Generalmajor Gerhard Kauffmann de 256 I.D.

zuid : onder Generalmajor Moritz Andreas de 208 I.D.
reserve : de 225 I.D. met Generalleutnant Ernst Schaumburg, die te Vinkt werd ingeschakeld, in de namiddag van 26/5 in vervanging van de 56 I.D.

Bijna volgens een traditioneel patroon hadden ook hier weer de beide maneuvrerende divisies twee aantredende regimenten en één reserveregiment.

Voor de 256 I.D. is enkel het zuidelijk regiment van belang onder commando van Oberst Friedrich Weber (I.R. 481).

Zo trad het in de omgeving van Oostveld met zijn II Bataillon aan onder Oberstleutnant Pribyl.

Bij de 208 I.D., die ons uiteraard het meest aanbelangt, betreft het : ([3])

noord : Inf. Rgt. 338 met Oberstleutnant Ralf Sodan als Kommandeur.

zuid : Inf. Rgt. 309 met Oberstleutnant Adolf Raegener.

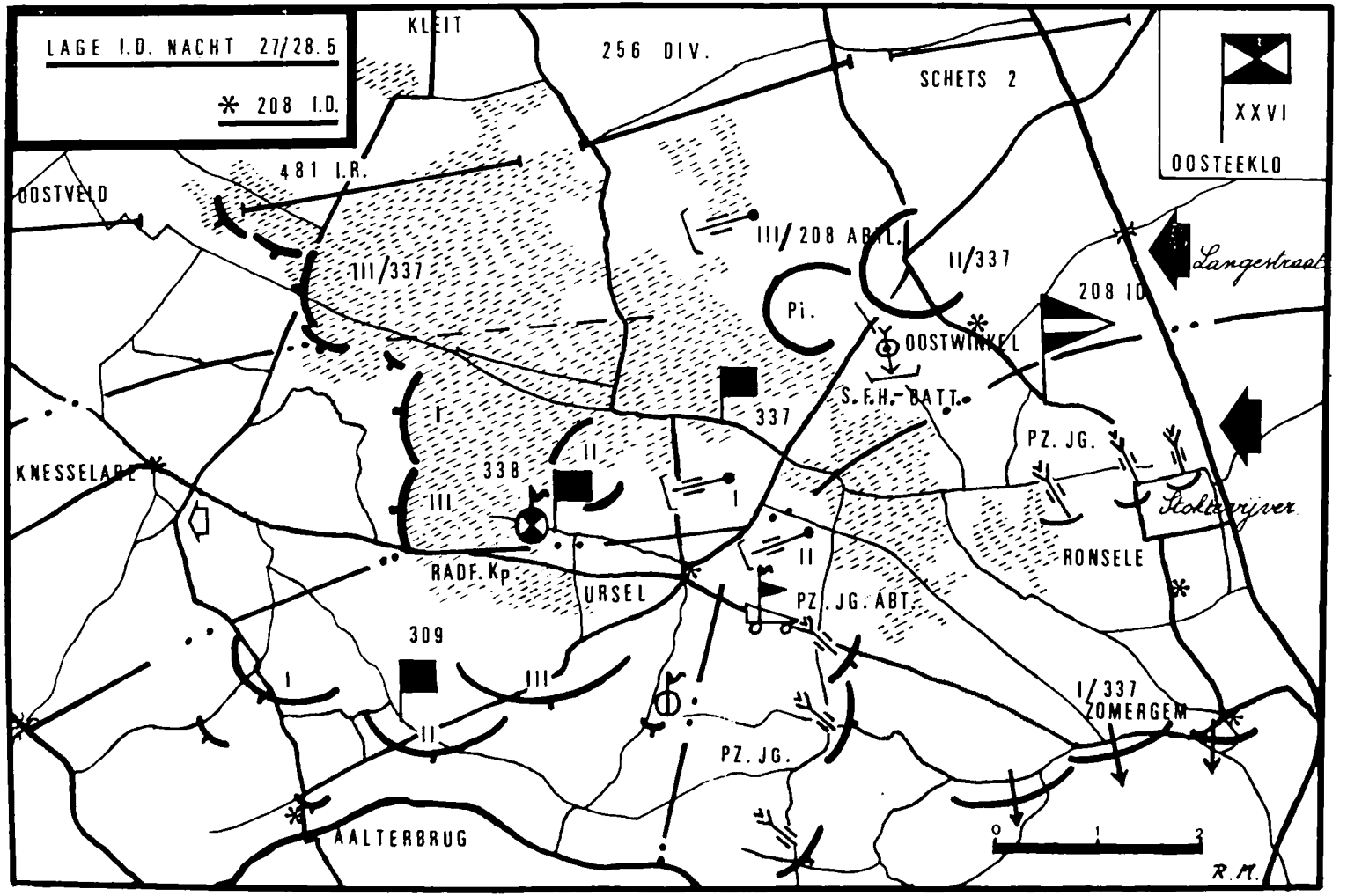
reserve : Inf. Rgt. 337 met Oberst Edgar Arndt als Kommandeur ([4]).

Voor de "Trennungslinie" die trouwens ook op Beernemkerk was gericht, verwijzen we naar schets 2.

Op 26 mei werden de Duitse aanvalseenheden in hun respektievelijke stellingen aangevoerd.

---

(3) Deze reservedivisie was in de omgeving van Berlijn in 1939 gevormd. Dit in de Wehrkreis III (Lübben) waar Generalmajor Andreas Landwehrkommandeur was. Zo kwam I.R. 309 tot stand te Guben (Ausbildungsleiter Oberstleutnant E. Geisler) : I.R. 337 en 338 in Cottbus (Ausbildungsleiter Maj. E. Arndt) ; A.R. 208 eveneens te Guben. De 208 I.D. kwam in 1945 bij Hohenelbe-Turnau (in Silezië) in Russische gevangenschap. (Tessin, a.w. pp. 33-38 en Stahl, a.w. p. 40).

LAGE I.D. NACHT 27/28.5
* 208 I.D.
KLEIT
256 DIV.
SCHETS 2
XXVI
OOSTEEKLO
481 I.R.
OOSTVELD
III/337
III/ 208 ABTL.
II/337
Pi.
208 ID
Langestraat
OOSTWINKEL
S.F.H.-BATT.
337
KNESSELARE
338
PZ. JG.
RADF. Kp
URSEL
PZ. JG. ABT.
RONSELE
309
I/337
ZOMERGEM
PZ. JG.
AALTERBRUG
0
1
3
R.M.

"Es waren eingesetzt rechts I.R. 338 aus dem Walde "Den Boschkant" heraus, links I.R. 309 an der Brückenstelle Stoktevijver" schrijft Generaalmajor Andreas ([5]).

De artillerie (A.R. 208 versterkt met 2 s.F.H.-Batterien/s. Art. Abt. 629) was tegen de middag nauwkeurig op die oversteekplaatsen ingeschoten.

Vóór de middag van 26 mei was het aanvalsuur reeds bepaald :

In het Kriegstagebuch B noteert men dat vanwege het 18 Leger tegen de middag volgend inlichtingsverslag voor ligt. We excerperen : *"XXVI A.K. tritt heute 16.00 Uhr ([6]) zum planmässigen Angriff aus seinen Brückenköpfen über den Lys-Abfluss-Kanal, in Richtung südl. Brügge vorbei, an".*

Het licht is echter heel wat later pas op groen gezet zo blijkt uit het Fernspruch van het Oberkommando des Heeres aan Heeresgruppen A und B. Het werd op 26/5 om 15.25 u opgenomen bij HGr. A waar het stuk bewaard bleef.

---

(4) De *divisie, van het type III Welle,* bestond uit drie regimenten van elk drie bataljons van weer elk drie fuselierscomp. (1-3, 5-7, 9-11/elk 12 lichte MG en een paar Granatwerfers) en één MGK (= mitrailleurscomp. 4,8 en 12/ elk 12 zware MG). De 13 compagnie was een Infanteriegeschutz Kompanie, hippomobiel, met 8 lichte kanonnen 75 mm.
De Kompanie 14 tenslotte was een antitankcompagnie met 12 kanonnen 37 mm (Pak) met halfketting-trekkers voor munitie en personeel.
Verder was er bij elk regiment een Pionier-zug (= stormfuselierspel.) met 6 lichte MG. Ook was er nog een hippomobiele kleine tros.
De andere divisionnaire eenheden :
Art. Reg (A.R. 208) met drie groepen van drie batterijen van elk 4 stukken, houwitsers 105 mm. Hier waren toegevoegd : twee batterijen van 4 stukken houwitsers 150 mm van A. Abt. 629.
Panzerjäger-Abteilung (Pz.Jg.Abt. 208) was een antitankbataljon bestaande uit drie gemotoriseerde compagnieën, elk 12 getrokken kanonnen 37 mm (6-wielig of halftrack voertuig).
Radfahrer Aufklärungs Schwadron (Radf. Aufkl. Schw. 208) bestond uit drie compagnieën, waarvan twee verkenners-wielrijders (elk 9 lichte MG en 2 zware MG) en één comp. met een gemotoriseerd geschutspeleton (2 kanonnen 75 mm) en één antitankpeleton van drie stukken getrokken door gepantserde voertuigen.
Al de grote staven hadden onderling een radioverbinding.
Pioniers Bataillon (Pi.Btl. 208) : drie hippomobiele compagnieën (elk 9 lichte MG) plus een lichte kolonne.
Nachrichten Abteilung (N.A. 208) : een transmissiebataljon met een Fernsprechkompanie en een Nachrichtenkompanie ; deze laatste gemotoriseerd.
Bij de verzorgingstroepen o.a. 1 San.Komp., een Feldlazarett en twee kleine Krankenkraftwagenzüge. (Mueller-Hillebrand : a.w. p II, 130).

(5) Rapport over het verloop van de veldtocht 15.5.40-28 5.40 door Generaalmajor Andreas aan Gen.Lt. der Art. Dr. Phil.h.c. von Rabenau, chef van het Heeresarchiv Potsdam (RH 26-208/11, p. 6).
s.F.H. = schwere Feldhaubitze/Zware veldhouwitser.

(6) Jacobsen : a w. p. 143. We zetten verder, zoals hier, de Duitse tijd in Belgische om. De Duitse tijd loopt één uur vooruit op de Belgische.

"2.) Heeresgruppe B greift im Rahmen ihres Angriffplanes weiter an" (7).

De slag achter het Schipdonkkanaal was begonnen !

De maneuvergedachten in het divisieorder van 26 mei behelzen het volgende : (8)

I.R. 338 zal oversteken bij de Langestraat, Oostwinkel innemen en doorstoten ten noorden van Ursel op Knesselare en Beernem.

I.R. 309 zal oversteken bij Stoktevijver, noordelijk van Ronsele doorstoten op Ursel en verder in de richting van St-Joris oprukken. Het zuivert met sterke middelen het gebied afgebakend door de lijn Ursel/Zomergem en de beide kanalen.

Panzerjäger-Abteilung 208 zal dit zelfde gebied van vijanden zuiveren. Het zal versterkt worden door het eerste bataljon van het 337 I.R.
De verkenners moeten gestadig in voeling met de vijand blijven.

III Kort overzicht van de gevechten

Het valt buiten het bestek van deze studie de gevechten achter het Schipdonkkanaal uitvoerig te bespreken, doch een algemeen beeld lijkt wel noodzakelijk.

Om 18.35 u loopt bij HGr. B een bericht van het AOK 18 binnen : "256 *I.D. Adegem genommen und steht entlang der Strasse nach Oostwinkel, dieses ist von der 208 I.D. noch nicht genommen" (9).*

Deze 208 I.D. had op 24 mei reeds een bruggehoofd nabij kp. 19600 m te Stoktevijver veroverd (III/309), doch dit was bij een Belgische tegenaanval op 25 mei vernietigd.

Op 26 mei kwam men op dezelfde plaats om 16 u over het kanaal (II/309), zoals nu ook bij de brug van de Langestraat (III/338).

Om 16.20 u is bij de Langestraat één bataljon en om 16.35 u bij Stoktevijver 2/3 van een bataljon aan de Belgische oever in gevechten gewikkeld.

---

(7) Idem p. 146. Op 23 mei was men op het Oberkommando des Heeres van oordeel dat HGr. A (met zijn pantsereenheden) als hamer en HGr. B als aambeeld fungeerde. De operaties noordelijk van Gent door XXVI A.K. werden door de chef van de gen. staf, de artilleriegeneraal F. Halder, als operationeel waardeloos beschouwd. (Zie Jacobsen, H.A. : *Generaloberst Halder/Kriegstagebuch*, Bd. I, p. 314).
Dit oponthoud is wellicht ook het gevolg van de ingreep van de Führer (bevel van 24/5 om 19.20 u) tegen de wil van het OKH en het merendeel van de generaals, waarbij aan de linkervleugel voor Duinkerke halt werd bevolen. Pas op 26 5 om 13.30 u kwam von Brauchitsch, Oberbefehlshaber des Heeres, van Hitler terug met de toelating om verder op te rukken (zie KTB/Halder, p. 318 en 320). De eerste orders in die zin vertrokken om 14.30 u.

(8) Het divisieorder staat volledig afgedrukt in Spittael, G. : a.w. p. 140-141.

(9) Jacobsen, Dok. :p . 146.

Omstreeks 17.15 u zijn 2000 gevangenen genomen in de omgeving van Oostwinkel (vnl. 23 Li), maar in het gebied van Stoktevijver, waar een T 13 in de strijd is geworpen bedraagt het aantal slechts 400 (vnl. II/2 Linie) ([5]).

Algemeen wordt aangenomen dat om 20.00 u Oostwinkel werd bereikt en dat het 23 Linie praktisch buiten gevecht was gesteld : het had overigens ook de zwaarste gevechten te verduren gehad ! Ook het II/2 Linie was in dit geval !

Bij de "Einbruch der Dammerung" (= ca 21 u) is het bruggehoofd ongeveer 2 km diep bij Oostwinkel en bij benadering slechts 1 km ten westen van Stoktevijver ([5]).

Zo is er dus bij valavond reeds een diepe penetratie binnen de lijnen van de 12 ID.

Generaloberst von Bock (HGr. B) zakt die dag naar het Armeeoberkommando 18 en de Gefechtsstand van de 208 I.D. te Waarschoot/Oostmoer af. Hij bezoekt verder de frontlijn meer zuidelijk.

In de avond schrijft hij in zijn persoonlijk dagboek het volgende : *"Der rechte Vorstoss nördlich Gent wird in Verbindung mit dem schneidigen Vorgegen des IV Armeekorps (aan het kanaal ten Z van Ieper gekomen), morgen sicherlich Früchte tragen"* ([10]).

De 11 ID - op haar frontsector feitelijk nog niet aangevallen - treft de eerste maatregelen om haar gebied te beveiligen door het aanleggen van een verdedigingsgordel naar het noorden gericht ter hoogte van de parallelcoördinaat 201, die nagenoeg de scheiding met de 12 ID vormt. (zie schets 1).

In de loop van de nacht en ook nog in de voormiddag van 27 mei wordt die verder naar het westen uitgebouwd.

Maar lopen we de zaken niet vooruit !

Het 1 Karabiniers "Prins Boudewijn", van de 6 ID, later van de 18 ID, de noordelijke buur van de 12 ID werd in de flanken bedreigd. Dit niet alleen zuidelijk, maar tevens noordelijk gezien de doorbraken bij Balgerhoeke en Raverschoot.

Op 27 mei om 01.00 u trok het dan ook op bevel naar de weg Ursel/Kleit terug. Hier ontstond dus een vrije ruimte waar de 338 en 337 Inf. Regimenten nagenoeg geen tegenstand meer te verwachten hadden.

Twee tegenaanvallen, richting Oostwinkel, door twee bataljons van het 22 Linie uitgevoerd, zouden doodbloeden in de vroege nacht.

Mede als gevolg van o.a. al deze gebeurtenissen werd 26 mei één van de drukste dagen op het GHK. *"Hij eindigde met de somberste vooruitzichten"*. ([11]).

---

(10) Id. p 86.

(11) Michiels : a.w. p. 212.

In de loop van de nacht trachtte het Pionier-Bataillon 208 bij de Langestraat zijn brug klaar te stomen ; het werd echter door de Belgische artillerie zo erg gehinderd dat dit hen pas iets vóór 10.00 u gelukte.

Ondertussen zijn tijdens de nacht en reeds zelfs van in de vroege avonduren met Flossäcke krijgsgevangenen afgevoerd en nieuwe troepen aangevoerd, zodat bij het dagdagen van 27 mei (dit is ca 04.30 u), twee versterkte regimenten, volgens Generalmajor Andreas *"zum Angriff antreten können"*.

De droom van verder geplande tegenaanvallen was in de nacht bij het II en V LK verdwenen. Trouwens bij nota GHK/1° Sectie 147/10 waren onderrichtingen bij de divisiestaven toegekomen :
infanterie sparen ; meer ageren met de artillerie ; ondanks zwakke effectieven toch de verdediging in diepte uitbouwen ; geen massale tegenaanvallen meer uitvoeren, liever met kleine goed in de hand gehouden groepen maneuvreren, die ook beter resultaat geven.

Vroeg in de morgen, wellicht vanaf 06.00 u ([12]), na een beroerde nacht, waarbij ze onder aanhoudend moorddadig artillerievuur lagen en zelfs bij Leischoot nog in het holle van de nacht een tegenaanval (III/22 Li) dienden af te slaan, zetten de bataljons hun opmars verder.

Het bruggehoofd Langestraat-Stoktevijver zal worden uitgebreid :
- *richting ZW*. naar Ursel toe, met van N naar Z, het I en III/338 I.R. (in tweede lijn volgt het II/338 I.R.) samen met het I/309 I.R. ; dit laatste bataljon, parallel aan de Diepenbeekstraat vorderend, geeft ons de richting aan.
- *richting Z*, vanuit Leischoot en de omgeving van Ronsele, naar Zomergem toe, met de resterende eenheden van het 309 I.R.

Generalmajor Andreas gaf aanvullende richtlijnen in zijn Gefechtsstand te Waarschoot/Oostmoer om 09.30 u ([13]).

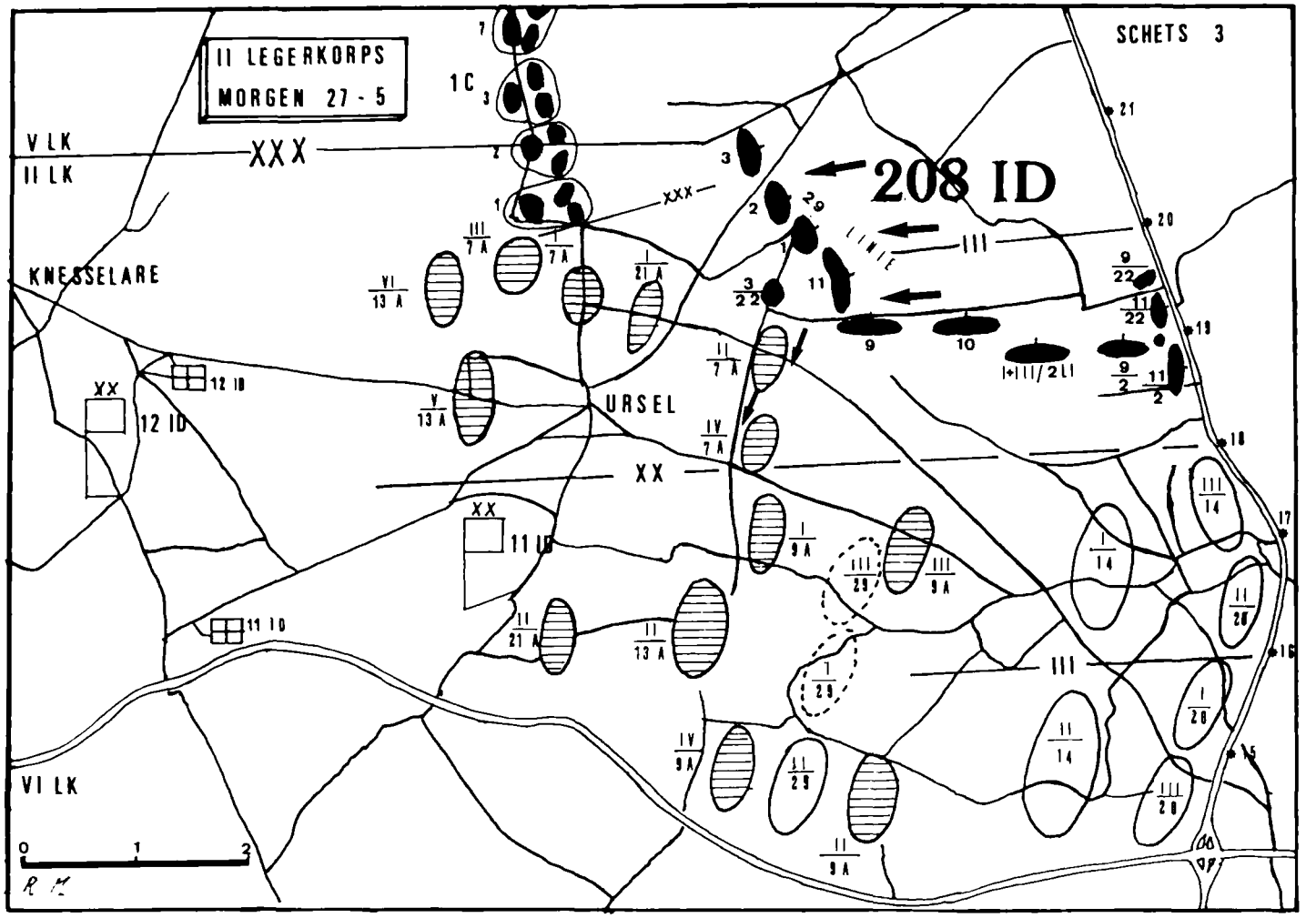
° *I.R. 338* wordt gedirigeerd naar de linie Hoekstraat/Aalterbrug.

° *I.R. 337* zal noordelijk van 338 opereren, de bossen aldaar zuiveren en oprukken naar de linie Zeldonk/St.-Joris.
(Het III bataljon is ondertussen overgekomen en vordert over Kruipuit naar zijn doel.
Het neemt geleidelijk, zonder veel moeite dus de vrijgekomen zone van het 1 Karabiniers in).

° *I.R. 309* zal, tussen Durmen en Oostmolen, de Brugse Vaart trachten te bereiken. Zo mogelijk moet het de steun van een lichte artilleriebatterij genieten. (Dit wordt I/208 A.R.).

° *Radfahren-Aufklärungs-Schwadron 208* (= Esk. Wielrijders-Verkenners) zal de verbinding verzekeren tussen I.R. 337 en de meer noordelijk gelegen 256 I.D.

(12) Duvigneaud : a.w. p. 28.
(13) KTB 208, Anlage 184.

II LEGERKORPS
MORGEN 27 - 5
SCHETS 3
208 ID
V LK
II LK
XXX
KNESSELARE
URSEL
XX
12 ID
11 ID
VI LK
LINIE

(Dit Schwadron lag in de morgen reeds op het kruispunt van Kruipuit, van vóór 08.15 u).

° *Panzerjäger-Abteilung 208* vervoegt zodra mogelijk Oostwinkel/Most. Verder is de divisiegeneraal van plan om zijn Gefechtsstand eerst over te brengen naar het kasteel Den Dam, later ergens langs de straat Oostwinkel/Ursel.

Over het I/309 I.R. zijn we het best ingelicht.
Het vorderde :
= *3° compagnie* links (het 1° peleton van de 4 MGK ([14]) en 2 fuselierspeletons van de 3 compagnie, versterkt omdat de linkerflank onbeschermd was, met één peleton Pz. Jg ; dit alles onder bevel van Hauptmann Dr Clauss, Kommandeur van de 4 MGK).
Links van de Diepenbeekstraat trad één fuselierspeleton v/d 3 comp. en een zware MG-Gruppe aan ; *op de weg zelf* eveneens een zware MG-Gruppe samen onder bevel van Leutnant Turs die vlug zwaar gekwetst geraakte.
Rechts van de Diepenbeekstraat het andere fuselierspeleton van de 3 compagnie met Hauptmann Clauss.
= *De 1° compagnie* sloot rechts aan. Verder traden dus noordelijk nog het III/338 I.R. en I/338 I.R. op, waarover we niets precies weten.

Tot omstreeks 09.00 u werden geen noemenswaardige vorderingen gemaakt.
In de Diepenbeekstraat had men tot tweemaal toe af te rekenen met een T 13. De tweede maal werd hij evenwel door een Pak van het inmiddels aangerukte Pz.Jg.-zug in brand geschoten.

Deze gevechtsgroep vorderde nu verder, viel de loopgraven van het III/29 Linie binnen, stootte dan meer links onverhoeds op de batterijen van de II/7 A (Kn 75 mm) en nog verder en wat later op deze van de IV/7 A (How 105 mm).

Volgens gegevens van het 7 A hadden de eerste contacten, uiteraard met verkenners, om 08.00 u plaats. Alle stukken gingen in vijandelijke hand over ([15]).

Zo vermeldt ook de Regimentskommandeur Adolf Raegener dit om 12.45 u in een geschreven bericht aan de divisie, bericht dat in het Kriegstagebuch 208 reeds om 13.00 u werd geboekt.
De divisiecommandopost was dus ondertussen al naar Most overgekomen.
"Es sind genommen die 4,5,6,10 und 11 Batterien des Art. Rgt 1 (eigenlijk 7 A)".
Ook II/21 A verliest twee batterijen omstreeks 08.50 u ([16]). Om 11 u was men door de bossen geraakt met de drie aantredende bataljons (I/309 en 1 en III/338).

(14) MGK = Maschinengewehre Kompanie. We volgen document MSg 1/753.
(15) 12 ID/7 A.
(16) 13 ID/21 A.

Dit blijkt ook onrechtstreeks uit een paar bewaarde berichten :

* Een Fernspruch van 10.45 u vanwege I.R. 309 aan de divisie :

"Unsere Artillerie darf auf keinen Fall mehr das Gelände diesseits Ursel beschiessen. Ursel ist den Ortsname. Feldstraet nicht beschiessen, durch 309 genommen".

Urseldorp blijkt dus door de voorposten bereikt of men staat toch op het punt dit te doen.

* Een "bericht" van Leutnant Müller om 11.30 u in Kriegstagebuch 208 geboekt :

"I.R. 309 heeft de linie Konijn-Veldstraat bereikt en I.R. 338 is met zijn linkervleugel eveneens bij Konijn beland".

De Duitsers zijn hier dus ook op de Eekloseweg bij kilometerpaal 8 !

* De laatste salvo's van het 3 Regiment Legerartillerie (Langedonk/Knesselare) van 10.25 u zijn ook op de bocht van de Veldkruisstraat dicht bij de Kalvarie afgevuurd.

De stellingen van de restanten van het 22 Linie en de beide bataljons van het 29 Linie zijn doorbroken !

De 12 ID (Gen. De Wulf), met de in versterking gestuurde bataljons van het 29 Linie, is hier praktisch buiten gevecht gesteld. In de nacht - ca 05.00 u - was haar hoofdkwartier uit de Vrekkemstraat, 800 m Z van de klokketoren van Ursel, naar de Hulhoek overgeplaatst ([17]).

Van nu af levert men enkel nog ophoudings- en vertragingsgevechten, vnl. met het Escadron Cyclisten van de 12 ID en gesprokkelde kleine groepen (meestal 29 Li) ([18]).

De hoeven van de Veldkruisstraat werden verder stormenderhand door de 3 compagnie, versterkt door een peleton van de Pz.Jg.Abt. en een groep van het Radf.Aufkl.Schwadron ingenomen.

De Pz.Jg. dreven een inmiddels uit de richting van Berken opduikende T 13 terug.

Veel buit naast het reeds vermelde geschut en toebehoren, o.a. twee getrokken Kn 47 mm die vuurden tot het laatste moment !

Een telling van 11.45 u spreekt van 93 officieren en 3025 manschappen die op het front van de 208 I.D. zijn krijgsgevangen genomen (rapport Andreas).

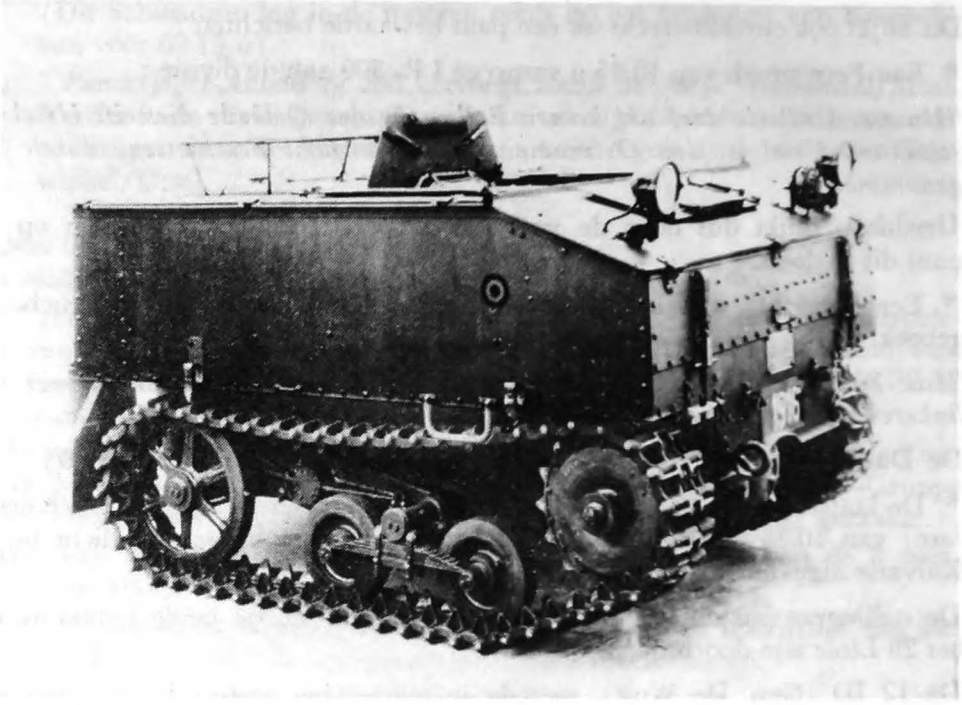
Op het kruispunt bij de Gentseweg werd halt bevolen !

Na ruggespraak met de Regimentskommandeur werd besloten in de richting Berken verder te trekken, doch kort nadien werd dit bevel gewijzigd. Die taak zou aan het II/309 I.R. worden opgedragen, terwijl het I/309 I.R. naar Urseldorp zou doorstoten in de richting van de Hulhoek (zie verder waarom).

---

(17) 12 ID/2 Bon Genie.

(18) Verslag 't Serstevens en Duvigneaud : a.w. p. 23-34.

Collecties Koninklijk Legermuseum-Brussel.

TREKKER UTILITY B.

Werd, naast de latere en betere gepantserde tractor Ford/Marmon-Herrington, gebruikt als tractie- en tevens bevoorradingsvoertuig voor het antitankkanon 47 mm. Deze full-track was een Ford 4-cylinder van 52 pk. met vier versnellingen vóór- en één achteruit. Hij was, zoals overigens onze T 13, gebouwd door S.A. Ateliers de Construction de Familleureux onder de licentie Vickers-Armstrongs (Ltd.-GB.). Totaal gewicht 1960 kg. Dus heel wat kleiner dan de T 13 of de T 15. De Duitsers hebben later onze Utility's, voor zover ze natuurlijk konden hersteld worden, verder in gebruik genomen als "Artillerie Schlepper VA 601 b". Het is wel mogelijk dat de Wielrijders reeds met de tractoren Marmon waren uitgerust ! (Vanderveen... ; Champagne... ; Henry de Frahan...).

In het uiterste noorden, bij het 1 Karabiniers krijgt men contact omstreeks 09.00 u met Duitse voorposten (Radf.Aufkl.Schwadron ?). Later kwamen hier eenheden van het II/481 I.R.

Van iets benoorden de kapel O.-L.-Vrouw-ten-Doorn tot de omgeving van het kasteel Prinsenveld zal van omstreeks 09.30 u het III/337 I.R. opereren. Hier ging het er vnl. bij de 6 Cie hevig op los. Later (ca 10 u) werd de 5 Cie reeds aangevallen. De vooruitgeschoven vaste patrouilles van het I/1 C gelegen op de bosranden van Blakkeveld tot kp. 7,8 op de Eekloseweg komen zelfs al iets vóór 06.00 u met voorposten in contact. Doch op de frontsector van I/1 C is er geen werkelijk treffen geweest tot bij de bevolen aftocht omstreeks 13.00 U ([19]).

(19) Everaert : a.w. p. 469.

Toen kwam wel een groep cyclisten (Radf.Aufkl.Schwadron ?) langs de Hendelstraat uit de richting Urseldorp opduiken. Ze kwamen er echter bekaaid van af !

Het III/338 dat hoofdzakelijk de Onderdalestraat als aanvalsas gebruikt bctst op de 1 Cie/11 Gn. De Kriegsbrücke bij de Langestraat was omstreeks 10.00 u klaar gekomen. Tegen 12.30 u waren met Flossäcke, en over de brug, aanvullende bataljons en zwaarder materiaal aangevoerd : II en III/337, de 13° compagnie/337 (= Infanteriegeschützkompanie), I en II/A.R. 208, de Pz.Jg.Abt., de gemotoriseerde compagnieën van het Radf. A. Schwadron en zelfs een Flakzug van I/49 ([20]).

Tussen 11.30 u en 12.00 u was in een Fernspruch aan Oberstleutnant von Hedelstädt (338, daar in zijn zone de hoofdverbindingskabel van de transmissietroepen passeerde) een nieuw divisieorder medegedeeld, waarbij de vorige geschreven bevelen werden ingetrokken. Wijzigingen zijn de volgende :

+ I R. 309 wordt zijn opdracht, zuiveren in de richting Durmen-Oostmolen ontnomen, en de oorspronkelijke opdracht, oprukken over Ursel, richting St-Joris wordt iets meer gespecificeerd : linie St-Joris/Hoekstraat.

+ Ook I.R. 338 krijgt een iets meer nauwkeurig aangeduide linie opgelegd : over Knesselare naar Zeldonk/St-Joris.

+ I.R. 337 (het resterende II bataljon dus) zal het gebied in de omgeving van Konijn vervoegen en zorgen voor de afvoer van de gevangenen naar de "Sudostausgang" van Eeklo.

De bij I/337 ingeschakelde artilleriegroep (I/208 A.R.) zal onmiddellijk bij 338 worden ingeschakeld.

Enkele divisionnaire hulpdiensten worden meer naar voor gebracht. Dit bericht diende aan I.R. 309 en 337 te worden overgemaakt.

In feite komt men nu tot de uitvoering van de oorspronkelijke orders in het divisiebevel van 26/5 gegeven.

Om 12.45 u meldt Kommandeur Raegener (I.R. 309) aan de divisie (om 13 u geboekt)

= dat bij Onderdale ook een batterij werd buit gemaakt naast grote "Munitionsbestande" (= VI/13 A).

= dat zijn regiment aantreedt om Ursel te nemen.

= dat het daarna nog een "Stoss" naar voor zal doen om zijn formaties opnieuw degelijk te kunnen hervormen (eens door de agglomeratie van Ursel gekomen).

Om 14.30 u wordt ingeboekt dat er bij Onderdale gevechten plaats vinden met een zwakke tegenstrever (III/338). Er worden daar door hen op-

(20) Flugzeugabwehrkanonen-zug of anders gezegd : een peleton met 20 mm kanonnen 'Vierling'.

nieuw 8 zware kanonnen buitgemaakt (VI/13A) en 20 gevangenen genomen (1/11 Gn.) ([21]).

De twee feiten hebben te maken met de laatste afgrendeling ten zuiden en ten westen van het dorpscentrum van Ursel.

Hier lag immers de verste uitloper van de verdedigingslijn - noord gericht - van de 11 ID, nl. het 11 bataljon genie.

Vanaf kilometerpaal 10 op de weg Ursel/Aalterbrug (= Kapelstraat) over Vrekkemkapel, tot nabij de Roze, lag van 's morgens dit bataljon in stelling (— 1 peleton).

Om 10.30 u kreeg het daar van het HK/11 ID bevel om een verdedigingslijn te bemannen. noordelijk van Ursel.

Doch daar de omgeving van Ursel op dit ogenblik door zwakke Duitse effectieven reeds schijnt gehouden, gaat uiteindelijk van de beide compagnieën slechts de linker (= 1 Cie), omstreeks 11 u dus, een positie innemen langs de Bogaertstraat van bij gezegde kilometerpaal 10 (= Z, waar ook de C.P. is) over het kruispunt van de Urselseweg (tot daar het 1 peleton), tot iets voorbij de Onderdalestraat (= N, met het 3 peleton).

Terloops gezegd, van daaraf tot bij de Brugstraat, was een onbezette ruimte, ca 1 km breed, waarvan de Duitsers duchtig gebruik hebben gemaakt ! De verdediging in de sector nog hoger gelegen viel dan volledig uit toen het 1 Karabiniers omstreeks 13.00 u hier op bevel zijn front diende te verlaten !

Om 13 u wordt de 1 Cie dan ook door van uit het noorden achter hun verdediging afzakkende Feldgrauen, heftig in de rug beschoten. Ook de artillerie is van de partij. Er wordt verbeten weerstand geboden, echter zonder automatische wapens en slechts met geweren van oud model. Langsheen de Bogaertstraat tracht men naar het zuidelijk kruispunt van de Urselseweg af te zakken om aan de omsingeling te ontkomen. Gedeeltelijk slaagt men er in, doch meerdere worden toch krijgsgevangen genomen ! (peleton 3).

Ook een gedeelte van het 1 peleton heeft zijn stellingen moeten opgeven en is reeds afgetrokken, richting Aalterbrug.

Wanneer nu uiteindelijk ook de C.P. bij kp. 10 wordt "en revers" genomen, besluit Lt-Kol. Gruwez om 14.30 u tot de algemene aftocht.

Noodgedwongen verloopt die via Vrekkem, waar ook de 2 Cie vervoegt, naar Oostmolen en verder naar Aalterbrug.

Bij de 2 Cie had een fractie ondertussen om 13 u een treffen gehad met een aanvallende groep Duitsers bij de Roze (= kruispunt Veldstraat/Gentseweg). Een officier (!) die "Vorwärts" riep, met naast zich nog een tweede aanvaller, werden neergekogeld !

(21) IV LK/13 A.

Hier heeft men tot het uur van de aftocht (ca 14.30 u) niet meer aangedrongen.

Een patrouille omstreeks 14.00 u door de 2 Cie naar Urseldorp gestuurd zag van op de molen (IJzeren Hand) in het dorpscentrum een gemotoriseerde Duitse groep van ongeveer vijftig manschappen !

Zeker tot 14.30 u zijn de wegen naar Aalterbrug en Knesselare afgesloten gebleven ([22]).

Hiermede is de vraag gesteld : *"Hoe kwamen de Duitsers in massa en dit vóór het normaal te verwachten uur - de klok van 15.30 of iets later - ruim twee uur vroeger te Knesselare aan ?"*.

Het antwoord is meteen ook duidelijk, en de aanval in der rug van de verdedigingslijn van de 1 Cie/11 Genie steunt onze opinie : in massa is het III en vnl. het I bataljon van het 338 I.R. al vroeg door de open ruimte tussen de Onderdale- en de Brugstraat gekomen. Ze hadden enkel de batterijen van de VI Groep/13 A op hun weg !

Over het wedervaren van deze laatste handelen we verder.

Aftrekkende artilleurs zagen reeds de twee dode soldaten van het 22 Linieregiment langs de Urselseweg bij het hek van een woning, nu nr 105, liggen. Het moet dan ongeveer 11.30 u geweest zijn (zie verder).

De Duitsers hadden ook, volgens sommigen vóór het middaguur, in formatie van uit de bossen bij Pilkem, de Westvoordestraat ingenomen. Ze vorderden dan verder, niet op, maar noordelijk van de Urselseweg, richting Knesselare.

Inzake infiltreren waren de tegenstanders zeker meesters !
Een paar staaltjes.

Majoor Forgeur, bataljoncommandant van I/1 C, wordt op terugweg van de C.P./1 C op de Maldegemseweg, in de bossen van het Drongengoed per motor krijgsgevangen genomen. Een paar kilometer achter de lijnen !

"Om 14 u kwam een wagen met levensmiddelen, getrokken door twee paarden, van de weg Ursel/Aalterbrug over de Dries, richting grote kapel gereden. Bij de laan van de hoeve Frans De Buck gekomen werd hij, niets vermoedend, plots beschoten van op de Driepikkel. De twee begeleiders die links van de wagen in de korenvelden hun toevlucht zochten waren gered. Slechter bekwam het een derde die rechts naast de weg in de sloot onder de elskanten dook. Toen hij wou ontsnappen naar de korenschelven in de laan werd hij door één van beide Duitsers getroffen en viel met de armen in de hoogte, als wou hij zich nog overgeven, dood neer.

---

(22) 11 ID/11 Eon Genie ; verslagen van Lt Navette, Olt Lambion en Adj Collyn : Fastes, a w. alsmede originele stukken.
Moelaert R. : *Ursel 27 mei-De laatste ophoudingsgevechten van het 11 Bataljon Genie in Ons Meetjesland*, 1986.

Om 16 uur kwam dan een grote groep Duitsers op het hof...

Maar pas om 18 u arriveerde het gros (309 I.R., wellicht II bataljon). Van 18 tot 20 u diende niets anders gedaan door de bewoners dan aardappelen geschild en eieren geroerd om erger te voorkomen. De hongerige magen werden gespijsd waarbij ook de wagen met levensmiddelen werd aangesproken.

Allen sliepen weldra op stro in huis en stallen ; de bewoners in hun bed !

De ongeveer honderd vuchtelingen, meest allen uit de omgeving van Aalst - waaronder een dertigtal van Lebbeke waar de oom van de bewoners pastoor was - werden de straat op gestuurd.

's Anderendaags werd er een overste vereremerkt.

De gesneuvelde soldaat was Metten Constant Joseph, 112/90623, geboren te Genk, ongehuwd, en er wonend (8/14 Linieregiment)".

Ook de te Aalterbrug omstreeks 14.30 u aankomende eerste Duitsers - een viertal per fiets - blijken wel infiltranten. De grote groep kwam heel wat later uit dezelfde richting, weg op Ursel aan.

Ewald Boeck (2/I.R. 309) sneuvelde, getroffen in de slaap door een scherpschutter van achter de tramwagens over de brug.

Hij werd 's anderendaags voorlopig ter aarde besteld rechts naast het kerkportaal.

Van Duitse zijde hebben we na de laatste inschrijving in het KTB 208 om 14.30 u ; *"Beforderung Feuer auf Knesselaere, aber nur kurz"*, geen enkel gegeven meer, behalve wat we op de schets 2 kunnen aflezen :

/// van vroeg in de avond lagen de drie compagnieën van het I/337 I.R. (Versterkt wellicht door MGK en ATK), oostgericht op de wegen zuid van de agglomeraties van Zomergem, Nekke en Hoetsel.

/// de Pz.Jg.Abt. was opgerukt met haar eveneens drie compagnieën. In de late avond en nacht lagen ze :

= één ter beveiliging van de brugovergang, zuid gericht, en eveneens ook iets ten zuiden van de Diepenbeekstraat en verlengde naar het kanaal.

= één, oostgericht, op de wegen Berken- en Kloosterstraat, dus naar Bellembrug toe. Een peleton op het kruispunt met de Gentseweg, een tweede vóór het gehucht Berken en het laatste in de wijk Altebei.

= een derde compagnie in formatie op de weg bij de Roze.

Het zijn wellicht de voertuigen van deze Abteilung die opgemerkt zijn door een verkenningsvliegtuig door het GHK uitgestuurd, dat vertrok te Stene om 16.30 u om er terug te keren om 18 u.

Het bepaalde de lijn van de vechtende troepen tussen Ursel en Knesselare.

Vóór Ursel waren een tiental pantserwagens opgemerkt.

Het vliegtuig met Lt Hoorickx en sergeant Navaux was bij zijn terugkeer, zoals steeds overigens fel doorschoten. Een kogel was dwars door de kaart van de waarnemer gegaan terwijl hij ze consulteerde !

Dit was de laatste oorlogsmissie van *Les Sioux du Cercle Rouge* van Kapt. Henry de la Lindi (11 Eskadrille van de VI Groep/1° Luchtvaartregiment) en vermoedelijk ook van gans de Luchtmacht ! ([23]).

/// voor de ligging van de overige eenheden en staven verwijzen we naar schets 2.

- I.R. 337, staf Brugstraat huidig nr. 7.
- I.R. 338, staf Onderdalestraat, huidig nr. 33.
- I.R. 309, staf Grote Dries, huidig nr. 6 (vernieuwde woning).

IV Het rechttrekken van de frontlijn

Om 10.10 u ontving men op het HK/II LK te Hoekstraat telefonisch order vanwege het GHK met de opdracht tot onmiddellijke terugtrekking van de II, V en VI legerkorpsen, dit op de lijn Maldegem, Kleit, brug over het kanaal op 2 km zuidoost van St-Jcris (= Hoekstraatbrug), oostgrens van de bossen van Maria-Aalter, oostgrens van Ruiselede, Tielt (zie schets 1).

Het daarop verschijnend schriftelijk order van het GHK ([24]) kwam waarschijnlijk slechts geruime tijd na de middag op het HK/II LK aan toen dit reeds te Nachtegaal was.

De reden van deze terugtrekking legt generaal Van Overstraeten ([25]) die dit order om 10.35 u dicteerde, als volgt uit :

Het is weinig waarschijnlijk dat het VII legerkorps nog verder zal stand houden : Tielt is bereikt.

Het VI legerkorps, nog op het kanaal van Schipdonk, van Durmen tot de omgeving van Nevele, is dus met omsingeling bedreigd. Want eveneens is er bij het II legerkorps de verre doorstoot richting Knesselare, binnen het gebied van de 12 ID. De zuidelijk liggende 11 ID, ook nog op het Schipdonkkanaal, is hier aan overvleugeling blootgesteld.

Meer in het noorden, bij het V legerkorps botert het evenmin.

De enige juiste remedie is dus het front rechttrekken : het kan niet anders !

Het is als gevolg van dit order dat de algemene aftocht in ons besproken gebied kort nadien een aanvang neemt en waarvan het dorpscentrum van Knesselare - *als 't ware de draaispil* - de consekwenties zal ondervinden !

Het verloop ervan volgen we in een nieuw hoofdstuk.

---

(23) Delaet : *Dernières...* : a.w. p. 248 ; HUGO : *Het IIe escadrille tijdens de Achttiendaagse Veldtocht* in Het Leger-De Natie, jg 5 (1950).

(24) GHK, order 148/14 van 27/5 ; om 14.05 u ontvangen bij V LK.

(25) Van Overstraeten : *Dans l'état*, a.w. p. 336 en *Les Journées...*

DE AFTOCHT VAN HET TWEEDE LEGERKORPS.

Volgen we even de terugtocht (zie schets 3) van de eenheden die achter het Afleidingskanaal slag hebben geleverd, dit in de optiek van hun aftocht al dan niet over de dorpskom, tevens wegenknooppunt van Knesselare. Het zal ons stellig een betere kijk geven op de sfeer die er toen heerste, want ook precies dan komen de elementen van de Groepering Morel er hun stellingen innemen !

BIJ DE 12 INFANTERIEDIVISIE ([1]).

A Infanterieregimenten.

Het 23 Linie was bij de gevechten te Oostwinkel volledig uitgeschakeld : het bestond in feite niet meer. Slechts enkelingen en kleine groepjes trokken ongekontroleerd door Knesselare af. Het overgrote deel was de krijgsgevangenschap ingetrokken.

Het 2 Linie en het III/22 Linie gingen over Bellem en Aalter. Ook kleine verspreide groepen van het 22 Li kwamen over Knesselare.

Langsheen de Urselseweg geraakte vóór de middag zo een groep slaags (?) met Duitse voorposten. Hierbij vielen twee doden :

- soldaat *Lateur Romaan Raymond Joseph,* 12 Cie, nr 102/94878 geboren te Munte op 6/4/1920 en er wonend ; ongehuwd. (graf 45).
- soldaat *Wulteputte Désiré Marcel,* staf Cie, nr 102/87812 geboren te Lokristie op 1 november 1914 en er wonend ; ongehuwd (graf 46).

De restanten van het 22 Linieregiment zouden de 'bretelle' bezetten die het 2 Bon Genie op de Flabbaardbeek, beiderzijds van de weg naar Oedelem, even buiten de dorpskom van Knesselare had uitgebouwd.

Gezien de massale aftocht en voornamelijk het inschakelen van de Groepering Morel heeft majoor Kesteman Herman, commandant IV/22 Li en Lt Verhée (13/22 Li) besloten tot het opheffen er van en maar de staf van het 22 Li te zoeken die ze over het kanaal dachten. Zo trokken ze dan maar verder over Oedelem en Beernembrug.

De restanten van de twee bataljons van het 29 Linie (I en III), die de 12 ID als versterking waren afgestaan, kwamen in zeer gehavende toestand eveneens over het dorp.

Eens over St-Jorisbrug werden ze opgehouden ; men hervormde ze op de weg naar Beernem-station.

Sergeant Coolman René Arthur, 4 Cie, nr 112/82211, verloor hier het leven. Hij was geboren te Jette op 17/9/1912 en woonde te Anderlecht. Hij was gehuwd met Wytschaete Augusta.

---

(1) 12 ID/23 Li ; 2 Li (verslag Maj Kesteman) ; 7 A (Historique du 17 A) ; 2 Genie (verslag Cdt Delplace en Lt Loozen) ; 12 TTr ; Lichte Ambulance (orig. velddagboek) ; Groep Cyclisten 12 ID (verslag van Kapt 't Serstevens en ook van Lt Osselaer).

Gewond door een scherf aan de voet kon hij nog tot in de gelagzaal van de herberg Het Gemeentehuis geraken waar hij tenslotte doodbloedde (ca 12 u). Leden van een patrouille signaleren zijn lichaam in de namiddag in deze herberg liggend (graf 40).

B Het 7e Artillerieregiment.

Om 09.00 u gaf de CADI/12 ID (= commandant van de artillerie, Kol Baele, van de 12 ID) bevel tot terugtrekken met een vlugge hergroepering bij De Hoorn.
Het HK/12 ID en ook de CADI/12 ID trokken omstreeks het middaguur eveneens, vermoedelijk langs de Aalterseweg en de Kerkstraat naar dezelfde omgeving. Zo bevond de CADI zich om 14.20 u nog bij de coordinaten 80300/204400 (dit is langsheen de weg De Hoorn/Beernem, 400 m west van de afsplitsing met de weg naar St-Joris).

Daar de infanterielijnen op enkele plaatsen waren doorbroken, hebben sommige batterijen hun stukken niet meer kunnen evacueren gezien de vijandelijke druk, zoals we reeds hebben vermeld.

Om 12 u volgde al een nieuw verplaatsingsorder, om over Beernem verder te trekken naar de beboste streek NW van het Bulskampveld, waar op de weg naar Ruddervoorde tussen kpn. 9 en 10600 m tot de volledige hervorming zou worden overgegaan.

Alle groepen van het regiment van Kol SBH Baele zijn over Knesselare afgetrokken.

I/7A : omstreeks 08.50 u wordt de groep onder bevel van majoor De Ridder, van langs de Hendelstraat achteruitgetrokken. Met twee batterijen - de derde was de Wijnegem reeds verloren maar in de morgen van 27 mei vervangen - gaan ze over Knesselare, waar ze in een bombardement terechtkomen, naar De Hoorn (Kn 75 G.P.).

II/7 A : (Kn 75 T.R. onder bevel van Maj Baekelandt). De rechtstreekse steun voor 2 Li. Om 08.00 u waren de batterijen aangevallen en werden opgegeven. Van de omgeving van het kruispunt van de Veldkruis- en Keigatstraat ging men over Onderdale, daar in Urseldorp verschillende branden woedden, door Knesselare, naar Sint-Jorisbrug. Alle stukken waren achter gelaten.

III/7 A : (Kn 75 T.R. onder bevel van Maj Jottrand). De rechtstreekse steun voor 23 Li. Hij stond benoorden het Hekelstraatje, halfweg tussen Hendel- en Bogaertstraat opgesteld. Volledig intact trok hij over Knesselare naar De Hoorn. Schootsbureel en staf met Maj Jottrand waren echter op 26 mei omstreeks 20 u bij de C.P. 23 Li gevangen genomen.

IV/7 A : (Hr 105 onder commando van Maj van Treel).
Deze groep stond NO van het kruispunt Gentseweg met Veldkruisstraat. Om 08.00 uur werd hij er aangevallen en verloor alle stukken. Om 09.30 u ging

men over Ursel-Kapelstraat-Wessegemdries-Dries-Hulhoek en verder naar vermoeden langs de Aalterseweg naar De Hoorn.
I/7 A, IV/7 A en I/21 A vormden onder Kol Terlin (21 A) de algemene divisionnaire steun. Sinds 04.00 u had men geen contact meer met de CADI/12 ID, behalve via lopers. Samen met het HK/12 ID naar de Hulhoek overgebracht.

C Andere eenheden van de 12 ID.

Het HK/12 ID was in de namiddag voorlopig in het Gemeentehuis van Beernem ondergebracht.

Het 2 Bon Genie/12 ID dat reeds op 22 mei om 05.00 u in de Waterstraat te Knesselare was aangekomen, maar dezelfde dag om 16.00 u naar Ursel trok gezien het werkzaamheden ging uitvoeren in de frontsector, viel daar op 26 mei om 21.00 u onder een artilleriebeschieting en had er twee doden en twee zwaar gekwetsten te betreuren. Het waren de soldaten Cassauwers Henricus en Flebus Francis, beide van de 1 Cie die er het leven lieten.

Op 27 mei om 05.05 u verzamelde het dan op de weg naar Aalter, in de bocht van de Kapelstraat bij kp 10.

Hier ontving het om 10.20 u order om met zijn voertuigenkolonne naar De Hoorn te trekken. De troepen dienden een stelling op de Flabbaardbeek in te nemen onder bevel van Kol Pletinckx (22 Li), met één Cie noord en één Cie zuid van de weg naar Oedelem. Het Bon zou er trouwens door het 22 Linie worden afgelost.

Bij het binnenkomen van Knesselare is de voertuigenkolonne gebombardeerd bij het Tramstation. Men verloor zeven paarden, dood of op hol geslagen ! Op 28 mei lagen daar inderdaad nog zes dode paarden bij het "waterkot". Ze werden nadien begraven op het hof "De Roo".

Een soldaat van 1/2 Genie werd toen te Knesselare door een mitrailleusekogel uit een bombardementsvliegtuig gekwetst.
Het waren vermoedelijk tweemotorige Heinkels 111 : deze zijn uitgerust met één MG 7,9 mm vooraan, één in de cockpit en één aan de buikzijde.
Het bataljon trok uiteindelijk naar Oostkamp.

Het 12 Bon Transmissietroepen/12 ID had om 03.30 u bevel gekregen om zich te vormen op de Urselseweg 2 km ten oosten van de klokketoren van Knesselare (= Westvoorde). Om 11.00 u diende het naar Eentveld verder te rijden.
Wellicht was het er nog niet aangekomen toen het om 12 u reeds bericht ontving zijn weg verder te zetten naar De Hoorn.

Op verplaatsing werd het wel gemitrailleerd, doch had geen doden noch gewonden. Het vervoegde nadien Oostkamp.

Uit Hertsberge kwam op 24 mei om 19.30 u *de Lichte Ambulance/12 ID* in Knesselare aan, waar naast de kapel van O.-L.-Vrouw Voorspraak ook de *Divisionnaire Ambulance/12 ID* was ondergebracht.

De Lichte Ambulance ontplooide haar 1e Sectie om 20.30 u op 800 m WNW van kp. 7 op de Eekloseweg.
De 2e Sectie alsmede het echelon werden eveneens om 20.30 u op de Urselseweg gelegerd, ca 2 km O van Knesselare (huidig nr. 84). Om 22.00 u stond men paraat.

De evacuaties vanuit de divisionnaire sanitaire diensten gebeurden naar de Medische Chirurgische Cie van het II LK te Beernem (school met tel. 98), en naar de Medische Heelkundige Cie van het Leger te Torhout (St-Jozefsschool).

Op 25 mei worden om 20.30 u twee soldaten binnengebracht van de 8 batterij/7 A (= III groep), gekwetst door obusscherven van een contrebatterij.
Ze overleden tijdens hun overbrenging naar de Ambulance.

Huyghens Jan Emiel, 214/6158, geboren in Groot-Vorst op 2/4/1908 en er wonend, echtgenoot van Mathilde Verheyen. Hij was de zoon van Ludovicus en Saenen Maria.

Venneman Georgius Petrus, 161/10400, geboren in Destelbergen op 17/3/1907 en er wonend, echtgenoot van Suzanna Maria Popp.

Wellicht met een ander transport werd een soldaat van de 12 batterij van het 7 A overgebracht op 25 mei die eveneens kort daaop het leven liet. Hij overleed om 0.20 u de volgende dag.
Van Hove Renatus Andreas, 151/38618, geboren in Gent op 19/5/1913 en wonend te Zelzate, echtgenoot van Irena Stephanie Roegiers. Hij was te Ursel in het Drongengoed gekwetst geraakt.
Alle drie werden op 27 mei, omstreeks 10 u, op het kerkhof ter aarde besteld door het personeel van de Lichte Ambulance (respectievelijk graf 32, 31 en 30).

Op 27 mei om 10.00 u ontving men het bevel tot de aftocht.
Iemand ging op gevaar van zijn leven - de Duitsers bezetten de Eekloseweg - de 1e Sectie verwittigen.
Verplicht tot afrekken langs allerlei bospaden heeft ze noodgedwongen een deel van haar materiaal kwijtgespeeld.

Ook het verlaten van het kantonnement langs de Urselseweg door echelon en 2e Sectie verliep niet van een leien dak : een fouragewagen geraakte vast! Men diende het materiaal over te laden en mogelijks hierdoor werd men door de Luftwaffe gezien, die op dat ogenblik geweldig actief was boven de gemeente.
Omstreeks 11.30 u werden ze met de boordwapens bestookt door een Kettenkeil. Talrijke brandbommen kwamen ook naar beneden.

Er ontstond paniek. Men vluchtte aller wegen uit. De schuur en een houtmijt in de nabijheid stonden in vuur en vlam.

Na het alarm bleken vier paarden verdwenen. Men vond ze weldra terug, maar dan kwam een tweede aanvalsgolf... en nog een derde !

Toen men om 12.00 u uiteindelijk alle paarden had verzameld vertrok men langs overvolle wegen naar Waardamme waar men om 16 u arriveerde.

Ook majoor De Ridder, commandant van het I/7 A trok daar juist voorbij. In zijn persoonlijk bijgehouden *'Historique du I/7 A'* schrijft hij daarover :
"Ik vervoeg per fiets de staart van de kolonne op ongeveer 1 km van Knesselare. De weg is pas gebombardeerd (...) Zuid van de weg is een verbandplaats in een grote hoeve ingericht. Duidelijk zie ik de Rode Kruis-kentekens. Vliegtuigen duiken plots opnieuw op. Bommen van groot kaliber zetten het vuur aan de hoeve. De schuur brandt reeds. C'est la guerre totale !".

In de omgeving van de Grote Kapel was op 25 mei en wellicht ook nog de volgende dag, het *Peleton voor vervoer van Infanteriemunitie/12 ID* met talrijke gespannen en munitiewagens aanwezig (PMI).

Tenslotte maakte ook het *Eskadron Cyclisten/12 ID* een bewogen aftocht mee. Het werd te Ursel om 11.30 u in de rug aangevallen (Eekloseweg) en trok zich op Knesselare, al vechtend waar het pas gaf, terug.

Tussen beide dorpen werd het niet minder dan vier maal gemitrailleerd en drie maal gebombardeerd.

Bij een voltreffer tijdens een bombardement omstreeks 16 u dat ongeveer 3/4 uur duurde, van twee Kettenkeilen, (= 2 × 3 Heinkels 111), laagvliegende toestellen, verloren ze hun T 13 op de baan naar St-Jorisbrug.
's Avonds waren ze toch te Ruddervoorde aangekomen.

BIJ DE 11 INFANTERIEDIVISIE (²).

A Infanterieregimenten.

Bij de 11 ID verliep de aftocht heel wat meer ordevol, daar de vijandelijke druk zich voor veel eenheden hier minder liet voelen.

De regimenten (14 Li, 20 Li en twee bataljons - II en IV - van het 29 Li) verlieten hun respectievelijke stellingen achter het Afleidingskanaal van de Leie slechts na 13.30 u.

---

(2) 11 ID/14 Li (+ Duysinck : a.w. p. 10-12) ; 20 Li (orig. veldd. III Bon) ; 29 Li (orig. veldd. HK/1e Bureau + Duvigneaud : a.w.) ; 9 A (orig. veldd. II Groep en veldd. I Groep in copie) ; 11 Bon Genie (uitgebreid verslag van Lt Navette, verslag Adj Collyn en Olt Lambion + *Fastes* : a.w.).

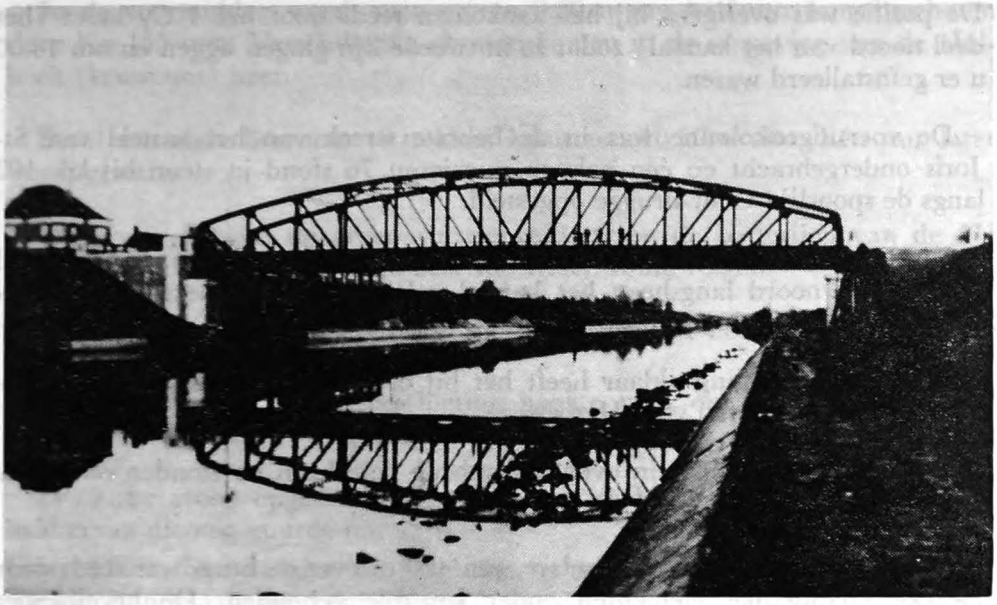

Foto M. Hooft/Verz. E. Van de Casteele.

BRUG TE HOEKSTRAAT.
Deze nieuwe brug over het pas verbrede kanaal heeft niet lang dienst mogen doen.

Ze gingen over Hansbekebrug, later en overigens in hoofdzaak over Bellembrug.

De beide regimenten die het minst met de vijand waren in voeling geweest (14 en 20 Li) zouden nieuwe gevechtsposten bezetten binnen de sector van het II LK op de inmiddels voorgeschreven verdedigingslijn BOS NOORD VAN EENTVELD-MALDEGEMSEWEG-HOEKSTRAATBRUG-STATION VAN MARIA-AALTER.

Deze sector zou als volgt worden bemand : (zie losse overzichtskaart in bijlage)

Ondersector NOORD : 14 Li-van N van Eentveld tot bij de Hoek.
Kwartier noord : III Bon tot 200 m van het kruispunt bij het Tramstation.
Kwartier zuid : I Bon.

Ondersector ZUID : 20 Li-van De Hoek (inclusief) tot station Maria-Aal er.
Kwartier noord : I Bon tot 400 m N van Hoekstraatbrug.
Kwartier zuid: III Bon.

Telkens zouden de tweede bataljons in reserve worden gehouden.

Slechts het 20 Linie zou effectief met het III Bon zijn stellingen komen innemen met de 10 Cie en 9 Cie in eerste lijn ; de 11 Cie in tweede echelon.

De posi.ie was overigens bij het aankomen reeds door het 1 Cy bezet (het deel noord van het kanaal) zodat ze in tweede lijn gingen liggen en om 18.00 u er geïnstalleerd waren.

De voertuigenkolonne was in de bebcs'e streek van het kasteel van St-Joris ondergebracht en één peleton mortieren 76 stond in steun bij kp. 102 langs de spoorlijn Gent-Brugge opgesteld.

Dit III Bon was om 13.30 u aan zijn aftocht begonnen en als enige had het de weg noord langsheen het kanaal gelegen tot bij Hoekstraatbrug gevolgd.

Zijn nieuwe stelling aldaar heeft het bij order van 19.50 u trouwens opnieuw moeten verlaten voor Hertsberge.

De andere bataljons zijn over Bellembrug getrokken en stonden omstreeks 17.00 u vóór Aalterbrug.

Het kruispunt richting Knesselare, een 400 m over de brug, was reeds door zwakke vijandelijke elementen onder kontrole gehouden. De bevelhebber van het 20 Li trekt er met zijn motor nog over ; tot nabij dit kruispunt. De regimenten zijn er niet meer over gemarcheerd. Om 17.35 u ging ze de lucht in. Een steen van het brugdek kwam in het korenveld naast het kruispunt terecht ! Zo hevig was de ontploffing !

De gevechten op de as Ursel-Knesselare waren op dit ogenblik trouwens in alle hevigheid aan gang.

Het moet op dit ogenblik een zeer verwarde toestand geweest zijn, en een gebrek aan de noodzakelijke verbindingen en inlichtingen !

Van de bezetting van de stelling door de beide linieregimenten werd kort nadien wellicht afgezien.

Op dit ogenblik - 17 u - vertrok overigens op het GHK te Sint-Andries een onderhandelaar naar Anvaing en was trouwens door de generaals Van Overstraeten en Michiels reeds een nieuwe terugtochtlijn het zou de ultieme worden, vast gelegd.

Hierbij werd, voor wat het II LK althans betreft, de positie Knesselare verlaten voor deze van Hertsberge.

B Het 9e Artillerieregiment.

Alleen van de *I/9 A* weten we met zekerheid dat hij niet over Knesselare aftrok. In batterij geweest NO van het kruispunt van Berken vertrok hij om 10.10 u via Bellembrug (Maj Mouson).

II/9 A : groep in batterij vóór de weg naar Hansbekebrug en in de nabijheid ervan, was in de nacht om 01.30 u vertrokken naar de Buntelaarstraat, een grensweg tussen Knesselare en Aalter. Hier kwam men om 03.00 u aan.

In de voormiddag wordt men er om 9.20 u een half uur lang beschoten door Kn 155 mm. Verschillende obussen komen in de omgeving van de Hulhoek (kruispunt) neer.

Bevel om naar Beernem te trekken komt om 10.50 u aan. Eén uur later wordt gestart.

Onderweg geraakt de groep verstrengeld tussen de batterijen van de III en IV groep die ook gedeeltelijk dezelfde aftochtroute volgen.

III/9 A : majoor Lambert stond met zijn groep ter hoogte van de herberg De Hoorn, op de Gentseweg gelegen.
Onder een hevige artilleriebeschieting haakte men om 11.00 u af en vervoegde Maria-Aalter.

IV/9 A : groep opgesteld vóór de weg naar Bellembrug en in de nabijheid ervan die nog vuurde om 12 u.
Om 12.30 u beveelt men de lijnen op te rollen en "en bataille" te gaan. Nieuwe standplaats Beernem.

Zoals men ziet zijn de aftochtwegen van het 9 A niet in detail gekend, maar naar vermoeden zijn de groepen langs de weg Ursel/Aalterbrug afgetrokken en verder via de Aalterseweg.
De III groep is waarschijnlijk via Hoekstraatbrug naar Maria-Aalter afgezakt terwijl de overige twee langs De Hoorn, Beernem hebben vervoegd.

C Andere eenheden van de 11 ID.

Het HK/11 ID is door Knesselare afgetrokken naar de omgeving van het station van Beernem.
Het was voordien ondergebracht geweest in een hoeve op 1600 m zuid van de klokketoren van Ursel langsheen de Vrekkemstraat (tel. Aalter 139).
Om 12.30 u trok het over St-Jorisbrug.

Voor de aftocht van het *11 Bon Genie* verwijzen we naar onze reeds eerder aangehaalde tekst.
Deze eenheid, praktisch volledig opnieuw te Aalterbrug verzameld, krijgt bevel om een verdedigingscordon op te richten (op de weg naar Ursel ?) iets vóór het kruispunt. Zo dienen ze het opblazen van de brug te beschermen en de naar het noorden optrekkende eenheden eveneens (14 en 20 Liniereg.).
De eerste Duitse motorwielrijders zien ze er te 17 u naderen.
Een kwartier later valt de wijde omgeving van het kruispunt onder een schrapnelvuur.
Korporaal Jacques Charles, 101/82441, geboren te Veulen op 21/5/1914 en er wonend sneuvelt (8/29 Li).
Hij was op een toilet van de meisjesschool door een granaatscherf getroffen.
's Anderendaags heeft men hem begraven rechts naast het kerkportaal.

Ook wellicht op hetzelfde ogenblik vallen obussen op de zuidelijke berm van het kanaal dicht bij de brug.
Onder de troepen van het 14 Linieregiment die langs de zuidelijke kanaalberm Aalterbrug naderen heeft men één dode : *korporaal Boulangé Jan Lodewijk,* geboren te Zaventem op 3/3/1917 en er wonend (2 Cie).
Ook twee sergeanten en vier soldaten zijn eveneens dodelijk gewond. In een oogwenk is de oever leeg. Iedereen slaat op de vlucht ! De gewonden blijven bij de dode alleen op de kanaaloever achter.
Een sergeant en enkele manschappen keren naderhand, ondanks alles, toch terug en halen hun gekwetste makkers van de vaartkant weg. Ze worden met een kar geëvacueerd.

NIET DIVISIONNAIRE EENHEDEN.

A Tweede Legerkorps ([3]).

Het HK/II LK trok zelf kort na de middag af. Om 15.00 u was het reeds 200 m ten zuiden van het kruispunt Nachtegaal geïnstalleerd. Bij valavond vervoegde het Zedelgem.

Het *22 Bon Transmissietroepen/II LK,* te St-Joris, zuid van het kanaal, verzorgde de verbinding, voornamelijk met het HK/II LK. Daartoe werd op de zuidelijke berm van het kanaal de kabel Aken/Oostende doorgesneden. Op deze manier werd een gemakkelijke verbinding met het achteropliggend gebied tot stand gebracht.

Vermits de Duitsers, eens Langerbrugge in hun macht was, de elektrische stroom hadden afgesneden, heeft een afdeling van dit bataljon met zijn elektrische groep voor de verlichting van het HK gezorgd.

Een ploeg lijnleggers is te Knesselare, bij een nazichtopdracht, door een bom getroffen. Er waren drie doden en twee zwaar gewonden, waarbij één in levensgevaar.
In Knesselare is daar echter geen spoor van terug te vinden.

Op 27 mei trekken ze over Hertsberge naar Zedelgem af.

Over het *24 Bon Genie/II LK* handelen we in het verder verloop van ons betoog. Na hun werkzaamheden, vnl. bij de bruggen vervoegen ze Zerkegem.

B Artillerieregimenten.

21 Artillerie (13 ID) ([4]).

---

(3) II LK/HK : II LK/22 TTr (verslag Maj Kestens) ; 24 Bon Genie ,rapport Maj De Ridder en Lt Lelubre alsmede originele stukken).
(4) 13 ID/21 A (verslag Maj Notté en Olt Geluykens ; orig. veldd. II Groep en II Gr 6 Batterij).

In de nacht van 26/27 mei werden de I en II groep naar de frontsector overgebracht. Onderweg kruisen ze, ergens in de omgeving van Ursel, een kolonne ziekenwagens die Bruggewaarts trekt.

I/21 A : opgesteld in de omgeving van het Veldeken te Ursel werd al om 08.00 u aangevallen. Omstreeks 08.50 u vertrekt hij naar De Hoorn (75 mm G.P. - Maj Notté).
De aftocht verliep niet over het dorpscentrum van Knesselare. Men trok over de Hulhoek en andere kleine wegen met de eerste, overigens de enige geredde batterij. Hierbij is een gemengde groep met nogal wat officieren bij, ter hulp gekomen.

II/21 A : groep oost van Oostmolen langs de Heirstraat in stelling is kort na 10.50 u volledig intact vertrokken naar Waardamme. De aftochtroute is ons ongekend.

13 Artillerie ([5]).

Deze artillerie was eigen aan het IV LK. Enkel de groepering Lt-Kol Becquevort (II, V en VI groep) was bij het II LK ingeschakeld.

II/13 A : opgesteld in de bocht van de Berkenstraat nabij de gemeentegrens met Bellem verliet hij met alle stukken zijn positie. Om 11.15 u vertrok het laatste geschut naar het Aanwijs. Aftochtroute ongekend.

V/13 A : opgesteld zuid van het kruispunt van de Bogaertstraat met de Urselseweg. Men vertrok omstreeks 11.30 u. Er bleef nog één batterij over, nl. de 13e waarmee men over St-Jorisbrug naar Beernem ging. De 14e had haar stukken laten springen en de 15e was in feite zonder personeel gevallen ! Ze waren er omstreeks 11 u gemitrailleerd geworden (dossier 29 Li).

VI/13 A : west van de Bogaertstraat en in de omgeving van de Onderdalestraat opgesteld per batterij.
De 16e batterij liet haar stukken iets vóór 10 u springen.
Bij de 17e, die van uit het koren af en toe beschoten werd, kennen wij het zelfde spektakel (155 how).
Enkel de 18e kon worden in 'bataille' gebracht. Om 10.30 u was men al begonnen met de paarden bij te halen.
Van de beide laatste batterijen weten we dat ze via de Bogaertstraat, de Urselseweg en Knesselaredorp naar De Hoorn trokken. De 18e batterij werd iets voorbij Zeldonk door vier Heinkels die uit de richting Maldegem kwamen onder vuur genomen ; een paar paarden waren gedood en een paar caissons waren te erg beschadigd om verder te rijden. Ook de 17e batterij werd in die omgeving gemitrailleerd.

---

(5) IV LK/13 A (rapport Maj Bauwens en Kapt Marchan, VI Gr/18 Batt).

4 Regiment Legerartillerie ([6]).

De *V groep* stond langsheen de Gentseweg in de omgeving van de herberg De Hoorn opgesteld. De paarden slaagden er in van nog vier Hr 6" naar Ruddervoorde te brengen zodat ginds nog één batterij kon worden gevormd.

3 Regiment Legerartillerie.

De *II groep* kreeg op 22 mei om 15.55 u bevel om een nieuwe positie te verkennen op 1,3 km ZW van Knesselare (= benoorden de Langedonkstraat).

De staf bracht 's anderendaags om 10.00 u zijn commandopost van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede naar het kasteel van Blekkervijver te Maria-Aalter over (reg. post tel. Aalter 130).

De drie batterijen 4, 5 en 6 , elk vier zware stukken, Kn 155-Lang automobiel, kwamen hier nog dezelfde dag aan.
De C.P. van de groep was geherbergd op de steenweg naar St-Joris toen nr. 36 bij kp. 2 (tel. Beernem 75).

In Knesselare was hun schootssector begrensd : een azimuth tussen links 2 km W van de toren van Middelburg en rechts 1 km Z van de toren van Waarschoot.

De 4e batterij ging op 24 mei om 17.50 u echter een vooruitgeschoven positie innemen op 1 km ZZO van de kerk van Kleit. Om 21.10 u op 25 mei werd ze achteruit getrokken naar Langedonk.

De eerste schoten - uiteraard van de 5e en 6e batterij - vertrokken om 21.30 u en het vuren hield die 24e aan tot 22.15 u.

Projectielen trokken dof gonzend over het dorp. Meteen realiseerde men zich te Knesselare dat men weldra in volle oorlogsgeweld zou terechtkomen.

In de nacht van 24/25 mei werd opnieuw gevuurd tussen 02.50 u en 03.00 u. Gedurende de volgende avond van 21.00 u tot 22.00 u. Alle vuren waren voor het V LK geweest. Diezelfde nacht beantwoordde de Duitse art. het vuur ; enkele projectielen vielen in de omgeving van Drieselken en één bij de ingang van het gemeentehuis. Het balkon van de herberg vertoont er nog de sporen van !

Op 26 mei schoot de 6e batterij in het holle van de nacht tussen 02.31 u en 03.39 u.

---

(6) 4 RAA (verslag Cdt Ledewijn ; zie ook Kol. Bikar : *Histoire...* ; a.w.
3 RAA (orig. velddagboek II/3 RAA).

Bij zulke losbrandingen kon van slapen niets in huis komen.
Duitse obussen langs Maldegemseweg en Kouter ! Ook de woning van Henry Gryp in de Koffiestraat (huidig nr. 17) werd vermoedelijk toen totaal verwoest.

De avond van die dag vuurden de drie batterijen van 21 u tot 23 u, ondermeer op de inmiddels ingepalmde gebieden deze kant van het Schipdonkkanaal en oostelijk van Ursel.

Om 01.30 u viel op 27 mei het burgerlijk telefoonnet uit. Men vuurde nog van 03.15 u tot 03.33 u en op Balgerhoekbrug om 09.40 u. Om 10.25 u vertrekken de laatste projectielen naar de coördinaten 89600/202600, zijnde Ursel, Veldkruisstraat, bocht van de weg bij het kruis.

Kort daarop, om 10.45 u bereikte hen het terugtochtbevel. De verkenningskolonne vertrok om 11.30 u, gevolgd om twaalf uur door de kolonne halfzware en zware voertuigen.

De groep is langs de Langedonkstraat afgetrokken over de brug van St-Joris. Bij de aftocht geraakte de schuur bij de familie De Muynck in brand (Langedonkstraat, 8). Een zware obus kwam hierdoor tot ontp'offing. Zo kwam men te 13.00 u te Nachtegaal aan, doch zette twee uren later koers naar Zedelgem.

Terloops kunnen we misschien nog vermelden dat reeds op 16/5 om 02.00 u delen van het *31 A* hier arriveerden. Ze bleven slechts tot de 19e, toen ze te voet naar Pittem gingen.
De staf III/31 A was in de Kerkstraat 44, gehuisvest (tel. 338) (7).

Eerste regiment Luchtdoelartillerie.

III groep : bestond uit drie batterijen, elk van drie stukken Kn 75 mm, zeer mobiele groep, (model 1936/snelheid 700 m/sec. ; plafond 7000 m).

De *7e batterij* trok van Aalterbrug naar de brug van St-Joris met hetzelfde doel - verdediging van de omgeving van de brug.

De *8e batterij* was in de omgeving van Westvoorde/Kn. opgesteld en ging omstreeks het middaguur naar het Aanwijs.
Ze maakten een omweg omheen het dorpscentrum dat gebombardeerd werd. Herhaaldelijk moest men in de sloten duiken ! Op de wegen heerstte een onuitsprekelijke verkeerschaos !

---

(7) De Versterkings- en opleidingstroepen (VOT) hadden hun hoofdkwartier te Schaarbeek. De VOT bestonden uit VOC (Versterkings- en opleidingscentra). Voor de artillerie was dit 31 tot 34 A, 6 Legerartillerie plus een Luchtafweerregiment (ca 8000 manschappen). Ze trokken naar Limoux (Frankrijk) bij bevel van GHK-13/5/40. Zie Verwilgen : a.w.

De *9e batterij* trok van ten zuiden van Ursel, omgeving kruispunt Vrekkemstraat met IJzeren Hand, naar Driekoningen/Beernem.

Res. Lt Francken R, adjunct bij de groepscommandant beschrijft in *"Dixhuit jours de guerre-Journal de l'E.M. III/1 DTCA"*, de sfeer op het HK/ II LK in Hoekstraat in de voormiddag van 27 mei. In het voorbijtrekken was hij even binnengewipt om de laatste inlichtingen te vernemen.

"Op het HK heerst een grote opwinding. Alle officieren zijn er zeer pessimistisch ! Onophoudelijk wordt het HK op lage hoogte door Duitse toestellen overvlogen en men moet werkelijk van dekking naar dekking springen om zijn voertuig aan de straatkant te bereiken. Meerdere pogingen mislukken ! Steeds opnieuw moeten we ons in sloten werpen of in de hoevegebouwen terugtrekken. De vliegtuigen vuren telkens er iemand de straat tracht te dwarsen.

Slechts wanneer de vliegtuigen ons even de rug toekeren slagen we er in ons uit deze gevaarlijke omgeving te verwijderen. Maar nog blijft er de kanaalovergang !

Hier ook zijn ze nog met groepen van drie aanwezig en de weg - zonder bomenrijen - is uit de lucht zeer goed te overzien.

Talrijke voertuigen staan langs de weg, doorzeefd van kogels ; enkele liggen in de grachten langs de straat.

Onophoudelijk wordt gemitrailleerd, schijnbaar soms zonder reden. Na de doortocht van een luchtpatrouille rijden we in volle vaart de brug over - zonder kleerscheuren - vooraleer een tweede patrouille opduikt".

De *staf van de groep* was op 26 mei om 18 u nog op coördinaten 85160/202200 (= kruispunt Westvoordestraat met Urselseweg) gelegen.

Tweede regiment Luchtdoelartillerie.

De *2e batterij van de VI groep* - Kn 40 mm - was op 26 en ook in de voormiddag van 27 mei ergens te Knesselare gelegerd.

---

(8) Luchtdoelartillerie : Eerste regiment/IX Groep (velddagboek) ; 26e Batterij (veldd.) en 27e Batterij (kort veldd.).
Zie ook Frère en Plisnier in *De Bui* : n.w. (Ook voor Tweede Reg.).

IN DE BRES BIJ HET TWEEDE LEGERKORPS TE KNESSELARE.

A DE GROEPERING KOLONEL SBH MOREL DE WESTGAVER.

1 De Vorming van de groepering en het movement tot de bivakzone Maria-Aalter.

Sinds het vrijgeven van nagenoeg geheel Westelijk-Zeeuws-Vlaanderen was het front met heel wat kilometers ingekort. De vijandelijke druk was er ook praktisch onbestaande.

Er konden dus enkele eenheden bij het Cavaleriekorps dat aldaar de verdediging waarnam, worden vrijgemaakt.

De vleugeladjudant van Z.M. Koning Leopold III was het, generaal R. Van Overstraeten, die de beslissing nam om twee regimenten wielrijders (Eerste Karabiniers-Wielrijders van de 1 Cavaleriedivisie en Vierde Karabiniers-Wielrijders van de 2 Cavaleriedivisie) alsmede één artilleriegroep (Eerste van 19 Artillerie/2 CD) tot een groepering te vormen (1).
Hieraan werden de staf en enkele fracties van het Eerste Jagers te Paard toegevoegd (2 CD).

Het geheel onder commando van kolonel SBH Morel de Westgaver vormde aldus een ultieme legerreserve die in de nacht van 26/27 mei via Vijve-Kapelle (I.P.)/Sijsele/Oedelem/Beernem en St-Joris in Maria-Aalter aankwam (2).

Behoudens de voorposten en de volledig gemotoriseerde eenheden (1 ChCh, I/19 A en Cie Kn 47/T 13/3 ID) die al in de voornacht ter plaatse kwamen, is het 4 Cy tussen 6 en 7 u en het 1 Cy tussen 9 en 9 1/2 u gearriveerd. Na een warme maaltijd leggen de mannen zich te rusten waar het pas geeft.

2 Het waarom van het inzetten van de groepering.

Generaal O. Michie's, stafchef op het Groot Hoofdkwartier, duidt ons de opdracht aan :
"mogelijkheid tot tussenkomen in de richting Tielt - het knelpunt is tussen deze stad en Ingelmunster - ofwel noord van het kanaal Gent-Brugge in de sectoren van het V LK/18 ID of II LK/12 ID" (3).

In de loop van de voormiddag van 27 mei, we zegden het reeds, wordt de situatie dramatisch. Om 10.10 u telefoneert men van het GHK het order tot onmiddellijk terugtrekken van II, V en VI legerkorpsen (4).

---

(1) Van Overstraeten : *Dans l'étau*, p. 326.
(2) CK,HK/1e Sectie, order 386/48 van 26/5.
(3) Michiels : a.w., p. 210.
(4) GHK : schrift voor telefonische oproepen 454, fiches 32 en 33.

Foto Centrum voor Historische Documentatie.

ZO WAREN DE WIELRIJDERS IN DIE TIJD BEPAKT !

De sergeanten Mahy en V.G. Martiny van de schoolcompagnie van het 1 Karabiniers-Wielrijders in het Kamp van Beverlo in november 1938.

Er is geen schriftelijk order van het II LK voorhanden, noch voor het achteruittrekken, noch voor het bezetten van de nieuwe sector 'bos noord van Eentveld-Hoekstraatbrug-station van St-Maria-Aalter'.
De junctiepunten van de nieuwe frontlijn met de scheidingslijnen II/V LK en II/VI LK werden zo :

- *noord :* het bosje noord van Eentveld gelegen
- *zuid :* het station van Maria-Aalter.

Om 10.00 u was de Groepering Morel reeds telefonisch ter beschikking van het II LK gesteld (4).

Deze ter beschikkingstelling was het gevolg van de ernstige wending van de gevechtssituatie in de sector van de 12 ID in de vroege morgen van 27 mei. Het funest gevolg was dat de normale terugtochtweg van de 11 ID zo goed als volledig was afgesneden. En hierbij waren op dit ogenblik de enige voorhanden regimenten bekwaam om de nieuwe frontlijn te bezetten ! Het optreden van de groepering dient in dit kader gezien.

Op het ogenblik dat de beide, voor de nieuwe sector te bezetten aangeduide regimenten (14 en 20 Linie, beide van de 11 ID) hun stellingen op de Schip-

donk omstreeks 13.30 u verlieten, was het wegenknooppunt Ursel reeds lang onder Duitse controle !

Onmogelijk konden ze de vijand voor zijn.

Alleen het inzetten van de groepering Morel in legerreserve te Maria-Aalter, bood hier dus de uitkomst, ja zelfs de enige uitkomst !

De nieuwe frontsector, ongeveer 5 km, zou slechts een opvangstelling kunnen zijn. De middelen, twee wielrijdersregimenten en een zeer moderne lichte artilleriegroep, in feite nog wel versterkt met een Cie Kn 47/T 13 en enkele gemotoriseerde elementen van het Eerste Jagers te Paard (twee motorwielrijderspeletons, zijnde mitrailleurs en granaatafvuurders, alsmede het eskadron pantserauto's echter tot een viertal geslonken) waren te gering !

Achter het Schipdonkkanaal stond op ongeveer dezelfde frontbreedte en achter een hindernis, die hier ontbrak, de gevechtswaarde van één divisie opgesteld !

Van een verdediging in diepte kon hier dus hoegenaamd geen sprake zijn.

B HET BEZETTEN VAN DE OPVANGSTELLING BIJ HET II LK.

(Zie losse overzichtskaart in bijlage en schets 4).

Links en rechts gezien van uit de commandopost.
Om 10.30 u wordt de brigadecommandopost gealarmeerd.

d e k a r a b i n i e r s r e g i m e n t e n.

I Het 4e Karabiniers-Wielrijders (4 Cy) ([5]).

Om 10.55 u ontvangt kolonel Jadot van de CC/1CD de nodige informatie ; meteen worden zijn bataljons op preadvies gesteld.

Het betreft dus het bezetten van een opvangstelling op de lijn MALDEGEMSEWEG-TRAMSTATION-VIERWEEGSE-KRUIS-HOEKSTRAAT-BRUG (= brigadesector).

---

(5) De wielrijdersregimenten bestaan uit een staf en stafcompagnie, twee bataljons (+ medische sectie) van elk twee fuselierscompagnieën en één compagnie mitrailleurs. Ten slotte daarbij nog een compagnie getrokken kanonnen 47 mm.

Eenheden	Off.	O/Off.	Manschap.	Auto's	Aanhang	Fietsen	Solo	Zijspan.
St + Cie St	9	16	61	5	1	68	7	5
St Bon	6	5	55	7	-	53	4	-
Cie-Fus.	4	19	192	3	1	207	6	
Cie-Mi.	4	13	162	10	1	164	6	-
Cie Kn 47	3	16	107	24	18	40	9	5
Totaal	48	144	1370	75	25	1370	60	10

Op de avond van 26 mei, vóór het vertrek dus, bezat het 4 Cy nog 1500 kg springstof, 2000 granaten Mills 36 en ca 150.000 patronen op de vrachtwagens.

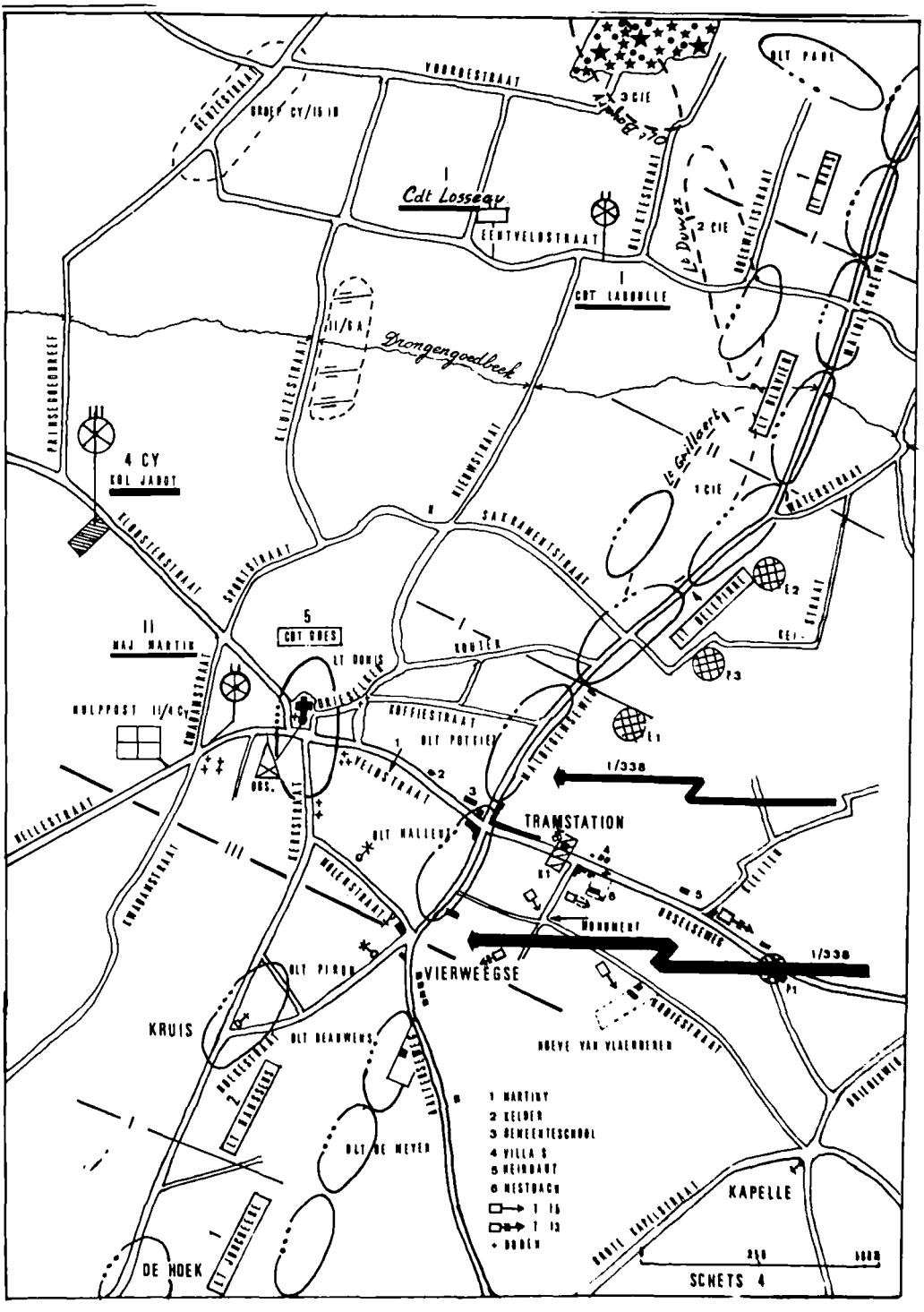

Cdt Losseau
4 CY
KOL JABOT
II
MAJ MARTIN
5
CDT GOES
Drongengoedbeek
TRAMSTATION
VIERWEEGSE
KRUIS
DE HOEK
KAPELLE
1/338
1 MARTINY
2 KELDER
3 GEMEENTESCHOOL
4 VILLA S
5 HEINDAHT
6 WESTDACH
SCHETS 4

Foto uit de verz. E. Van de Casteele.

DE WITTE MOLEN

Foto genomen, in de richting van de Vierweegse. door één van de Italiaanse vliegeniers die op het vliegveld van Ursel waren gelegerd ter gelegenheid van de operatie "Seelöwe". De mannen van Mussolini kwamen hier op 19 oktober 1940 aan. Molen De Somer stond ongeveer op de scheiding van de sectoren van 1 en 4 Wielrijders. Het was de enige van de drie stenen windmolens in de omgeving van de dorpskom die in de meidagen nog zijn wieken bezat.

Zijn ondersector wordt ten noorden begrensd door het bosje 600 m noord van Eentveld, (= omgeving van het junctiepunt-noord II LK) en ten zuiden strekt hij zich uit tot bij de limiet Grote Kapel/Langedonk.

Er zijn twee kwartieren : (één per bataljon).

NOORDKWARTIER : bataljon I, Cdt Laboulle, van noordgrens van de sector tot kruispunt Waterstraat (exclusief).

ZUIDKWARTIER : bataljon II, Maj. Martin, kruispunt Waterstraat tot limiet van de ondersector.

De C.P. van het regiment zal ingericht worden bij de oostelijke grens van de agglomeratie Knesselare, op de steenweg naar Brugge, in het klooster van de Zusters Franciscanessen.

Een briefing aan de beide bataljonscommandanten en aan de commandanten van de stafcompagnie en de Cie Kn 47 had om 11.15 u plaats.

Zij geven hun orders aan hun ondergeschikten om 11.45 u.

De algemene naderingsweg loopt via de brug van St-Joris en de steenweg zodat de eenheden Knesselare zullen binnenkomen langs de Hellestraat.

I Bataljon/4Cy.

Het I bataljon rijdt voorop, met zijn *1 Cie* in formatie "Cie in voorspits". Dan volgt het gros, de 2 en 3 Cie, alsmede de staf van het bataljon.

Het verlaat omstreeks het middaguur zijn kantonnement. Volgt hier het relaas van Lt Haas :

"Na grondig de weg bestudeerd te hebben voegde ik mij bij de voorspits die bevolen werd door korporaal Schwannen. Gedurende het hele parcours werden wij gebombardeerd maar voornamelijk gemitrailleerd door de vijandelijke luchtmacht.

De overtocht van het kanaal gebeurde in goede orde, ondanks een aanval van Heinkels.

We vorderden langzaam. Ettelijke keren moesten we ons in de sloten langs de weg werpen om beschutting tegen inslaande bommen te zoeken. Eén viel op vijf meter van onze eerste groep maar kwetste gelukkig slechts één of twee manschappen.

Talrijke genie-, maar voornamelijk artillerie-eenheden kruisten onze opmars, komende van Knesselare.

Op ongeveer één kilometer van de dorpskom verwittigde mij een kolonel van een in de nabijheid geïnstalleerde C.P. dat belangrijke stocks TNT ieder ogenblik in het dorp konden tot ontploffing komen. Hij raadde mij aan het binnengaan van het dorp langs deze weg niet te ondernemen.

Deze onheilspellende geruchten stopten een wijle onze opmars. Weldra hernamen we onze vooruitgang en drongen het dorp binnen, waar enkele huizen in brand stonden.

We liepen letterlijk op de glasscherven. Een bom had een hulppost getroffen waarbij alle personen de dood vonden.

Het dorp scheen helemaal verlaten. Het eerste gebeuren dat zich aan onze ogen ontvouwde was dit van de oude pastoor (ZEH Van Durme) die buiten kwam uit de kerk en met het Allerheiligste naar veiliger oorden vluchtte. (Sakristie en aanpalend St-Jozefskoor waren door bommen getroffen en ook waren er gevallen in de tuin van zijn naastliggende pastorie).

Op dit ogenblik lieten de Duitsers hun laatste bommen trouwens op de agglomeratie neerkomen.

Dan werd het akelig stil...

Ik liet enkele jalonneurs op het dorpsplein en met korporaal Schwannen en een paar andere ging ik voorop, naar de Maldegemseweg mijn stelling verkennen.

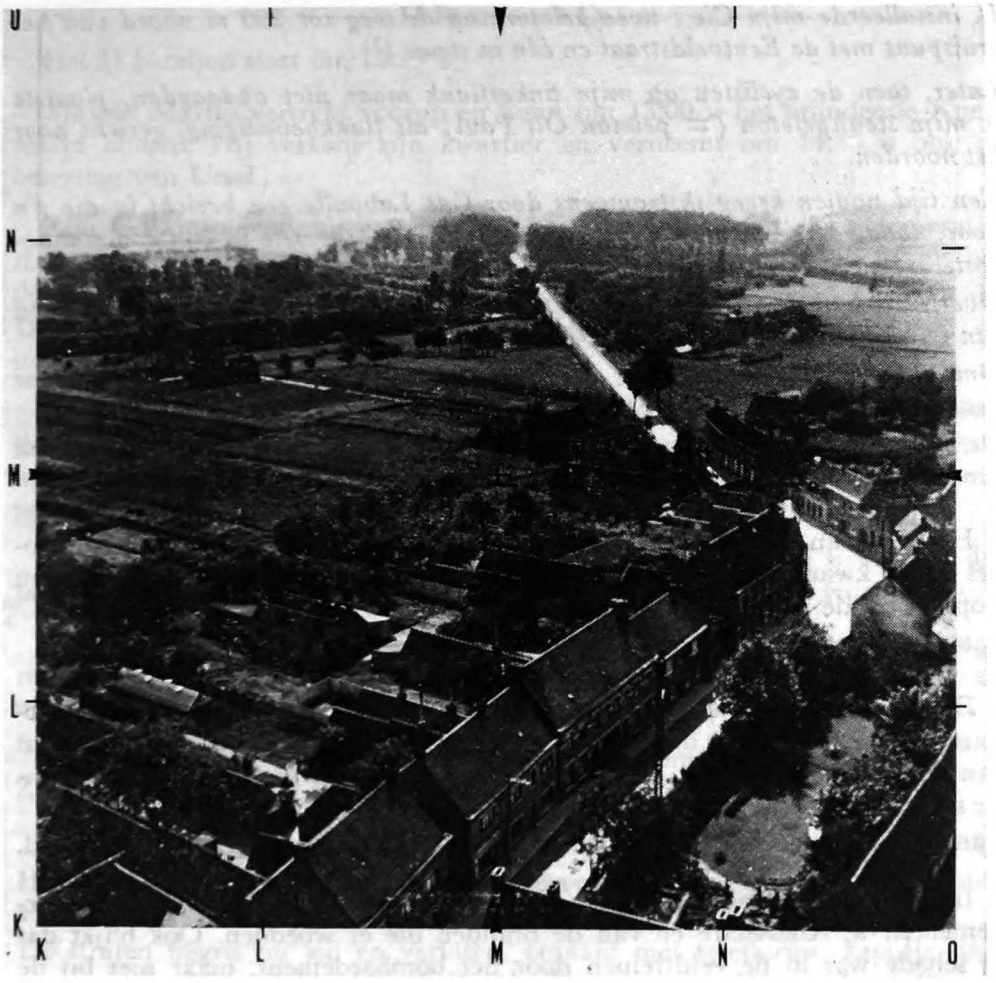

Foto E. Van de Casteele/Verz. R. Moelaert

PANORAMA VAN DE HELLESTRAAT

Volgens een gisement van ca 246° (= WNW) met een opnamehoek van ongeveer 79°. Op het voorplan een hoekhuis van de Dorpsplaats (M2K1) met achterliggende tuin. Voorbij de bocht lagen de C.P. II/4 Cy (NOM2). Links van het kruispunt met de Kwadamstraat (M7M1) sneuvelden de vier wielrijders-mitrailleurs van het peleton van Olt Jardon (M5M3). De hulppost van het bataljon was waarschijnlijk iets verder langs de weg gelegen (M8M6). Het huis 'Stock' werd door obussen vrijwel volledig vernield (L9K8).

Daar ontmoette ik een majoor van de cavalerie die me zei dat aan mijn linkerkant een groep wielrijders zou komen (= wellicht Eskadron Cyclisten/ 15 ID bedoeld) en dat de infanterieregimenten van de 16 ID achterhoedegevechten leverden en terugtrokken loodrecht op de as Maldegemseweg (6). *Het zou zeker nog een paar uur duren vooraleer ze door mijn stelling zouden infiltreren (voorn. 1 C.).*

(6) De eskadrons Cyclisten van de divisie bevatten drie peletons van 4 gevechtsgroepen alsmede nog 1 peleton van 4 Mi.

Ik installeerde mijn Cie : twee peletons op de weg tot 200 m noord van het kruispunt met de Eentveldstraat en één in steun ([7]).

Later, toen de cyclisten op mijn linkerflank maar niet opdaagden, plaatste ik mijn steunpeleton (= peleton Olt Paul) als flankbeveiliging, gericht naar het noorden.

Een tijd nadien kreeg ik trouwens door Cdt Laboulle een bericht in die zin door, nadat deze bezoek had gekregen van de korpsoverste in zijn commandopost.

Overigens had ik ook het peleton Olt Tillière en één sectie van het peleton van Olt Kohl, beide van de 3 Cie-Mi, in versterking gekregen.

Om 15.50 u werd deze laatste Mi-groep op bevel van Kol. Jadot meer naar het bos noord van Eentveld opgeschoven.

De bossen en hoge oogsten vóór de stelling beloofden ons een man tegen man gevecht, gezien er praktisch geen schootsvelden waren".

Het gros van de kolonne werd geopend met de *2 Cie* van Lt Blavier. Kolonel Jadot kwam hier persoonlijk tussen om de aftrekkende artillerie te doen stoppen bij de brug om zijn troepen bij prioriteit doorgang te verlenen.
Later schouwde hij zijn binnenkomende afdelingen te Knesselare.

Deze Cie ging plaats nemen rechts van de 1 Cie, eveneens met twee peletons in lijn en één in diepte. Ze bezette aldus voornamelijk het kruispunt van de Eentveldstraat tot bij de Waterstraat, doch dit laatste kruispunt echter niet inbegrepen.
Aan deze Cie was het peleton van Olt Beckers van de 3 Cie-Mi toegevoegd.

In het velddagboek van de *3 Cie-Mi* lezen we eveneens van de bombardementen te Knesselare en van de branden die er woedden. Ook blijkt dat er schade was in de veldtreinen door het bombardement, maar niet bij de voertuigen van de 3 Cie ([8]).

Cdt Streel plaatst zo om 13.00 u zijn peleton-buiten-gelid in verdediging van de bataljonscommandopost die in de Eentveldstraat bij de vervoeging van de Nieuwstraat was ingericht.

Ook omstreeks die tijd plaatst hij zijn peleton Olt Kohl : de 1e sectie met sergeant Cooman (twee Maxims) ligt in verdediging bij de regimentspost in de Kloosterstraat ; de 2e sectie onder bevel van sergeant Schockaert wordt, zoals reeds aangehaald, aan de 1 Cie toegewezen, vermits die noordelijke vleugel werkelijk onbeschut ligt.

---

(7) De fuselierscompagnieën telien een peleton-buiten-gelid (personeel voor transmissies, herstelling, munitie, keuken,...) en drie fuselierspeletons. Elk peleton bestaat uit vier gevechtsgroepen en een groep DBT (= granaatwerpers/10 mannen). De gevechtsgroep behelst een ploeg van 5 mannen met mitrailleurgeweer en vijf mannen met geweer bekwaam tot het afvuren van granaten (tromblon).

(8) De mitrailleurcompagnieën bestaan eveneens uit een dergelijk peleton-buiten-gelid en drie Mi-peletons. Hier telt ieder peleton twee secties. Naast de technische wagen van de compagnie heeft ieder sectie zijn wagen/vervoer Mi en munitie.

II Bataljon/4 Cy.

Het II bataljon start om 12.15 u.

Majoor Martin vertrekt voorop en komt om 13.00 u het brandende Knesselare binnen. Hij verkent zijn kwartier en verneemt om 14.35 u ook de bezetting van Ursel.

Zijn C.P. installeert hij in een van de laatste huizen van de agglomeratie, d.w.z. in de bocht van de Hellestraat, links voor het binnenkomen van het dorp.
Daar in die omgeving komt ook de munitiebevoorradingsplaats en in de nabijheid de bataljonshulppost.

De *4 Cie* komt Knesselare om 13.45 u binnen en bezet het kruispunt van de Waterstraat met één peleton, de aansluiting met de H. Sakramentsstraat met een ander, terwijl in diepte een peleton in de omgeving van het kruispunt Nieuwstraat en H. Sakramentsstraat wordt opgesteld.

Deze Cie is versterkt met een peleton mitrailleurs van de 6 Cie-Mi dat hoofdzakelijk de nadering via de Waterstraat onder frontaal vuur houdt.

Van deze 4 Cie ligt ook een 1/2 peleton Koëtz in verdediging bij de regimentspost. Dit vormt dus samen met de reeds genoemde sectie-Mi de regimentsreserve.

De *5 Cie* van Cdt Goes volgt op de 4 Cie bij de opmars.
Zij zal voornamelijk de richting Ursel dienen af te grendelen.

Het fietsendepot wordt ingericht in een van de laatste gebouwen van de Hellestraat en gevechtsklaar trekt men te voet in lange slierten verder. Men komt omstreeks 14 u op de stellingen aan.
De straten liggen nu stil en verlaten, bezaaid met steengruis, kapotte dakpannen en scherven glas. De telefoondraden, voornamelijk bij de grote paal naast de kerk, vormen een groot onontwarbaar kluwen.

Hier betreft het natuurlijk een heel ander soort verdediging vermits we met een agglomeratie te doen hebben. Deze wordt dan ook min of meer periferisch uitgebouwd.

Omheen het kerkplein ligt zo in een viertal groepen het peleton van Olt Donis en de C.P. van de Cie is eveneens in de dorpskom. Alle naderingswegen worden zodoende onder controle gehouden. En de kerktoren wordt door de manschappen als uitkijkpost gebruikt.

Verder ligt, maar dan in lijn, van de hoek van de Molenstraat tot het kruispunt bij het Tramstation inbegrepen, het peleton van Olt Halleux, eveneens over een viertal gevechtsgroepen verspreid. Vóór hen rechts één sporadisch huis tussen manshoog staande koren en een naderingsweg (Aalterseweg) ([8bis]).

([8bis]) Olt Halleux was de zoon van de toenmalige Belgische Consul Generaal te Berlijn. Hij overleed in onze kolonie in 1948..

Verz. A. Ryserhove.

DE DUITSE NADERINGSWEG.

Hier een instructief zicht op de Urselseweg richting Tramhalte uit 1949. Rechts de reeds herstelde 'Villa Germaine'. Ernaast, doch onzichtbaar op de foto, de 'Villa Clara'. Verder de molenromp (ook in mei '40 al zo) en de huizenrij tot aan het kruispunt met de Maldegemseweg. Links, bezijden tramspoor en sloot, de haag en het hek van de hoeve Mestdach (niet zichtbaar) en verder een viertal huizen (samen door mij in de tekst de "geïsoleerde huizengroep" genoemd).
Tenslotte zien we het waterkot van de trammaatschappij nog iets op deze huizenrij vooruit springen. Voornamelijk achter, maar ook ten dele in dit geïsoleerd complex, speelden zich bloedige taferelen af.

Links eerder weiland en de hoofdnaderingsweg komend van Ursel, waarlangs rechts de tramhalte is gelegen en die links een eind weegs volledig is bebouwd.

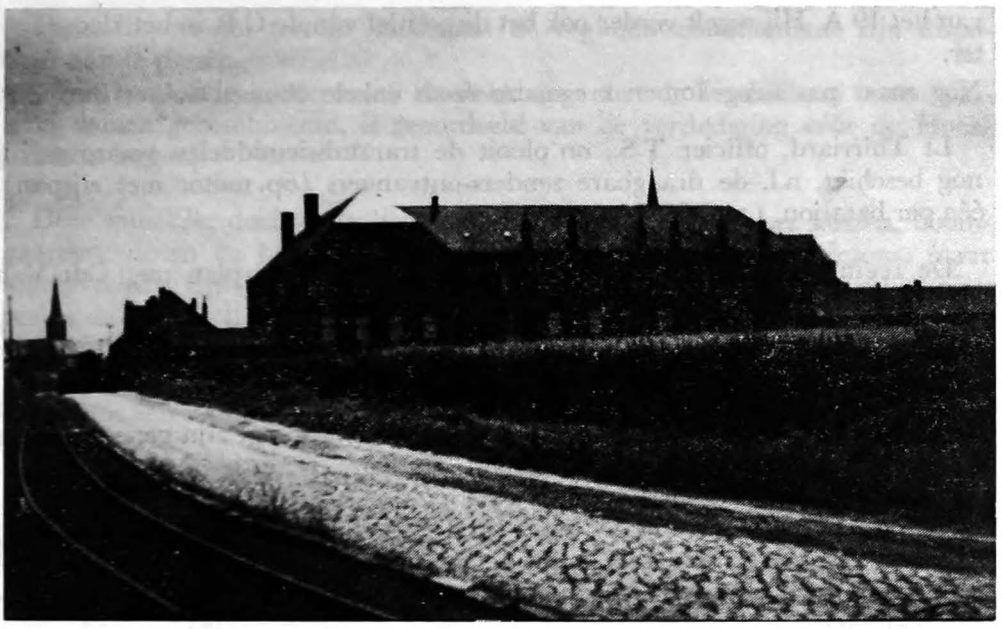
Meer naar het noorden, op dezelfde Maldegemseweg liggen de gevechtsgroepen van het peleton van Olt Pottiez. De verdediging is hier iets meer naar voren geschoven vermits de straat - eerder een uitgeholde weg - voor een stuk beiderzijds losstaande gebouwen heeft.

De *6 Cie-Mi* heeft haar mitrailleusen in de eerste lijn afgedeeld die voornamelijk de nadering via de Urselseweg met frontaal en flankerende vuren bestrijken (Brisy, Noirfalize, Baeten,...).

De geplande installatie is niet volledig kunnen uitgevoerd worden ; de Duitsers kwamen ongeveer gelijktijdig aan !

Cie Kanonnen 47 mm.

Dit is de Cie antitankkanonnen, getrokken door "Utility's" (?).

Centrum voor Historische Documentatie.

KLOOSTER TE KNESSELARE

Op dit zicht uit het noordwesten (1951) merken we nog de oude kalseide en de tramsporen. De rechthoekige volledig ommuurde ruimte tussen de schoolgebouwen links en de voorkant van het klooster was met een muurtje met kleine poort in twee verdeeld.

In de ruimte achter het kleine gebouw op het voorplan werden de Duitse krijgsgevangenen verzameld vooraleer naar de C.P. van de groepering te worden afgevoerd.

Naast de boerderijgebouwen uiterst rechts stonden de vrachtwagens geparkeerd en kwamen omstreeks één uur enkele obussen neer.

Op dit ogenblik restten er nog twee stukken die dan ook verdeeld waren, aan elk bataljon één (9).
Dit van het II Bon kwam aanvankelijk aan het kruispunt bij het Tramstation. Bij het I Bon vermoeden we in de omgeving van de Waterstraat.
Reeds om 12.20 u waren de twee vrachtwagens van deze Cie in de regimentscommandopost geïnstalleerd geworden, zodat we vermoeden dat de Cie vooropgereden.

Staf/4 Cy.

Terwijl de eenheden hun stellingen zo goed als mogelijk verkennen en inrichten, ontplooit commandant Bostyn, adjudant van het regiment, de stafkaart, opent het velddagboek en neemt contact op met de verbindingsofficier

(9) De Cie getrokken kanonnen van 47 mm, de befaamde "quat'sept" heeft opnieuw zijn peleton-buiten-gelid en drie peletons van elk twee secties. In iedere sectie zijn twee kanonnen en twee munitiewagens, telkens door tractoren getrokken (Utility).

van het 19 A. Hij regelt verder ook het dispositief van de C.P. in het klooster.
Nog maar pas aangekomen kregen ze reeds enkele obussen achter hun C.P.

Lt Thirriard, officier T.S., ontplooit de transmissiemiddelen waarover hij nog beschikt, n.l. de draagbare zenders-ontvangers (op motor met zijspan), één per bataljon. (= ERTP).

De regimentscommandant regelt ondertussen het vuurplan met Cdt Van Nerom, bevelhebber van de I/19 Artillerie.
Het plan zal kort nadien aan de bataljonscommandanten worden toegezonden. (Zie overzichtskaart in bijlage).

Lt Marette, officier geneesheer van het regiment, brengt zijn geneeskundige afdeling in de klaslokalen naast het klooster onder.

De groeperingscommandant, Kol. SBH Morel de Westgaver komt op de C.P. en bespreekt met Kol Jadot de gevaarlijke situatie inzake eventuele overvleugeling ten noorden, indien daar geen bevriende troepen tijdig zouden opduiken.

Plaatsnemend op de achterzit van een motor-solo, bestuurd door soldaat Boulanger, begeeft de korpsoverste zich naar zijn I Bon waar hij onderrichtingen dienaangaande geeft.
De nodige voorzorgen waren er, zoals reeds gezegd, trouwens al getroffen.

Nog woedden de brandhaarden verder. Hier en daar pluimden zwarte rookwolken uit gebouwen ten hemel !
Op terugweg hoort Kol Jadot de eerste vijandelijke schoten ! Het kan pas 13.45 u zijn.

Nog twee velddagboeken geven ons dienaangaande een aanvullend gegeven :
- dit van het 4 Cy zegt dat men ter plaatse was om 14 u.
- dit van de 7 Cie deelt mee dat er toen reeds contact was.

Hieruit kunnen we al vast besluiten dat men hoegenaamd nog niet geïnstalleerd was bij de 5 Cie als reeds de eerste schoten vielen !

II Het Eerste Karabiniers-Wielrijders (1 Cy)

Om 11.45 geeft kolonel Flameng M. zijn orders voor de verplaatsing en het stelling nemen. Het zal de ondersector rechts van het 4 Cy bezetten tot de brug van Hoekstraat.

Hier fietst het I bataljon op kop met zijn 2 Cie in voorspits. Het vertrek is omstreeks 14 u.
De aftrekkende infanteriekolonnen zijn intussen zo aangezwollen dat ook hier men via de boswegen de brug van St-Joris tracht te bereiken. Ook hier dus een ommetje !

De aard van het terrein noodzaakt de regimentscommandant zijn dispositief aan te passen.
Vermits bestaande hindernissen en dekkingen met de beschikbare vuren passend dienen gecombineerd, is geoordeeld van de verdediging vóór de Hoekstraat te leggen.

Deze tamelijk, doch open bebouwde straat, biedt met haar huizen, boomgaarden, sloten en heggen een ideale stelling voor de steunpeletons, maar schootsvelden zijn er dan ook op vele plaatsen voor de peletons in lijn niet, gezien de voor de tijd van het jaar hoge oogsten.

Voornamelijk vóór de 2 Cie bij de Vierweegse is het een blinde stelling die eerder tot een nabij gevecht zal nopen, zoals later effectief ook zal gebeuren !

Vóór de stellingen van de 1 en 4 compagnieën zijn er meer meerscomplexen, die dan excellente schootsvelden bieden. Doch ook hier staat het gras op zijn hoogst.

In die blinde stellingen hebben de Duitsers met hun talrijke handmitrailleurs een geweldig overwicht op de geweer- en MG-schutters die de Belgen zijn, en wiens ideale zones zowat op 300 m en verder liggen. Voor een nabij gevecht zijn deze laatste wapens natuurlijk minder geschikt.

I Bataljon/1 Cy.

Van het I bataljon - majoor Roba - ligt de 2 *Cie* van Cdt Hanssens rechts van de weg naar Aalter en heel wat vóór het meest nabije peleton van de 5 Cie van het Vierde Wielrijders.
Dit, en tevens het later arriveren in die sector, zal zorgen baren !

Vooraleer op hun stellingen aan te komen, vermoedelijk langs de Langedonkstraat, vermijden ze ergens een kruispunt en nemen een landweg. Het kruispunt valt zeer kort nadien onder vijandelijk vuur. Welk kruispunt hier door de vijandelijke artillerie onder vuur werd genomen is mij niet duidelijk.

Het fietsendepot wordt ingericht.
Olt Beauwens verzamelt zijn groepsoversten en duidt de ligging van de secties aan.
"We werken alsof het een oefening gold. We bezetten een kleine boomgaard met sloot waar de meeste mannen inzitten (= hoeve V. Welvaert). Ons peleton is de uiterst linkse vleugel van het regiment. We liggen wel 300 m meer naar voor dan de 5 Cie van het 4e Wielrijders. Als versterking hebben we een sectie-Mi van de 3 Cie van Cdt Sterckx gekregen. Vóór ons een korenveld, manshoog !".

Het peleton van Olt De Meyere ligt rechts van hem. Het moet dus het peleton van Olt Piron zijn dat de verdediging in de diepte waarneemt op de weg Molenstraat-Kruis.

Men is omstreeks 15.30 u aangekomen.

Vóór de agglomeratie van Hoekstraat zelf (= De Hoek genaamd, en op de stafkaart van toen Basels !), ligt de *1 Cie* van Lt Jonckheere met twee peletons respectievelijk gevoelig links en rechts van de Kneukelstraat.
De Hoek zelf wordt door het steunpeleton bezet.
Om 16.00 zijn ze geïnstalleerd.

We zegden het reeds, ook hier zijn de mitrailleuses van de *3 Cie* bij de compagnieën van eerste lijn afgedeeld.
Het gevecht breekt reeds los als de caissons nog niet helemaal gelost zijn. Een vrachtwagen geraakt zelfs vast en moet onder vijandelijk vuur worden ontzet.
De C.P. van het I Bon ligt ergens ter hoogte van de Kwadamstraat in open veld.

II Bataljon/1 Cy.

Bij het II bataljon van Cdt Lemaire liggen de compagnieën ook in een dubbele gordel : twee peletons voorop en één in steun.

Zo vertrok omstreeks 14 u de *4 Cie* van Kapt Berger P., die zich links plaatst ongeveer tot bij de Leendreef.

De *5 Cie* van Lt Rinbout komt rechts daarvan tot bij de brug van Hoekstraat. De installatie blijkt om 18 u beëindigd.

Ook hier waren de mitrailleuses van de *6 Cie* (Lt Elias) bij de compagnieën afgedeeld.
De C.P. van het II Bon lag naar vermoeden ergens in de Malsemstraat.

Cie Kn 47/1 Cy.

Nopens deze 7 Cie van Cdt François hebben we ongelukkig geen enkel gegeven gevonden.

Cie gevechtswagens "T 13" van de 3 Inf. Div.

Lt Van Vugt, die ons zijn velddagboek naliet, zegt dat zijn Cie Kn 47 op T 13 van de 3 Infanteriedivisie om 12.05 u vertrok. Ze passeerde pas heel veel later de brug van St-Joris en kwam om 16.15 u in haar wachtzone langs de Langedonkstraat aan.
Vijf minuten later waren haar strijdwagens aan de vijandelijke luchtwaarneming reeds onttrokken ([10]).

(10) 3 ID, Cie Kn 47/T 13-origineel velddagboek.
Sinds 10 mei was bij het 1 Cy deze compagnie toegevoegd. Ze bestaat uit een compagniestaf en drie peletons van elk twee secties met ieder twee draagauto's T 13 (= 12 draagauto's ; hier van het type III).
Ze telt 4 officieren en 122 manschappen. Verder bezit de compagnie nog 4 auto's en 10 vrachtwagens alsmede 3 motoren-solo.

Collecties Koninklijk Legermuseum-Brussel

TREKKER LATIL (TL 6).

Sinds 1936 was de artillerie van het Cavaleriekorps volledig gemoderniseerd. Deze uiterst moderne trekkers met tractie op de vier wielen, vervoerden ook de stukbemanningen. A.) Het divisionnaire geschut (Kn 47 mm is een infanteriekanon !) was in mei '40 nog volledig hippomobiel. Bij de Legerkorpsartillerie was dit navenant het geval.. Ook de zware legerartillerie (van 155 Lang tot 280, en voor zover dit geen spoorwegartillerie betreft) was met tractoren uitgerust (o.a. te Langendonk). (Vanderveen, B. : The Observer's Army Vehicles directory to 1940, London-New York, 1974).

Een deel van de rupsen zou voor het I bataljon optreden en het ander zou aan het tweede bataljon zijn steun verlenen.

Helaas hebben we over het individueel optreden van de rupswagens slechts één enkel verslag.

Staf/1 Cy.

De C.P. van het 1 Cy moet ergens in de omgeving van het kruispunt Langedonkstraat en Hellestraat (= steenweg naar St-Joris) hebben gelegen.

De brigadereserve.

In de dekkingen even buiten de agglomeratie Knesselare en links van de weg naar Brugge, ter hoogte van "Kappershoek" (= hoeve Wulfsberge)

Collecties Koninklijk Legermuseum-Brussel.

KANON 75 MM G.P.

Wellicht gefotografeerd ergens aan de rand van de Hoge Venen. Op luchtbanden kon de artilleriekolonne zo een snelheid van 20 km/u op de weg behalen. Vuurde o.a. een stalen obus af van 6.125 kg met 650 gr springstofinhoud. De maximumdracht kon tot 13 km bedragen. Loopmond, sluitstuk en richtmiddelen zien we hier door hoezen beschermd. Bij het kanonneren te Knesselare werden dergelijke vuurmonden gebruikt.

werden de elementen van het 1 JP (= 1 ChCh) ondergebracht, alsook natuurlijk de staf van de groepering.

Het voertuigenpark werd in de hoeven en boomgaarden alsmede in een paar dreven en een paar kleine bossen gerangeerd.

Een all round defence werd bij de C.P. uitgebouwd.

Alle verdere gegevens ontbreken.

De steunende artilleriegroep

Heel weinig is over deze Eerste groep van het 19 A geweten. Hij ontplooide zijn drie batterijen - 75 mm G.P. - ter hoogte van curve 13 tussen de Zeldonkstraat en de Flabbaardbeek, links van de weg naar Brugge. Volgens getuigen stonden ze in één lange rij langs de beek. Deze Kn 75 G(rande) P(ortée) dragen normaal 11 km ver. Op 23/5 waren ze in de morgen reeds door Knesselare gepasseerd toen ze van Moorslede naar Aardenburg trokken. Lt Deneufbourg schrijft dat het order tot vertrekken om 13 u werd ontvangen en Lt De Backer vermeldt nog dat zijn batterij 3 door drie laagvliegende toestellen werd gemitrailleerd en gebombardeerd, in de omgeving van Oe-

delem, wanneer ze op weg was naar Zeldonk. We mogen er wellicht uit afleiden dat ze via De Hoorn of misschien Zeldonkhoek hun standplaats hebben vervoegd ([11]).

C BIJ DE MEER NOORDELIJK GELEGEN 18 INFANTERIEDIVISIE.

(Zie schets 5 en 6).

Verschillende eenheden van de 18 ID hebben aan de verdediging van Knesselare deelgenomen.

I Het Eerste Karabiniers "Prins Boudewijn" (1 C).

Dit regiment had het Schipdonkkanaal bezet van Raverschoot tot zuidelijk van Veldekens (zuidelijke ondersector van het V LK).

Het trok, gezien de doorbraken bij de noord- (7 Ch/18 ID/V LK) als bij de zuidbuur (23 Li/12 ID/II LK), bij order door zijn korpsoverste Kol SBH Oor op 26 mei om 22.10 u gegeven, naar de weg Kleit-Ursel terug (tot kruispunt Brugstraat inbegrepen).

Zo kwam het met zijn zuidelijk bataljon (I) gedeeltelijk terecht in de zone van het II LK. De grens verliep immers ongeveer ter hoogte van de kruising van deze weg met de grens van Ursel (= Drongengoedweg), dit is ongeveer 250 m zuid van de ingang van het kasteel Prinsenveld.

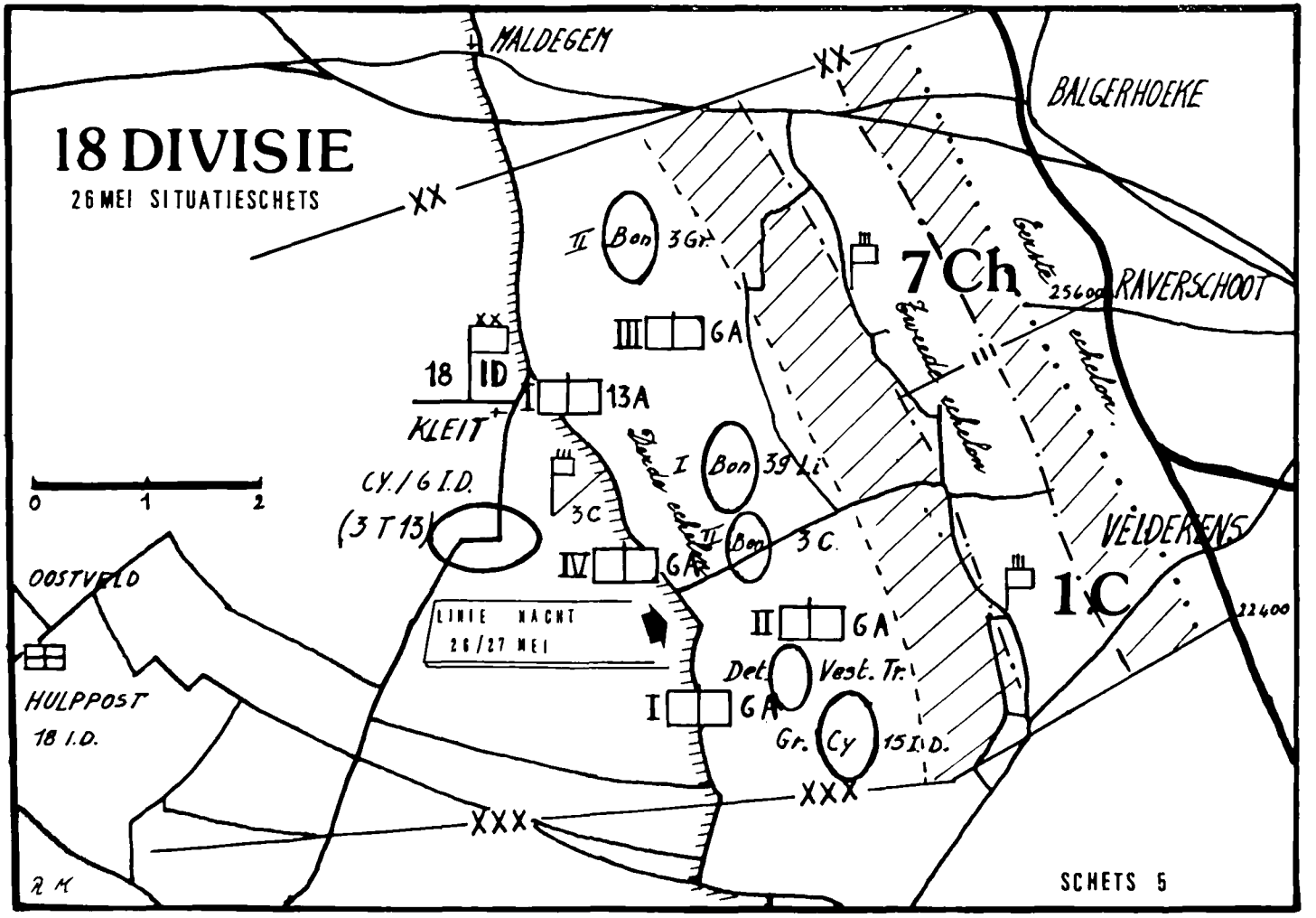
Doch op deze stelling werd men al vlug opnieuw aangevallen en er was weer een dreigend overvleugelingsgevaar, zo noord als zuid.

Aldus opnieuw tot de aftocht gedwongen ging men nu een achterop gelegen positie innemen op de Maldegemseweg, zoals ondertussen door het GHK opgelegd was.

De regimentscommandant schreef die voor om 11.54 u aan het III Bon ; om 12.01 u aan het II Bon en om 12.25 u aan het I Bon.
Voor het I Bon was de officier adjunct, Lt Henne, om 11.50 u op de C.P./1 C ontboden, gezien majoor Forgeur, omstreeks 09.00 u in de bossen van het Drongengoed in een hinderlaag was gevallen en krijgsgevangen genomen was. Een bewijs te meer dat de Duitsers werkelijk specialisten in het infiltreren waren.
De C.P./1 C was om 02.40 u overgebracht geweest naar de Maldegemseweg 500 m ten N van de gemeentegrens met Knesselare (= ca 150 m Z van de aansluiting met de Groot Burkel Kalseide/twee thans verdwenen huisjes. De hulppost was ter hoogte van de huidige houtbuigerij).

---

(11) CC.19 A (velddagboek) en I/19 A ; Harboort, a.w.
Er zijn drie batterijen (3 off., 16 O/Off., 88 manschappen). De staf en het Mipeleton tellen daarenboven nog eens 10 Off., 20 O/Off., 145 manschappen. Naast hun twaalf kanonnen hadden ze nog heel wat andere vervoermiddelen.
In 1951 heropgericht en als 19 Bon te Düren gekazerneerd geworden.

18 DIVISIE
26 MEI SITUATIESCHETS
MALDEGEM
BALGERHOEKE
RAVERSCHOOT
VELDEKENS
OOSTVELD
KLEIT
HULPPOST
18 I.D.
18 ID
13A
GA
7Ch
1C
3C
Bon
Det
Vest. Tr.
Gr. Cy
15 I.D.
CY./6 I.D.
(3 T 13)
LINIE NACHT
26/27 MEI
Tweede echelon
Derde echelon
22400
25600
0 1 2
SCHETS 5

Bataljon I/1 Karabiniers ([12]).

(Zie losse overzichtskaart in bijlage).

De compagnieën van het I Bon - van nu af onder bevel van Cdt Losseau - dienen zich op eigen initiatief en al vechtend terug te trekken, zoals trouwens aan deze van de overige bataljons ook was bevolen.

De limieten : - ZUID de hectometerordinaat 203000 (= ca 120 m N van de aansluiting met de H. Sakramentstraat).

- NOORD 204200 van het militair ruitennet (= ca 160 m Z van het kruispunt met de Oude Brugseweg).

In de praktijk betekende dit langsheen de Maldegemseweg 600 m N van het kruispunt met de Eentveldstraat en 720 m Z ervan, wat een totale frontbreedte van 1320 m gaf.

Doch gezien de aanwezigheid van het 4 Cy is dit uiteindelijk 1 km beiderzijds de Eentveldstraat geworden !

De opdracht luidde : het overschrijden van de Maldegemseweg met alle middelen trachten te beletten.

Lt Henne was slechts om 12.25 u terug. Doch reeds om 14.50 u was de nieuwe verdedigingslijn grosso modo bezet.

De compagnieën lagen in klimmende orde, 1, 2 en 3, van zuid naar noord. De C.P. van het Bon bevond zich in de Eentveldstraat (vierde gebouw bij de hoek van de Voordestraat ; nu nieuwbouw nr. 51).

We zien hier opnieuw dat het 1 C diep in de zone van het II LK stellingen bezet, zoals trouwens het 4 Cy omgekeerd, doch minder diep, in de zone van het V LK de verdediging op zich neemt. Het gevolg is dat beide regimenten dus van ongeveer ter hoogte van de aansluiting met de H. Sakramentstraat tot ter hoogte van het bos N van Eentveld een gemeenschappelijke verdedigingslijn bezetten. Er ontstonden zelfs discussies !

"Het 1 C, rechtervleugel van de 18 ID, trekt zich vechtend terug naar Kleit-Eelvelde, lijn die het is aangewezen. Het is overvleugeld langs links en zijn commandant vreest het ergste.

De Duitsers bezetten het station van Maldegem ([13])".

Dit is de tekst van een telefoongesprek van het 1 C op het GHK te St.-Andries om 15.00 u geboekt en waarin Eelvelde ongetwijfeld door het transmissiecentrum of een T.S. verkeerdelijk voor Eentveld is genoteerd, misschien wel bij het decoderen.

---

(12) Dit regiment telt een staf, drie bataljons, een bataljon zware wapens, een peleton verkenners en een medische compagnie. Totaal 91 officieren en 3697 manschappen. Voor meer details en slagorde, zie Everaert, a.w. p. 83.

(13) GHK, schrift telefonische oproepen 454, fiche 36.

De overige eenheden ten westen van Kleit laten we hier buiten beschouwing. Ze vallen immers niet binnen het bestek van deze studie.

Trouwens onder druk van het 481 Duitse Infanterieregiment (256 I.D.), waren de compagnieën van het II en III bataljon voet voor voet moeten wijken ; er waren nogal wat Pak ingeschakeld en ook de vijandelijke luchtmacht was die dag buitengewoon actief !

In feite zijn deze beide bataljons - vnl. nog het III - steeds met de vijand in voeling geweest en hebben voortdurend ophoudingsgevechten moeten leveren, zodat van afhaken hoegenaamd geen sprake was ! Om 11.42 u wist men aan het afvuren van witte vuurpijlen dat de Duitsers reeds tussen de regimentspost en de kerk van Kleit waren !
De Maldegemseweg is daar in feite niet meer bezet geworden !

De C.P./1 C werd vóór het arriveren van de bataljons van de Maldegemseweg teruggetrokken omstreeks 13.00 u. Hij begon om 13.55 u opnieuw te functioneren op 1000 m ZW van het kruispunt van Oostveld, laatste hoeve van de agglomeratie.

De zuidelijke groep van de 7 Cie bij het kruispunt van de Oude Brugseweg gelegen heeft geen aansluiting met de 3 Cie/1 C, maar wel met een kleine groep cyclisten van de 1 Cie/4 Cy.

De frontlijn "X - 17.45".

Omstreeks 17.45 u zijn ook het II en III Bon/1 C al vechtend volledig op Knesselaars gebied beland.
Deze nieuwe homogene frontlijn - noemen we ze "X - 1745" - verliep zo van het kruispunt Oostveld, over de noordelijke grens van Knesselare, lichtjes afbuigend naar het bos N van Eentveld, om zo verder via de voorgeschreven lijn Burkel/Waterstraat, dit laatste kruispunt te vervoegen ([14]).

Het bevel van het HK/18 ID te 17.20 u ontvangen, dat voorschreef te houden tot het invallen van de duisternis op de lijn 800 m oost van de hoeve Groot-Burkel/kruispunt Waterstraat, was de bataljons natuurlijk nog niet bekend op dit ogenblik. Ze waren overigens (II en III) heel wat achterop deze lijn gelegen !

De frontlijn "X - 1745" is als volgt bemand :

Bon II : Cdt Moulinasse
C.P. : hoeve Kwawal.
Cie 5 en 6 (Kapt Janne F.) in de omgeving van het bosje, westelijk van de Geuzestraat gelegen en ongeveer ter hoogte van de aansluiting met de Lijsterhoekstraat.

(14) X, Y, Z... achtereenvolgende posities gevolgd door het cijfer van het uur van bezetten, bij benadering.

Cie 10 (Lt Vandersanden) 200 m N daarvan, nabij het bosje bij de grens van de gemeente Knesselare, in de binnenbocht van de Oude Brugseweg.

Bon III : Maj Torreele.

C.P. in de hoek van de Oude Brugseweg met de aansluiting van de Nieuwenhovestraat.

De 7 Cie van Cdt Rigaux trekt van haar eerste standplaats weg naar het bos N van Eentveld gelegen.

Daar aankomend merkt ze dat de 3 Cie/1 C hier juist stelling neemt en zo gaat ze dan ook noodgedwongen verder door het naastgelegen sparrebos naar Oostveld.

Hier wordt ze dan uiteraard ingeschakeld bij het III Bon en neemt positie ZW van de Oude Brugseweg en toch vóór de bosgrens.

De 9 Cie (Lt Bikar A.) sluit links aan en bezet zodoende het kruispunt van Oostveld.

Rechts liggen de resten van de 11 Cie (Lt P. Brusselaers). Deze laatste eenheid ligt NW van het drie-gemeenten-punt, dus net buiten de gemeente Knesselare.

Bon I : Cdt Losseau trok iets van de Maldegemseweg terug en kwam gevoelig op de voorgeschreven lijn Burkel/Waterstraat te liggen. Zo sloot hij aan in de homogene verdedigingslijn "X - 1745". Hierdoor kwam de 3 Cie een 300-tal meter achter de 1 Cie/4 Cy.

De cyclisten doen daarover hun beklag om 17.27 u en om 17.45 u. Zelf komt Cdt Labouille (I/4 Cy) het geval bespreken op de regimentscommandopost in het klooster.

Het gaat hier over eenheden van diverse divisies, ja van verschillende legerkorpsen ! Ze hebben elk naar best vermogen hun bevelen uitgevoerd.

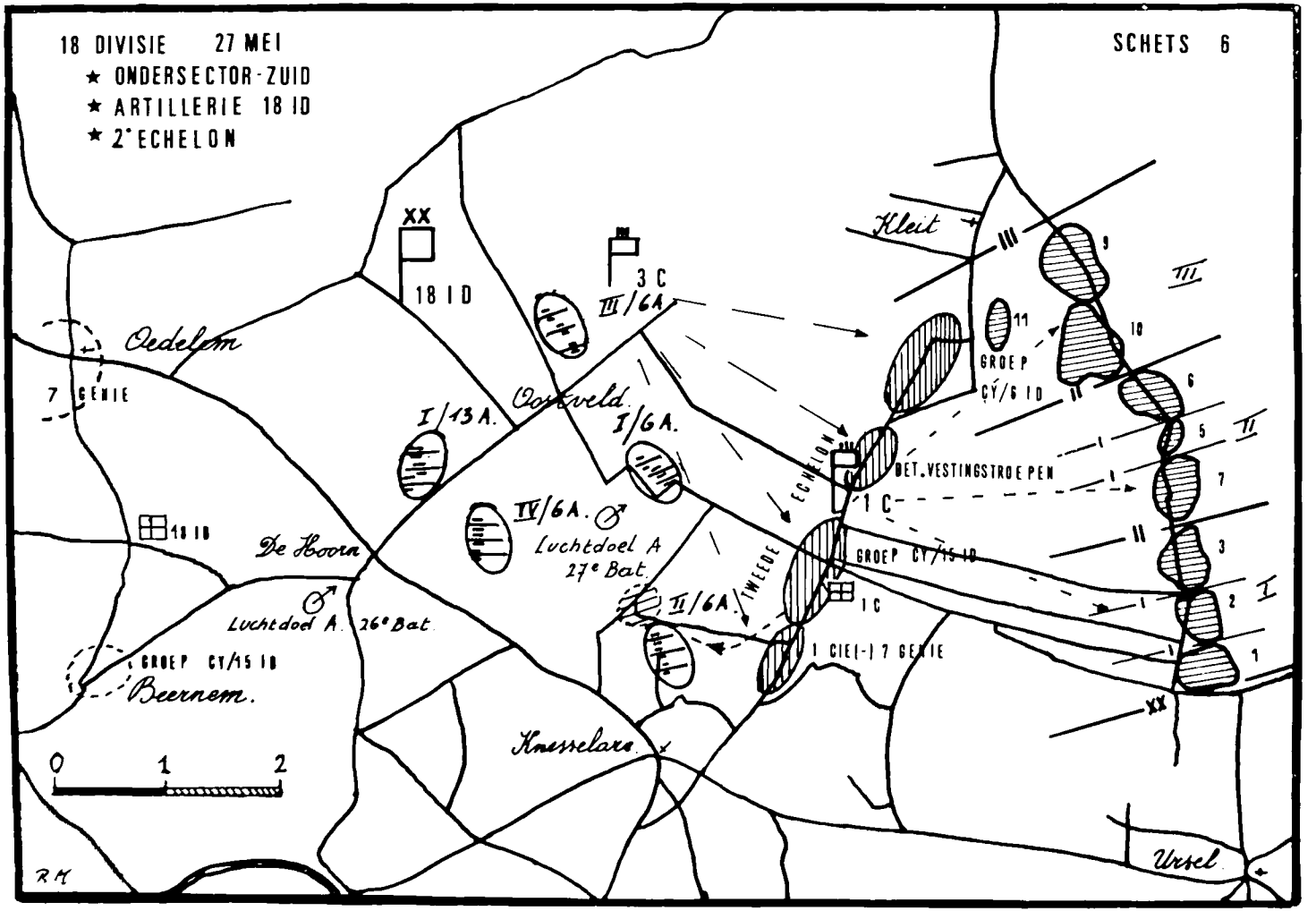
Volgens het velddagboek van het 4 Cy is dan door het LK (II ?) bevel gegeven op de vuurlijn van het 4 Cy aan te sluiten. Cdt Laboulle werd gelast dit bevel over te brengen. De karabiniers zijn links van de 1 Cie later in stelling gekomen, naar men zegt.

II Het tweede echelon bij de 18 Infanteriedivisie (zie schets 6).

In uitvoering van de terugtochtorders naar de weg Kleit/Ursel (26/5) dienden natuurlijk ook de achteropgelegen artilleriegroepen en het "derde echelon" verplaatst en wel naar de Maldegemseweg voor wat het echelon betreft. Over dit laatste handelen we hier navolgend. Het bestond uit de Groep Cyclisten/15 ID, resten van het 4 Regiment Vestingstroepen en de Groep Cyclisten/6 ID. Samen stonden ze onder bevel van Kol Brouhon van het 3 C. ([15]).

Op 27/5 wordt dit "2e echelon", want nu liggen de eerste-lijn-troepen niet in twee echelons op de weg Kleit/Ursel, natuurlijk omstreeks het middaguur

(15) Het eerste en tweede echelon worden gevormd door de bataljons in lijn.

18 DIVISIE 27 MEI
★ ONDERSECTOR-ZUID
★ ARTILLERIE 18 ID
★ 2°ECHELON
SCHETS 6
XX
18 I D
3 C
III/6A.
Oedelem
7 GENIE
I/13A.
Oostveld
I/6A.
18 ID
De Hoora
IV/6A.
Luchtdoel A
27e Bat.
II/6A.
TWEEDE ECHELON
Luchtdoel A. 26e Bat.
GROEP CY/15 ID
Beernem.
Kleit
III
GROEP CY/6 ID
DET. VESTINGSTROEPEN
1 C
GROEP CY/15 ID
1 C
1 CIE(-) 7 GENIE
Knesselare
0 1 2
RH
Ursel

van de Maldegemseweg weggetrokken als de eenheden van de vorenste lijnen (1 C en 4 Cy) er arriveren.
Enkel de *Groep Cy/15 ID* komt in deze studie van pas : later kwam nog een deel van het 7 Bon Genie (er aan toegevoegd) ([16]).
Volgens een schets van Kol Brouhon lag de eenheid op de Maldegemseweg en beiderzijds de Oude Brugseweg (400 m N en 500 m Z).
Omstreeks de middag kreeg ze van generaal Six (18 ID) persoonlijk bevel om van zodra het 1 C op de Maldegemseweg verscheen, naar de huizengroep op 1 km NNW van Knesselare haar verdediging te verplaatsen (= omgeving van Prinsengoed en het kruispunt Geuzestraat/Eentveldstraat). Effectief zijn ze daar ook korte tijd geweest, tot omstreeks 17 u.
Het 1 C en het 4 Cy komen praktisch gelijktijdig in de vroege namiddag op hun nieuwe verdedigingslijn aan... en betwisten elkaar de bezetting ervan !

Spoedig daarop komt Lt Coremans van het HK/18 ID met een nieuw bevel : het dorpscentrum Beernem als verdedigingsstelling inrichten. Het tweede echelon werd dus teruggetrokken en kreeg nu een nieuwe opdracht, de achterliggende dorpskernen in verdedigingsstellingen uitbouwen.

Het order voor Gr. Cy/15 ID was door generaal Six om 16.05 u getekend. Om 18 u waren ze reeds te Beernem en om 19 u werd de installatieschets overhandigd. Hun C.P. was ingericht in het thans verdwenen kasteel. (Nu nieuwe woning van de familie Van de Steghen en gebouwen van het klooster van de Paters HH. Harten).

Het was aan deze groep cyclisten dat de II/6 A een batterij had afgestaan om eventueel als *rechtstreeks* vuurelement gebruikt te worden.

Wellicht is de verdediging op de Maldegemseweg in 2e echelon in de loop van de voormiddag nog meer naar het zuiden verlengd. In elk geval is bij order van de 18 ID/1e Bureau/27/19 en om 10.40 u ontvangen, aan het *7 Geniebataljon* opdracht gegeven om met één compagnie, de eerste, naar de Maldegemseweg te trekken en een positie te verdedigen van de omgeving van Eentveld tot nabij het kruispunt van de Waterstraat. Hier verwachtte men de aansluiting met het II LK ([17]).
Kolonel Brouhon van het 3 C, commandant van het 2e echelon, wordt hiervan op de hoogte gesteld om 10.45 u.
Zijn C.P. was alsdan nog in de hoeve Groot-Burkel.

Deze Cie is hier effectief ook geweest, doch waarschijnlijk slechts met één peleton, gezien de andere nog bij de ingang van het vliegveld van Maldegem waren ingezet.

Om 16.25 u kwam dan ook voor het 7 Gn Bon in zijn geheel het bevel om naar Oedelem te trekken en daar het dorpscentrum in verdediging te brengen.

---

(16) 15 ID, Groep Cyclisten 15 ID : Journal de campagne... door Maj Ryckmans ; schets Kol Brouhon alsmede originele documenten.
(17) 6 ID, 7 Bon Genie, verslag Olt Straunard en ook van Olt Degrez alsmede enkele originele documenten van o.a. Maj Delanoeye.

Majoor Delanoeye, commandant van het Bon, gaf om 17.30 u een onderrichting nopens de uitbouw ervan.
Het enig peleton van de 1 Cie met één peleton van de 2 Cie zal oost optreden ; de twee overige peletons van de 2 Cie verdedigen de toegangswegen respectievelijk N en Z (of anders gezegd : een boog omheen Oedelem, oost gericht).

III De artillerie van de 18 Infanteriedivisie (zie schets 6).

Zoals we in vorige rubriek reeds meedeelden diende ook de artillerie van de divisie zich naar meer achterop gelegen posities terug te trekken.

Op 26 mei om 23 u kreeg ze daartoe bevel. De groepen trokken allen af in de loop van de nacht via de Groot-Burkel Kalseide.
Op hun respektievelijke standplaatsen kregen ze hun nieuw vuurplan omstreeks 09.30 u ([18]).
Ze vuurden de gehele dag en ontvingen het ultiem terugtochtbevel diezelfde dag om 18.00 u.

Voor de *rechtstreekse vuursteun* waren nu volgende groepen verantwoordelijk :

Groepering ondersector NOORD :

1/6 A : (Oostveld/langsheen de Oude Brugseweg opgesteld) Maj Delecourt ([19]).
- de groep vuurt vanaf 11.15 u ; er is menige keer luchtalarm.
- om 13.45 u worden voorbereidingen getroffen tot het dynamiteren van de stukken.
- om 16.20 u komt haar delegué bij het 1 C zijn rechtstreekse steun aanbieden.
- om 16.30 u worden haar mitrailleuses ingeschakeld om de nabije verdediging van de artilleriestelling te verzekeren en men zal vuren tot de volledige uitputting van de munitiestocks.
- in het velddagboek van het 1 C wordt genoteerd dat de groep om 16.35 u, langs de Oude Brugseweg nog in batterij, wacht op zijn voortreinen. Er is omsingelingsgevaar !
- om 17.00 u vraagt Kol Oor een 'tir lineaire' op 200 m oost van de Maldegemseweg en vóór het II Bon.
- om 18.00 u doet men de stukken springen.
- het personeel trekt af, via Oedelem - dat ze om 19 u doorkruisen - en de Moerbrug, naar Oostkamp.

III/6 A : (Oostveld/De Kater) Majoor ridder de Creeft.
- de groep vuurt vanaf 11.15 u en dit tot 16.48 u.
- trekt nadien met alle stukken, onder contact, af naar Oostkamp.

(18) Zie voor de vuurplannen en artillerie posities ook p. 322, 372 en 430 bij Everaert, a.w.

(19) 6 ID, 6 A-velddagboek IV/6 A en 12 Batt. IV/6 A. Verder studie van Kol Stas : (comd. van 6 A) *Historique 6 A ; Bataille de La Lys.*

Groep ondersector ZUID :

II/6 A : (Knesselare/omgeving van de Kluizestraat) Cdt Lecocq.

- de groep vuurt van omstreeks 11.00 u.
- deze groep is de normale steungroep voor het 1 C.
- wanneer de karabiniers omstreeks 13 u op de Maldegemseweg beginnen toe te komen - en dus ook de vijand nadert - is er dus geen voldoende veiligheidsmarge meer voorhanden (nauweljks één kilometer tussen de batterijen en de troepen in lijn !).
- de groep trekt dus noodgedwongen naar Beernem af. Men laat echter één batterij ter beschikking van de Groep Cyclisten van de 15 Infanteriedivisie, die in deze omgeving in stelling is, om als antitankgeschut rechtstreeks vuur te leveren in geval van nood. Deze batterij vinden we in de latere avond in de omgeving van Zuiddamme/Beernem (naast de andere batterijen van de groep) terug.
- Kolonel Oor signaleert zijn steungroep op verplaatsing in de omgeving van het station van Beernem om 20.30 u.

Voor de *algemene divisionnaire steun* waren ook twee groepen voorzien.

Hierover voerde majoor Van Overstraeten het bevel.

IV/6 A : (Oostveld/De Hoorn) Majoor Van Overstraeten.

- de groep had positie genomen omstreeks 04.00 u en begon ook dan reeds aan zijn topografische en veldwerkzaamheden.
- om 07.30 u werd hij reeds door een vliegtuig met brandbommen bestookt.
- was als rechtstreekse steun ter beschikking van het 1 C tussen 15.20 u en 16.24 u.
- bleef bij de aftocht als laatste ter beschikking van het 1 C.

I/13 A : (Oostveld/Koningsbos - 600 m O van kerktoren - Majoor Bauwens ([20]).

- heeft veel gevuurd die dag ; het laatst tot 1500 m en zelfs 1200 m vóór zijn standplaats !
- trok af naar Wulgenbroeken/Oostkamp (bevel om 18 u ontvangen).
- vuurde voor 't laatst te Oostveld om 18.40 u.

D DE ANDERE EENHEDEN BINNEN HET BESPROKEN GEBIED.

Te Maria-Aalter (Savooien) vertoefden in de voormiddag en een deel van de namiddag ook nog andere eenheden, naast de brigade cyclisten.

Het *24 Bon Genie,* organiek bij het II LK behorend, stond op 27 mei o.a. in voor het opblazen van de bruggen op het kanaal Gent-Brugge ([21]). De vernieling van deze kunstwerken was door de genie-eenheden van het VII Frans leger voorbereid, die ook voor het opblazen er van verantwoordelijk waren.

---

(20) IV LK, I/13 A-verslag Maj Bauwens.

(21) II LK, 24 Bon Genie-enkele originele stukken en verslag van Lt Lelubre.

Pas in de loop van de voormiddag van 27 mei kwam hier verandering in. Toen verkreeg de commandant van het cavaleriekorps de uitsluitende bevoegdheid hierover. Hij delegeerde de Groepering Morel hiertoe.

Er was heel wat werk !

Op 26 mei was vanwege de 11 ID aan de genie van de 13 ID bevolen van twee passerellen type Habert aan te leggen :

- één 1400 m ZW van Aalterbrug (= Nieuwendam).
- één 1400 m O van St-Joris (= De Warande).

Eveneens diende de voorlopige spoorwegbrug gelegen op 800 m ZO van Hoekstraatbrug vervolledigd van brugdek, zodat ze bruikbaar werd voor hippomobiele kolonnes.

Deze brug was daar toevallig aanwezig wegens de werken tot rechttrekken van de bocht in het kanaal Gent-Brugge. Een spoor liep naar het station van Maria-Aalter.

Volgens order van majoor De Ridder, commandant van het 24 Gn Bon moest de 1 Cie bij de loopbrug op de Nieuwendam en de 3 Cie bij deze op De Warande, een ploeg leveren tegen de morgen van 27 mei bestaande uit één gegradeerde en zes mannen. Volgens voetnoot mochten deze ploegen ten slotte herleid worden tot één gegradeerde en drie mannen wegens de aanwezigheid van rijkswachters van de provoost van het II LK.

Diezelfde Cie heeft ook op 27 mei nog de weg tussen Hoekstraatbrug en Maria-Aalter wat hersteld.

Het 24 Bon Gn heeft zich vanaf de 26e bezig gehouden met het doen verplaatsen van de vaartuigen Bruggewaarts of indien niet mogelijk met het tot zinken brengen er van.

In de namiddag van 27 mei was het in de weer te Aalterbrug ; opgeblazen om 17.35 u.

Het was een peleton van de 2 Cie onder leiding van Lt Lelubre P. die er voor zorgde dat de passerellen werden ingetrokken. Dit gebeurde eveneens in de namiddag (na 17 u voor deze aan de Nieuwendam).

De spoorwegbrug werd vermoedelijk toen eveneens vernield.

Ook eenheden van het *vervoerkorps/2 ID* lagen te Maria-Aalter. Een bevoorradingspunt voor artilleriemunitie was bijvoorbeeld vóór het kasteel van Blekkervijver ([22]).

Op 27 mei om 13 u ontving dit korps bevel tot de aftocht naar Loppem.

Te Knesselare staan twee doden van dit korps geboekt :

Van de Wiele Marcel Marie Jozef, wachtmeester, geboren te Melle op 9/11/1909, ongehuwd en er wonend, nr. 190/14070 (graf 47).

Van Camp Leopold, soldaat milicien, nr. 101/72342, geboren te Beersel op 8/5/1904 ; wonend te Mechelen, echtgenoot van Rosalie Van den Brande (graf 48).

(22) 2 ID, vervoerskorps-personeelslijst.

Beiden behoorden tot het autovoertuigenpeleton der sanitaire formaties (wiens voertuigen dus verdeeld waren in de divisionnaire medische diensten). Ze zijn dus vermoedelijk bij evacuatieopdrachten omgekomen ; doch de omstandigheden van hun overlijden op 27 mei bij Hoekstraatbrug zijn mij niet bekend ; volgens notities uit de Burgerlijke Stand, omstreeks het middaguur.

Ook batterijen luchtdoelartillerie beveiligden de aftrekkende kolonnes en vechtende troepen. In aanmerking komen :
twee batterijen van de drie uit de *IX groep van het 1 Regiment Luchtdoelartillerie, nl. de 26e en de 27e.*

Op 27 mei was de staf van deze groep om 06.35 u uit de Tinhoutstraat (81800/205600) naar Danegem/Oedelem overgebracht (78900/207250).

De *batterij 26* was reeds op 26/5 tussen de splitsing bij De Hoorn van de weg naar St-Joris en deze naar Beernem (80400/204100) opgesteld. Twee kanonnen van de drie waren in orde.

Volgens het velddagboek was het op 27 mei om 00.37 u bewolkt tot betrokken. Grote luchtactiviteit, want men vuurde om 06.40 u, 07.12 u, 08.12 u, 08.25 u ([23]).

Om 09.50 u werden ze niet minder dan driekwart uur overvlogen door Heinkels 111, die bombardeerden en mitrailleerden in de omgeving. Vuren was door hun voortdurend maneuvreren totaal uitgesloten. Oostveld werd bestookt en de St-Pieterskerk en aanpalende sakristie gingen in de vlammen op !

Tussen 11.30 u en 12.30 u was het eveneens een hels gedoe ! Riposteren onmogelijk ! Toen viel men verschillende doelen in Knesselare aan.

Om 14.30 u werden nog drie schoten afgevuurd op Heinkels 111 op 2800 m hoogte. Om 15.15 u werd een nieuwe positie verkend (77150/206150), op 1 km west van Oedelem.
Kort daarop trok men af !

De *batterij 27* eveneens met twee van haar drie kanonnen tot vuren in orde kwam voor korte tijd naar een standplaats op één km west van de kerk van Oostveld ([24]).
Ze maakte er al onmiddellijk het spektakel van de brand van Oostvelds kerk mee en werd zelf aangevallen.

Laag doken de Heinkels boven de vuurmonden ! De boordmachinegeweren 7.9 mm ratelden...

Soldaat *Van Glabeke Hiëronimus Ghislenus*, nr. 126/72942, geboren te Elsegem op 25/4/1909 en wonend te Solré-sur-Sambre, ongehuwd, verloor het leven bij het heldhaftig verdedigen van zijn stuk. (graf 39).

---

(23) 1e Luchtdoelartillerieregiment, IX Groep/26e Batterij-velddagboek.
(24) Idem - kort verslagboekje (27e batterij).

Ten postume titel werd hij vereremerkt met het kruis van ridder in de Leopold II-orde met palmen bij KB 4280 van 20/9/1947.

Om 14 u vertrok men vermoedelijk naar Oedelem/Hoogstraat.

Van de *III groep verdedigde de 7e batterij* de omgeving van Aalterbrug en ging van daar naar St-Jorisbrug met zelfde opdracht ([25]).

Vermelden we nog dat de Lt Medicus Lejeune J.R. op het regimentsdagorder werd geciteerd om op 25 mei, toen hij te Knesselare door bomscherven gewond was geraakt toch nog verder zijn dienst te hebben uitgeoefend. Hij verkreeg de Herinneringsmedail'e oorlog 40-45 met Belgische Leeuw op het lint (I. DTCA).

E EEN MIDDAG MET TRIESTE BALANS.

Het begon al vroeg ! Omstreeks 10 u vielen enkele obussen vnl. op het Drieselken. De eigendom van de gebroeders De Grijze uit Tielt (nu nieuwbouw nr. 9) werd verwoest.
Tussen de aansluitingen met de Koffiestraat en de Kouter kwam een projectiel in de tuin van de familie Coryn terecht (huidig nr 14). Op straat kwam zo *De Coster Maria, A.J.*, echtgenote van De Wispelaere Denis, P. om het leven. Ze was deerlijk verminkt.
Maria, E. Stock werd eveneens zwaar gekwetst aan de arm. Een legerambulance voerde ze nog af naar het Medisch Chirurgisch Centrum in de abdij van Zevenkerke te St-Andries (1° Medisch Korps dat fungeerde voor II en V Legerkorpsen). Het huis van Emiel De Loof werd erg getroffen.
Toch overleed ze aan de gevolgen van haar verwondingen op 6 juni omstreeks 14 u (nr 4 te Zevenkerke).

Iets vóór de middag begon het dan pas voor goed !
De troepenkolonnes waren ondertussen steeds maar aangezwollen. Herhaaldelijk kwamen groepen van drie vliegtuigen mitrailleren en bombarderen, zowat over geheel het grondgebied van de gemeente. Op het middaguur werd zo het centrum hevig bestookt.
De aftrekkende eenheden in de Kerkstraat hadden het erg te verduren. Heel wat daken liepen erge schade op bij het mitrailleren.

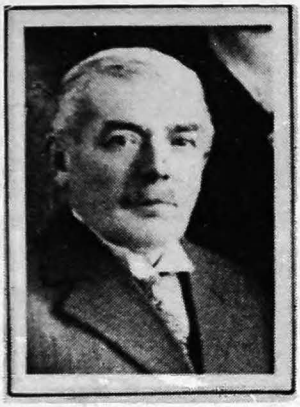
Fosforbommen waren oorzaak van het totaal uitbranden van de woningen van Maurits de Brauwer. Ook de poort naast het huis O. De Vos (nr. 16) werd geteisterd. Onder het gewicht van de opgeslagen granen stortte de brandende zoldering naar beneden.
Vóór het huis lag één gedood paard ; wat verder vóór de poort Cooreman (huidig nr. 5) nog twee.

---

(25) Frère en Plisnier in *De Bul*, a.w. en 1e Luchtdoelartillerieregiment, III. Groep Staf - verslag van Lt Francken : Dixhult Jours de guerre.

De Neve M.

Verhoestraete H.

Van de Velde J.

De Coster M.

Stock M.

DE BURGERLIJKE SLACHTOFFERS.

Foto's M. Hooft/Verz. A. Ryserhove

Daarenboven kwamen ook brisantbommen neer naast en op de kerk. De sakristie rechts werd vernield ; het gewelf boven het aanpalende St-Jozefs-altaar stortte in ; meest alle glas-in-lood ramen waren aan diggelen geslagen. Een bom viel ook juist vóór het kleine portaaltje van de torenkamer, zodat dit erg beschadigd was. In de tuin van de pastorie en deze van de gemeente-sekretaris vielen ook een paar bommen van klein kaliber ; alles beperkte zich hier tot wat materiële schade.

Toen het hels gedoe een ogenblik ophield sloegen velen in panische angst op de vlucht naar veiliger gedachte oorden.

Het echtpaar *Henri Verhoestraete-Van de Velde Judith, M.* en hun overbuur *De Neve Julia Margaretha,* echtgenote Van Kerschaever Maurits R.D.

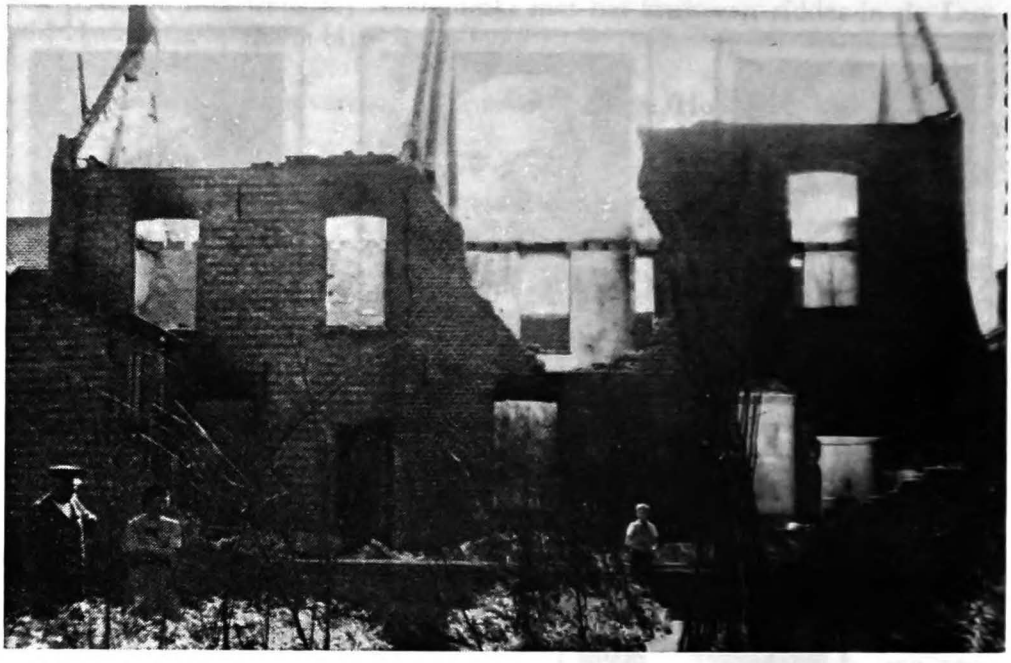

Foto M. Hooft/Verz. De Baets-De Brauwer.

BRANDSCHADE.

Huizen "De Baets-De Brauwer" in de Kerkstraat (nu nrs 11 en 13). Ze vertonen geen sporen van explosies ; het inslaan van fosforbommen volgens diverse getuigenissen een veertigtal cm lang en voorzien van stabilisatievleugels, had slechts brand tot gevolg.

vluchtten uit de kelder van de gelagzaal van hun herberg achter de huizen van de Veldstraat van het dorp weg.

Ter hoogte van de tuin Magerman (huidig nr. 14) werden ze door brisantbommen getroffen. Men vond er drie zwaar verminkte lichamen terug.

Ook toen moeten, in mij echter ongekende omstandigheden, twee soldaten van het 22 bataljon Genie de dood hebben gevonden : in de hof van de notaris (huidig nr. 29 in de Kerkstraat).
Dewaele Daniel Julien Camille, soldaat 289/9982, geboren te Wulveringem op 23/6/1910 en er wonend, ongehuwd (graf 51).
Thyssen Niklaas Mauritius, soldaat 289/6851, geboren te Wemmel op 19/2/1913 en er wonend, ongehuwd (graf 49).

Vermoedelijk is toen ook Sgt Coolman waarover we het hoger reeds hadden om het leven gekomen.
We vermeldden ook al de voorvallen in de omgeving van de Tramhalte bij het 2 Bon Gn/12 ID en het bombardement tot driemaal toe van de Lichte Ambulance/ 12 ID iets verder langs de Urselseweg (huidig nr. 84).

Verz. A. Ryserhove.

VERDWENEN WONING LANGS DE URSELSEWEG.

Hier - waar thans het Kleitenhof is opgericht - werd de vluchteling Heirbaut zwaar gewond, zodat hij achteraf overleed.

De aanvallen met boordwapens bij Hoekstraatbrug en Zeldonk moeten ook omstreeks dit uur geplaatst worden.

De Wielrijders spreken ook van deze aanvallen langs de baan naar St-Joris wanneer ze hun stellingen komen betrekken.
Het is overduidelijk dat dit hier niet om één enke'e overvlucht gaat, maar om een aanhoudend storend optreden van de Luftwaffe, dat overigens in de loop van de namiddag nog voortduurt.

Vier vluchtelingen met het gezin Van Vlaenderen trokken uit de Hooiestraat naar de Zandekens. Onderweg werden ze ook verrast door aankomende Duitse toestellen zodat ze een onderkomen dienden te zoeken in de kelder van het huis waar nu het Kleitenhof staat.

Daar is één van de vluchtelingen, *Heirbaut Albert,* mijnwerker, geboren te Haasdonk op 12/9/1910 en wonende te St-Niklaas omstreeks 13 u of iets later dodelijk getroffen...

Door zijn beide broeders nog naar een hulppost gebracht nabij de tramhalte zakte hij daar in een en stierf (wellicht huidig nr. 30).

Deze gebeurtenis speelde zich af bij het binnenkomen van de eerste Duitsers ([26]).

Meer dan waarschijnlijk is het een Gruppe van *Kampfgeschwader "General Wever" 4,* die de aanvallen in de streek heeft uitgevoerd.

Vanaf 20 mei, toen het 18 A.K. uit Nederland over de Schelde binnen Vlaanderen kwam opereren, trad dit Geschwader ook hier bij dit legerkorps verder op.

De thuishavens waren de Fliegerhorstes Gütersloch (I Gruppe) en Fassberg (II Gruppe en Stab). Beide groepen waren uitgerust met elk 36 Heinkels 111. Op de Flugplatz Delmenhorst was de III Gruppe aan de overschakeling op Junker 88 toe. Zo bezat deze groep reeds 37 Junkers, maar ook nog 23 Heinkels 111.

De I Gruppe bestookte (18 Heinkels) op 18 mei met brisant- en brandbommen, maar ook met de boordwapens het vliegveld Aalter (terrein 26). Op terugweg mitrailleerden ze ook het dorp van Ursel. Vliegtuig "5 J+IK" werd door 4 jagers aangevallen en werd laatst met brandende motoren gezien (Lt Zeiss). *(Zie Gundelach, Karl : Kampfgeschwader General "Wever" 4, Motorbuch Verlag, Stuttgart, 1978, p. 68 en vgd)* ([27]).

(26) Liggen nu (1986) nog op het erepark begraven : naast Heirbaut, sgt Coolman, korp Draelants en de soldaten Van Camp, Vermand en Wulteputte.

(27) Twee vliegtuigen noemt men een Rotten ; drie een Ketten ; 4 of 5 een Schwarme. Een Staffel is normaal 9 toestellen. Zo vormen drie Staffeln een Gruppe en drie Gruppen een Geschwader (of Eskader).

DE GEVECHTEN OP DE VORDERINGSAS VAN HET 338e DUITSE INFANTERIEREGIMENT.

I DE EERSTE CONTACTEN EN DE DUITSE INFILTRATIE (1).

Het movement van de 5 Cie was nog niet ten einde, de ter plaatsstelling nog in volle uitvoering, en reeds klonken, zeer tot ieders verrassing, de eerste schoten vóór het onderkwartier van de 4 Cie.
Het is pas 13.45 u en spoedig daarop is er ook contact vóór de 5 Cie.

Soldaat J.G., mitrailleur bij de 6 Cie schrijft daarover :
"Wanneer ik in Knesselare aankwam, viel ik plots oog in oog te staan met meerdere Duitsers nabij de Tramhalte. Er was daar een kanon 47 mm in stelling gebracht, van het peleton Olt Launois, en ook Olt Xhonneux van mijn Cie was er aanwezig.
Niemand wist dat de Duitsers zo dicht bij ons waren.
Ze maanden mij aan om mij over te geven ; ik liep echter in een nabijgelegen huis. Van daaruit schoot ik met een geweer dat daar rondslingerde.
We vochten in terugtocht. Mijn fiets is er op de weg achter gebleven".

Dit staaltje in al zijn eenvoud toont duidelijk aan dat er een algemene verrassing was. Stellig een gebrek aan inlichtingen ! Wist werkelijk niemand dat de Duitsers ongezien konden naderen beschermd door de bewoning op de noordelijke hoek van Urselse- en Maldegemseweg ?

Lt Hanon de Louvet zegt ook dat er om 14.00 u al contact was.

Majoor Martin stuurt om 14.40 u raad aan zijn 5 Cie nopens het plaatsen, eventueel verplaatsen, van het antitankkanon 47 mm op het kruispunt Tramstatie.

Het dient zo opgesteld dat het efficiënt kan tussenkomen én voor een naderend rupsvoertuig op de Urselseweg, maar ook voor een vijand komend van Oudemolen, d.w.z. van het station van Aalter, dus via Aalterbrug en de Aalterseweg.
Ook wijst hij op de noodzakelijke verbinding met het Eerste Wielrijders. Doch deze zijn op het ogenblik nog niet aangekomen !

Ter zelfder tijd verneemt de 5 Cie ook de inlichtingen door majoor Hosday (I/29 Li) om 14.35 u aan de C.P. II/4 Cy verstrekt :
het dorpscentrum van Ursel is door de Duitsers genomen en een verdedigingsgordel is door 1/11 Genie opgericht, van Onderdale tot Kapelstraat. Een twintigtal soldaten van het 29 Linieregiment werden er nog aan toegevoegd.

---

(1) Zie schetsen 2, 4 en overzichtskaart in bijlage.

Hierdoor waren de hoofdwegen Ursel/Aalter en Ursel/Knesselare iet of wat afgegrendeld.

In het velddagboek van het 4 Cy staat om 15.00 u reeds genoteerd dat de tegenstander poogt te infiltreren aan het kruispunt "Tramstation", maar het peleton van Olt Halleux reageert heftig ; de vijand dringt dan meer noordelijk aan.

Om 15.15 u worden de vuurplannen van de artilleriegroep aan de bataljonscommandanten overgemaakt.

Bij het opvragen van de installatieschets van de 5 Cie dringt Maj Martin nogmaals aan op de noodzakelijke verbinding met het 1 Cy om 15.10 u.

Doch deze zullen pas in de eerstvolgende minuten er stelling komen nemen. Daar bij de naad ligt dus wel het zwakke punt. Groot gevaar dus op de rechterflank van het bataljon !

En dan om 15.20 u gebeurt het !

Een hevig vuur van machinegeweren en Granatwerfers (= Duitse mortieren) wordt op de vooruitgeschoven posten gelegd. Een dof gebons tussen een aanhoudend bitsig geratel.

Ter zelfder tijd trekken de inmiddels talrijker geworden Duitse troepen omheen het kruispunt, voornamelijk rechts waar de tuinen en hoge oogsten in de kaart van de vijand spelen. Noemenswaardige hindernissen zijn daar niet te overschrijden.

Soldaat Polis moet zich tijdens deze gevechtsfase bijzonder hebben onderscheiden !
De Duitsers *zouden* op de weg ook gevorderd zijn achter een scherm van Belgische krijgsgevangenen. Dergelijke praktijken vinden we bij verschillende auteurs vermeld.

Om 15.35 u is er nog geen ernstig treffen bij de 4 Cie.
Op bevel van kolonel SBH Morel de Westgaver wordt de artilleriesteun van de groep voorlopig het 4 Cy voorbehouden.

Het is wellicht bij deze eerste schermutselingen dat de chef van de DBT-ploeg van het peleton Olt Halleux, sergeant milicien 35, *Guillaume Heydendael,* geboren te Hombourg (Plombières) op 18/2/1920, het leven liet. Plaats noch omstandigheden zijn mij evenwel bekend.

De gevechtsgroep van sergeant V.O. (6 Cie-Mi) houdt stevig stand bij de Vierweegse. Het nijdig geratel van de machinegeweren houdt er niet op. Hierover volgend verslag :
"Vooruitgeschoven posten van de Duitsers hadden ons ontdekt en bestookten ons voortdurend met hun automatische wapens. Sergeant V.O. wilde in-

Foto E. Van de Casteele/Verz. R. Moelaert.

PANORAMA TUSSEN VELD- EN MOLENSTRAAT.

(gisement 148° - tussen ZO en ZZO - en met opnamehoek van 84°).

Hij biedt ons een prachtig zicht op het gebied waar de voornaamste vijandelijke penetratie heeft plaats gevonden : de verbindingszone tussen 4 en 1 Cy.

Van achter het bomencomplex links (K5L9) naar het huis met witte gevel rechts (N6M1), en waarnaast eertijds molen De Somer stond, verloopt de Maldegemseweg van de Tramstatie over de Vierweegse met zijn herberg en kapelletje (M6M0) richting Kruis en Hoekstraat. Rechts op de foto ziet men de daken van de Molenstraat (N8L7) en de kuip van molen De Vreese (M9L8). Verder kan men voorbij de Vierweegse het verlengde (= Aalterseweg) volgen naast een viertal huisjes (M8M1). Rechts daarvan merken we de boomgaard en de hoeve Welvaert op (N3M2).

Zo te zien is het gebied in De Beunten heel wat meer begroeid (L9M2). Op het voorplan (K5K2) enkele daken van de huizen uit de Veldstraat en rechts nog tuinen achter de Kerkstraat (N8K5). Bij M5K6 sneuvelden de drie burgerlijke slachtoffers en twee geniesoldaten vonden de dood in de hof van de notaris (N7L3).

Deze panorama's werden genomen van op de toren te Knesselare (op een hoogte van ongeveer 50 m) vermoedelijk in de zomer van 1935. De opnamehoek is de hoek gevormd tussen de vertikale door het opnamepunt en de opname-as. Gisement : de hoek op de kaart tussen de opnamerichting en het ruitennet.

filtreren in de vijandelijke stelling om de plaats van die hinderlijke wapens te kunnen vaststellen. Die opdracht was zeer gevaarlijk en vroeg van ons het "sacrifice suprême".

Als vrijgezel meldde ik mij als vrijwilliger. We vertrokken, sergeant V.O., soldaat B. en ik H.P. Eerst met sprongen, nadien al kruipend, vorderden we zo goed als kwaad mogelijk.

De korenvelden onttrokken ons aan de vijandelijke waarneming. Plots op het einde van een korenveld bemerkten we twee Duitsers. We vuurden... Nu vorderden we zeer behoedzaam, meter voor meter, want we wisten ons dicht bij de tegenstrever.

Plots een fusillade in onze richting.

Eindelijk hadden we hun opstelling ontdekt... en wij keerden terug vermits ons doel bereikt was.

Ten koste van pijnlijke inspanningen en veel geluk konden we onze lijnen vervoegen... Later zijn, dank onder andere aan deze inlichtingen, onze T 13 er in geslaagd de vijand er te verjagen, die buiten zijn doden ook elf gevangenen in onze handen liet".

Als aanvulling van zijn wapens met gestrekte kogelbaan, die uiteraard afhankelijk zijn van de hindernissen, gebruikt ieder leger een nabije vuursteun die de artillerie, vnl. bij zich vlug wijzigende offensieve gevechtssituaties niet kan bieden.

Het zijn de mortieren - majoor Martin noemt ze Minenwerfers - met krombaanvuur, die naar gelang van de instelhoek al vlug 1000 m en verder vuren.

Het doel van een dergelijk zwaar infanteriewapen is de "neutralisatie" van een gevechtspost bekomen.

Wanneer zo een projectiel zijn doel treft richt het dan ook een echte ravage aan.

Dit is om 15.30 u gebeurd in de nabijheid van de bataljonscommandopost in de Hellestraat. Talrijke doden en zwaar gewonden !

Toen de rookwalm optrok vond men er de verhakkelde lichamen van 5 (?) soldaten van het peleton van Olt Jardon (6 Cie-Mi).

- s.m. 36 *Hoven Jean Hubert Louis*, nr. 273/2716, geboren te Montzen op 16/1/1912 en er wonend ; ongehuwd (graf 52).
- s.m. 35 *Jacob Roger Joseph*, nr. 273/4213, geboren te Ivoz-Ramet op 15/10/1915 wonend te Flémalle-Haute ; echtgenoot van Richode Eva Marie Josephine, handelaarster (graf 41).
- s.m. 32 *Vermand Jules Marie Joseph*, nr. 273/2624, geboren te Luik op 14/1/1913 en er wonend ; ongehuwd (graf 44).
- korp. m. 34 *Wintgens René*, nr. 273/3840, geboren te Welkenraedt op 7/4/1914 en er wonend ; ongehuwd (graf 50).
- s.m. 36 *Arends Robert*, komt in de dossiers voor. Hij is evenwel te Knesselare onbekend. Als zwaar gekwetste afgevoerd?

De zwaar gekwetsten waren : de soldaten-miliciens *Damoiseau* Aimable, *Goffinet* Guillaume, *Van Asch* Jean Baptist, *Tambour* Albert en *Michel* Jean.

Eer aan deze jonge mannen die hun leven voor het land hebben geofferd, of die gehandicapt de verdere toekomst zijn ingegaan.

Bij het inslaan van de projectielen was ook de fietsenstalling van de 5 Cie erg geteisterd.

De aanblik van de plaats van het gebeuren was onaanzienlijk. Soldaat Raes uit de later er voorbijtrekkende patrouille van adjudant Martiny werd er onwel ; de bleke gezichten en de diepgewonde lichamen bleken hem te sterk !

In de morgen van 28 mei lagen daar onder dekens nog de vier lichamen bij het kruispunt Kwadamstraat en Hellestraat, kant Hemelrijk.

Maar komen we op de gevechten terug.

Het peleton Olt Jardon (6 Cie-Mi) wordt naar de Vierweegse gestuurd, waar sergeant V.O. nog steeds energiek weerstand biedt in de omgeving van het kapelletje aldaar. Het zal de verbinding met het 1 Cy trachten te verzekeren, in elk geval toch door gepaste vuren.

De gevechtsgroepen van Olt Halleux hebben omstreeks 15.30 u bevel gekregen om zich een vierhonderdtal meter achteruit te trekken. Ook het kanon 47 mm wordt van de Tramhalte naar het kerkplein overgebracht.

Om 15.45 u vermeldt het velddagboek van het II Bon de ernstige gevechten in front, maar ook in de flank. Zo komen schoten uit de richting van de molen. En hier betreft het naar alle waarschijnlijkheid wel molen De Vreese in de Molenstraat.

Daar schuilt dus de reden waarom Olt Halleux oordeelde om zijn gevechtsgroepen wat achteruit te trekken : op de rechterflank zijn de Duitsers te ver achter hem doorgedrongen en dreigen hem zo in de rug aan te vallen. Boomgaarden, tuinhagen en hoge oogsten zijn de oorzaak van deze infiltratie en gehinderde waarneming.

Het Eerste Wielrijders - nu pas aangekomen - zit heel wat meer naar voor dan de initiale frontlijn van het peleton Halleux.

Wielrijders bezetten nu niet alleen meer de verdiepingen van de huizen in het dorpscentrum, o.a. het hoekhuis De Baets dat op de Veldstraat uitgeeft en waar de vensteropeningen met matrassen zijn afgeschermd, maar eveneens deze in Kerk- en Veldstraat.

De artillerie van commandant Van Nerom treedt om 16.00 u in actie en legt haar eerste vuren op P 1, dit is op de Urselseweg bij de afsplitsing naar de Grote Kapel.

Ook één batterij wordt met 36 schoten op P 3 gericht, dit is vóór het onderkwartier van de 4 Cie, naast de Maldegemseweg op De Hoogte. Eén vloed van staal !

Net op dit ogenblik valt de ERTP (= émetteur-récepteur type portable) van het bataljon uit en men vraagt dringend om vervanging aan de regi-

mentscommandopost. Al over de op dit ogenblik fel beschoten dorpskom brengen Lt Tirriard en een sidecarist een nieuwe post.

Om 16.15 u boekt majoor Martin dat de rechtervleugel van de 5 Cie hevig bestookt wordt met mitrailleuses, zelfs met een kanon 37 mm en mortiervuur ; dit dus in de omgeving naar de Vierweegse toe. Men mikt en maait ongenadig.

Doch men begint nu in het gebied gelegen achter de huizen en tussen de Veld- en Molenstraat aan een terreinzuivering.

De groepen van het peleton van Olt Halleux trachten dus hun eerste positie te hernemen, maar... er is verbeten tegenstand.

Ook vóór de 4 Cie signaleert men tegenstrevers in de omgeving van de Keistraat en de Kleiten.

De artillerie legt haar steunvuren E 1 en E 2 respectievelijk op deze plaatsen waar ze worden opgemerkt.

Op het inslaan van de obussen vóór de 4 Cie repliceren de Duitsers met mortiervuur en brandgranaten die in de omgeving overal branden stichten met een dikke rookontwikkeling tot gevolg. De reuk van gasdampen prikkelt de neus. De laag bij de grond traag wegtrekkende walmende rookslierten hinderen sterk de waarneming. Twee gevechtsgroepen van het peleton van Olt Pottiez dienen zich om die reden ook wat achteruit te trekken.

Hierop hernieuwt de steungroep op vraag van de bataljonscommandant nogmaals de vuren E 1 en E 2 - met prioriteit werd E 1 aangevraagd - en de regimentsstaf voegt daar nog N 1 aan toe. Weldra zullen de projectielen ook neerkomen op de Urselseweg terhoogte van de geïsoleerde huizengroep rechts bij de Tramhalte. Een spervuur die de Duitse aanvoer erg belemmert.

II VERSTERKINGEN EN TEGENAANVAL VAN DE 5 COMPAGNIE.

De Duitse doorbraak is dus hoofdzakelijk rechts van het Tramstation te situeren, het dichtst bij de Vierweegse.

De vrijwel onbezette ruimte tussen 4 Cy en 1 Cy aldaar - 300 m breed - en het ontbreken van voldoend efficiënt flankerende vuren om die reden, heeft dit ten dele in de hand gewerkt.

Aanvullende reden is de gehinderde waarneming door de hoge oogsten en de beplantingen in De Beunten, die dan weer in de kaart van de indringer speelden wegens de goede infiltratiemogelijkheden die ze boden en... natuurlijk het later ter plaats komen van het 1 Cy.

In de bataljonscommandopost ziet men niet klaar in de situatie en vraagt men dringend om juiste informatie om afdoend te kunnen reageren.

Efficiënt inzetten van materiaal en nog meer van manschappen vergt een klare kijk op de zaak. Voor elk bevelvoerend officier een stelregel !

De Molen- en Kerkstraat zullen alvast stevig worden gehouden als vertrekbasis van een zuiveringsactie. Want er is, zoals we later zullen zien, duchtig geïnfiltreerd.

a) Toegestuurde versterkingen.

Als we alles wat we er over weten samenbrengen, komen we tot volgend overzicht inzake toegestuurde versterkingen :

- om 14.45 u is bij het 1 Jagers te Paard de oproep ontvangen. Eén T 13 en één T 15 worden daartoe ingeschakeld.
- het 1/2 peleton van Lt Koëtz (4 Cie) en de Sectie-Mi van sergeant Cooman, van het peleton van Olt Kohl (3 Cie) met twee Maxims, die in verdediging bij de regimentspost in de Kloosterstraat lagen, zijn al van de eerste naar de bedreigde sector ter hulp gestuurd.
- om 16.05 u moeten van kolonel Jadot beide bataljons elk één peleton ter hulp zenden.
    - Cdt Goes (5 Cie) had reeds om 15.35 u het peleton van Olt Jardon (6 Cie-Mi) die hij in versterking had naar de omgeving van de Vierweegse gestuurd. Het is eigenlijk het enige van wie we met zekerheid weten dat het werkelijk heeft gebaat !
    - Lt Michaux (2 Cie) trekt pas om 17.25 u naar de zuidelijke bedreigde sector.
- via CC/1 CD (= kolonel Morel) doet men ook beroep op het 1 Cy om 16.45 u.
    - een peleton zal opmarcheren richting toren Knesselare (!)
    - een peleton zal de agglomeratie zuiveren.
- de Cie Kn. 47/T 13/3 ID was pas om 16.15 u te Langedonk aangekomen. Een kwartier later kwam de aanvraag voor een T 13 binnen. Hij vertrok om 17.05 u maar naar een bestemming in de noordelijke te verdedigen zone. Ten zuiden was de toestand immers op dit ogenblik reeds geklaard !

b) De tegenaanval van de 5 Cie (16.20 u tot ca 17.15 u).

Precies om 16.20 u schrijft majoor Martin nu hij een duidelijk inzicht in de situatie heeft, en de nodige versterkingen gevraagd zijn en op weg of reeds aangekomen, aan zijn gehele 5 Cie voor : *"Herneem de vorenste lijn - zuid : profiteer van de actie van het peleton van Olt Jardon die de verbinding met het zuiden (1 Cy) houdt".*

Ondertussen, zagen we reeds, dat door het inslaan van brandgranaten heel wat vuurhaarden waren ontstaan in het gebied van de 4 Cie.

Het peleton van Olt Donis dat de periferische verdediging van de dorpskom waarnam neemt aan de operatie deel. Zo is het te verklaren dat wanneer weldra de patrouille van adjudant Martiny over het kerkplein passeert ze daar geen levende ziel opmerkt.

Om 16.45 u signaleert met dat over de gehele breedte van het front van de beide compagnieën, de vijand een hevige vuurkracht ontwikkelt. De

Duitsers zetten er werkelijk alles op : mortieren, kanonnen 37 mm en zelfs hun artillerie is ingeschakeld.

Voornamelijk het gebied van de 4 Cie is erg getroffen.

Een kabelballon gaat omstreeks die tijd de hoogte in, richting Ursel ([2]). Het is wellicht dan dat de naald van de toren van Knesselare wordt doorschoten en menig obus in het dorpscentrum neerploft.

Angstig bonzen de harten in de kelders. Er wordt gebeden en iedereen schrikt op wanneer de kalkbepleistering door de trillingen soms naar beneden valt.

Een onontploft projectiel bleef in de torenromp steken en is jarenlang voor insiders een forse getuige geweest van wat hier eens was geschied.

Vermoedelijk is toen ook, in ongekende omstandigheden, soldaat milicien *Baguette* Jean, van de 5 Cie, eveneens zwaar gekwetst geraakt.

Op dit ogenblik vordert het peleton van Olt Halleux in de richting van zijn eerste standplaats. De infiltranten worden uit huizen, tuinen en velden, vnl. dus zuid van de Veldstraat en uit de omgeving molen De Vreese verjaagd of krijgsgevangen genomen. Resultaat v.d. zuiveringsactie : op dit ogenblik komt reeds een eerste groep Feldgrauen van het eerste bataljon van het 338 Infanterieregiment op de bataljonscommandopost in de Hellestraat aan. Hun verwilderde blik getuigt van de hachelijke avonturen die ze tijdens de zuiveringsactie beleefd hebben.

Om 16.55 u wordt er hevig gevochten vóór de 4 Cie, die echter alle aanvallen afweert !

Maar er is zeer diep geïnfiltreerd !

Kleine groepen Duitsers hebben van de eerste verwarring gebruik gemaakt om langs tuinen en nog meer korenvelden, diep achter de lijnen door te dringen. Verscholen zijn ze er lang gebleven !

Ja... op zeker ogenblik, het is zo wat kwart vóór vijf, is de regimentscommandopost in het klooster bedreigd ! Er klinken schoten in de nabijheid ! Een opgeschrikte estafette per motor, met bericht voor de C.P., meldt het nabije vijandelijke gevaar !

Men beschikt er slechts over de met hun pistool gewapende aanwezige stafofficieren en een handvol ordonnansen, want de reserve (1/2 peleton Lt Koëtz en sectie - Mi van sergeant Cooman) is reeds eerder ter hulp gestuurd.

---

(2) Een kabelballon werd geciteerd tussen 11 en 12 u door het 12 Genie boven Ursel. Omstreeks dezelfde tijd ook door Van Brussel : a.w. p. 177 (in Zomergem).
Deze waarnemingsballons worden gewoonlijk 6 à 7 km, tot zelfs uit veiligheidsoogmerk 10 km, achter de lijnen opgelaten.
Een ballon met één waarnemer gaat gewoonlijk tot 1800 m hoog. De waarnemingsafstand - praktisch het tienvoudige van de hoogte - kan dus 12 tot 18 km bedragen (zonder de dode hoeken wel te verstaan). Men gebruikt sterke optische instrumenten en is ook telefonisch met de grond verbonden (Krijgsschool : Cours... I, a.w.)

Foto M. Hooft/Verz. A. Ryserhove.

VILLA 'GERMAINE'

De eigendom van W. Van de Voorde-Germania Rogghe, werd ook in de namiddag met fosforbommen vernield (nu nr. 43).
Op dit terras stond blijkbaar een Duitse mitrailleuse opgesteld die door de mannen van het peleton Olt Beauwens werd beschoten.

Neen... de standaard mag niet in Duitse handen vallen ! Nooit ! De korpsoverste beslist, met pijn in het hart, in deze ogenblikken van verwarring hem aan de vlammen over te leveren.

Alvorens er van afscheid te nemen, slaat hij nog een laatste blik op het duurbaar embleem dat op dit ultiem moment door de vaandrig Olt Vanderzande wordt gehouden.

Hij groet het een laatste maal in naam van zijn vechtend regiment. Weldra wordt het noodgedwongen de prooi der vlammen (3).

(3) De standaard was door ZM Koning Albert I op het oefenterrein van Etterbeek op 8/7/1927 aan het 2 Wielrijdersregiment overhandigd. Hij werd op 8/4/1940 aan het 4 Karabiniers-Wielrijders te Bergen voorgesteld. De huidige nieuwe standaard, door generaal-majoor Gysels te Welden op 29/3/1952 overhandigd, draagt dus de vermelding KNESSELARE zoals ook deze van het I Karabiniers-Wielrijders. Het 4e Gepantserde Infanterie Bataljon (= 4 Cy) is opgericht op 15/1/1952. Het had tot bij zijn ontbinding op 1/8/70 zijn garnizoen te Düren. De standaard berust sinds 1/9/1970 in het Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis. (Zie Leclerr : Filiaties, a.w.).

Ondertussen gaan de gevechten hun gang !

Om 17.00 u vraagt het II Bon nogmaals N 1, het spervuur op de Urselseweg ter hoogte van de geïsoleerde huizengroep rechts bij de Tramhalte, waar ditmaal zeer veel tegenstanders zijn opgemerkt.
Tevens als een vuursteun voor het immer vorderend peleton Halleux.

Bij de kapel, aan de Vierweegse dus, vecht de groep van Sgt V.O., de granaat in de hand.

Akelig geknetter van mitrailletten vóór het eerste-lijn-peleton van Olt Dallemagne (4 Cie) om 17.07 u.
Men hernieuwt daarom nogmaals de voorbereide vuren op P 3 en E 2, respectievelijk de omgeving van de Keistraat en De Kleiten.

Als roofvogels zoekend naar een prooi komen vliegtuigen nu mitrailleren en werpen strooibriefjes uit.

Maar ook op dit zelfde ogenblik (17.15 u) noteert men in het velddagboek van het II bataljon dat de vijand uit Knesselare is teruggeworpen. De 5 Cie heeft haar initiale gevechtspositie volledig heroverd. Het is een eerste zegebulletin ! Men vraagt P 1 en E 1, zijnde respectievelijk de aftakking naar de Grote Kapel en De Kleiten.
Met snerpend geluid naderen de propectielen die plots als een rokende vuurknal openbarsten in een opspattende waaier van donkere aarde en brokstukken steen ; een opstapeling van walmende zich verbredende rookdampen wordt met de wind weggedreven.

Omstreeks 17.15 u worden eveneens de eerste Duitse gekwetsten naar de hulppost door het commando van het II Bon afgevoerd.

Nu de gevechten wat luwen, het krijgsrumoer vermindert, de algemene toestand grotendeels is hersteld, bezoekt majoor Martin zijn 5 Cie in eerste lijn. Hij ziet persoonlijk de verbinding met het 1 Wielrijders na. Om 17.35 u is hij terug.
En nu signaleert zijn 4 Cie twee bevriende pantserwagens bij het kruispunt Tramstation.
Een nieuwe gevechtsfase zal spoedig beginnen !

Terloops, om 17.30 u was op de C.P. II/4 Cy een officier van het III/14 Li aangekomen, die zijn bataljon dat voor de verdediging van Knesselare was aangewezen, zoals we hoger reeds meedeelden, te Aalterbrug had verlaten ! Hij kwam zijn te bezetten kwartier verkennen.

III TEGENAANVAL DOOR HET BINOMIUM 1e JAGERS TE PAARD EN DE 5e COMPAGNIE.

a) Voorafgaande verkenningen.

De 4 Cie signaleerde zoals gezegd, om 17.35 u aan de C.P. van het II Bon dat twee bevriende gepantserde wagens opgemerkt waren bij het kruispunt van het Tramstation.

Foto M. Hooft/Verz. A. Ryserhove.

NA HET TREFFEN !

Eigendom van C. Vanthuyne-Clara van Landschoot langs de Urselseweg (nu nr. 41). Door fosforbommen volledig uitgebrand ; na de heropbouw "Villa Clara" genoemd.

Vijf minuten later kwam via ERTP het bericht van kolonel Jadot : *"Houden ! Vorm front naar het zuiden ; pantserwagens komen ter versterking !"*.

Majoor Martin noteert hierbij : *"Onnodig, de tegenstander is uit Knesselare teruggeworpen !"*.

De uitgangsstelling-zuid was op dit ogenblik inderdaad praktisch volledig hernomen.

Maar laten we de betrokkenen bij de rupsauto's zelf aan het woord.

Volgens wachtmeester Vandegoor is de eerste oproep om 14.45 u ontvangen. Dit klopt ook met wat Olt Rolin zegt : *"Eens op de Kappershoek (= toponiem op de stafkaart ter hoogte van de C.P. van de groepering Morel) aangekomen vertrok Cdt J. Defossez op verkenning en stuurde mij eveneens met een T 13 er op uit.*

Om 15 u was ik terug. Nu verwees hij mij vliegensvlug naar de groeperingscommandant waar reeds een opdracht te wachten lag".

Cdt Defossez gaf wat later zijn orders :

- *peleton Olt Rolin met één T 13 en één T 15*

De opdracht luidde : vlugge verkenningen uitvoeren in de richting van de grensstreek zuidoost en noordoost van Knesselare ; (m.a.w. achter de frontlijn van de Maldegemseweg tot aan de Vierweegse, ongeveer de sector van het II bataljon).

Voorafgaandelijk contact te nemen met de commandant van de 5 Cie op de dorpsplaats van Knesselare.

- *peleton van adjudant Boen met twee gevechtswagens T 13,* zoals ons in de loop van onze studie duidelijk is geworden.

Hier luidde de opdracht : verkennen in de richting noord en noord-oost van Knesselare ; (m.a.w. ongeveer achter de frontlijn van het I bataljon, vnl. dus de streek ten noorden van Eentveld).

Hierover handelen we later.

Olt Rolin met wachtmeester Vandegoor stevenden op Knesselare af. *"Een vliegtuig werpt strooibriefjes uit. Een bom valt dicht bij (4) onze strijdwagens. We komen in de dorpskom. Cdt Goes ontmoeten we op het kerkplein bezig met het geven van onderrichtingen voor het plaatsen van een antitankkanon. (Het was dit van Lt Launois dat eerstens aan het kruispunt bij de Tramhalte had gestaan, en nu naar hier was overgebracht bij het terugtrekken van de troepen uit de eerste lijn. Het diende gericht dat het kon vuren én in de richting Veldstraat én in de richting Kerkstraat).*

Met een soldaat sluip ik doorheen de tuinen achter de huizen van de Veldstraat op verkenning tot bij de Tramhalte. Vervolgens keren we terug naar de C.P. van Olt Halleux, een honderdtal meter van het kerkplein verwijderd (= omgeving van het Smissestraatje. Deze C.P. was naar hier teruggetrokken). Daar bekijken we even de situatie.
" De cyclisten zijn begonnen met front te vormen, maar niet gelukt op hun opgelegde lijn.

Nu zijn de Duitsers op het kruispunt en bezetten de eerste huizen van de agglomeratie. Er zijn twee kanonnen 37 mm opgemerkt !".

Wachtmeester Vandegoor verkent de Veldstraat. Ik zoek contact met het Eerste Wielrijders en ontmoet een T 13 van hen. (Dit gebeurt via de Kerken Molenstraat).
Ik reed dicht bij de huizen, vermits een vliegtuig mij scheen te zoeken.
Bij zijn terugkomst vermeldt Vandegoor dat hij slechts vage silhouetten heeft gezien, geen kanonnen 37 mm heeft opgemerkt, maar wel veel verlaten fietsen op de weg heeft gevonden. Deze zijn bij het stellingnemen door de cyclisten in paniek achtergelaten (zie verslag J.G. hoger).

Twee wielrijders stellen voor om ze met wachtmeester Vandegoor te gaan halen, wat ook gebeurde.

---

(4) Vnl naar de verslagen van Cdt Defossez, Olt Rolin, sm J.G. en R.D. in La Libre Belgique.

Verz. A. Ryserhove.

GEMEENTELIJKE JONGENSSCHOOL.

Naast de toegang de afgestookte schoolgebouwen (3/4 van de foto) en links het totaal uitgebrande schoolhuis.
De schaarse hier afgedrukte foto's van uitgebrande gebouwen kunnen ons slechts een beperkt beeld geven van de geleden schade. Nog andere brandden uit (o.a. stal bij het huidig nr 24/Maldegemseweg) of werden zo goed als volledig verwoest (Blakte...).

Ondertussen werpen vliegtuigen opnieuw brandbommen in onze (5) *buurt en schrapnels ontploffen boven onze hoofden. Te hoog echter om veel schade te berokkenen. (Bij deze granaatkartetsen is de tijdbuis blijkbaar niet erg precies ingesteld).*
De grootste scherven treffen de daken en de kleine vallen zonder veel kracht. Toch schraapt één mijn rechterhand en een ander rafelt de zool van mijn schoen.
Ik vervoeg Olt Halleux op het kerkplein en Cdt Goes besluit tot een tegenaanval, uit te voeren met twee gevechtsgroepen van Halleux als steun.
Ik stel voor één van de groepen te laten vorderen op een vijftigtal meter en rechts van de weg bij de Tramhalte.

(5) De gemeenteschool en de villa's langs de Urselseweg zijn dus in brand geraakt door het bombardement van omstreeks 17.00 u. Olt Rolin vernoemt de bombarderende toestellen en zegt dat de villa's omstreeks 17.30 u branden ; ook de patrouille van Adj Martiny vermeldt dit omstreeks hetzelfde uur. Ook op het huis nr. 20 kwam een fosforbom op zolder terecht. Er ontstond hier evenwel geen brand. Dit is geen enig geval ; ik heb verscheidene keren gehoord dat personen dergelijke onontplofte tuigen hebben gezien.

Op dit ogenblik komt wachtmeester Vandegoor opnieuw van verkenning terug. Hij heeft een vrachtwagen ontmoet, geladen met mitrailleuses, en die onder vuur genomen met zijn Mi 13.2 mm Vickers. Vracht en vrachtwagen zijn buiten dienst. Van dit succes moeten we zeker profiteren ! Geen tijdverlies ! Ik maak vlug een twintigtal obussen met springlading klaar en we begeven ons naar het kruispunt".

b) Het tijdschema

Wanneer we de gegevens uit de verschillende verslagen en dagboeken vergelijken kunnen we volgend schematisch overzicht qua timing uitbouwen.

Bij de commandopost van de groepering kunnen de rupswagens na de briefings, enz... vertrokken zijn omstreeks 15.45 u.

Onderweg werpt een vliegtuig o.m. tracts uit. Dit feit signaleert Cdt Streel en andere om 15.50 u.

Het kan dus zowat omstreeks 16.00 u zijn dat de T 13 en de T 15 het dorpsplein opratelen.

De gebeurtenissen van het 'peleton ab' te Knesselare verhaald door zijn chef Olt Rolin, besprekingen, verkenningen, enz... laten ons toe de ontmoeting met de T 13/3 ID omstreeks 16.50 u te plaatsen. Dit kan, gezien we weten dat de Cie kanonnen 47 mm op T 13 van de 3 Inf. divisie pas om 16.15 u te Langedonk aankwam. Het 1 Wielrijders, dat Knesselare reeds bezet dacht door de Duitsers, zal natuurlijk onmiddellijk zijn verkenningselement bij uitstek er op uit gestuurd hebben.
De tijd nodig voor de opmars naar het kruispunt bij de Tramhalte gerekend, zal het er dus omstreeks 17.15 aankomen.

Welnu, de notitie te 17.35 u geboekt, geeft ongeveer hetzelfde resultaat als we rekening houden met de tijd van overbrengen van het bericht van waarnemer naar de Cie C.P., en van deze laatste naar de C.P. van het bataljon in de Hellestraat.
We kunnen dus 17.15 u als een benaderend uur van de aanval aanhouden.

c) De aanval (ca 17.15 u tot 19.00 u).

De aanval verliep, behalve natuurlijk wat het vuren betreft, volledig binnen het gebied van het 4 Cy.

1e fase : langs de Urselseweg tot de geïsoleerde huizengroep rechts

Vóór hen de tramhalte. De vijand bezet de huizen (zie schets 4) noord ervan. Zij openen een paar minuten een hels vuur op de vijandelijke objectieven. De Duitsers reageren niet !

Op een teken van Olt Rolin gaan de twee gevechtsgroepen van Olt Halleux vooruit, peletonoverste aan het hoofd, granaten in de hand, met één

Verz. A. Ryserhove.

TRAMHALTE-RIJENHUIZEN/NOORD.

Hier waren de Duitsers reeds vroeg aanwezig en werden er naderhand ook verschillende gevangen genomen. Foto van vóór 1940.

groep op een 50-tal meter rechts van de Urselseweg. Ook enkele volgen in de dekking van de rupswagens zelf. (2e groep).

Zij vorderen vlug en passeren de tramhalte. Wachtmeester Vandegoor vuurt al rijdend terwijl Olt Rolin zich gereed houdt, op elke eventualiteit voorzien.

Nog vooruit ! Links branden twee of drie huizen (= huidige villa Clara, toen nog zonder naam en villa Germaine) getroffen door brandbommen.

Burgers lopen naar onze lijnen over.

De groep Halleux verovert de geïsoleerde huizengroep rechts van de weg. Hier maken ze gevangenen, sommige gekwetst andere valide. Ze verlossen er ook enkele soldaten van het 20 Linieregiment omstreeks het middaguur gevangen genomen. Ze worden door de groep Halleux-Rolin geëvacueerd. In de tuin bezijden huis nr. 30 hadden een tiental Belgen met opgeheven armen tegen de muur gestaan ; later stonden daar weer gevangen Duitsers. In de keuken diende men aan zwaar gekwetsten ook de eerste zorgen toe.

2e fase : de Panzerabwehrkanonen achter de huizen (Pak 37 mm).

Een wielrijder die de omloop van de huizen reeds gemaakt heeft verwittigt Olt Rolin dat twee Kn 37 achter de huizen in de omgeving zijn opgemerkt.
Het zijn dus wellicht deze die eerder al nabij de Tramhalte werden gezien en die naar hier vermoedelijk waren teruggetrokken. Ook zijn er heel wat Duitsers in de tuinen er om heen.

Met de T 13 stuift Olt Rolin de huizenblok rond ! Het bolwerk zal aan de gecombineerde actie wielrijders/T 13 niet weerstaan. Hen ziende verlaten de bedienaars hun stukken en redden zich in de achteropliggende korenvelden. Enkele geven zich over.

Hij opent het vuur met het Kn 47 mm en het MG 7.65 mm.
Enkele tegenstanders komen naar hem met opgeheven armen, maar andere bieden weerstand met hun handmitrailleurs.
Hij vuurt verder tot de vijandelijke weerstand volledig uitvalt en doet teken aan de soldaten die zich overgeven om naar de huizen te gaan waar de wielrijders ze gevangen nemen.

Luisteren we even wat J.G. schrijft :

"Ik ben teruggekeerd (na zijn eerste wedervaren bij het stellingnemen reeds hoger verhaald) onder dekking van een T 13 of T 15 en gewapend met een G.P. (= pistool 9 mm grande puissance). Wanneer ik aangekomen ben hebben de Duitsers een hevige weerstand geboden. Weer ben ik dan op zeker ogenblik in een deuropening gesprongen. Plots werd de deur geopend en ik stond warempel oog in oog met zeven Duitsers.

Ik heb gedaan wat alle wielrijders zouden gedaan hebben : ze met mijn wapen in bedwang gehouden en hun gesommeerd zich over te geven. Gewillig hebben ze gehoorzaamd !".

3e fase : de gevechten in het koren achter de geïsoleerde huizengroep.

Een mitrailleuse komt in actie. Wachtmeester Vandegoor rijdt Olt Rolin hierop voorbij recht het koren in. Het zwaar geblaf van de Mi 13.2 overtreft het nijdig geratel van de handmitrailleurs.

Onmiddellijk is het één paniek ! Duitsers komen van alle kanten toegelopen roepend : *"Kamerad" !*
Vandegoor dirigeert ze met een gebaar naar de wielrijders die ze ontwapenen en wegbrengen.

Een sterke groep is minder inschikkelijk om zich over te geven. Het is onmogelijk ze te neutraliseren zonder naderen.
Dus maar vuur tegen vuur ! Olt Halleux zal dit met zijn rechtse gevechtsgroep doen, dit onder een bestormingsvuur van twee MG roepend : *"Los ! Aufstehen !"* En ook de bevelen uit de geschutskoepels klinken hard ! De Blutrausch is ten hoogste ! Boven het geschutsvuur uit is het gekerm en ge-

Centrum voor Historische Documentatie.

ZICHT OP DE TRAMHALTE.

Deze foto, wellicht in de zomer 1951 genomen van op het kruispunt, biedt ons een uitstekend beeld van de plaats van de hevigste strijd. Links moet je de huizenrij denken. Bemerk het 'waterkot' met er achter de 'geïsoleerde huizengroep'. Een verhakkelde boom in het midden als een laatste sinistere getuige van wat hier tien jaar eerder was geschied.

schreeuw van de gewonden duidelijk hoorbaar. Het artilleriegebulder in de verte vormt de ondertoon. Het gevecht heeft een climax bereikt ! (6).

Weldra zullen drie tegenstrevers rechtspringen en zich gevangen geven, gevolgd door twee andere, en... nog meer ! Rechts en links !

Uiteindelijk ook hun Zugführer. *"Goed gewerkt, het oorlogslot is tegen mij : ik ben ter uwer beschikking" !*

Als lammeren lieten ze zich ontwapenen.

Ze verklaarden dat een salvo van onze DBT (= mortieren) hun bataljonscommandant en zijn adjunct levensgevaarlijk had gewond.

De kolonne gevangenen wordt door de Veldstraat naar de commandopost van Cdt Goes, vooraan in de Hellestraat, afgevoerd.

Om het aanvoeren van eventuele Duitse versterkingen te belemmeren werd P 1 om 17.50 u door de bataljonschef aangevraagd. Het knooppunt af-

(6) De gekende kunstenaar James Thiriar maakte twee tekeningen in verband met de gevechten te Knesselare : "Het einde van een embleem" en "Los ! Aufstehen !" Ze staan afgedrukt in : de Fabribeckers, pp. 123 en 128.

takking naar de Grote Kapel valt onder het vuur van de batterijen van het 19 Artillerie te liggen.

Om 17.55 u krijgt Olt Raymond bevel om met een munitiewagen langs de Maldegemseweg de 5 Cie en vervolgens de 4 Cie te gaan bevoorraden. Soldaat Wingens onderscheidt zich bijzonder bij deze gevaarlijke opdracht.

De eerste groep Duitsers, waarbij ook de krijgsgevangen Belgen uit de geisoleerde huizengroep zijn, komt omstreeks dit zelfde uur in de C.P. II Bon aan. Ook nog andere volgen om 18 u. Heel wat gekwetsten liggen langs de Urselseweg. Er grijpen op dit ogenblik zuiveringsacties plaats tot bij de aftakking naar de Grote Kapel.

4e fase : weerstand achter een haag.

De gloeiende kanonkogels van de T 13 van Olt Rolin roeien in enkele seconden een taai weerstandsnest achter een haag uit. Dit op ongeveer 300 m van de standplaats verwijderd (omgeving van De Beunten).

5e fase : verkenning naar de hoeve 'Van Vlaenderen'.

Om een vlugge tegenaanval van de Duitsers te voorkomen schrijft Rolin aan wachtmeester Vandegoor een vlugge verkenning voor, te doen tot bij een hoevetje op ca 400 m van hun standplaats verwijderd.
Michel van Vlaenderen die met zijn gezin na een hachelijk avontuur, als bij toeval opnieuw in zijn woning was beland, zag de T 15 langs de Hooiestraat zijn hoevetje, nu een garage, naderen. Enkele schoten werden in de boomgaard gelost en... bij het afvuren van een lichtkogel door Olt Rolin trok de gevechtswagen zich spoedig terug.

6e fase : een Duitse mitrailleuse op de Urselseweg.

Olt Rolin had zich midderwijl op de Urselseweg teruggetrokken om iedere vijandelijke opmars die zich achter de huizen van deze weg eventueel zou kunnen voordoen, in te kunnen tomen.

Op een vierhonderdtal meter ziet hij, richting aftakking Grote Kapel, hoe een mitrailleuse op de weg in stelling is gebracht.

Met zijn kanon 47 mm opent hij het vuur op dit moordwapen, waarbij de laatste weerstanders overhaast de plaat poetsen.

De slag bij Knesselare is zijn eindfase nabij !

Om 18.45 u komen nog een dertigtal krijgsgevangenen de C.P. van het II Bon binnen en enkele gekwetsten worden verder gevoerd naar de hulppost van het bataljon.
Volgens een relaas van Cdt Goes is tijdens de gevechten de ambulance een drietal keren om en weer gereden met een vijftiental, in hoofdzaak Duitse zwaar gewonden.

Collecties Koninklijk Legermuseum-Brussel.

EEN T 15 TREKT DOOR EEN ARDENSE RIVIER !

Deze met een Mi 13.2 mm Vickers - hier onder hoes - uigeruste gevechtswagens hadden dezelfde affuit Vickers-Carden Loyd als de T 13, doch een gesloten geschutstoren. En vijftigtal waren in de cavaleriedivisies en in de Eerste Divisie Ardense Jagers in gebruik. Bemerk het geopende luik voor de chauffeur en naast de kijkgaten de Belgische kokarde en het monogram van Z.M. Koning Leopold III op de toren. Gewicht 6 ton.

Om 19.00 u deelt de 4 Cie mee dat de vijand voor haar onderkwartier het hazepad heeft gekozen, richting Drongengoedbossen. De gevechten zijn beëindigd ; de branden woeden nog verder !

Kort na 19 u komt nog eens een grote groep van 60 Duitsers de Hellestraat ingestapt ; daaronder zijn ditmaal twee officieren. Ze verklaren dat hun bataljonscommandant (I/338 IR) dodelijk gekwetst blijkt.

Als afsluiting van het bloedig treffen te Knesselare jaagt de artilleriegroep een vlug vuur van twee schoten per stuk naar objectief 48. De obussen zullen kort na 19 u in de omgeving van kerk en dorpsplaats van Ursel neerploffen. Het apotheosevuur ! De slag om Knesselare is gewonnen !

De wielrijders komen op hun uitgangsstelling terug. Men is aan de consolidatie toe. Nu pas wordt hun origineel voorziene stelling degelijk bezet.

Pas op het einde is, volgens Olt Rolin, de 5 Cie en deels de 2 Cie/1 Cy meer massaal bijgesprongen. De vijand zal hier de eerstkomende uren niet meer aandringen. Het enthousiasme is onbeschrijflijk ! De vermoeidheid groot ! Het heuglijke nieuws verspreidt zich vliegensvlug binnen de lijnen. Volgens majoor Kestens, comd 22 Bon Transmissietroepen bij het HK/II LK, kwam het radiotelegram over de behaalde zege ongecodeerd binnen !

De buit wordt binnengebracht !

Eerste sergeant Jacoby met een paar mannen, die krijgsgevangenen begeleiden, brengt een nog geladen PAK binnen ; volgens het getuigenis van Adj. kandidaat reserve onderluitenant Martiny ligt hierop het lichaam van een sergeant van twintig jaar.

Naar vermoeden betreft het Sgt Heydendael die dus tijdens de eerste gevechten (ca 16.30 u) moet gesneuveld zijn.

De bataljonscommandant begroet om 19.15 u de stoffelijke overschotten van de sergeant en de overige vier van de 6 Cie, samen met het personeel van zijn commandopost in de Hellestraat.

Het lichaam van de chef van de DBT-ploeg uit het peleton Halleux moet door zijn strijdmakkers nadien zijn ter aarde besteld op de weide achter de herberg van Smessaert Denis iets verder langs dezelfde Hellestraat. Op 28 mei trof men er zijn graf aan met pover kruis en opschrift "Sgt Heydendael".

Bij het ontgraven vond men slechts een ledige geldbeugel en brief gedateerd te Stembert. Na heel wat zoekwerk kwam men uiteindelijk via de pastoor en het R K van Verviers tot de vader van de gesneuvelde te Plombières. Ondertussen was het half augustus geworden.

Door de zorgen van het gemeentebestuur was hij in een houten kist geplaatst en overgebracht naar het gemeentelijk erepark (graf 42).

Na deze korte uitweiding, ter zake.

Tot de *buit* behoorden, naast de twee Panzerabwehrkanonen 37 mm

OVERZICHTSKAART

OEDELEM

□□□ Duitse "Alarmquartiere" 27/28.
⊢⊢ Trennungslinie divisie.
-oo- Trennungslinie regiment.
+ Plaats overlijden (buiten dorpskom).
~ Voor aanvullende topografische details, zie kaart "13-BRUGGE" (N.G.I.)

OOSTVELD
KLEIT
TEN DOORN
PRINSEVELD KAST.
DE HOORN
ELM. 1 Ch Ch ZELDONK
BEERNEM
KNESSELARE
3 RAA
LOOPBRUG
MISERIE
ST-JORIS
DE HOEK
HOEKSTRAAT
SPOORWEGBRUG (WERKEN)
HALTE
Kp 102
MARIA-AALTER
1 Ch Ch
1 Cy
4 Cy
19A
PATR. MARTINY
VLIEGVELD
HULHOEK
PIETENDRIES
VREKKEM
AALTERBRUG
TERREIN 26
VOETGANGERSVEER
OOSTMOLEN
NIEUWENDAM
URSEL
11 GN
PEL 1
PEL 3
456 I.D.
208 I.D.
456
481
27/5
27/IX
26/IX
III/6 A
I/13 A
I/6 A
IV/6 A
II/6 A
I/19 A
III/20 LI
III/337
1 C
4 Cy
1 Cy
7/III
5 CDT GOES
4 LT DELEPINNE
2 LT BLAVIER
1 LT HAAS
5 LT RINBOUT
4 KAPT BERGER
1 LT JONCHEERE
2 LT HANSSENS
N1 N2 N3
P1 P2 P3 P4 P5 P6 P7 P8 P9 P12 P13 P14 P15 P16 P17
D1 D2 D3 D4
E1 E2
400m
1 km

groot burkel kalseide
maldegemseweg
oude drongengoedweg
brugseweg
tinhoutstraat
ruweschuurstr
hellestraat
langedonkstr
aalterseweg
bogaertstraat
onderdalestr
ursselseweg
saluinstr
autostrade

BEGRENZING
— • • • — PELETON
— I — COMPAGNIE
— II — BATALJON
— III — REGIMENT
— X — BRIGADE
— XX — DIVISIE
— XXX — LEGERKORPS

DIVISION
REGIMENT
BATAILLON
RADFAHRERSCHWADRON

Moelaert R. '86

Bijlage bij "Appeltjes van het Meetjesland", nr. 37 - 1986.

- twee zware mitrailleuses
- vier Maschinengewehre Dreize, MG 13 van 7.92 mm
- talrijke geweren (Model 98 van 7.92 mm)
- talrijke Maschinenpistolen (MP 9 mm)
- enkele pistolen
- één vrachtwagen met zware mitrailleuses geladen
- talrijke fietsen.

Ondertussen had majoor Martin wat tijd kunnen vrijmaken om zijn dagverslag op te maken.
Het wordt op de regimentscommandopost om 19.40 u ontvangen.
Gedurende de gevechten had hij overigens voortdurend radiocontact met de korpscommandant onderhouden.

Tijdens het treffen is wachtmeester Vandegoor - ondanks het dragen van de helm met ver-doorlopende halsbedekking - licht gekwetst geworden in de nek door een op de koepel afschampende scherf. Hij is afgevoerd samen met zijn chauffeur Fayard door Cdt Defossez die alles van nabij had gevolgd en van deze gelegenheid gebruik maakte om te herbevoorraden.

Lt geneesheer Delmotte heeft gedurende de hele tijd van het treffen zijn *gekwetsten* in alle kalmte verzorgd in de verbandplaats in de Hellestraat. Zeven of acht zwaar gekwetste Duitsers, die hun krijgsgevangen kameraden niet meer konden vergezellen bleven er ter verzorging.
De korpsgeneesheer Lt Marette heeft de evacuatie uit de gevechtszone geleid. Een tiental cyclisten werden verpleegd ; iets meer van andere doortrekkende regimenten of alleenlopers die tussen de schermutselingen waren beland. Eveneens werden de nodige zorgen aan een vijftigtal Duitse gekwetsten toegediend.

De gevechten waren ondertussen in het noorden opgelaaid, waar de dreiging met omsingeling steeds groter werd.

Om 20.00 u meldt een officier van het 24 Bon Genie dat de Maldegemseweg in de noordelijke sector zal worden opgeblazen. Dit is effectief gebeurd nabij de duiker van de Flabbaardbeek.

Om 20.40 u en ook zelfs om 21.30 u ligt het II Bon nog onder een voortdurende beschieting, weinig gevoed en overigens weinig doeltreffend, van voornamelijk schrapnels 105 mm.
De laatste groep gevangenen wordt door Lt Zartin naar C.P./4 Cy afgevoerd.
De laatste vuren van onze steunende artilleriegroep, om 21.40 u gevraagd door de korpsoverste, zijn nog eens voor de omgeving van de Tramhalte en de Urselseweg bestemd.
Deze losrukkingsvuren komen neer op N 1, E 1 en P 1 ; één batterij per vuurdoel.

Omstreeks 22.10 u ontvangt men van Kol Jadot een felicitatie :
"Mijn vurige gelukwensen aan het II bataljon, dat prachtig werk heeft ver-

4. Cy
II
Hq

PC/27 mai 1940
Expédié à : h
Reçu à 19.40

Destinataire Ct 4 Cy

Bulletin de fin de journée

La prise de position a été particulièrement active au S/Q. Sud où l'ennemi avait devancé nos troupes dans les différents secteurs. Les différents emplacements furent violemment pris à partie par les feux d'armes auto. de C. 37 et de M. W.

Mais l'effet de surprise fut rapidement effacé et les Allemands furent énergiquement attaqués et repoussés en direction de Waterloopen.

Des tentatives d'infiltration exécutées par de petits détachements qui, profitant de maisons et de jardins au S.S.E. de Hyacinthlaan essayaient de contourner notre droite, ont été bloquées net par nos réserves partout.

A l'heure actuelle le 1er échelon n'entend plus que de rares coups de feu d'isolés. Quelques rafales également, mais plus de bruit que de mal.

L'ennemi semble ne plus vouloir insister.

Quelques maisons, de nombreux bûchers brûlent devant et à l'intérieur de la position, nombreux allumés par projectiles incendiaires sur toute.

Belle attitude de tout mon monde.

Perte connues : 6 tués, quelques blessés

Butin : 2 C. 37 (1 hors d'usage) à mon PC /
un grand nombre Mi (dont 1 éclaté) (par suite d'éclatement)
× 110/120 prisonniers intacts + blessés soignés au P.S.

Renseignements complémentaires suivront.

Le Major Martin
Cdt ce II

× Tm I/338 I.R

Centrum voor Historische Documentatie.

AVONDVERSLAG DOOR MAJOOR MARTIN.

Geeft het beknopt overzicht van de gevechten van zijn bataljon alsmede de toestand omstreeks 19 u, onmiddellijk na de slag.

richt ; Bravo ! Ik blijf iets ongerust over mijn linkervleugel waar er een infiltratiepoging plaats vindt, maar ik heb Michaux gestuurd met een T 13 en ik denk dat we het zo zullen klaren. Nogmaals, bravo !".

Volgt hier het afschrift van het enig Duitse document in het archief van de gemeente Knesselare aanwezig :

Gefallenen beerdigt Gemeindefriedhof Knesselare-Kameradengrab.

1) Gefr WOLFGANG GROEGER 3/E 397, nr. 17 (° 1914)
2) Schtz KARL FOCKING 1/E 338, nr. 111 (° 1919)
3) Schtz WILH. GENEGER 2/E 338, nr. 310 (° 1910)
4) Schtz MAX DICKMANN 2/E 338, nr. 292 (° 1914)
5) Schtz OTTO DAHN 2/E 338, nr. 228 (° 1914)
6) Schtz HEINZ KUCKE Inf. Nachr. E 68, nr. 106 (° 1920)
7) Schtz ERICH WOLTER 4 K.J.E.B. 338 Ekm. 209 (° 1914)
8) Schtz WILLI KRÜGER 4 K.J.E.B. 338 Ekm. 118 (° 1906)
9) Schtz EDMUND GOSZAK 1 K.J.E.B. 339 Ekm. 135
10) Schtz ERWIN ENGLER 4 K.J.E.B. Ekm. 519 (° 1912)
Gefallenen beerdigt Einzelgrab (uit Kameradengrab verbeterd) Urselweg 32, Knesselare, Oost-Vl.
11) Schtz WERNER FELGENTREU, Ekm. 380, Feldpostnr. 23125 A (° 1919).

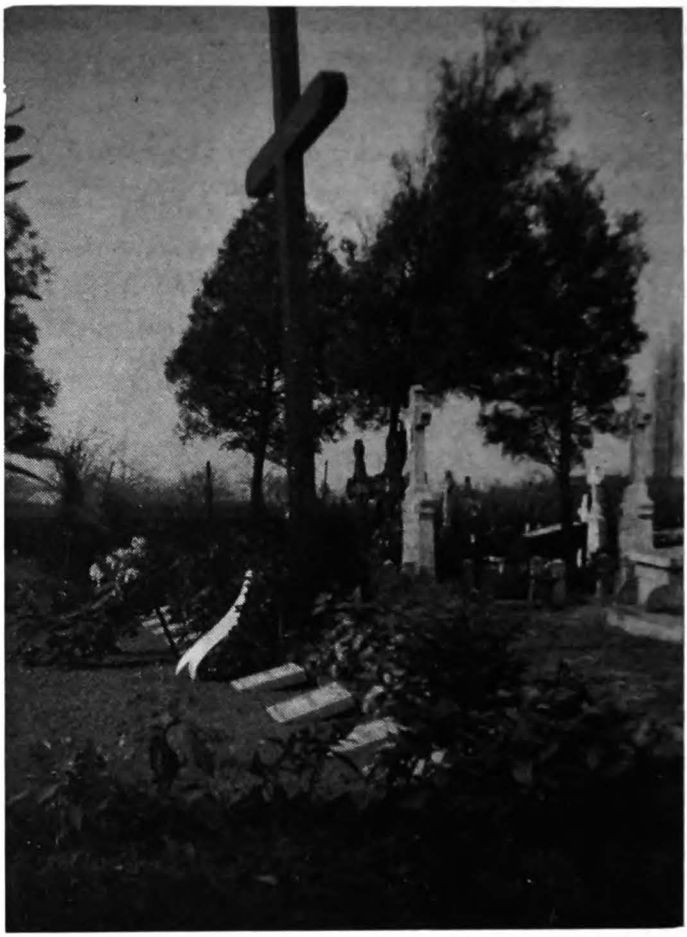
(De geboortedatum, tussen haakjes, werd door ons aan de hand van het kerkhofregister van Lommel aangevuld).

Uit deze gegevens is alleszins duidelijk dat de aanval wel degelijk door I/338 I.R. is gebeurd, zijn vierde MG Kompanie inbegrepen (4 K.J.E.B. 338 = 4 Kompanie Infanterie van het Ersatz-bataillon 338 ; Ekm = Erkenningsmarke/Identiteitsplaatje).

Ook voor deze mannen, hier in bevolen dienst gevallen, was de droefheid bij hun naastbestaanden groot ; zij zagen nooit hun Heimatdorf terug !

Tien gesneuvelden zijn in de voormiddag van 28 mei, op bevel van de Duitsers, met de heer gemeentesecretaris door enkele burgers verzameld op de weide achter de hoeve Mestdach. Met een driewielkar werd de trieste vracht naderhand naar het Gemeentelijk Kerkhof afgevoerd. Strijdmakkers vuurden een eresalvo af. Omstreeks het midden van 1942 werden ter plaatse elf lijkkisten vervaardigd om de stoffelijke resten te bergen die zouden bijgezet worden op het Ehrenfriedhof te Vinkt/Deinze. W. Felgentreu, de elfde, was tot dan wellicht begraven gebleven langsheen de Urselseweg in de omgeving van de hoeve Mestdach (= nr. 34). Hij was vermoedelijk gevallen bij de eerste schermutselingen en onmiddellijk door zijn strijdmakkers ter aarde besteld. Sinds 1948 rusten ze tussen de 40.000 andere Duitsers op het groot soldatenkerkhof te Lommel (parken 32, 37 en 38).

Zijn er nu meer dan 11 slachtoffers geweest, zoals sommige denken ? In een verslag vinden we inderdaad *"meer dan twintig doden en zes zwaar gekwetsten"* opgegeven.
De gewonden zijn alleszins tijdens en vnl. na de hevige gevechten in de Belgische verbandplaatsen opgenomen en verder afgevoerd. Misschien zijn er

Verz. A. Ryserhove/Cliché "Ons Meetjesland"

DUITS KAMERADENGRAB IN 1941/42.

Op het kerkhof in een gemeenschappelijke grafkuil werden op 28 mei tien Duitsers begraven die vielen bij de Tramhalte te Knesselare, vnl. in de omgeving van de standplaats van het huidige monument. Midden een groot eikehouten kruis en beiderzijds vijf 'Grabplatten' met naam.

daarvan elders en later nog overleden. Ongetwijfeld hebben de Duitsers zelf ook, vnl. in de beginfase nog gekwetsten kunnen evacueren, en ook hiervan zijn er misschien naderhand wel overleden ([7]).

IV AANVULLENDE GEVECHTSSTEUN DOOR HET 1e KARABINIERS-WIELRIJDERS.

1) Deelneming aan de tegenaanval door de 2e compagnie.

In onze installatieschema's hebben we reeds voldoende de ligging van de 2 Cie aangegeven. Het zal voornamelijk het peleton Olt. Beauwens zijn dat bij

(7) Zie voor de verlieslijst 208 I.D. Spittael, a.w. p. 271.

de gevechten betrokken geraakt omdat dit peleton met zijn linkervleugel aan de Aalterseweg grenst.

Het ter plaatse komen gebeurde volgens verschillende bronnen om 15.30 u en ook de eerste contacten hadden dan plaats.

Bemerk dat toen reeds geruime tijd de naburige sector aan de vijandelijke vuren onderhevig was. Om 15.20 u zette de aanval in alle kracht in !
Het peleton Olt Beauwens lag ongeveer 300 m meer naar voor dan de verdedigingslijn van de 5 Cie met het peleton Olt Halleux.

Het peleton van Olt Piron lag wel meer naar achter maar dan ook weer verder van de Vierweegse verwijderd.
Hier gaapte dus een ruimte die onvoldoende door kruisende vuren was gedekt.

Er is dus nooit een degelijke verbinding tot stand gekomen tussen de twee regimenten, gezien die Duitse dreiging, althans toch niet vóór het te laat was !

Ziehier hoe de installatie van het peleton Beauwens verliep :
"Plots verplichten de buien van een mitrailleuse onze groep om zich te gronde te werpen. Vlug aan ieder sergeant zijn plaats aangewezen. Zij roepen hun manschappen. Na een paar ogenblikken is ieder op zijn plaats. Een sectie-Mi van de 3 Cie is ons ter versterking toegewezen. Het vuren heeft inmiddels opgehouden. Vóór ons is een hoog korenveld. Vanwaar komen de schoten ?

Iemand kruipt in de kruin van een fruitboom (hoeve Welvaert) en weet weldra te vertellen dat een 200 m vóór ons, iets naar links, de vijand zich ophoudt. Enkele graven er putten voor automatische wapens ; andere vorderen in onze richting. Nog verder ziet hij ook naderende groepjes en twee T 13 in de nabijheid".

Bij het neerslaan van de eerste schrapnels is wat schade in hun fietsenstalling.

Bij de uiterst linkse groep heeft men een mitrailleursnest ontdekt op het terras van een huis, ca 400 m van hun steunpunt (= villa Germaine op de Urselseweg).

Het blijken armzalige schutters, want doel treffen ze niet !

Korporaal V.C. legt met het geweervuur van zijn groep hun vlug het zwijgen op (citatie regimentsorder).

Door het naar rechts afzwenken van de beide rupswagens werden de Duitsers in feite langs drie kanten omsloten.

Logischerwijze wilden ze zich dan ook redden, richting ZW, waar ze een onbezet gebied dachten.

Doch door het meer achterop liggen van het peleton Olt Beauwens A. was ook hier de vluchtweg grotendeels afgesneden !

De voornoemde groep lanceert een kleine tegenaanval.
Hun MG spuwt korte buien !
Men vordert sprongsgewijs en weldra komen de eerste gevangenen en gewonden.
Harde gevechten waarbij de Duitsers een handig gebruik maken van handgranaten.

Sergeant S. A. heeft zijn groep meesterlijk geleid. Zo nam soldaat V.D.M. de leiding over enkele en met koelbloedigheid slaagde hij bij een omsingelingsmaneuver 18 gevangenen te nemen. Ook soldaat S.M. verdiende er zijn sporen ; met een MG vurend uit de heup trok hij op de tegenstander af.

Later dook hij zich het koren in, gewapend met een GP.

Een taai weerstandsnest diende het onderspit te delven !

Met hun compagniecommandant Lt Hanssens werden ze hiervoor op het regimentsdagorder van 6 juni geciteerd.

Het is omstreeks 17.00 u dat Olt De Meyer, van het buurpeleton, deze fusillade aan zijn linkerzijde hoort. De feiten hebben zich dus wel degelijk voorgedaan ter gelegenheid van de aanval van het 1 Jagers te Paard in samenwerking met de 5 Cie van het 4 Cy. Dus tijdens de gevechtsfasen 3 en 4 van ons betoog.

Met de ambulance van het 1 Cy zijn in de namiddag verschillende zwaar gewonden afgevoerd, zegt de adjudant-majoor, J. Materne. Dit gebeurde naar Brugge. Bij een derde evacuatie is de ambulance niet meer teruggekomen en ze hebben er ook niets meer over vernomen. Van het 1 JP hebben ze een vervanging gekregen. De meeste gevangenen zijn afgevoerd met deze van het 4 Cy. Ze droegen zelf hun minder gekwetsten mee.

Van het 1 Wielrijders is enkel te Knesselare korporaal *Draelants Jean Georges,* nr 111/89763, geboren te Wanghe op 2/9/1919, gesneuveld. Hij was de zoon van een brievenbesteller te Attenrode en als beroepsmilitair in de kazerne te Tervuren gehuisvest.
Plaats noch uur van het overlijden van deze korporaal van de 6 Cie-Mi zijn mij bekend ; deze Cie is wel in de omgeving van Hoekstraat opgetreden bij het II Bon (graf 43).

Gekwetsten zijn niet gekend ; in de 2 Cie zijn er alleszins geen geweest.

2) Door offensieve patrouilles.

- Een peleton geleid door Adjudant, kandidaat reserve onderluitenant J. Martiny (van de 4 Cie van Kpt Berger).

Het peleton werd gevormd door de afname van één gevechtsgroep van ieder peleton van deze Cie. Sergeant Dewaele verzamelde dit heterogeen ge-

zelschap bestaande uit twee Vlaamse groepen van de klasse 37 en 38 en één Waalse van de klasse 39.

Adj. Martiny schrijft daarover :

"Ik begaf mij ondertussen naar de C.P. II/1 Cy om meer inlichtingen te verkrijgen in verband met mijn opdracht.

Cdt Lemaire ontvangt mij in een grote kamer. Hij is omringd door verschillende officieren van de staf.

De Duitsers hebben het front te Knesselare doorbroken en bezetten het dorp ; de bres is gelukkig gestopt, maar de gevaarlijke zak achter onze lijnen dient gezuiverd. Dit is onze opdracht.

Majoor Roba zal op zijn C.P. nadere inlichtingen verstrekken. De patrouille van Adjudant Raedemaeckers is trouwens reeds op weg. Bonne chance !... en een handdruk van de aanwezige officieren maakte een einde aan dit onderhoud.

Op de C.P. I/1 Cy, geïnstalleerd in volle veld, wordt door majoor Roba medegedeeld dat hij de patrouille Raedemaeckers noord van Knesselare heeft gestuurd. Ik moet het dorp langs het zuiden trachten te bereiken.

We vorderen methodisch tot ongeveer 200 m langs een veldweg. Daar ontmoet ik Cdt Sterckx van de 3 Cie-Mi. Ik doe hem een helm geven, want hij is blootshoofds.

Ook hem vraag ik enkele precieze inlichtingen.

Hij vergezelt mij nog een 100-tal meter tot op de weg die recht naar de kerk loopt (= Hellestraat).

Hij maant mij tot voorzichtigheid aan en keert terug. Rondom ons de verhakkelde lichamen van soldaten van het 4 Wielrijders (= de getroffenen van de inslag van de Minenwerfers).

Mijn mannen zien bleek.

Eerste groep vooruit ! (Hier laat hij blijkbaar de rest van het peleton in een verdedigingsgordel dwars op de Hellestraat).

Hierbij is sergeant Dewaele, beroepsonderofficier met meer dan 20 jaar dienst, die in zijn nopjes is ; de kleine sergeant milicien 37 Vanderperre ; de korporaals miliciens 37 Coenen en 36 Tuyaerts ; de soldaten miliciens 36 Faen en Raes... misschien nog andere, maar het zijn deze genoemde, behalve Vandeperre, die ik aanduid voor de verkenning, terwijl de rest zich in verdediging opstelt en de weg houdt (= eind Hellestraat).

Ik neem twee MG-schutters bij mij en de naderingsmars begint.
Eerst van sloot tot sloot, vervolgens van deur tot deur, naderen we het dorpsplein.

Wellicht door de afgrijselijke aanblik van de verminkte lichamen, misschien ook door de akelige stilte, wordt soldaat Raes onpasselijk. Ik laat hem ter plaatse en onze patrouille, nu herleid tot vijf mannen, zet haar tocht verder !

De bewoners lichten ons in door hun keldervensters.

Vlug doorkijken we oppervlakkig even de huizen.

Het kerkplein is weldra bereikt. De kerktoren is beschadigd, enkele huizen liggen in puin, nl. het postkantoor en de herberg ernaast. Burgers liggen dood in hun woningen. (Het moet dus na 16.20 u zijn, vermits toen de 5 Cie bevel kreeg haar front te hernemen).

Dicht bij het postkantoor in een herberg, het dode lichaam van een soldaat van het 20 Linieregiment (= soldaat Coolman René van het "29" Linie in de gelagzaal van de herberg Het Gemeentehuis).

Maar verschillende wegen komen hier samen : ik laat een versterking halen, die mijn orders dient af te wachten op de hoek van de Hellestraat.

Ik beslis verder door te stoten om de patrouille van Adjudant Raedemaeckers die ik naar alle waarschijnlijkheid denk te vinden in de straat recht voor mij, te ontmoeten (= Veldstraat). De buien van een mitrailleuse, die ik in deze richting hoor, zetten er mij toe aan.

We naderen zeer behoedzaam dit weerstandsnest. Het bevindt zich ergens rechts en schiet loodrecht op de as van onze vordering.

Spoedig hebben we hun opstelling ontdekt ! (= vermoedelijk de omgeving tegenover de Lindekens).

Ik stuur twee mannen met een MG om zich te installeren op de linkerflank van de vijandelijke opstelling. Van zodra klaar moet deze groep het vuur openen. Dit zal voor mij het teken zijn om ook met mijn groep te vuren.

Bij mij, een MG-schutter liggend achter zijn wapen, een geweerschutter knie op de grond, en ik erachter rechtop met pistool in de hand.

Samen zijn we in dekking achter de hoek van een huis dat ons tegen het vuur van de tegenstrever beschermt.

De gebeurtenissen spelen zich vlugger of dan verwacht.

De MG-ploeg vuurt rechts. Het is deze dus die ik heb gestuurd. Zonder verder afwachten geven ook wij vuur. Rechts houdt het op. Wij stoppen eveneens.

Een oog werpend in de straat zie ik een groep Duitsers langsheen de muren in onze richting komen. Ze zien er weinig vechtlustig uit. Gewillig laten ze zich gevangen nemen en ontwapenen eens ze op onze hoogte zijn gekomen.
Er waren er zes of zeven, alle relatief jong.
Ze werpen hun helmen weg en hebben dorst en honger.

Bij dit treffen hebben zich ook mijn andere mannen vervoegd. Wat gehinderd door deze groep zetten we onze tocht verder.

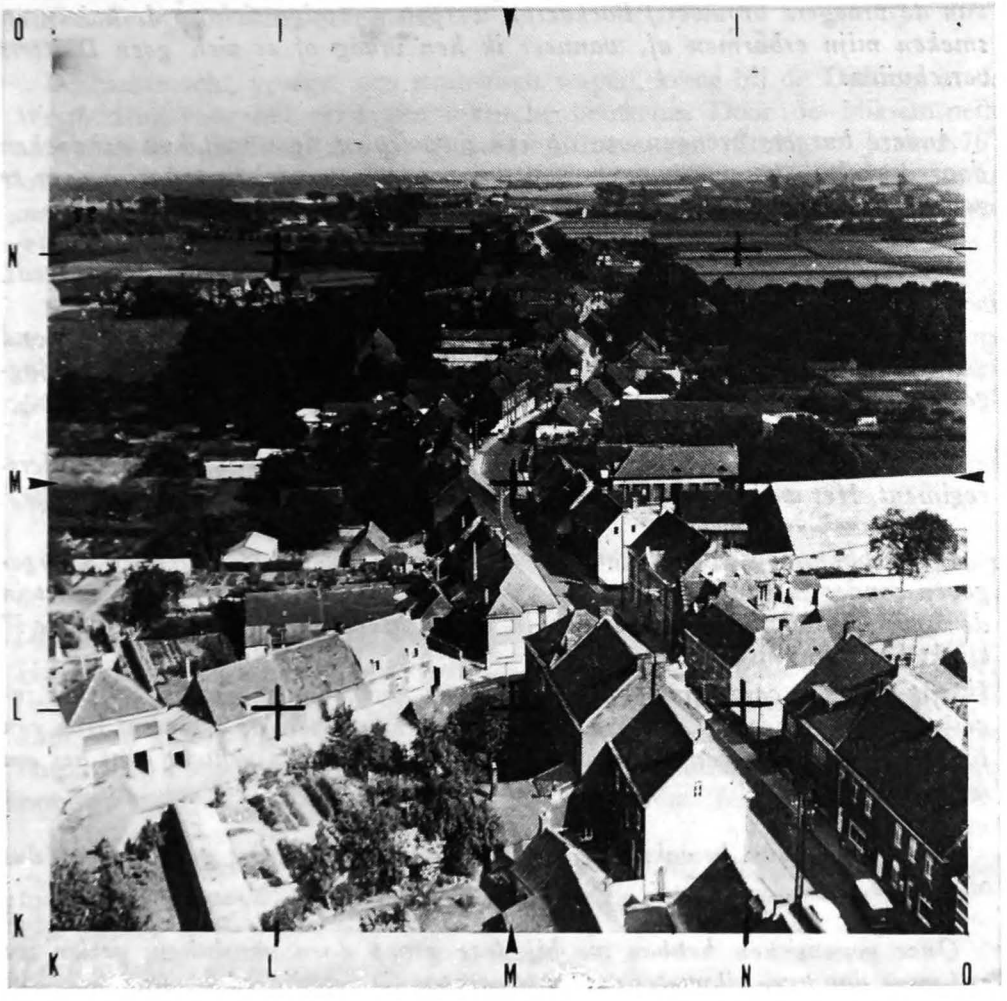

Foto E. Van de Casteele/Verz. R. Moelaert.

PANORAMA VELDSTRAAT.

Volgens een gisement van 117° (= OZO) en opnamehoek van 76°. Van aan de kim, tussen de bossen van het Drongengoed en Pilkem komt de Urselseweg/Veldstraat naar ons toe. De twee grote boompartijen verbergen grotendeels de loop van de Maldegemseweg van links (K1M9) naar rechts (N9M9) op de foto.
Net naast de gebouwen van de gemeenteschool en het schoolhuis (M3M9) is het kruispunt van de tramhalte (M6M8). Het gebied boven de rechter boompartij (N1M9) is het terrein waar de hevige gevechten zich voltrokken. Er boven (N2N1) is de "Hoeve Van Vlaenderen".
Aan de tegenkant van de molenromp (M1N1) de geïsoleerde huizengroep uit onze tekst (M4N1) waar echter al een paar nieuwe huizen staan achter gebouwd. In een andere boompartij links de brouwerij Bockaert (L4M6). Hier was de kelder waarover in onze tekst sprake (M1M4).
Meer naar vóór en ook rechts van de Veldstraat merken we de nieuwe schoolgebouwen (M4M1) en een garage (N2L9). Hier dient het treffen tussen geïnfiltreerde Duitsers en de patrouille Martiny gesitueerd. De op het voorplan schuinlinks verlopende straat is de Smissestraat.

In een kelder, waar een vijftigtal vrouwen en ouderen schuilen (= kelder van de vroegere brouwerij Bockaert), werpen sommige zich op de knieën en smeken mijn erbarmen af, wanneer ik hen vraag of er zich geen Duitsers verschuilen.

Andere burgers brengen ons op een dwaalspoor door met hun zakdoeken door de keldergaten te wuiven, wat wij eerst als een teken van zich over te geven beschouwen.

Met het hart bij de zaak en dronken van de kruitlucht vorderen we steeds.

Ik weet nog dat ik voorbij een school ben gekomen die in brand ([5]) *stond (= gemeenteschool) en voorbij dode paarden (van hieraf weet de verslaggever de chronologie niet juist meer).*

Tot mijn grote verbazing ontmoette ik ook soldaten van een wielrijdersregiment. Het was niet de patrouille Raedemaeckers (= leden van de 5 Cie).

We hebben nog zes Duitsers gevangen genomen die zich hebben overgegeven zonder weerstand te bieden ; onder hen was een infirmier gekwetst in de buik en een soldaat getroffen in het achterwerk. Het "Wasser bitte !" klinkt nu nog in mijn oren !
Ik zag ook een compagniecommandant van het 4 Cy in zijn gedeeltelijk ingestorte commandopost, en een detachement van hetzelfde regiment trok een Kn 37 mm waarop een sergeant van ongeveer 20 jaar (wellicht gaat het om sgt Heydendael).

Erbij, onder hun bewaking, een belangrijke groep Duitse gevangenen (dus omstreeks 19 u).

Onze gevangenen hebben we bij deze groep doen aansluiten, gezien we zelf meer dan twee kilometer van onze compagnie verwijderd waren.

Later vond ik Vanderperre op het afgesproken rendez-vous terug. (= Hellestraat).
Ik stuurde toen aan de bataljonscommandant van het I/1 Cy een bericht nopens mijn vervulde opdracht en vroeg om een nieuw order.
Het overvliegen van een Stuka zette mij aan om de plaats waar ik mij bevond te verlaten. Mijn loper kwam juist terug toen de Stuka naar het kerkplein neerdook, maar... wij waren reeds verder weg.

Uit het verslag van dit bravourstuk blijkt dat het peleton van adjudant Martiny Knesselare ongetwijfeld heeft aangedaan nadat Cdt Goes met zijn 5 Cie reeds naar voor was gestuurd. Zelf heeft het dus achtergebleven elementen achter de huizen van de Veldstraat aangepakt en aan de laatste zuivering bij de Tramhalte deelgenomen.

De vermelding in het velddagboek van het 4 Cy om 17.30 u geboekt "Eerste Wielrijders komt ter versterking bij II Bon", doelt dus ongetwijfeld op deze interventies.

In de loop van onze uiteenzetting zijn we reeds herhaaldelijk met de Luftwaffe in aanraking gekomen.

De luchtmacht, vroeger een strategisch wapen, kreeg bij de Duitsers in de Westfeldzug voor het eerst een taktische betekenis. Door de bliksemsnelle aanvallen in duikvlucht van de Sturzkampfflugzeugen (Stuka = Junker 76) kreeg de infanterist als 't ware een vliegende artillerie en een zeer sterke morele ([8]) steun. En hoe dikwijls zien we ze niet de Wehrmacht die dagen een handje toesteken ?

Samen met de felicitaties voor het welgeslaagd uitvoeren van zijn eerste opdracht, kreeg adjudant Martiny van majoor Roba nu een tweede opdracht : *verkennen vóór de lijnen van de 5 Cie, evenwijdig met de as van de Urselseweg.*

Over het verloop van deze laatste gebeurtenissen hebben we het verslag van de Adj zelf alsmede dit van Olt Rolin van het 1 JP.

Voor het uitvoeren van deze opdracht kreeg Adj Martiny en zijn groep de bijstand van de gevechtswagen T 15 van wachtmeester Vandegoor.
De mannen van de eerste lijn werden van het uitsturen verwittigd.
Hij herinnert zich dat ze zeer ver zijn doorgedrongen. Ze overschreden een beek (= Driesbeek op 2 km vóór de eerste lijn !). Langs de vijandelijke kant, een korenveld vóór een bos. De mannen werden in tirailleurformatie ontplooid. Toen werden ze bij de bosgrens op schoten onthaald ; geen gewonden.

"Toen de vijand onze T 15 in zicht kreeg koos hij het hazepad en liet ons twee zware mitrailleuses achter. We maakten ze onbruikbaar en brachten enkele stukken en de laders mee.
Toen maakten we rechtsomkeer.
Op de terugweg doorliepen we nog een ophoudingsvuur van de artillerie (het is dus omstreeks 21.40 u) vóór onze lijnen ! Ik stapte door Knesselare, waar ik een boodschap vooruitstuurde aan de Comd. van het I/1 Cy.
De rest van mijn peleton vond ik nog steeds ontplooid op de zuidgrens van het dorp, (= Hellestraat) waar ik ze gelaten had.

Bij het invallen van de duisternis kwamen wij, nabij Hoekstraatbrug, bij onze eenheid terug en overhandigden aan Kpt Beckers de wapens van onze krijgsgevangenen".

De twee gevechtswagens zijn ook in de loop van de avond naar de C.P. van de groepering teruggeroepen

De leden van de patrouille zijn alle vijf, en niet zonder reden meen ik, op het regimentsdagorder van 6 juni vermeld !

---

(8) Stubbe, a.w.

- Een peleton geleid door adjudant Raedemaeckers (van de 5 Cie van Lt Rinbout).

Hierover zijn we niet ingelicht. Volgens het velddagboek van Olt De Praeter bracht deze patrouille een 'visite fructueuse' aan Knesselare.
Volgens de gegevens die adjudant Martiny van majoor Roba ontving heeft deze patrouille Knesselare langs het noorden aangedaan. Daar hierover niets is geweten, denken we dat de weg achter het gemeentehuis is gevolgd, dus via de Kwadamstraat naar de Grot en verder op.

V DE STRIJD NOORD EN ZUID VAN DE HOOFDVORDERINGSAS VAN DE 208 I.D.

De grootste offensieve kracht bij de 208 deutsche Infanterie-Division werd ongetwijfeld uitgeoefend door het 338 I.R. op de as : *noord van Ursel - Knesselare,* waar de weg Ursel/Knesselare bij het naderen van dit dorp zeker een hoofdrol heeft in gespeeld.

Het speerpunt van de Duitse aanval viel zodoende nagenoeg samen met de scheidingslijn tussen de beide wielrijdersregimenten. Het is in hoofdzaak het 4 Wielrijders met zijn vierde maar voornamelijk zijn 5 Cie en in veel mindere mate het I Wielrijders met een deel van zijn 2 Cie, het uiterste linker peleton, die er bij betrokken geraakten.

De respectievelijke flanken kwamen later en overigens in heel wat mindere mate met de vijand in contact. Eigenlijk vonden daar geen zware gevechten meer plaats.

In het noorden hebben we te doen met het 481 I.R./256 I.D., die een WZW druk uitoefende op de stellingen van in hoofdzaak het III en het II bataljon van het 1 Karabiniers "Prins Boudewijn".

Over dit laatste in een volgend hoofdstuk.

Maar bekijken we vooreerst even de ZUIDERFLANK.
Daar geen documenten van Duitse zijde meer voorhanden zijn, is het moeilijk te zeggen welk regiment hier tegen het 1 Karabiniers-Wielrijders op trad. Als we enkel op de Trennungslinie zouden voortgaan, zou dit het III/338 I.R. moeten zijn ; lang zeker is dit niet ! (9).
Een Trennungslinie is immers geen prikdraad afsluiting. Het is een geleide maar de gevechtsomstandigheden en vnl. het wegennet kunnen de strijdende eenheden wel eens noodzaken om over de schreef te lopen !

Duitse eenheden kwamen in de late namiddag in contact bij De Hoek met de 1 Cie van Lt Jonckheere.
Hier werd hun offensieve kracht pas omstreeks 22 u ernstig bij het peleton van Olt Dupréel.

(9) Zie schets 2.

Omstreeks 20 u naderden de eerste vijandelijke elementen langs de beide vaarttragels tot bij Hoekstraatbrug vóór het front van de 5 Cie. Hier gaat het waarschijnlijk over I/309 I.R.

Sergeant Vandernosten organiseerde op eigen initiatief een patrouille en bracht een gekwetste Duitser binnen de lijnen (cit.).

Bij schermutselingen werden in de loop van de avond daar nog vier Duitsers krijgsgevangen genomen. (338 I.R., doch ook 307 en 327 I.R. zegt men. Quid ?).

Ze zijn met de aftrekkende troepen van het 1 Cy in de avond meegevoerd.

Het is pas heel wat later dat er heftiger werd opgetreden ; de brug ging slechts om 02.00 u de lucht in. Hierbij maakte Lt Collart zich bijzonder verdienstelijk.

Ook de Cie T 13 van Lt Van Vugt heeft heel wat gepresteerd bij het 1 Wielrijders ! Helaas zijn we er niet voldoende over ingelicht. Wel weten we dat om 17.07 u haar Cdt alle T 13 ter beschikking van het I/1 Cy heeft gesteld bij de Duitse doorbraak.

Het Regiment 309 vorderde in de vroege namiddag, gedeeltelijk over Onderdale en het vliegveld ; later over Ursel en de weg naar Aalterbrug.
Van de Hulhoek, via de Buntelaarstraat en Stalen Anker trokken omstreeks 16 à 17 u eenheden naar Hoekstraatbrug toe ; wellicht ook naar De Hoek.

Wat gebeurde er nu op de NOORDELIJKE VLEUGEL ? (4 Cy en I/1 C contra I/338 en III/337 I.R.)

Het I Bon (1, 2 en 3 Cie) van het 1 Karabiniers Prins Boudewijn had aanvankelijk geen echte aanval van de tegenstrever te verduren gehad. Zijn patrouilles hadden alle fracties van de overweldiger ten oosten van hun eerste lijn uiteengedreven.

Hetzelfde kan dus gezegd worden van het I Bon/4 Cy (1 en 2 Cie) dat in dubbelpositie lag.

Om 15.50 u is er wel een klein bombardement van één vliegtuig vóór die eerste lijn, overigens zonder enige schade ; men strooit ook hier op dit uur de fameuze strooibriefjes uit, type met schets.

De psychologische oorlogsvoering is die dagen door de Duitsers zeker niet verwaarloosd.

Omstreeks 16.25 u vuurt hier vóór het onderkwartier 2 Cie/4 Cy de eerste keer één batterij (I/19 A) op N 2. Dit is de omgeving waar de Schapersbos- en Waterstraat elkaar vervoegen.

Hetzelfde spervuur wordt nogmaals hernomen om 17.00 u.

Een 15-jarig meisje (° Evergem 28/2/1925) *Van Renterghem Celina Emilie,* dochter van Arthur en Camilla De Muynck, laat hier het leven op haar vlucht in de Schapersbosstraat. De omstandigheden zijn mij evenwel onbekend (18 u), naar men beweert getroffen door een obusscherf in een schuilplaats.

Om 17.27 u noteert men op de C.P./4 Cy dat Olt Michaux, commandant van het steunpeleton bij de 2 Cie/4 Cy, naar stellingen ten zuiden van Knes-

selare wordt gestuurd. Hij krijgt een versterking van Maxims van de 6 Cie mee.

Waarschijnlijk is zijn opdracht nadien gewijzigd, vermits in het zuiden op dit ogenblik zeker geen versterking meer nodig was. Hij trad later trouwens in het noorden op.

Nogmaals blijkt hieruit dat het een kalm onderkwartier was, vermits men logischerwijze een peleton wegneemt daar waar het best kan gemist worden, om het dan in een meer bedreigde sector in te zetten.

Gans de namiddag - tot 18 u - trekken kleine groepjes karabiniers en grenadiers perpendiculair aan de Maldegemseweg vechtend terug.

Om 18.15 u stelt men bij het I/1 C vast dat diverse lopers van het bataljon naar de C.P. te Oostveld gestuurd, niet terugkeren ! Lt Lamon, commandant van de Cie-Mi bij het bataljon, constateert persoonlijk hoe geinfiltreerde groepjes Duitsers achter de lijnen opereren.

Hierop zal Cdt Losseau *"veiligheidselementen-west-gericht"* plaatsen en zijn compagniecommandanten verwittigen dat in geval van omsingeling van geen wijken kan sprake zijn ; men vecht tot het uiterste door.

Om 18.55 u is het vóór de 2 Cie/4 Cy nog kalm, zegt men in het veldagboek II/4 Cy.

En plots, om 22 u is de 2 Cie/1 C op de as Eentveldstraat aan een frontaal vuur blootgesteld. Het gaat er hevig aan toe ! Dus ook vóór de 2 Cie/4 Cy die een zelfde sector bezet (I/338 waarschijnlijk).

Cdt Losseau spoedt zich ter plaatse. Nog twee uren zal men er weerstand bieden !

Ondertussen bracht een motorrijder van de staf te Beernem om 23.20 u in de C.P. I/1 C in de Eentveldstraat het bevel voor het afmarcheren binnen.

De aftocht van twee door elkaar verstrengelde vechtende bataljons zou kunnen bij een algemene verwarring tot nefaste gevolgen leiden ! Delikaat is de opdracht om gevechtseenheden in de duistere nacht tot geregelde kolonnes te vormen !

Spoedig verzamelt de bataljonscommandant Losseau zijn compagnieoversten ; samen docteren ze een aftochtsplan uit zo dat én de karabiniers én de wielrijders een geslaagde aftocht gegarandeerd is.

Slechts nabij de C.P. in de Eentveldstraat is de drukte buiten verwachting geweest.

Nopens het *juiste aantal gevangenen te Knesselare* genomen bestaan in feite geen preciese gegevens, althans toch niet van Belgische zijde.

Foto M. Hooft/Verz. A. Ryserhove.

EREPARK OP HET GEMEENTELIJK KERKHOF TE KNESSELARE.

Op de dodenakker, onder een zode van heidekruid, rusten zij gevallen door een vijandelijke kogel, een granaatsplinter, een bomscherf... zonen naast vaders die nooit hun verwanten terugzagen. In juni en juli waren reeds zes gesneuvelden naar hun haardsteden overgebracht (Dewaele, Jacob, Thyssen, Van de Wiele, Van Glabeke, en Venneman).

Het park werd voor de twaalf resterende, wellicht nog in de nazomer aangelegd. Huyghens, in 1941 overgebracht, komt nog met zijn gedenksteen op de foto voor. Deze dateert dus - er zijn blijkbaar opnieuw twee gesneuvelden ontgraven - van vóór de winter '41.

Het 1 Karabiniers-wielrijders schijnt er een dertigtal genomen te hebben met zijn 2 Cie, vnl. dan nog met het peleton Olt Beauwens. Verder dan nog een twaalftal die de patrouille van adjudant Martiny op haar actief heeft en in de late avond zijn er dan nog vier genomen bij Hoekstraatbrug.
Dit maakt een totaal uit van ca 45.

Alleen deze laatste vier zijn naar de C.P./1 Cy geëvacueerd. De overige zijn, in de loop van het gevecht aan de zijde van de 5 Cie, via deze laatste naar de bataljonscommandopost II/4 Cy en verder naar de regimentspost afgevoerd. Daartussen zijn ook de licht en zwaar gekwetsten te rekenen.

In het velddagboek van het II Bon wordt zo tussen 16.45 u en 18.00 u vier maal melding gemaakt van groepen gevangenen/gekwetsten die de C.P. in de Hellestraat passeren. Evenwel steeds zonder opgave van aantal.

Om 18.45 u vermeldt men er een dertigtal waaronder gewonden, en om 19.07 u een zestigtal, waarbij ook twee Duitse officieren zijn vernoemd. Deze verklaren dat hun bataljonsoverste en zijn adjunct zwaar gewond zijn.

Zo duidt majoor Martin in zijn dagverslag van 27/5 en om 19.40 u op C.P./4 Cy ontvangen er 110/120 aan.

Lt Leburton heeft er - naar hij meent - 107 overgebracht om 19.30 u van deze laatste staf naar de staf van de groepering. En hier zijn zeker geen zwaar gekwetsten bij geweest.

Om 20.40 u noteert men in het velddagboek van II/4 Cy nogmaals dat Lt Zartin de laatste gevangenen naar het 4 Cy begeleidt.

Om 22.00 u heeft Lt Bostyn (en ook Cdt Materne) de gevangenen nog gezien op de C.P. van de groepering. Hij schat de voorbijtrekkende kolonne op ca 150.

Ze zijn met de vrachtwagens van de Cie-Mi tegen vliegtuigen naar het HK/II LK overgebracht (Lt Leure en Descamps).

Volgens het verslag van majoor Kestens van het 22 Bon Transmissietroepen werden er een 200 bewaakt door hen in de kazerne te Zedelgem.

Een voorzichtige schatting is misschien 150/160.

In Knesselare zijn in de meidagen 1940 7 burgerlijke slachtoffers omgekomen, waarbij twee vluchtelingen.
Vijftien Belgische militairen lieten hier bij gevechtshandelingen het leven ; daarbij overleden er ook nog drie in de Lichte Ambulance van de 12 ID bij de Driebekweg. Een totaal dus van 25.

IN DE FLANK VAN DE OPMARSAS VAN HET GRÜNE REGIMENT.

Om 08.00 u had ook de 256 I.D. haar opmars voortgezet met het 456 I.R. rechts en het 481 I.R., een elite-eenheid, links.
De Trennungslinie met de 208 I.D., en dus ook met het 337 I.R. verliep bij benadering van ongeveer wat hoger dan de aansluiting van de Groot Burkel Kalseide met de Maldegemseweg - verder op in de richting van De Hoorn en Zeldonk en zo tot de kerk van Beernem.
Over een frontbreedte van ca 2 1/2 km traden bij het 481 I.R. twee bataljons in lijn aan.
Zuidelijk was dit het II Bon bevolen door Oberstleutnant Pribyl. Met dit laatste had dus het III en ten dele ook het II Bon van het 1 Karabiniers in hoofdzaak af te rekenen.

De Duitsers naderden in ons besproken gebied vnl. via de Drongengoedweg en de zuidelijk parallel er aan verlopende Oude Brugseweg.

Eens over de Maldegemseweg zal men niet alleen via deze laatste en de Groot Burkel Kalseide, maar eveneens vechtend door veld en bos, en langs perpendiculaire wegen aan de reeds genoemde straten, uit de richting Kleit uiteindelijk omstreeks 21 u te Oostveld belanden.

"Nach uberrennen einer feindlichen Artilleriestellung ([1]) *südlich Cleith erreichte I.R. 481 gegen 21.00 Uhr die zerschossenen Haüser Oostvelds, wo für die Nacht gehalten wurde.*
Nachts griffen bei II/I.R. 481 Panzer an, wurden aber von der unterstellten Pak abgewehrt", schrijft Mevr. Barbara Selz in *Das Grüne Regiment,* p. 39.

Oostveld biedt hen een desolate aanblik met zijn door een Duits bombardement in de voormiddag van 27 mei, totaal uitgebrande kerk en aanpalende sakristie.
Maar zo ver zijn we nog niet !

A VAN DE FRONTLIJN "X-1745" OVER DE POSITIE "Y-2000" TOT EEN BASTION "Z-2200" BIJ HET EERSTE KARABINIERS "PRINS BOUDEWIJN".

We beschreven reeds hoger hoe staven en eenheden er gelegen waren. Het verloop van de volgende gevechtsfasen zal bepaalde maneuverideeën bij de Groepering Morel mede helpen bepalen. We mogen ze dus niet over het hoofd zien.
Toch gaan we deze gevechten niet in extenso behandelen ([2]).

---

(1) Het gaat hier over de 1/6 A.
(2) Voor meer gedetailleerde gegevens verwijzen we naar de prachtige geschiedenis door de Adj.-Majoor van het regiment R. Everaert, p. 491 en vgd. waaruit we trouwens ook verschillende aanvullende gegevens hebben ontleend.

II Bataljon : (5-6-10).

De gegroepeerde 5 en 6 Cie onder kapitein Janne wijken niet ; evenmin de 10 Cie onder luitenant Vandersande A.

Toch zijn de Duitsers dank zij de buitengewoon hoge oogsten voor de tijd van het jaar, iets naar achter en wat meer westelijk kunnen infiltreren.
Na hevige tegenstand te hebben geboden belandt de C.P. ten slotte op de ZW-zijde van de Bruinbergstraat, een 100-tal meter van de aansluiting met de Tinhoutstraat.
Wanneer de 5 en 6 Cie weldra ook verplicht zijn van de wijken houden ze omstreeks 20.00 u bij het bos in zig'zag-vorm een 300 m ZO van de kerk van Oostveld.
De 10 Cie trekt ook verder westwaarts en neemt een nieuwe stelling in tussen de 9 en de 7 Cie.

III Bataljon : (7-9-11).

De C.P. komt eveneens naar de Bruinbergstraat en wordt beschermd door de resten van de 11 Cie die te paard op dezelfde weg liggen op een 500-tal meter van de aansluiting met de Tinhoutstraat.

De 9 Cie heeft slechts af te rekenen gehad met vijandelijke patrouilles en ook de 7 Cie heeft tot 20 u geen terrein dienen prijs te geven.
De 10 Cie, sinds haar aankomen in de sector tussen de 9 en 7 Cie gelegerd, is ook niet ernstig aangevallen.

De zo ontstane nieuwe verdedigingspositie, we noemen ze *"Y-2000"*, werd eerder een samentrekken omheen de commandoposten II en III en het centrum Oostveld.

We kunnen de ligging niet beter omschrijven dan door aan te geven dat ze de boven- en rechterzijde van een vierkant uitmaakte, waarbij de linkerzijde gevormd werd door de Tinhoutstraat van de aansluiting met de Ruweschuurstraat tot een 200 m voorbij de St-Pieterskerk.

De bezetting was dus, herhalen we even, aan het gezegde kruispunt de 9 Cie, vervolgens rechts de 10 en naar de hoek toe de 7 Cie. Afdalend langs de rechterzijde hebben we de resten van de 11 Cie en de gegroepeerde 5 en 6 Cie.

Cdt Rigaux (7 Cie) liet ons een uitgebreid persoonlijk dagboek na. Hierin relateert hij ook de laatste gevechtsfasen.

Op het einde van de dreef parallel aan de Tinhoutstraat en ca 350 m oost ervan ziet hij in de verte hoe mitrailleuses worden gelost en hoe de vijand weldra in tirailleurformatie door de korenvelden poogt te naderen. Wederzijds worden schoten gewisseld. Vuur tegen vuur !
De massale aanval zet omstreeks 20.00 u in, toch weerstaat men nog tot 21 u. Dan trekt men af naar het zuiden waar nog een tijd lang de geïsoleerde huizengroep op het eind van de Bruinbergstraat wordt bezet.

Nadien verplaatsen ze hun verdediging nog meer naar het zuiden om met hun rechtervleugel aan te leunen tegen de NW-punt van het reeds vernoemde bos in zig'zag-vorm : m.a.w. een lijn van kerk tot bos.

Omstreeks 22.00 u is ze op deze stelling aangekomen.

De 5 en 6 Cie zijn op dit ogenblik aan de aftocht reeds begonnen. Ook de resten van de 11 Cie, door het vertrek van de 7 in een te ver vooruitgeschoven positie terecht gekomen, zal zich ook noodgedwongen iets richting Tinhoutstraat hebben teruggetrokken.

Door deze allerlaatste wijzigingen was het vierkant als 't ware gehalveerd en tot de omgeving van de kerk ingekort. Achter dit dichter toegehaald bastion, noemen we het *"Z-2200"*, met slechts één open zijde naar Oedelem gericht, werd dan de afmarskolonne gevormd.

Het algemeen aftochtorder bereikte hen hier om 22.30 u.

Nopens de artilleriesteun tijdens deze gevechtshandelingen geleverd verkeren we in het ongewisse.

B CONSEQUENTIES VOOR DE GROEPERING MOREL DE WEST-GAVER.

Al deze gebeurtenissen bij het 1 Karabiniers maakten Kol SBH Jadot ongetwijfeld niet nodeloos bezorgd !

Hij greep naar best vermogen dan ook regelmatig in om aan het steeds dreigender wordende noordelijk gevaar het hoofd te bieden.

a) In de omgeving van de noordelijk gerichte defensieve haak van de 1 Cie van het 4 Cy. ([3]).

Op de uiterst noordelijke hoek van de verdediging, de 1 Cie/4 Cy, was het peleton van Olt Paul, zoals we reeds zegden, noord gericht.

Het werd om 16.00 u voor het eerst beschoten (III/337 of R.A. Schw.). Twee offensieve patrouilles werden onmiddellijk uitgestuurd om voeling met de vijand te nemen ter hoogte van de huizen op het einde van de Boekweiten Blaktestraat, van waaruit onophoudelijk de schoten klonken.

De naderende vijand nam voortdurend in aantal toe. Onze artillerie reageerde in een vinnige kadans.

Volgens het velddagboek van IV/6 A (= 10, 11 en 12 batterij) legt men op vraag van de CADI om 16.13 u storingsvuren (100 × 400 m) op coördinaten 85400/204000 (= Oude Brugseweg). Vijftig schoten per batterij en twintig minuten lang ! Een dodelijke regen van schrapnelscherven valt in de omgeving, ca 1000 m oost van de Maldegemseweg, neer. Zo vuurt de 12 batterij van 16.35 u af (D 1). Ook de I/13 A steunt deze beschieting met haar batterijen van uit de omgeving van het Koningsbos te Oostveld.

---

(3) 6 ID/6 A ; IV LK/13 A.

Het is pas om 16.55 u dat ook twee peletons van de 3 Cie van het 1 Karabiniers als versterking in dit noordelijk gebied aankomen.

Om 17.00 u wordt het peleton van adjudant Boon (1ChCh) met twee T 13 naar de weg noord-zuid gericht en gelegen op 600 m noord-oost van Knesselare gestuurd. De opdracht luidt : verkenning en eventuele weerstand. Het gaat hier dus om de Nieuwstraat, richting Eentveldstraat, en de verlenging met de Blaktestraat ; m.a.w. achter de stellingen van de 1 en 2 Cie/4 Cy (en 2 en 3 Cie/1 C), maar eveneens met objectief 'noord'.
Op dit zelfde ogenblik wordt het I Bon/4 Cy van links aangevallen en de C.P./4 Cy vraagt het voorbereide vuur N 2 aan. (= spervuur bij de samenkomst van Water- en Schapersbosstraat).

Ook het spervuur N 3 dient de artilleriegroep uit te voeren. (= 500 m zuidelijk van het kruispunt van de Oude Brugseweg, op de Maldegemseweg en bosgrens oost ervan).

Het moet een kritiek ogenblik zijn, want ook precies dan vraagt het I C een lineaire beschieting op 200 m oost van de Maldegemseweg en vóór zijn II Bon, dat op dit ogenblik terrein verliest, en van deze weg al vechtend naar zijn positie "X-1745" aan het terugtrekken is. Deze vuren te 17.12 u gevraagd, liggen dus (85000/204500) op de Drongengoedweg, 400 m oost van de Maldegemseweg verwijderd. Gevuurd tussen 17.20 en 17.30 u. (D 2).

Om 17.05 signaleert men bij het 4 Cy Duitsers in de uitlopers van de bossen van Papinglo, tussen Groot Burkel Kalseide en de Oude Brugseweg. Ongetwijfeld III/337 en/of R.A. Schw. De respectievelijke voorziene vuren op deze punten P 9 en P 8 worden onmiddellijk door het I/19 A geleverd. Het bericht van het 4 Cy uitgaande om 17.25 u "Conservez votre C 47" ! en aan de commandant van het I Bon gericht, kunnen we niet interpreteren, maar bevestigt het ons niet een eerste nabij vijandelijk treffen in de omgeving, waarbij misschien overdadig gebruik van een Kn 47 werd gemaakt ?

Ook wordt nog om 17.30 u, wegens de steeds groter wordende offensieve kracht die de Duitsers aldaar uitoefenen, een peleton motorwielrijders met Mi naar de omgeving van het reeds herhaaldelijk genoemde bos gezonden. Het zal nadien naar het oosten dienen af te zakken. Misschien langs de Blakte- of Voordestraat ? In elk geval is de commandant van het I Bon/4 Cy van de komst ervan verwittigd per ERTP. Nauwkeurige gegevens ontbreken echter.
Om 17.40 stuurt Kol Oor het bevel : "Houden !" De toestand blijkt er dus wel ernstig te zijn !
Het I C is met een Kn 47 tot 18 u ter hoogte van de 1 Cie/4 Cy gebleven, en volgens Kol Jadot zijn het hoofdzakelijk de Mi van het peleton van Olt Kohl die de vijand hier op afstand hebben gehouden.
Het peleton van adjudant Boon is volgens een mededeling aan de commandant II Bon/4 Cy om 18.30 u in contact met de tegenstrever links van het peleton Olt Paul, bij de noordgrens van het bos N van Eentveld gelegen.
P 13, een voorbereidend vuur, 300 m zuid van het driegemeentepunt Knes-

selare, Ursel en Maldegem, een tweetal km oost van het besproken bos, is een storingsvuur, ca 18.30 u op een veldwegenknooppunt gelegd !

Ook de artillerie van de 18 ID zet ondertussen, met moordende salvo's, haar best beentje voor ! Op bevel van de CADI (17.55 u) vuurt de IV groep samen met I/13 A op coördinaten 84840/204520 (= Drongengoedweg, 150 m oost van de Maldegemseweg). Dit vuren gebeurt van 18.05 u af. (D 3).

De vuren van de 12 batterij (IV/6 A) liggen op de Oude Brugseweg (84840/204220) tussen 18.40 en 18.50 u. (D 4).

Inmiddels wordt ook nog P 9 om 18.50 u door I/19 A gevuurd.

Ten slotte, een neutralisatie- tevens losrukkingsvuur voor de IV/6 A om 19.05 en dit tot 19.11 u (84480/205000 ; 400 × 500). Dit laatste vuur ligt nu reeds west van de Maldegemseweg, in de hoek met de Groot Burkel Kalseide. (D 5)..

Ondertussen hebben de batterijen van de IV/6 A hun nabije verdediging zelf moeten ter hand nemen (18.48 u bij de 12 batt.). Van Kol Oor, ter wiens beschikking ze in feite waren gebleven, kregen ze om 18.55 u de toelating tot aftrekken om hun materiaal te redden.

Om 19.20 u gaat men van start, 10, 11 en de laatste batterij 12, verlaat haar stelling tien minuten later.

De groep trekt over De Doorn en door het Beverhoutsveld naar de Moerbrug.

De toestand is ondertussen zeer kritiek geworden !

Het II Bon/I C is teruggedrongen ! Er gaapt weldra een wijde bres tussen het III en I Bon die hun stellingen hebben kunnen behouden.

Voorposten van de Duitsers rukken naar de Tinhoutstraat ten zuiden van de agglomeratie op !

b) Meer noordwestelijk, langs de Prinsengoeddreef en Geuzestraat, richting Kwawal.

Van omstreeks 17.30 u was er zeker een doorbraak bij het uiterste noordwestelijke grenspunt van Knesselare : de Kwawal.

Er gaapte om 20.00 u, door het achteruit trekken van het II Bon/1 C richting Oostveld, een meer dan één km brede onbezette strook, 600 m beiderzijds de Geuzestraat.

Meteen bood deze straat een echte kans als Duitse aanvalsas langswaar de vijandelijke penetraties nagenoeg ongestoord konden verder gaan.

Doch dit was weliswaar minder volgens hun plan dat een doorstoten richting Tinhoutstraat en De Hoorn voorzag !

Om 18.30 u kreeg Olt Michaux, de verdediger van het viaduct van Butgenbach, van Kol Jadot de opdracht om een groep te vormen met zijn fusilierspeleton, versterkt met mitrailleuses van de 6 Cie-Mi, twee T 13

Foto E. Van de Casteele/Verz. R. Moelaert.

PANORAMA VAN DE KLOOSTERSTRAAT.

Volgens een gisement van 316° en opnamehoek van 79°.

De steenweg op Brugge loopt aan de einder verloren. Het groot gebouwencomplex (L4M8) juist vóór de bocht is het klooster (C.P. Kol Jadot). Vrijwel dan onmiddellijk rechts op de foto is het begin van de Prinsengoeddreef (L8M8) die we verder goed kunnen volgen en langswaar de groep onder leiding van de onderluitenanten Michaux en Wery ten aanval trok. De steenweg zwenkt dan lichtjes naar links en we merken de bomenrij links langs de Flabbaardbeek onder wiens bladerdek de I/19 Artillerie stond opgesteld (K8M9). Eén lange rij geschut met bijhorende munitiewagens. De bosjes er achter nog zichtbaar (K9N1) liggen omheen de C.P. van de Groepering Morel. Verder op de hoogterug (L5N2), enigszins naar rechts dus, de bossen bij De Hoorn.

Het huis op het voorplan met mansardedak (L2L1) is het oud postkantoor tot waar de patrouille Martiny ook op verkenning trok. Ter hoogte van de horizontale mediaan verloopt van rechts naar links de Sportstraat die over de Kloosterstraat dan Kwadamstraat wordt genoemd.

van adjudant Boon (1 ChCh) en een Kn 47 mm getrokken door een Utility (Lt Wery van de Cie Kn 47 van het 4 Cy).

Hij dient een sterke offensieve patrouille te leiden richting noord, in de flank dus van het II Bon van het 481 I.R. dat vordert van Kleit naar Oostveld.

Op dit ogenblik woedt de strijd er in alle hevigheid en moeten alle compagnieën van het II/1 C wijken ; hun C.P. in de Kwawal is omsingeld.

Deze groep trok dus via de Prinsengoeddreef en de Geuzestraat recht op haar doel af.
Volgens een verslag van wachtmeester Vandegoor opende het peleton van Adj Boon het vuur op gemotoriseerde elementen en een Panzerabwehrkanone 37 mm op 2 km noordwest van Knesselare ; in de omgeving van de Kwawal dus en verder op.

Toen Olt Michaux zijn peleton in groepenlijn ontplooide trok de vijand zich terug, liet zijn Pak achter, dat adjudant Boon met een goed geplaatst schot van de T 13 vernietigde.
Ook hier dus heeft de tegenstrever in het zand moeten bijten. Ook dwong Olt Wery met een projectiel een groep die in een kleine hoeve verschanst zat de aftocht te blazen.

De patrouille bleef in verdediging, vermoedelijk te paard op de Geuzestraat, tot laat in de avond.

Doch tegen de avond had men met pech af te rekenen !

Bij het maneuvreren geraakte de T 13 van adjudant Boon klem wegens het instorten van een bruggetje over een beek met steile oevers, dat tegen het gewicht van dit zware gedrocht dus niet bestand bleek.

De T 13 van zijn wapenmakker, wiens naam we niet hebben kunnen achterhalen, geraakte ongelukkiglijk eveneens buiten dienst en dit door de breuk van een rupsketting (Bosje bij Potaardewegelken).
Daar hij in een vooruitgeschoven positie, volledig onder het vijandelijk vuur stond, was herstelling vrijwel onmogelijk.

Nog één chenillette bleef toen over bij het 4 Cy (ca 20.00 u). Het was deze door het 1 Wielrijders aan het 4 Wielrijders in de namiddag afgestaan en die ook in het noorden moet zijn opgetreden, doch waarover we geen gegevens hebben gevonden.
En over het wedervaren van deze laatste gaat het in hoofdzaak hierna.

c) Een volledig gemotoriseerde patrouille wordt verrast langs de Tinhoutstraat ! (4).

---

(4) 13 ID/Cie Kn 47/T 13 (verslag van Lt Van Vugt en orig. velddagboek van deze Cie). Voornamelijk het verslag van Lt Leburton (in 4 Cy).

In overeenstemming met elkaar hadden de kolonels Morel en Jadot besloten een sterke offensieve patrouille uit te sturen richting Tinhoutstraat/ Oostveld.

Omstreeks 20.00 u wordt dan ook door Kol de Jonghe d'Ardoye, commandant van het 1 Jagers te Paard, Lt Leburton Walraf daartoe aangewezen.
Deze luitenant was zopas van de C.P. van het 4 Cy met - naar hij meent 107 - krijgsgevangenen binnengekomen. We volgen zijn verslag.
"De patrouille zou vertrekken langs de Tinhoutstraat (= baan van De Hoorn naar Oostveld) en indien mogelijk ergens doorstoten naar rechts om in de omgeving van de Maldegemseweg dan naar het zuiden af te zakken. Dit bood weinig kansen en het risico was groot !
Er zouden echter sterke middelen worden ingezet : twee T 13 en vier motoren-Mi met zijspan van mijn peleton".

Lt Walraf Leburton nam vooraf contact met Kol Jadot in het klooster te Knesselare en vroeg de twee T 13 (1 ChCh).

In vorige hebben we al verduidelijkt dat ze buiten dienst waren op dit ogenblik. Alleen restte nog de T 13 van het 1 Cy (Cie Kn 47/T 13/3 ID) gepiloteerd door sergeant Roger De Fize, een Luikenaar (T 13 nr 3472).

Kolonel de Jonghe had wel gezegd "twee T 13".
"Daar volgens kolonel Jadot de vijand steeds vorderde en dreigde de terugtocht van het regiment af te snijden, aanvaardde ik de opdracht uit te voeren met één T 13. J'accepte, fière de pouvoir faire mon devoir en vrai soldat" !

"Ik verkreeg de nodige informatie en vertrok.
Het dispositief was het volgende :
Op kop de T 13, geëchelonneerd op een vijftigtal meter rechts en links door een motorrijder-MG. Ik volgde op deze voorspits.
Een 100 m meer naar achter opnieuw twee motorrijders-mitrailleurs, de adjudanten Moffart en Vincent".

Deze gemotoriseerde patrouille bestond dus uit 14 man.

Met gespannen zenuwen reden ze behoedzaam de weg op.

Het was ongeveer 21.30 u ; de avond begon te vallen. Onheilspellend de weg. Hoge bomen, hier en daar een bospartij en enkele hoeven.

Na ongeveer één kilometer, plots een hevige knal !

De T 13 was geraakt, vatte vuur... en ontplofte !

Het werd donker. Mitrailleuses kwamen in actie. Het was één vuurwerk van tracers !

De twee motorrijders vóóraan waren verdwenen.
Lt Leburton zou zijn motor links bij een boom plaatsen. Slechts vuur en schoten van een antitankkanon !

Collecties Koninklijk Legermuseum-Brussel.

T 13 (B-3) TYPE III.

Met voorwaarts gericht kanon, in tegenstelling met Type I waar dit nog naar achteren was gericht. Hij had een chassis Carden Loyd waarvan de licentie Vickers was gekocht. Een rupswagen met Bentleymotor 6-cylinder van 22 pk. met vijf versnellingen vóór- en één achteruit. Op de weg kon hij een snelheid van 40 km/u behalen. Totaal gewicht 6 ton.
Het kanon van de Koninklijke Kanongieterij doorboorde 45 mm staal op 500 m en de toren, voor zover we althans van een toren kunnen spreken want er was slechts een beschutting vooraan en ten dele bezijden, weerstond aan het Duitse Pak 37 mm. Deze lichte tank bezat ook een mitrailleuse 7,65 mm Browning, 1930. Als gevechtsdotatie aan boord : 42 obussen met springlading, 42 doorborende, 42 fusées, 2000 patronen 7,65 mm voor MG waarvan 1400 gewone, 400 doorborende en 200 spoortrekkers.
De bemanning bestond uit een chauffeur, een korporaal richter, een soldaat schutter alsmede een sergeant bevelhebber. Er waren een tweehonderdtal T 13 in gebruik. (Crahay, o.c. ; Van Vugt-dossiers '40 ; Champagne J. : Les engins chenillés Vickers-Carden Loyd Mark VI, T 13 et Utility in Militaria Belgica III, 6 & 7/1983. Ook Henry de Frahan,A. : T 13 : des chenilles pour le 4,7 belge in AMI, nr. 48-dec./1983.

Hij wil de twee motorrijders achter hem vervoegen, draaiend naar rechts op de weg. Doch plots een schok ! Vlammen springen uit de benzinevergaarbak. De piloot valt naar links van zijn motor. De luitenant denkt dat hij geraakt is. De motor met zijspan rijdt met brandende reservoir alleen verder en komt tenslotte in de sloot terecht.

De luitenant zelf springt op de kassei en... in de sloot.

Steeds maar verder vuren de tegenstanders er op los !

Terwijl de motor in de sloot aan de overzijde aan het uitbranden is, zoekt hij zijn pistool. Het ligt midden op de weg. Eens het bemachtigd sluipt hij onder het vuur dat wel verzwakt is, maar toch nog de weg bestrijkt, een twintigtal meter vooruit. Door de rookontwikkeling bij de brandende gevechtswagen ziet hij weinig ! Hij roept maar krijgt geen antwoord.

Daar hij alleen is kan hij praktisch niets doen. Rechts kan hij een Panzerabwehrkanone ontdekken ; links en ook rechts repeteerwapens van de vijand.
In het halfduister vuurt hij enkele schoten af, doch meent dat de tegenstanders hem naderen en willen gevangen nemen. Ongeveer een half uur is hij reeds daar.

Langs de sloten sloop hij uiteindelijk terug naar het kruispunt bij De Hoorn.

Daar vond hij Descamps, zijn piloot, en vier soldaten.

Door schrik bevangen vervoegden ze lopend de C.P. van het 1 JP.

Op de hoek van het bos bij de C.P. aangekomen, riepen ze om zich kenbaar te maken. Daar stond immers een Mi bij wachtmeester Mélis opgesteld, voor de nabije verdediging van hun bivakzone.

Ze vernamen er dat de adjudanten reeds een poosje terug waren.

In de C.P. zelf zagen ze adjudant Moffart die juist zijn verslag had gedaan. Ze waren als verloren beschouwd !

Wat later zagen ze nog soldaat Van Cautem, piloot van één van de eerste motoren en soldaat Janssens die van de brandende tank zou zijn gesprongen, net vóór de ontploffing.

"J'en était sorti grace à la protection de Dieu sans grand mal", schrijft Lt Leburton. Hij had immers aan dit triestige avontuur slechts een gekneusde rechterhand en dito voet, naast een bloedende neus overgehouden !

Erger was het gesteld met de inzittenden van de rupswagen.

De soldaat richter was erg gekwetst en de andere inzittende korporaal, die er heelhuids vanaf kwam, heeft 's anderendaags omstreeks het middaguur,

na heel wat hachelijke avonturen zijn eenheid vervoegd. Hij was helemaal uitgeput en ziek.

Op de hoeve van Medard Focquaert zijn helaas overleden : ([5])

- sergeant *De Fize Roger Arnold Louis,* nr 101/85390, wonende te Luik en gezagvoerder van deze gevechtswagen. Hij was diensthernemer.
- soldaat *Renson André Georges Albert,* nr 112/84215, chauffeur van de .T 13, was geboren te Spa op 9/9/1916 en oefende aldaar het beroep van slotenmaker uit.

De materiële verliezen bedroegen naast de T 13 nog drie zware motoren-FN met zijspan en hun mitrailleuses.

Zeker heeft de tegenstander de gemotoriseerde groep zien aankomen en koelbloedig hebben ze de tank opgewacht.

Op eigen levensgevaar hebben ze hem zeer dicht laten naderen om hem op het ultieme moment doeltreffend uit te schakelen.

(5) Mededeling van gemeentebestuur van Beernem. Met dank.
Het 481 I.R. was een goed getrainde eenheid ! Zij was het die op 10 mei met list de spoorwegbrug over de Maas bij Gennep nam en o.a. met een gepantserde trein kilometers ver achter de Peelstelling doordrong. Via Eeklo en Raverschoot bereikten ze op 27 mei Kleit.

DE LAATSTE TERUGTOCHT NAAR EEN NIEUWE FRONTLIJN.

Vóór het vertrek van de onderhandelaar generaal Derousseaux, onderstafchef op het GHK naar Anvaing, moeten de generaals Van Overstraeten en Michiels de frontlijn, waarop in de loop van de nacht van 27/28 mei zou worden teruggetrokken, hebben bekeken.

Men moest immers in de mogelijkheid zijn om de strijd eventueel te kunnen verder zetten.

Er was slechts een onderhandelaar gestuurd om de voorwaarden tot stopzetten van de vijandelijkheden te bespreken (1).

Volgens het gepubliceerd order 148/33 dat al om 16 u bij het HK/ V LK was aangekomen zag deze lijn er als volgt uit : (2)

"De LK zullen, gezien het front op verscheidene plaatsen onder de vijandelijke druk is bezweken, zich bij valavond op volgende algemene lijn terugtrekken : Damme, Male, Assebroek, kilometerpaal 5 op de weg Oostkamp/ Oedelem, Nachtegaal, westgrens van de bossen van Hertsberge, Hertsberge, oostgrens van de Lakebossen, Hille, Koolskamp, Ardooie, zuidgrens van Roeselare".

De junctiepunten met de begrenzingslijn tussen V en II LK waren : kp 36 op de Brugse vaart en met het II en VI LK het Kasteel van Hertsberge.

In dit kader gaf generaal Michem, commandant van het II LK kort daarop zijn onderrichtingen : (3)

"§ 8 - Van zodra de elementen van de 11 ID over het kanaal zijn, zal de groepering Morel zich eveneens terugtrekken via de bruggen van Hoekstraat, St-Joris en Beernem, die zij zal doen springen wanneer alle elementen zich op de zuidelijke oever zullen bevinden. De groepering Morel zal vervolgens positie nemen op de lijn Erkegem-Nachtegaal-Hertsbergebeek, om in 2e echelon de stellingen van de artillerie te dekken".

Het HK/II LK, dat zoals gezegd in de vroege namiddag van Hoekstraat naar Nachtegaal was afgetrokken, ging om 19.15 u naar Zedelgem.
Hoe verliep nu deze ultieme aftocht in ons besproken gebied ?

A De aftocht van het 4e Wielrijders.

Het eerste spoor nopens de terugtocht vinden we in het regimentsvelddagboek van het 4 Cy om 21.07 u genoteerd : de voertuigenkolonne van het gevechtsechelon mag zich vormen iets vóór de brug van St-Joris.

---

(1) Van Overstraeten : *Dans l'étau*, p. 345 en *Albert I...*, p. 716.
(2) Farde GHK-27 mei : 1° Sectie 148/33 en 2 CD ; ook Michiels, o.c. bijlage VII, p. 317
(3) II LK, Staf, 1° Bureau ; ook in La Bataille de La Lys.

Pas om 22.00 u geeft kolonel SBH Morel op de C.P. van de groepering zijn briefing voor de aftocht.
De adjudant-majoor noteert :
bestemming Nachtegaal ; uur van afhaken 24.00 u ; één peleton zal per bataljon als achterhoede blijven ; het I.P. is de brug van St-Joris. Verder liep de aftochtroute naar het station van Beernem, langs de Wellingstraat en Drie Koningen...

Eerst was de brug van Beernem voorzien, doch kolonel Jadot deed, wegens de grote duisternis - het zou immers de eerste regenachtige nacht sinds het uitbreken van de vijandelijkheden worden - zijn regiment over de brug van St-Joris afmarcheren (4).
Dit ook wegens de slechte staat van de binnenwegen en de grote kans tot verdwalen.

De eenheden van het 4 Cy moeten het kruispunt met de Langedonkstraat vóór 0.40 u vrijmaken (voor aftocht 1 Cy !).
Bataljonsoversten alsmede de commandanten van staf en Cie Kn 47 dienen verslag uit te brengen bij aankomst op het kruispunt te Nachtegaal.

Het *II Bataljon* trok voorop. Over dit bataljon zijn we goed ingelicht. Majoor Martin werd om 22.15 u op de hoogte gebracht en stuurde onmiddellijk een voorbereidend waarschuwingsorder aan zijn ondergeschikte compagnieën, de officier ravitaillering en de medische sectie.

Zijn uitgebreid marsorder vertrok slechts om 23.05 u.

Om 23.45 u tenslotte gaf hij zijn laatste onderrichtingen : verwittig uw voorposten ; stuur van nu af geen patrouilles meer uit.

Het peleton van Olt Halleux zou, als achterhoede, het kruispunt Tramstation tot 01.30 u bezet houden om dan via Zeldonk en Zeldonkhoek de brug te St-Joris te bereiken.
De rest van het bataljon zou afmarcheren langs de Hellestraat.

Het "gevechtsechelon" verzamelde van zodra ontvangst van marsorder ter hoogte van de bataljonsravitailleringspost begin van de Hellestraat. Het trok onder de leiding van Lt Raymond verder af.

Het echelon 'vivres' zou De Daal vervoegen, 1,5 km Z van Oostkamp.

En zoals reeds bij de aanvang van deze studie gezegd bevond het echelon "bagage" zich te Westkerke.

Om 24 u zette het bataljon zich in beweging :
4 Cie + Mi ; peleton buiten gelid/6 Cie ; 5 Cie min het peleton Halleux + Mi ; Staf/II Bon gevolgd door zijn ambulance.

---

(4) HGr. B geeft weerbericht : Bedect. Teilweise tiefliegende geschlossene Wolkendecke und Regenfalle (Jacobsen).

De Duitse artillerie legt storingsvuren op de Hellestraat en de verdere weg naar St-Joris : schrapnels maar ook doorborende projectielen 105 mm. Daardoor ontstaan heel wat kraters op de weg waardoor de voertuigen heel wat hinder ondervinden.

De uren van doortocht op het I.P. waren voorzien om de vijf minuten per afdeling en te beginnen vanaf 00.25 u. De aftocht verliep volgens de regelmaat van een klok ! Zo passeerde de staf van het Bon precies op zijn opgelegd uur om 00.40 u.

Achter hen verdween het wazig beeld van een dorp waar veel ellende werd beleefd doch dat hen eeuwig in herinnering zou blijven !

Eens over de brug vonden ze de voertuigen van hun gevechtsechelon, maar... weldra ook de algemene verkeerschaos.

Pas omstreeks 03.00 u bereiken ze de Wellingstraat die onder vijandelijk storingsvuur van middelzware batterijen ligt.
De verkeershinder is er zo groot dat men besluit halt te houden om niet verstrengeld te geraken tussen andere eenheden !

Uiteindelijk zullen ze om 04.15 u te Nachtegaal aankomen, hun bestemming. Het staakt het vuren was in feite reeds een kwartier van kracht !

De voorlopige C.P. wordt op het kruispunt ingericht.

Het *I Bataljon* heeft zijn verplaatsingsorder om 23.20 u gegeven. Hier is het uit zijn linkelvleugel, nl. van de 1 Cie, dat een achterhoedepeleton nog ruim één uur zal blijven.
Over Zeldonk en De Pluime zal het naar Beernembrug trekken. De commandant ervan heeft delegatie tot het doen springen van de brug van Beernem.

De 1 Cie, alsmede één peleton van de 2 Cie, trekken via Zeldonk eveneens naar Beernembrug.
De rest van het Bon ging over Zeldonk echter naar St-Jorisbrug.

We weten enkel nog dat de 3 Cie-Mi de bataljonsstaf volgt.

Men verzamelt trouwens eerst ter hoogte van de C.P. van dit I Bon in de Eentveldstraat waar zo blijkt de bataljonsformatie tot stand is gekomen.

Het marsdispositief van deze zware-wapen-Cie ziet er als volgt uit : zijn peleton-buiten-gelid ; de technische wagen ; de peletons Olt Beckers en Olt Tillière telkens gevolgd door hun auto-caissons voor Mi ; het peleton Olt Kohl door één auto-caisson gevolgd en de Ford V 8, dienstdoende voor een tweede..
Het is steeds een moeilijke opdracht om in het nachtelijk duister de ver uit elkaar liggende eenheden tot een geordend konvooi te groeperen.

Het is dan ook na een moeilijk verzamelen dat men omstreeks 00.15 u langs de Eentveldstraat en de Prinsengoeddreef aftrok richting Zeldonk.

De 3 Cie spreekt van storingsvuren waar ze in terecht komt, met de rest van het Bon dus, ter hoogte van Zeldonkhoek en nabij de brug waar men in een opstopping van het 1 Cy beland.
Men dient halt te houden !

Slechts om 05.30 u zal men, gezien de grote verkeershinder op de wegen, te Nachtegaal aankomen.

De *7 Cie,* de kanonnen van 47 mm antitank/getrokken, volgt onder adjudant Ticquet de regimentstaf.
Het aftochtorder had de Cie-staf om 22.30 u bereikt.
De twee vrachtwagens zijn met 1e sergeant Jacoby vooruitgestuurd.

Om 06.00 u bereiken ze hun eindbestemming het kasteel ten zuiden van Oostkamp, dat... reeds door een andere staf en eenheden is ingenomen.

De beide resterende kanonnen, vermits gedetacheerd bij de bataljons, deden de verplaatsing met het gevechtsechelon.
In voetnoot geven we een overzicht van het personeelsbestand alsmede van de materiële toestand van het regiment op 28 mei ([5]).

B De aftocht van het 1e Wielrijders.

Nopens de aftocht van het 1 Cy zijn we heel wat minder goed ingelicht ! Het regiment haakte af om 24 u en meestal onder contact.

De waarschuwingsorders blijken door de commandant van het 1 Cy kort na 21.00 u gegeven, en de eindbestemming was hier Rooiveld ([6]).
We moeten veronderstellen, zeker voor het II Bon, dat men langs de Langedonkstraat ter bestemming trok.

Ook dit regiment zou stellingen innemen in 2e echelon achter de Hertsbergebeek, rechts kwam het 20 Linieregiment en links het 4 Cy.
In een hoeve van het gehucht Rooiveld werd de C.P. ingericht.

Eens voorbij St-Jorisbrug wordt de verkeersdrukte enorm ; men vordert slechts 50 à 100 m per kwartier !

Overvliegende zware projectielen horen trillend, als 't ware dof schokkend aan ! Het zijn deze van de storingsvuren op de aftochtlijnen gelegd. Ze duren tot 04.00 u en zijn beperkt tot de autostrade.

Tussen 22.00 en 22.30 u zijn de bataljons verwittigd.

---

(5) 30 auto's, 661 fietsen, 16 moto's 1 ERTP, 1 ATC ; 42 off., 105 o/off., 786 manschappen (zonder echelon bagage te Westkerke).

(6) 13 ID, Cie Kn 47/T 13 - dagboek Lt Van Vugt, Comd.

Bij het *I Bon van majoor Roba* hebben we kunnen vaststellen dat per Cie een achterhoedepeleton werd gelaten versterkt met één T 13 van de Cie Kn 47/3 ID.

Bij de *1 Cie* was het afhaken van de achterhoede niet zo gemakkelijk !
Wanneer de troepen in lijn de omgeving verlaten, besluit Olt Dupréel J. commandant van het achterhoedepeleton om een nieuw dispositief aan te nemen.
Om 01.00 u is de vijandelijke druk steeds maar sterker geworden.
Zijn twee vorenste gevechtsgroepen zal hij pogen op De Hoek terug te trekken. Daar staat ook zijn T 13 opgesteld. Maar om 01.30 u maakt de vijand zulke vorderingen dat hij hen dreigt in te sluiten ! De kogels fluiten rakelings over de helmen !

Weer trekt hij, nu onder dekking van zijn T 13, met twee groepen achteruit langs de Langedonkstraat. Zijn derde groep die ondertussen heeft vervoegd dekt hem met vuur.

De artillerie van de tegenstrever legt ook het vuur van een batterij op De Hoek.

Om 01.45 u is zijn nieuw dispositief verwezenlijkt.
Nu laat hij zijn T 13 vorderen tot vóór De Hoek en trekt midderwijl zijn derde groep meer naar achteren.

Dit alles is gebeurd zonder incidenten, ondanks het hevig geknetter uit handmitrailleurs.

Gans het peleton om 01.55 u weer verzameld, wordt in marsorde op de Langedonkstraat gebracht. Precies 02.00 u ! De onversaagde vechtjassen trekken volgens plan, via deze straat en de steenweg op St-Joris, de brug over, om uiteindelijk toch maar om 07.00 u te Nachtegaal te belanden.

Bij de aftocht marcheert de *2 Cie* op kop van het Bon dat zich omstreeks 23.30 gereed maakt. Voor deze 2 Cie is het peleton van Olt Piron aangeduid om de achterhoede te vormen.

Eveneens onder dekking van een T 13 verlaten ze de omgeving van de Vierweegse om 01.30 u en ondergaan nog twee artilleriebeschietingen vóór ze over St-Jorisbrug trekken.

De *3 Cie-Mi,* maar verwittigd om 23 u, is reeds een kwartier later aan het laden van haar munitiewagens toe, dit onder vijandelijk vuur.
Toch zijn ze, gezien gemotoriseerd, reeds tussen 03.00 en 03.30 u te Nachtegaal aangekomen, vanwaar ze nog doorreizen tot hun eindbestemming Kampveld.

Olt Fourmentier, S., bataljonsgeneesheer, moest inhaken met zijn medisch detachement tussen de achterhoede en de staart van de kolonne 1 Cy. Iedereen was reeds gepasseerd !

Foto M. Hooft/Verz. E. Van de Casteele.

DE VERWOESTE BRUG.

Na de dynamietontploffing van 28 mei. De stalen gebinten duiken waterwaarts !

"Onze vrachtwagen stond defect, getroffen door schrapnels en diende hersteld. Samen met soldaat De Wit Jacques knapte ik dit werk op, ongeveer één uur onder vijandelijk artillerievuur.

Toch zijn we uiteindelijk kunnen vertrekken, hij met de vrachtwagen en ik met de ambulance, vol met gewonde Belgische en Duitse soldaten.

We haalden onze kolonne nog in bij de brug. Onderweg hebben we de aalmoezenier van het II Bon nog moeten oppikken die met zijn fiets aan het sukkelen was".

Achter zich lieten ze de pijlrechte steenweg, deerlijk verminkt in zijn wegdek, door kraters van alle maat, bezaaid met achtergelaten oorlogstuig, afgerukte takken en draden allerlei...

Bij het *II Bon van Cdt Lemaire* fungeert in de *5 Cie* het peleton van Lt Collart als achterhoede nabij de brug van Hoekestraat.

De luitenant is geciteerd op het regimentsorder voor zijn uitstekende militaire kwaliteiten, daar het mede dank aan zijn ingrijpen is dat het opblazen van Hoekstraatbrug, onder sterke vijandelijke druk, toch nog is kunnen gebeuren.

Volgens een verslag van het 24 Bon Genie was dit te 02.00 u. ([7]).

Nadien trok dit peleton af. langs de Hoekstraat en de Langedonkstraat en bereikte ook via de steenweg de brug van St-Joris, die om 03.30 u de lucht in vloog.
Nachtegaal werd pas om 06.00 u bereikt.

Over de *4 Cie* kunnen we helaas niets mededelen ; evenmin over de aftocht van de Cie Kn 47. Wel weten we van deze laatste dat ze tijdens de veldtocht geen enkele dode te betreuren had.

Soldaat Moortgat, infirmier bij de *6 Cie,* bracht bij zijn menslievend werk, onder een hels vuur en op eigen levensgevaar, nog twee gekwetsten ter verzorging binnen de lijnen. De korpsoverste heeft hem hiervoor eveneens op het regimentsdagorder geciteerd.

De verzamelde gevechtswagens van de *Cie Kn 47/T 13 van de 13 ID* - dus min de vier van de achterhoedepeletons en de verongelukte strijdwagen uit de Tinhoutstraat - passeerden het I.P. om 00.20 u. Kort vóór St-Jorisbrug vielen ze onder een spervuur van de artillerie. Ze bereikten Rooiveld om 05.00 u.

Soldaat Hamers A. kreeg een eervolle vermelding op het regimentsorder om onder dit spervuur toch zijn T 13 te hebben hersteld, waarvan een rupsketting was stuk geraakt bij de aftocht.

C De aftocht Eerste Groep van het 19 Artillerie.

Het velddagboek van het 19 A (korpsdagboek !) deelt mede dat het order voor de aftocht om 21.00 u is ontvangen ([8]).

De batterijen vuurden in een losrukkingsvuur hun laatste projectielen om 21.40 u. Om 23.00 u haakten ze af. Via Zeldonk of misschien De Hoorn trokken ze naar het I.P. (?) om in de vroege morgen te Loppem aan te komen.

Het ononderbroken ratelen van de mitrailleusen in de omgeving van Oostveld klonk al heel nabij !

Deze moderne, volledig gemotoriseerde eenheid, reed waarschijnlijk voorop.

---

(7) II LK, 24 Bon Genie. Het bataljon trok af naar Zerkegem. Tot 's middags had het zich bemoeid met het doen verplaatsen van de schepen in het kanaal ; in de avond was het bij de bruggen met Maj De Ridder (Pel Lt Lelubre P.L.).
Het verslag van Lt Collart vermeldt als uren voor het opblazen van de bruggen 3 u en 4.30 u, respectievelijk voor Hoekstraat- en St-Jorisbrug, wat wel foutief schijnt ! (= 2 en 3.30 u). Kol Jadot begaf zich persoonlijk naar de brug van Beernem en noteert in zijn studie dat ze net om 4 u de lucht in ging.

(8) CK, I/19 A.

D De aftocht Eerste Jagers te Paard en Staf van de Groepering.

We weten slechts dat ze ook hun deel van de storingsvuren ontvingen ([9]).

E Aftocht van het 1 Karabiniers "Prins Boudewijn" ([10]).

Het V LK stuurde om 18.30 u zijn *definitief* order tot terugtrekken aan o.a. de 18 Infanteriedivisie.

In zijn noodcommandopost nabij het station van Beernem ontving kolonel SBH Oor om 21.40 u volgend bevel vanwege het HK/18 ID : *"Trek onmiddellijk uit uw ondersector terug op Moerbrugge - 1600 m ONO van Oostkamp"*.

Tien minuten later vertrokken de moto's reeds met de bevelen naar de bataljons :
"Bevel aan de Bons 1 C van zich vóór dageraad naar de bossen 1 km ZO van Oostkamp te begeven".

De adjudant-majoor stuurde om 22 u een zelfde order aan de echelons "vivres" en "combat".

Om 23 u kwamen al enkele elementen te Beernem aan. Op de wegen is het een onontwarbaar kluwen geworden !

Bij het *II en III Bon* is het aftochtorder om 22.30 u aangekomen.
Gezien ze op dat ogenblik een nauw bijeengetrokken groep vormden, werd besloten een gemeenschappelijke marskolonne te vormen :

"7 Cie (- één peleton) ; C.P./II ; versterkingen van de Bons ; C.P./III ; 9 Cie".

De twee resterende gevechtsgroepen van de 11 Cie vormden mobiele flankwachten NOORD.

Het resterende peleton van de 7 Cie (onder Cdt Rigaux) zorgt voor de beveiliging ZUID.

De achterhoede wordt gevormd door de 10 Cie versterkt met een sectie Mi en twee Kn 47.

De weg wordt om beurten door deze stukken onder vuur gehouden, want het aftrekken gebeurt onder bestendig contact met de vijand.

Men trekt via De Hoorn op Beernembrug terug, om dan verder de omgeving van Oostkamp/Kapelstraat aan te doen (kasteel Gruuthuze).

---

(9) 2 CD, 1 ChCh en de Jonghe d'Ardoye, o.c.p. 149.

(10) 6 ID, 1 C-kopieën van velddagboek, van de orders, schetsen, enz...
Ook *Historique I/1 C* en schrift met persoonlijke aantekeningen van Cdt Rigaux. Voornamelijk de publicatie van Ere-Lt-Kol Everaert, adj.-majoor van het regiment, p. 496-505.

Om 23.20 u krijgt Cdt Losseau te Knesselare van een motorrijder-estafette het bevel tot terugtocht overhandigd voor zijn *Bon I.* Het zal gelijktijdig met het I Bon van het 4 Cy afhaken.

Daar dit laatste Bon de Eentveldstraat grotendeels voor het vormen van zijn kolonnes nodig heeft, zal men voor het 1 C een ander plan uitdocteren.

Het Bon begint om 00.15 u met zijn meest noordelijke *3 Cie.* Deze neemt ook de 'veiligheidsposten westgericht' op, wanneer het via de velden te noorden van de Eentveldstraat naar de Kluizestraat afzakt. Zij zal ook een 'voorspitsformatie' uitbouwen.

De *2 Cie,* die een 'vertragingsechelon' had gevormd, moest na 20 minuten op dezelfde weg vervoegen via de Eentveldstraat. Ze brengt tevens de groepen mortieren 76 mee, alsook het personeel van de Mi-groepen ter verdediging omheen de C.P./I Bon opgesteld.

De twee compagnieën marcheren, richting west, de Sportstraat in. Beiden vormen elk een patrouille rechts en links van hun aftochtroute.

De *I Cie* sluit uiteindelijk aan, komend van langs de H. Sakramentstraat en volgt dus op de 2 Cie. Ze vormt tevens de 'achterhoede'.

De staart van de kolonne wordt door het peleton Hermans gevormd die ook de Mi-groep van Olt Van Nooten oppikt en de uiterst zuidelijke groep van sergeant Borremans.

Vermoedelijk heeft het Bon via de Kwadamstraat de Hellestraat vervoegd. Het komt als laatste over de brug van St-Joris die onmiddellijk na hen de lucht in ging. Het was omstreeks 03.30 u.

Het passeren gebeurt gedeeltelijk in looppas, want juist vallen heel wat obussen in die omgeving. Hun aftocht was trouwens voortdurend door Duitse batterijen beschoten.

Voornamelijk de tractoren van de Kn 47 hadden heel wat moeite om langs de weg de kraters en het achtergelaten oorlogstuig te omzeilen.

Zelfs een T 13, van het Eskadron Cyclisten/12 ID stond verlaten langs de weg. We zegden het in onze inleiding reeds dat deze door een voltreffer was uitgeschakeld bij een bombardement omstreeks zestien uur.

Een driehonderdtal meter voor de brug was een tractor van de groep van adjudant Meganck - tractor Ford Marmon/Herrington voor Kn 47 - defect geraakt. Zowel kanon als tractor zijn met mankracht in allerijl over het kanaal geduwd.

Het peleton van Olt Herman van de achterhoede, misleid door de duisternis verloor zijn weg. Door een soldaat van de streek wegwijs gemaakt heeft het de brug van Beernem bereikt om 03.47 u.

Het I Bon bereikt uiteindelijk ook Oostkamp. Alle bataljons hadden in de omgeving van het kasteel van Bloemendale/Beernem een warme maaltijd gekregen.

De C.P. van Kol Oor was om 23.10 u eveneens naar Moerbrugge overgebracht.

Op 29 mei om 13.40 u komt het regiment, praktisch volledig, te Loppem aan.

Tot slot het verslag van Lt Dewaele, officier vertaler van het 1e Wielr.-regiment, dat ons een beeld geeft van de onbeschrijflijke verkeerschaos die toen zuidelijk van het kanaal heerstte :

"Om 21.00 u was ik door de kolonel gelast om naar Beernem te gaan waar het PARa (= peleton automobile de Ravitaillement) om 22.00 u zou functioneren. Daarna zou ik over Maria-Aalter terugkeren om onze afdeling aldaar te verwittigen dat ze naar Nieuwenhove mocht koers zetten (keukens). Het is 22.10 u als ik te Beernem aankom. Ik vind er wel vier vrachtwagens-citernen, maar geen bevoorradingswagens met levensmiddelen. Veel alleenlopers trekken omstreeks 22.30 u door Beernemdorp, dat onder het vér-dragend Duits geschut ligt.

Daar er risico voor brand was bij het eventueel treffen van één van de benzinetankwagens, deed ik ze overbrengen op de zuidzijde van het kanaal.
Het is middernacht als ik naar ons echelon in Maria-Aalter vertrek. Vóór de brug ontmoet ik Lt Van Damme die ik meedeelde dat de keukens naar Nieuwenhove mochten vertrekken.

Ik neem de baan naar Wingene. Kolonnen moest ik dubbelen ; in de ene richting artillerie met haar hippomobiele gespannen, in de andere de veldkeukens van een infanterieregiment.

Met heel veel geduld kon ik uiteindelijk het Aanwijs bereiken. Daar was het spectakel warempel tragisch. Daar kwamen uit vijf richtingen kolonnes aan ! Allen wilden passeren, maar allen stonden stil ! Zware artillerie, voertuigen van een ARCA (arsenal de réparation du charroi automobile) dat verhuisde, kolonnen veldartillerie,... Totaal onmogelijk was het langs deze weg verder Maria-Aalter te bereiken ! Ik probeerde nog via de weg naar Ruiselede ; eveneens onmogelijk.

Ik kon niet tijdig meer onze eenheid vervoegen. Ondertussen zou ze zelf reeds aan haar verplaatsing begonnen zijn".

De bewoners van het dorp - van wie het merendeel gevlucht was naar kelders in de buitenwijken - totaal onwetend over het weidse oorlogsgebeuren, gluurden door de kelderramen en luisterden gespannen naar de afmarcherende kolonnen.

Het oorlogsgerommel van vurende batterijen richting Ursel, het schril fluiten van overvliegende projectielen, de zware dreun met lichtflits van de verdere inslagen, verstomde weldra.
Toen werd het akelig stil.

Foto M. Hooft/Verz. E. Van de Casteele.

OPNIEUW DYNAMIET !

Om de scheepvaart gemakkelijker weer vlot te krijgen ging men met nieuwe springladingen de zware ijzermassa te lijf. Lange jaren is het er dan bij een pont gebleven !

Bevreesd wachtte men in het meest volslagen duister op wat nu gebeuren zou..

In het fel beschadigde dorp brachten de Duitsers in de vroege morgen het bericht nopens het stopzetten van de vijandelijkheden.

Nu kon men herademen. Maar bij het overzien van de massale schade en het vernemen van het nieuws over de doden en gekwetsten her en der, stelden moeders zich angstig vragen over het lot van hun afwezige zoon. Voor velen zouden die prangende vragen slechts dagen nadien beantwoord worden.
Bij drie hier ter plaatse bracht het een diepe rouw.

DE KAPITULATIE EN DE WEG TERUG.

Allerlei omstandigheden, reeds ten overvloede in allerhande publicaties behandeld, dwongen ons leger tot het aanknopen van onderhandelingen ([1]).

Reeds op 26 mei was alles in verband met het zenden van een onderhandelaar op het GHK in gereedheid gebracht. Het zou generaal Derousseaux zijn, de adjunct stafchef bij dit hoofdkwartier, die met deze taak zou worden belast.

Op 27 mei om 15.30 u werden generaal Champon en admiraal Keyes alsmede hun respectievelijke Franse en Engelse missie bij het GHK door zijne Majesteit de koning ontboden.

Er werd hun medegedeeld dat de onderhandelingen onafwendbaar zijn. Tevens werd hun gevraagd dit aan hun gouvernementen mede te delen !

Om 17.00 u vertrok dan de onderhandelaar en was pas om 22.00 u terug.
"Der Fuhrer fordert bedingungslose Waffenstreckung"

Om 23.00 u nam ZM de Koning - ondertussen in het gouvernementspaleis te Brugge teruggetrokken - de ultieme beslissing :
"Leggen de wapens neer. Het vuren zal gestaakt worden op 28 mei om 04.00 u Belgische tijd. Onderhandelaar zal frontlijn overschrijden om 05.00 u".

Dit laatste bericht werd per radio overgezonden.
De helse orkaan was geluwd !
De Duitsers verwachtten dat een onderhandelaar vóór de lijnen zou verschijnen, doch dit gebeurde niet !

Von Bock noteert in zijn persoonlijk dagboek :
"Die Sorge, dass die Übergabe der Belgier das Vorwärtsgehen meiner Armeen stoppt, lässt mich nicht los. Ich befehle deshalb, motorisierte Abteilungen so schnell und so stark wie möglich gegen den Yser-Kanal zwischen Nieuport und Ypern vorzutreiben" ([2]).

Het is 06.00 u in de morgen en de noodwendigheid om klaarheid te hebben werd dringender.

Om 06.55 u beveelt de Artilleriegeneraal Wodrig (XXVI AK) :
"Doe door onderhandelaars nagaan of schietverbod overal is doorgedrongen. Zo ja, onmiddellijk met gemotoriseerde krachten doorstoten".

Aan de Kraftwagen van de 208 I.D. werd zo ook de *"weisse Fahne"* bevestigd. Zo reden ze van Most/Oostwinkel, over Ursel naar het *"eben noch*

---

(1) Benoist-Méchin, deel I, p 311 ; Van Overstraeten : *Les Journées, Dans l'étau ;* Michiels ; Gérard-Libois en Gotovitch.
(2) Jacobsen, o.c. s. 92.

heissumkämpften Knesselare" en verder op naar Oedelem en Oostkamp. *"Es knattert unsre weisse Fahne im Morgenwind !"* schreef Leo Leixner wanneer hij als Wortberichter samen met een Bildberichter de wagen met de pa lementariër door Knesselare volgde. Vóór een paar jaar werd in Het Nieuwsblad een foto gepubliceerd van de bewuste wagen, met onderhandelaar en witte vlag, genomen vóór het gemeentehuis. Deze foto is ongetwijfeld van deze ploeg afkomstig.

Tot de van niets wetende troepen zegden ze : *"Es ist Waffenruhe. Krieg ist aus !"* ([3]).

Uiteindelijk belandden ze in de kazerne te Zedelgem bij het HK/II LK om 10 u.

Het 22 Bon TTr/II LK bewaakte er een tweehonderdtal gevangenen vnl. van de tegenaanval te Knesselare. *"Et nous étions prisonniers nous mêmes !"* schreef de bevelvoerende officier ([4]).

Omstreeks 12 u naderden ze, onder Belgische politiebegeleiding het GHK te St-Andries waar generaal Michiels hen te woord stond.

Wanneer ze hun Divisionsgefechtsstand wilden vervoegen. ontmoetten ze reeds hun eerste gemotoriseerde eenheden te Oostkamp. Een Vorausabteilung was immers richting kust vertrokken over Ursel, Knesselare, Oedelem, Oostkamp,...

De rest volgde te voet over Knesselare, St-Joris, Veldhoek, Moerbrugge, Oostkamp... tot Mannekensvere ([5]).

Ook van de 256 ID was een Kubelwagen vertrokken naar Brugge en had men te 08.00 u een Vorausabteilung gevormd met de 1, 5, 10 en 12 Komp. onder bevel van Majoor Schenk, Kommandeur van het III Bataljon van het 481 I.R. ([6]).

Om 12.45 u werden ze op Lastkraftwagens geladen en over Brugge trok men richting Oostende.

Ook de rest van de divisie trok wat later te voet Bruggewaarts.
"Mit unsern Fahnen ist der Sieg !" dachten ze alom.

In de loop van de voormiddag van 28 mei sijpelden de berichten van de kapitulatie tot de eenheden door.

Tegen de middag verzamelde Kol Jadot de officieren van het regiment, bracht hulde aan de gevallenen uit deze veldtocht en overliep de wapenfeiten sinds 10 mei, vanaf de oostgrens tot het laatste treffen te Knesselare.

---

(3) Vrij naar Leixner, L. : *Von Lemberg...* Deze ploeg kriegsberichters volgde de 208 I.D. dwars door België van vóór Antwerpen over Ter Donk, Stoktevijver, Ursel, Knesselare, Oedelem, naar St-Joris op de IJzer... Enkele mooie foto's van de wagen met de onderhandelaars, vnl. in de omgeving van Oostkamp.

(4) II LK, 22 Bon TTr, verslag van Maj. Kestens.

(5) Spittael, o.c. p. 289.

(6) Selz, o.c. p. 40.

Een nota liet hij onder de troepen verspreiden die eindigde als volgt : *"In deze pijnlijke uren zal het regiment blijven wat het altijd is geweest : het mooiste van ons leger !"*.

De standaarden waren die dag ook een zorg !
Volgens het Zusatz-Protokoll nr 1 bij het wapenstilstandsverdrag dienden ze korpsgewijze overgemaakt aan de bezetter ([7]).
In feite heeft men ze zoveel als mogelijk ingezameld en verborgen.

Zo is de standaard van het 1 Cy in de kazerne te Zedelgem verbrand, daar hij te laat bij de verzamelplaats was gekomen, op de leeuw na, die naast de mess van de officieren werd ingegraven en het ereteken dat werd medegenomen naar huis. Dit toentertijd geredde ordeteken prijkt heden opnieuw op de standaard.

Het vaandel van het 1 Karabiniers werd door Kol Oor vijftien dagen lang op het lichaam bewaard en op 11 juni te Brussel in veilige handen overgedragen. Bij zijn terugkomst uit krijgsgevangenschap op 10 juni 1945 vond de kolonel het bij hem thuis geëxposeerd ([8]).

In de morgen van 29 mei werd voor de verzamelde troepen het regimentsdagorder gelezen dat in het kort de wapenfeiten te Knesselare relateerde : *"Officieren, onderofficieren en manschappen hebben er zich onderscheiden door een prachtig gedrag, door een hardnekkige wil en volgehouden moed om hun posities te behouden. Ik feliciteer hun hierbij van harte en bevestig hun tevens mijn fierheid van hen te hebben mogen aanvoeren"*.

De groeperingscommandant Kol Morel drukte aan de ondergeschikte eenheden zijn waardering uit op 30 mei, zoals ook de bevelhebber van het II LK, generaal Michem op dezelfde dag had gedaan, door de groepering te citeren op het legerkorpsorder 733/296 ([9]).

Diezelfde dag kregen de eenheden van het II LK van het GHK order (150/14) om zich op 1 juni naar het noorden van Vlaanderen te begeven. De staf van dit korps vestigde zich alsdan te Lembeke. We kennen zo eveneens het order van het V LK aan zijn ondergeschikten (151/10614 van 30/5) om naar Zeeuws-Vlaanderen te trekken, benoorden het Leopoldkanaal ([10]).

---

(7) Jacobsen, p. 311, § III. Leclelr : *Emblemen*, a.w.
Het embleem was dit van het 1 Bataljon Kar.-Wielr. te Kleef op 3/6/1919 overhandigd. Het werd aan hen overgemaakt door ZM Koning Albert I op 27/11/1930 in de Prins Boudewijnkazerne. Bij die gelegenheid spelde de vorst zelf, als herinnering aan de Slag bij Halen van april 1914, eigenhandig het Ridderkruis in de Leopoldsorde op het vaandel. Het draagt naast dit kruis als vermeldingen : *Veldtocht 1914-1918/Reigersvliet/Halen/Antwerpen/Wippelgem/IJzer* en de *Nestel in de kleuren van de Leopoldsorde 3e Klasse* voor meerdere vermeldingen uit de eerste wereldoorlog. *Knesselare* en *Winterbeek* komen er bij, en de *Nestel in de kleuren van het Oorlogskruis 1940* voor twee vermeldingen uit de Achttiendaagse Veldtocht.
(8) Everaert, o.c. p. 512 en 571.
(9) de Jonghe d'Ardoye, o.c. p. 147.
(10) II LK en Everaert : o.c. p. 530.

Het 1 C trok dan naar Donk (30/6) ; naar St-Jan-in-Eremo (1/6) en uiteindelijk naar Aardenburg (4/6).

De mars van de groepering Morel verliep via Wellingstraat, autostrade, Aalterbrug, Ursel, Maldegem, Eeklo, Waarschoot, Heihoek, Oosteeklo tot Bassevelde en Boekhoute. Van de vroege morgen tot de late avond werd gemarcheerd. Als kleine jongen heb ik er uren zitten naar kijken !

Te Boekhoute werden al vlug de militairen uit de kantons Eupen, Malmedy en Sankt-Vith, via de Duitse Plaatscommandant van Eeklo gedemobiliseerd en vervoegden hun haardsteden.

Op 9/6 vertrok alle beroepspersoneel naar Moerbeke-Waas. Vandaar ging het per buurtspoorweg naar Walsoorden waar werd ingescheept op 13/6 voor Wesel. Van hieruit verliep het traject dan verder per spoor zodat op 16/6 in het Stalag te Soest werd aangekomen.

De officieren hadden echter hun verzamelplaats te Lokeren van waaruit ze naar de Offlags vertrokken, waar de meesten tot juni 1945 zouden verblijven.

Het "Entlassungsschein" werd aan het reservepersoneel - officieren inbegrepen - op 10/6 overhandigd. Het 1 C kreeg het de volgende morgen te Aardenburg.

Kolonel burggraaf de Jonghe d'Ardoye vermeldde in zijn regimentsdagorder van 3 juni te Boekhoute volgende militairen voor hun dapper gedrag te Knesselare :
Cdt J. Defossez, Olt jonkheer P. Rolin, wachtmeester Vandegoor, soldaten Baeteman (chauffeur T 15 en T 13), Goossens (richter), alsook Cdt Van Nerom van de artilleriegroep.

Op 6 juni deed ook kolonel Flameng dat ; we maakten van de personen reeds melding bij de uiteenzetting van de gevechten van dit korps.
Hier werd ook speciaal de Cie Kn 47/T 13/3 ID bedacht voor haar bijstand die ze herhaaldelijk verleend had, voornamelijk bij de terugtochtmaneuvers, waarbij ze telkens als achterhoede fungeerde ([11]).

De kroon op het werk kwam er pas in 1947 ([12]).
Bij Besluit van de Prins Regent, nr 3380 van 6 januari van dit jaar zijn op het Legerdagorder vermeld :

- het 1e Regiment Karabiniers-Wielrijders
- het 4e Regiment Karabiniers-Wielrijders
- de 1e Groep van het 19 Artillerie
- de staf, het beschermingspeleton, het eskadron pantserwagens, het 2e en 3e peleton van het 1 Eskadron, alle van het 1 Jagers te Paard, om :

(11) 3 ID-Cie Kn 47/T 13 en 1 Cy.
(12) Legerdagorders van 1947, nr 114 en Algemene Orders van dit jaar nrs 40 en 545.

"Hebben, op 27 mei in de namiddag, toen zij op de stelling Knesselare in achterhoede geplaatst waren om het achteruittrekken van het II LK te dekden, hun opdracht op schitterende wijze en volledig vervuld ; zetten krachtdadig verscheidene vastbesloten tegenaanvallen in waardoor zij de vijand zware verliezen deden lijden ; maakten ongeveer 150 krijgsgevangenen en veroverden een aanzienlijke buit aan materieel".

"Het is de eenheden toegelaten "KNESSELARE" op hun tanks en schilden te vermelden en ook op hun vaandels voor wat het 1e en 4e Regiment Karabiniers-Wielrijders betreft" (art. 2).

"De NESTEL 1940 wordt toegekend aan de eenheden hieronder vermeld, die het voorwerp hebben uitgemaakt van twee vermeldingen of meer op de legerdagorders...".

Bij Besluit van de Prins Regent van 23/3/1947, nr 4134 gelden deze maatregelen ook voor de Cie Kn 47/T 13/3 ID.

Het 1 Karabiniers 'Prins Boudewijn' verkreeg de vermelding SLAG VAN BELGIE bij A.O.603 van 1953 en KB 2167 van 11/9/53 :

"Als regiment bezield zijnde met een merkwaardige korpsgeest en tucht ; gaf tijdens de veldtocht blijk van de schoonste militaire hoedanigheden en onderscheidde zich bijzonder gedurende de operaties van 26 en 27 mei 1940".

SLAGORDE.

I Groep van het 19 Artillerieregiment.

Staf	
Groepscommandant	Cdt Van Nerom, J.P. (A)
Off. SOM	Bettendorf, M. (R)
Batterij 1	
Commandant	Lt Halewijck de Heusch, W. (A)
Sectie 1	Lt De Grand'ry, A. (R)
Sectie 2	Lt Deneufbourg, G.
Batterij 2	
Commandant	Lt Smits, R. (R)
Sectie 1	...
Sectie 2	...
Batterij 3	
Commandant	Lt De Backer, H. (R)
Sectie 1	...
Sectie 2	Lt Foret, R. (?)

Voor de slagorde van het 1e Jagers te Paard verwijzen we naar de Jonghe d'Ardoye : a.w. p. 57-59 en voor het 1 Karabiniers naar Everaert : a.w. p. 91-93.

SLAGORDE

	1e Kar.-Wielrijders	4e Kar.-Wielrijders
Korpsoverste	Kol SBH Flameng, M. (A)	Kol SBH Jadot, R. (A)
Staf en stafcie		
adjudant-majoor	Cdt Materne, P. (A)	Cdt Bostyn (A)
standaarddrager	Lt Legreve, R. (A)	Lt Vanderzande
officier TS	Lt Robert	Lt Thirriard
off. mekanieker	Lt Jeanty	Olt Lacrois °
off. inlichtingen	Olt Hondermans (R)	Olt Zartin °
off. vertaler	Lt Dewaele (R)	Olt Evrard °
officier materiaal	Olt Delhaye (R)	Olt Gerard °
Cdt stafcie	Cdt Liard (R)	
officier geneesh.	Kapt Hegener	Lt Marette
BATALJON I		
Staf		
bataljonscomm.	Maj Roba, Cl. (A)	Cdt Laboulle, CH. (A)
adjunct	Lt Coche (R)	Lt Piret, G. (R)
adjunct	Olt Braibant (R)	
off. administratie	Lt Lamy (R)	Lt Fossion (R)
off. geneesheer	Olt Fourmentin, S. (R)	
aalmoezenier	A2C Meerschaert (R)	
1 Cie		
comp. commandant	Lt Jonckheere	Lt Haas (A)
peletonoverste	Olt Deleu	Olt Paul (R)
peletonoverste	Olt Dupréel J. (R)	Olt Thonnet (R)
peletonoverste	Lt Colpaert	
2 Cie		
comp. commandant	Lt Hanssens L.	Lt Blavier, J. (A)
peletonoverste	Olt Piron (R)	Olt Foxhall (R)
peletonoverste	Olt Demeyer (R)	Olt Baillly, R. (R)
peletonoverste	Olt Beauwens, A. (R)	Olt Michaux, R. (A)
3 Cie-Mi		
comp. commandant	Cdt Sterckx	Cdt Streel, G. (A)
peletonoverste	Adj. BV Sadoine	Olt Kohl, W.
peletonoverste	Olt Blaise (R)	Olt Beckers (R)
peletonoverste	Olt Leonet (R)	Olt Tillière (A)
BATALJON II		
Staf		
bataljonscomm.	Cdt Lemaire	Maj Martin, A. (A)
adjunct	Lt Javaux (R)	Lt Arens
adjunct	Olt Devocht (R)	Olt Raymond, J. (R)
off. administratie	Lt Van Damme (R)	Lt ridder de Moreau, A.
off. geneesheer	Lt Gallant (R)	Lt Delmotte, G.
aalmoezenier	A2C Bresseleers (R)	A2C Pankerk
4 Cie		
comp. commandant	Kapt Berger, P.	Lt Delepinne
peletonoverste	Adj CSLR Martiny	Olt Dallemagne
peletonoverste	Olt Stroobants (R)	Lt Koetz (R)
peletonoverste	Olt Bertrand (R)	Olt Roisin
5 Cie		
comp. commandant	Lt Rinbout	Cdt Goes (A)
peletonoverste	Olt De Praetere, R. (R)	Lt Donis (R)
peletonoverste	Adj BV Van Egeren	Olt Pottiez (R)
peletonoverste	Olt De Praetere, R. (R)	Olt Halleux (R)
6 Cie-Mi		
comp. commandant	Lt Elias	Lt Yernaux
peletonoverste	Olt Simonart (R)	Olt Fery
peletonoverste	Adj. BV Van Dooren	Olt Xhonneux
peletonoverste	Olt Steenwerckx (R)	Olt Jardon
7 Cie (Cie kanonnen 47 mm - getrokken)		
comp. commandant	Lt François R.	Lt Hanon de Louvet, J. (A)
peletonoverste 1e	Lt Tasnier (R)	Olt Wery (R) bij Bon I
peletonoverste 2e	Olt De Kleermaecker (R)	Olt Launois (R) bij Bon II

° betekent functie onbekend.
A = aktief ; R = reserveofficier ; dit voorzover gekend.

BIBLIOGRAFIE.

a) Uitgegeven werken.

BECH, A. : *Les trains sanitaires pendant la campagne de 1940,* Bruxelles, 1945.
BENOIST-MÉCHIN : *Soixante Jours qui ébranlèrent l'Occident,* Paris, 1965.
BERNARD, H. : *Guerre totale et guerre révolutionnaire,* 3 Vol + Atlas, Bruxelles 1965-67.
BERNARD, H. : *Panorama d'une défaite,* Paris-Gembloux, 1984.
BIKAR, A. : *Histoire de l'artillerie lourdes sur voie ferrée de l'Armée belge* in Revue d'Histoire Militaire, XXIII en XXIV, 1982.
BOSTYN : *Le Lieutenant Halleux Raymond - In Memoriam* - in Le Carabinier-Cycliste, Nov.-Dec., 1948.
BROECKAERT, W.J. : *De Gezondheidsdienst tijdens de Veldtocht der 18 dagen ;* uittreksel uit "Acta Belgica de Arte Medicinale et Pharmaceutica Militari", 1963.
CAPELLE : *Au service du Roi, 1940-1945,* 2 dln., Bruxelles.
CATON, P. : *1939-1940, une guerre perdue en 4 jours,* 2 dln., II, Blainville-sur-Mer, 1974.
CHAMBORD, M. : *Ombres et clartés de la campagne belge de 1940,* Bruxelles, 1946.
CHARLES, J.L. : *Les forces Armées belges au cours de la deuxième Guerre mondiale 1940-45,* Bruxelles, 1970.
CHARLES, J.L. : *Les derniers jours de l'Armée belge 1940,* 1970.
CORVELAIN, M. :*L'histoire des Régiments de Carabiniers-Cyclistes 1914-1930,* Bruxelles, 1933.
CRAHAY, A. : *L'Armée belge entre les deux guerres,* Bruxelles, 1978.
DBK : *Knesselare herdenkt Wielrijders-Karabiniers met Memorial,* Het Nieuwsblad 12/9/1980.
de FABRIBECKERS : *De Veldtocht van het Belgisch Leger in 1940,* Lummen, 66.
de JONGHE d'ARDOYE, E. : *Le 1er Régiment de Chasseurs à Cheval en Campagne* Bruxelles, 1947. Nederlandse tekst door 1 Jagers te Paard, 1983.
DELAET, J. : *Dernières Escadrilles,* Bruxelles, 1946.
DELAET, J. : *Escadrilles au Combat (Strijd in de lucht),* Bruxelles-Paris, 1942.
de THIER, L. : *Avec les combattants de 40,* Bruxelles, 1945.
DUVIGNEAU, H. : *Une pauvre compagnie,* Bruxelles, 1945.
DUYSINCK, F. : *En campagne avec le 14 de Ligne,* Collection 'Civisme' nr. 155 van maart 1952.
EVERAERT, R.J. : *Avec le Régiment des Carabiniers Prince Baudouin à la Campagne des XVIII Jours,* Bruxelles, 1952.
FOUILLIEN, F. en BOUHON, J. : *Mai 1940. La Bataille de Belgique-Essai d'historique de la campagne d'après les témoignages et les documents,* Bruxelles, 1945.
FRATERNELLE du 3ième Rég. du Genie :*Fastes 1939-1940-1944 du 3ième Rég. du Genie,* 1958.
FRÈRE : *Rapport sur l'activité du 1er Régiment DTCA* in La Rafale/De Bui, sept., 1951.
GÉRARD-LIBOIS & GOTOVICH, J. : *L'an 40. La Belgique occupée,* Bruxelles, 1971.
GOORMACHTIG : *Historique du I/14 Ligne en 1940* in Fraternelle des Anciens du 14ième de Ligne, n° 201, 1953.
HARBOORT, M. : *Précis Historique de l'Artillerie à Cheval,* Leuven, 1962.
HAUTECLER, G. : *Vinkt, 27 mei 1940.* Het Leger-De Natie, 15 jg. (1960) 5-6.
JACMAIN, L. : *De Zwarte Duivels. Geschiedenis van de Karabiniers-Wielrijders,* deel I (4/8/1914-16/10/1914), Brussel, 1953.
JANVIER, R. : *Nous les Fuyards de 1940.* Liège, 1940.
LECLEIR, L.A. : *De Infanterie-Filiaties van de Belgische Strijdkrachten,* Brussel, 1973.
LECLEIR, L.A. : *Belgische Krijgsmacht-Emblemen en Eervolle vermeldingen van de eenheden,* Brussel, 1972.
L'HOIST, A. : *La guerre 1940 et le rôle de l'Armée belge, 10 mai-25 juin,* Bruxelles 1940.
MICHEM, F. : *Vinkt in mei 1940,* zesde druk, 1978.
MICHIELS, O. :*Dix-huit jours de guerre en Belgique,* Paris, 1947.

MOELAERT, R. : *Ursel 27 mei - De laatste ophoudingsgevechten van het 11 bataljon Genie* in Ons Meetjesland, jg. 19 (1986).
MOELAERT, R. : *De groepering Kol SBH Morel de Westgaver in legerreserve te St-Maria-Aalter* in Land v.d. Woestijne, jg. 9 (1986).
MV Buitenlandse Zaken : *Belgique. La rélation off. des événements 1939-1940,* Londres, 1941.
MVL/Generale Staf/Sectie Geschiedenis : *La Campagne de 1940. Atlas.*
MVL/Generale Staf/Sectie Geschiedenis : *Wandkaarten* (Bikar, A.).
MVL/Generale Staf/Sectie 3 :*Organisatie van het Leger op Oorlogsvoet,* 1939.
MVL/Generale Staf/Sectie 3 : *Gedetailleerde samenstelling van de elementaire eenheden op oorlogsvoet,* 1939.
MVL : *Historique du 4me Bataillon de Carabiniers-Cyclistes,* 1961.
MVL :*Historique du 19me Bataillon d'Artillerie à Cheval,* 1962.
MVL : *Historiek van het 1e Bataljon Karabiniers-Wielrijders,* 1962.
PLISNIER, M. : *Historique du 2me Régiment DTCA* in La Rafale/De Bui, sept. 1951.
POLDERMAN, F. : *La Bataille de Flandre,* Rio de Janeiro, 1943.
R.D. :*La suprème contre-attaque des Diables Noirs à Knesselaere. Une brillante affaire qui se termine le 28 mai à 4 heures du matin* in La Libre Belgique 21/2/1946. p 1 en 3.
R.J. : *Le 4me Carabiniers-Cyclistes à la frontière de l'est* in L'Armée et la Nation maart 1947.
R.J. : *De laatste tegenaanval van de Zwarte Duivels te Knesselare* in Het Leger-De Natie, p. 31-33, mei 1947 (2 jg).
RAHIER, F. : *La campagne des trois dimanches,* Antwerpen, 1947 (32 A).
RYSERHOVE, A. : *Oorlog te Knesselare in 1940,* in De Vrijheid 6/4/1946, Brugge
RYSERHOVE, A. : *Knesselare,* Brugge 1945.
SCHEPERS, L. : *Dagboek van e^en politiek conflict,* Tielt/Utrecht, 1970.
SPITTAEL, G. : *Duel aan het Schipdonkkanaal,* Eeklo, 1978.
STUBBE, C. : *Van Eben-Emaal tot Duinkerke. Synthetische studie van de operaties in het Westen 1940.* Antwerpen, 1951.
THYS, M. : *Herinneringen aan de meidagen van 1940* in Land van de Woestijne, 3 Jg/2 (1980), p. 14-27.
VAN BRUSSEL, L. : *Achttien dagen Blitzkrieg,* Brussel, 1947.
VAN HEDDEGEM, F. : *Van Albertkanaal tot Schipdonkse Vaart,* Ronse, 1941.
VAN LAER, J. : *Vuur over 't land. Naar het oorlogsdagboek van St. De Ryck,* 1940.
VAN OVERSTRAETEN, R. : *Au service de la Belgique. Dans l'étau,* Paris, 1960.
VAN OVERSTRAETEN, R. : *Albert I - Leopold III (1920-1940),* Brugge, 1949.
VAN OVERSTRAETEN, R. : *Les journées dramatiques du 26 au 30 mai 1940* in Europe-Amérique, jg. 1949/II en III.
VANWELKENHUYZEN, J. & DUMONT : *1940-Exode.*
VERBRUGGEN, J.F. : *Le Grand Quartier Général belge et la Bataille de la Lys* in Revue du Nord 1971, tôme LIII, n° 208, p. 239-245.
VERBRUGGEN, J.F. : *Ronsele (24-25 mai 1940).* Publ. Université Off. du Congo à Lubumbashi, volume XII, 1966.
VERHAEGEN, G. : *Beknopte geschiedenis van de Belgische Ruiterij,* St-Michiels-Brugge, 1958.
VERWILGHEN, CH.A. : *De mobilisatie en de oorlog van 1940 - De versterkings- en opleidingstroepen van het Belgisch Leger (vnl. 52 Li).*
WILLEQUET, J. : *Le rôle de l'armée belge en 1940 - Bibliographie critique* in Revue d'Histoire de la deuxième guerre mondiale, 3 Jg (1953), Paris.
DIERICH, W. : *Die Verbände der Luftwaffe 1935-45, Geliederungen und Kurzchroniken,,* Stuttgart, 1976.
GRANIER, G., HENKE, J., OLDENHAGE, K. : *Das Bundesarchiv und seine Bestände,* nieuwe uitgave 1977, band 10, Militärarchiv Freiburg.
GREEN, W. : *Warplanes of the IIIrd Reich,* New-York, 1973.
GUIDES to *German Records microfilmed at Alexandria,* Virginia, Nr. 49 = AOK 18 ; Nr. 59 = AK XVIII-XXVII ; Nr. 69 = Div. 189-218 ; Nr. 71 = Div. 256-291.
GUIDE to *Foreign Military Studies 1945-54,* Kataloog & Index, heruitgegeven door Historical Division USAREUR, 1954, (208 nihil).
HELD, W. : *Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg - Eine Bibliographie der deutschsprachigen Nachkriegsliteratur,* Biblio-Verlag, Osnabrück, 1978.

JACOBSEN, H.A. : *Dokumente zum Westfeldzug 1940. (Studien und Dokumenten zur Gesch.chte der Zweiten Weltkrieges,* Munstersmidt-Verlag, Göttingen, 1960, Bd 2b).
LEIXNER, L. : *Von Lemberg bis Bordeaux-Fronterlebnisse eines Kriegsberichters,* Zentralverlag der NSDAP, München, 1941.
LEIXNER, L. : *Unserer Soldaten.*
MUELLER, B. & HILLEBRAND : *Das Heer 1933-1945,* 3 banden 1954-1969.
PODZUN, H.H. : *Das deutsche Heer,* Bad Nauheim, 1953.
SELZ, B. : *Das Grüne Regiment - Der Weg des 256 Infanterie-Division aus der Sicht des Regiments 481,* Verlag Otto Kehrer, KG Freiburg im Breisgau, 1970.
STAHL, F. : *Heeresinteilung 1939,* Verlag Hans Hennung, Bad Nauheim, 1954.
TESSIN, G. : *Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen-SS 1939-1945, Achter Band - Die Landstreitkrafte 201-280,* Biblio-Verlag, Osnabrück, 1973. 208 I.D., s. 33-38 ; 225 I.D. s. 117-121 ; 256 I.D. s. 239-244.

b) Onuitgegeven werken.

1 CENTRUM v. hist. doc. : *La Bataille de la Lys* (diverse getypte banden), 1952.
2 DEFRAITEUR : *L'armée belge pendant la campagne 1940* (fotocopie).
3 KMS : *Cours d'art militaire-organisation, 1938,* (stencil).
7 MVL : *Historique du I Bataillon et 2me Rég. de Car.-Cyclistes* (stencil, 18 pp).
8 MVL :*Geschiedkundig overzicht van het 4e Regiment Legerartillerie* (stencil, 1952).
9 MVL : *Vuur en Vlam, 1 Cy-Historique I Bataillon Carabiniers-Cycl.* (stencil, 11 p.p.).
6 LUYSEN, E. & SILLEVAERTS, C. : *Le Service de Santé de l'Armée belge au cours de la guerre 1940-45* (stencil).
4 KRIJGSSCHOOL : *Cours de tactique d'artillerie I, 1936/37* (stencil).
5 KRIJGSSCHOOL : *Tactique de l'artillerie II, 1924* (stencil).

BRONNEN.

a) Belgische.

1 WIELRIJDERS
Velddagboeken :
Extracten I pel/ 1 Cie (Olt Dupréel) ; III pel./2 Cie (Olt De Meyer) ; 5 Cie (Olt De Praeter) ; origineel Cie Kn 47/T 13/3 I.D. (commandant Lt Van Vugt).
Studies/meer uitgebreide verslagen :
"La campagne de Belgique avec le 1er Reg. de Carabiniers-Cyclistes" J. Dupréel (nergens te vinden).
"Les 18 Jours du 1er Regiment du Carabiniers-Cyclistes du 10 au 28 mai 1940". Kol Flameng.
Eervolle vermelding.
Lijst door Kol Flameng.
Verslagen :
Gen-Maj Flameng, Lt-Kol Materne, Lt Legreve, Lt Dewaele, Cdt Liard, Maj Roba, Olt Med. Fourmentier, Lt Jonckheere, Adj kandidaat onderluitenant De Leu, Olt Beauwens, Olt Piron, Olt De Meyer, Olt Leonet, Cdt Lemaire, Adj kandidaat onderluitenant Martiny, Olt De Praeter, Lt Collart, Lt François, Lt Van Vugt, Kapt-gen. Hegener, Kapt Berger.
4 WIELRIJDERS.
Velddagboeken :
Kopiën van regimentsvelddagboek (door Kol Jadot), II Bataljon (Maj Martin, getypt afschrift), 7 Cie (Lt Hanon de Louvet), 3 Cie (origineel, Cdt Streel).
Studies/meer uitgebreide verslagen :
Le 4e Régiment de Carabiniers-Cyclistes à Knesselare.
Le 4e Régiment de Carabiniers-Cyclistes à Watervliet.
(doorslag plus schema's, artillerieplan, enz... door Kol Jadot op 10/10/1946 aan CHD overgemaakt).
Le 4e Régiment de Carabiniers-Cyclistes au combat de Knesselare le 27 mai 1940" (ingekort uit vorige).
Historique du 4e Régiment de Carabiniers-Cyclistes par Lt Gén Jadot (châpitre V : Combat de Knesselare, p. 43 et svts).
Verslagen :
Lt-Gen Jadot, Cdt Labouille, Olt Raymond, Lt Kohl, Lt Haas, Maj Martin, Cdt Goes, Olt Rolin, Olt Halleux, s.m.J.G., s.m.H.P.
Kopieën van originele stukken :
- de verplaatsingsorders naar de bossen van Maria-Aalter en Nachtegaal
- dagorder van 29/5, paswoorden van 26/5 af, felicitaties aan II Bon op 27/5 in de avond, situatie van het regiment op 28/5 inzake personeel, munitie, bewapening, voertuigen.
- kopieën van bijna alle orders voor de betrokken tijdspanne van het II Bon aan zijn ondergeschikten.
- autobiografische nota's in origineel van Lt-Gen Jadot en wat briefwisseling.

1 JAGERS TE PAARD.
Velddagboek :
Extracten uit velddagboek Escadron auto-blindée opgemaakt door 1 Wachtmeester Vandegoor tijdens de gevangenschap van Cdt Defossez.
Verslagen :
Wachtmeester Vandegoor, Lt Leburton (in 4 Cy), Olt Rolin (in 4 Cy), Cdt Defossez in *Le 1er ChCh...* p. 139 en 142, Olt Rolin, idem p. 142 tot 145.
Dokumenten :
Origineel briefje van J. Defossez nopens optreden (kort) van het 'peleton noord' waarin de verllezen o.a. geciteerd worden.
1 GROEP 19 ARTILLERIE.
Velddagboek :
Origineel velddagboek van het 19 Artillerieregiment door de adj-majoor Cdt Marchal (CC).
Studies/meer uitgebreide verslagen :

Het 19 A door Cdt Marchal.
Verslagen :
Lt Deneufbourg, Bettendorf, Lt De Grand'ry, Lt De Backer, Lt Foret.
1 KARABINIERS 'PRINS BOUDEWIJN'.
Velddagboeken :
Regimentsvelddagboek + schetsen (in kopie) ; klein velddagboekje van Cdt Moulinasse (II Bon).
Studies/meer uitgebreide verslagen :
'Historique I Bon Carabiniers' door Maj Forgeur a/d hand van zijn velddagboek opgemaakt. Verslagboek van Cdt Rigaux (7 Cie). Studie (uitgegeven) door de adj-maj van het regiment, waarin bijna alle originele documenten staan afgedrukt.
Verslagen :
Lt Duwez, Lt Baudry, Lt Bikar, Olt Boulet, Maj Torreele.
Dokumenten :
GHK, schrift telefonische mededelingen 454, fiche 36 (V LK).

b) Duitse.

RH 26-208/10 : *208 I.D. Ia, ; Kriegstagebuch mit Anlagen nr. 141-233 und 9 Karten ;* 22.5.40-10.6.40. bij brand in de Kriegswissenschaftlichen Abteilung am 27./28.2.1942 beschädigt. Wedersamenstelling, maar onvolledig, te Potsdam op 23 oktober 1942. De stukken lager dan echelon divisie zijn bij dit bombardement volledig verloren gegaan. (micro 116 ; 118-124 ; 134).
RH 26-208/11 : *Rapport van Generalmajor M. Andreas, plus kaart ;* 15.5.40.-28.5.40 ; p. 5-8.
MSg.1/753 : Feldwebel H. von Ingram, 4 MG Kompanie I.R. 309 : *Schilderung des Durchbruches durch die feindl. Verteidigungslinie, und die feindl. Artilleriestellungen im Raume von Leischoot-Ursel. Im Feldquartier,* Juni 1940. (Wellicht te Guines op het eind van juni).
Hauptmann und Kompaniechef 4 MG Komp. I.R. 309, Dr. Clauss : *Bericht über die Zeit des Einsatzes* (Marck, 14/7/40, p. 8-9).

c) Schetsen.

De schetsen nrs 3, 5 en 6 in hoofdzaak naar de kaarten bij *La Bataille de la Lys.* De overige naar schetsen en teksten uit de dossiers opgebouwd. Schets 2 naar Anlage-micro 134, bij KTB 208 (RH-26-208/10).

DE BIJZONDERSTE AFKORTINGEN

A : Artillerie **A.R.** : Artillerie Regiment (D).
Adj : Adjudant
A.K. : Armeekorps (= Legerkorps) **A.O.K.** : Armeeoberkommando.
ATK : Antitankkanon
Bon : Bataljon **Btl.** : Bataillon (D).
C : Carabiniers **C.P.** : Commandopost.
CC : Cavaleriekorps **CD** : Cavaleriedivisie.
Cdt : Commandant **comd.** : commandant als functie/Kommandeur (D).
ChCh : Jagers te Paard (JP).
Cie : Compagnie.
Cy : Cyclisten.
DBT : granaatwerpers/mortieren (initialen van de uitvinders).
DTCA : Défense terrestre contre aëronefs (luchtdoelartillerie).
Gefr. : Gefreiter/Korporaal.
GHK : Groot Hoofdkwartier.
Gn : Genie.
Gr : Groep **Gr.** : Gruppe.
H.Gr. : Heeresgruppe.
HK : Hoofdkwartier (divisie en hoger).
Hr : Houwitser (korte loop en niet gestrekte kogelbaan).
ID : Infanteriedivisie **I.D.** : Infanterie Division.
I.R. : Infanterie Regiment (D).
IP : Initiaal punt.
Kapt : Kapitein/Hauptmann.
Kn : Kanon (lange loop en gestrekte kogelbaan).
Kol : Kolonel/Oberst.
K(omp) : Kompanie (D).
kp : kilometerpaal.
Li : Linieregiment.
LK : Legerkorps.
Lt : Luitenant/Oberleutnant **LtKol** : Luitenant-Kolonel/Oberstleutnant.
Maj : Majoor/Major.
MG : Mitrailleurgeweer/Maschinengewehre.
MGK. : Maschinengewehre Kompanie.
Ml : Mitrailleuse(n).
Olt : Onderluitenant/Leutnant.
Pak. : Panzerabwehrkanone (37 mm).
Pel : Peleton (= Zug).
RAA : Regiment Legerartillerie.
Regt : Regiment.
SBH : Stafbrevethouder.
Schtz. : Schütze/Fuselier.
s.m. : soldaat-milicien.
St : Staf.
TTr : Transmissietroepen.

Arabische cijfers worden gebruikt voor de nummering van de divisies, regimenten, compagnieën, batterijen, eskadrons, peletons,...
Romeinse cijfers voor legerkorpsen, bataljons, artilleriegroepen,...

Enkele voorbeelden :

HK/II LK : Hoofdkwartier II Legerkorps.
1/2 Gn : 1 compagnie van 2 Genie ; St/II/4 Cy : staf van het II bataljon van het 4 Wielrijdersregiment ; 18 ID/V LK : 18 Infanteriedivisie van het V Legerkorps ; 2/IV/7 A : 2 batterij van de IV groep van het 7 Artillerieregiment ; III/22 Li : III bataljon van het 22 Linieregiment ; 1 C : 1 Carabiniersregiment ; II/1 C : 2 bataljon van het 1 Carabiniersregiment ; Gr Cy/15 ID : Groep cyclisten van de 15 Infanteriedivisie ; Cie Kn 47 mm/T 13/3 ID : compagnie kanonnen 47 mm op T 13 van de 3 Inf. divisie.

NAWOORD.

In vorige hebben we getracht aan de hand van de voorhanden zijnde documentatie een getrouw beeld te schetsen van een lokaal oorlogsgebeuren, vnl. op die tragische meimaandag van '40.

Ik heb dit willen neerschrijven omdat ik meen dat de kennis over deze gebeurtenissen zich bij de ouderen beperkt tot onduidelijke en veelal zelfs verwrongen voorstellingen. En de jongeren hebben er logischerwijze slechts een vaag idee over.

Lang gemakkelijk was het niet, na ongeveer een halve eeuw, om waardevolle gegevens te verzamelen. De dramatis personae wonen overigens niet in ons gewest en lokale getuigen zijn schaars : ze waren soldaat, naar Frankrijk, op de vlucht ; en de ouderen zijn merendeels reeds overleden.

En wanneer men er dan een ontdekt krijgt men af te rekenen met zijn veelal falend geheugen. Ook het terrein is grondig van uitzicht veranderd, vnl. de laatste tien jaar.

Verre van ons hier alle bijbedoeling om oude wonden weer open te rijten of gevoelens van haat en afkeer aan te wakkeren. Al zegt men homo homini lupus, toch heeft geen vijandschap het eeuwig leven !

De beschrijving van de gevechten - naar best vermogen - is geen glorificatie van de corlog. Het toont hoe gestreden is en wat de droeve gevolgen waren...

Leer er uit dat de plicht van ieder er in bestaat er voor te zorgen dat de vrede gehandhaafd blijft.

Ten slotte mijn dank aan het Bundesarchiv-Militärarchiv/Freiburg, aan het Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis, aan het Gemeentebestuur van Knesselare en aan het Documentatiecentrum en de Centrale Bibliotheek van het Ministerie van Landsverdediging voor de tientallen, soms zeldzame, ontleende werken. Tevens aan alle personen die mij inlichtingen of fotomateriaal hebben bezorgd.

Voornamelijk wil ik het Centrum voor Historische Documentatie bedanken voor de geboden hulp en de vriendelijke bereidwilligheid waarmede de dokumenten werden ter hand gesteld.

MOELAERT Roger
27 mei 1986

HET GOED TER BEKE TE WAARSCHOOT.

OORSPRONG EN SITUERING.

Het Goed ter Beke hoort samen met Rapenburg ([1]), Meriënpade, Breebroek, Brakel en de goederen van de overige Gentse caritatieve instellingen o.a. van het St-Elisabethbegijnhof en van de armendis van de St-Jacobskerk, tot de oudste landbouwuitbatingen in en rond de Waarschootse ruimte.

Nabij de oorspronkelijke "beek", waarin in 1253 voor een aanzienlijk gedeelte de bedding van de Lieve gegraven werd ([2]), lag tussen de beide uitbatingen ten Walle - oudere benaming voor ter Beke - en Rapenburg, een onvruchtbare rug, die in de oudste bronnen "Honeveld" ([3]), later Kwaad Veld genoemd wordt.

Zoveel is zeker dat "tgoet dat men heet hoevelt" door de St-Clara-abdij te Gentbrugge in januari 1327 aan Mergriete Wenemaers verkocht werd. Het had toen een oppervlakte van 23 bunder (ca 30 ha) ([4]).

In 1366 vernemen we reeds meer details over dat goed. Het bestaat dan uit 10 bunder (ca 13 ha) bos en uit 13 bunder 2 gemeten (ca 18 ha) winnende land, verspreid op en rond de grens van de parochies Waarschoot en Zomergem, maar binnen eenzelfde rechtsgebied ([5]). Het gehele goed wordt dan gepacht door Jacob Wouters fs Jan voor 24 jaar, ingaande in mei 1373 en dit voor 42 £ par. jaarlijks ([6]).

Op 10 oktober 1426 wordt dit goed door de voogden van Wenemaershospitaal in erfelijke cijnspacht uitgegeven aan Simoen de Ruede fs Arent en zijn echtgenote Jacquemine van Scoenackere fa Heinric voor 24 £ par. jaarlijks ([7]).

Dit bedrag zal eeuwenlang ongewijzigd blijven.

---

(1) Zie hierover : M. RYCKAERT. *Het Goed van Rapenburg te Zomergem.* Appeltjes van het Meetjesland, nr. 30, p. 5-43. Maldegem, 1979.

(2) Hierover meer bij J. BOES. *De Lieve, eerste kunstmatige verbinding tusschen Gent en de zee.* Gent, 1929.
Beke is nu een grensgehucht tussen Waarschoot en Zomergem.
Oudste vermeldingen : in parochia de Waerscoet te *beke*, 1317, SAG-W9.
tusschen *beke* ende den staectenvivere, 1324, SAG-W o.
te *Beke*, 1327, RAG-F 4280 ; 1328, SAG-W o, (SAG Stadsarchief Gent), *W = fonds Wenemaershospitaal*,
beke, 1331, ARA-RR 1897,

(3) up *hoevelt*, 1316, SAG-W3, o,
up hoenvelt, 1347, SAG-W o.

(4) SAG-W 25, o.

(5) Pas in 1565 werd het Ambacht Zomergem door verkoop gesplitst in de heerlijkheid Zomergem en het Ambacht Waarschoot omvattend Waarschoot, Oostwinkel en Ronsele.

(6) SAG-W 265, 24 r° Cartularium.

(7) SAG-W 103, o.

Dit goed ligt vervat tussen het Goed te Rapenburg westwaarts en het latere Goed ter Beke oostwaarts. Met een weg van twee roeden (7,70 m) breed stond het via de Berg in verbinding met de Kere.

Later wordt dit goed geïncorporeerd in het Goed ter Beke. Deze kleine excursus heeft alleen tot doel de structuur, re situatie en de voorgeschiedenis van dit goed duidelijk te schetsen.

DE EERSTE PACHTERS VAN HET GOED TER BEKE.

In april 1317 verkopen de kinderen van Filiep Utendale, voor de baljuw van de Oudburg en voor schepenen van het ambacht Zomergem, 27 bunder land binnen hetzelfde ambacht aan Willem Wenemaer, poorter van Gent ([8]). Men noemde het toen nog het Goed ten Walle. Dit wordt nog eens bevestigd in 1339. De pachter is dan een zekere *Wouter fs Jan* ([9]).

Op het einde van de 14de eeuw om precies te zijn in 1386, krijgen wij voor het eerst in de vorm van een uitgebreide pachtbrief, reeds heel wat meer gegevens over het pachtgoed.

Het is ondertussen via zijn oorspronkelijke koper, Willem Wenemaer, vast in handen gekomen van het sinds opgerichte Wenemaershospitaal. Het zijn nl. Lieven Wenemaer en Arend de Brune, die het als voogden van het hospitaal aan *Jan Lennoets* en zijn vrouw *Marie Slabbaert fa Jan* verpachten. Het wordt dan duidelijk omschreven als het *"goed te Beke, dat men heet ten Walle in de prochie van Waerscoet* ([10]).

Het heeft dan een oppervlakte van 33 bunder (ca 44 ha) land, nog eens 10 bunder (ca 13 ha) bos en 888 r (ruim 1 ha) meers te Zomergem en bij de kerk te Waarschoot ligt nog eens 700 roeden meers.

In feite werd het goed als belangrijk domein in een opper- en neerhof ingericht. Jan en jonkvrouw Marie zullen de hand slaan aan de wal en walgracht, terwijl *Gillis ser Huughe* op het neerhof zal wonen. Het hout, dat op het hof wast, mag voor eigen gebruik aangewend worden. Bij onverwachte rampen en oorlogen zullen de pachters vrijgesteld worden van betaling. De jaarlijkse pachtsom bedraagt overigens 10 £ torn. en geldt uitzonderlijk voor een levenslange termijn.

De nieuwe pachter in 1416 is *Willem van den Lare.* De pachtsom is ondertussen opgelopen tot 84 £ par. ([11]) en dient in twee jaarhelften betaald te worden op kerstavond (24 dec.) en St-Jansmis (24 juni). De nieuwe pachter in 1453 is *Heinric van den Velde.* Hij betaalt van dan af 8 £ g. wat neerkomt op 96 £ par. en 200 bundels stro om de daken te dekken ([12]).

---

(8) SAG-W 263, 19r°.
(9) SAG-W 267, 6°.
(10) SAG-W 263, 32v°.
(11) SAG-W 269, 14r°.
(12) SAG-W 271, 11r°-Legger 1454.

JOOS VAN DE KERCHOVE (1488-1533)

In mei 1488 neemt *Joos van den Kerchove* zijn intrek op het goed en dat in een zeer turbulente periode : de strijd van Maximiliaan van Oostenrijk tegen de grote Vlaamse steden. Daarom zal de pachter de eerste drie jaar slechts 120 £ par. betalen en de volgende 6 jaar 138 £ par ([13]). Hij moet dan nog wel als bijkomende vergoeding jaarlijks 4 steen vlas leveren en 1 vet lam. Twee à driemaal per jaar moet hij zijn meesters van het Veerleplein te Gent naar Waarschoot brengen en terug. Maar omdat de conjunctuur tijdens het jaar 1492-1493 zo uiterst slecht was, dient er voor dat jaar helemaal geen pacht betaald ([14]).

Het hospitaal ontvangt niet alleen geen pacht, meer nog, het moet zelfs belangrijke herstellingswerken uitvoeren. Schuur en stallen waren er erbarmelijk aan toe : het dak lag open en het vakwerk was vaneen gescheurd ! Overal dienden herstellingen aangebracht ([15]).

Twee jaar later liepen de herstellingen nog hoger op. Er werd een nieuwe stal gerecht van 40 bij 18 voet in eiken hout, met grondvesten van steen en gedekt met 1600 banden stro ; het kaashuis werd voorzien van een zolder ([16]).

Een jaar later was de toestand nog steeds kritiek. De vooropgezette pachtprijs kon niet gehandhaafd worden wegens de oorlogshandelingen en in 1495 moest Joos van de Kerchove maar 106 £ par. betalen ([17]).

In datzelfde jaar wordt ook de woning ter hand genomen voor een bedrag van 177 £ par., dat is meer dan het bedrag van een jaar pacht. Al de deuren, vensters en zoldering werden gemaakt met hout dat ter plaatse groeide en er ook gezaagd werd. Stenen kwamen er maar heel weinig bij te pas. Speciale onkostenvergoedingen waren voorzien *"als men thuus rechte"* ([18]).

In 1497-98 gaat een nieuwe voorwaarde in. De eerste vier jaar moet Joos nu 108 £ par. betalen, de volgende 4 jaar 120 £ par. en het laatste jaar jaar 162 £ par. ([19]). De voorwaarden zijn vrijwel identiek aan die van 1489.

---

(13) SAG- 301/60, 144 r°.

(14) SAG-W 284, 9v° Rek. 1492-83 : *"want de vorn. pachtere vanden vorledenen Jare mids der orloghen ende den jeghenwoordeghen tijde vanden voorn. ghoede negheen profijt noch bate ghehadt heeft bij dien ende gheeft van kers. xcii negheenen pacht".*

(15) *"Item betaelt van Reparatien ghedaen te Waerschoot ande schuere de welcke up eenen houc ontdect was ende de weeghen van de stallen ende schueren al hopen laghen.*
Aldus betaelt vooreerst van hauten te vellene, cantene en zaghene 4 £ 11 s.g.
Item van vjc stroes xii s.p. tondert comt iii £ p. stroy, twee deckers metten cnape xx s p. Item van banderoen, teen ende latten xxvij s.p. Item van naghelen xxii s. Item voor temmerman van temmerene ende de voorn. schuere te ommelukene met berden iii £ p. comt al tsamen xiiii £ xii s.par." SAG-W 284, 24v°

(16) SAG-W 284. Rek. 1494-95, 79v°.

(17) SAG-W 284. Rek. 1495-96, 10r°.

(18) SAG-W 284. Rek. 1495-96, 26v°.

(19) SAG-301/65, 74v°-Pachtcontract 12 april 1499

In 1497 werd een nieuwe brug over de walgracht gelegd, een varkenshok gerecht en het bakhuis in orde gebracht ([20]).

Men zorgde ondertussen voor een behoorlijke boomgaard door 28 jonge appelboompjes op de singels te planten, wat wel een mooi zicht moet geweest zijn. Een belangrijk gedeelte van de appelen moest jaarlijks in het godshuis te Gent geleverd worden. Ook de kamer op het opperhof werd opgesmukt ([21]).

Waarschoot werd in 1499 door de binnenlandse oorlogen bijzonder hard getroffen : in april 1499 werd de priorij volledig verwoest ([22]). Het moet ons dan ook niet verwonderen dat heel wat averij op het goed diende hersteld ten belope van 89 £ 3 s. ([23]) in 1499 en 30 £ 16 s. par. in 1501 ([24]). Het ergste was hiermee voorlopig voorbij.

In de periode 1506-1515 ging de pachtsom omhoog naar 132 £ par. ([25]) met identieke voorwaarden als voorheen.

De herstellingen beperkten zich hoofdzakelijk tot de gewone onderhoudswerken : herstel van de daken, opruimen van verdorde bomen ([26]).

Van 1515 af wordt de pachtsom andermaal verhoogd tot 156 £ par. of 13 £ gr. Men spreekt dan gewoonlijk van het grote goed te Beke.

Het is wel interessant dat wij in 1522 vernemen dat op het goed eertijds een logementsgebouw stond voor arme passanten en dat de pachter in de plaats daarvan nu aalmoezen geeft aan behoeftige reizigers ([27]). Men betitelt een jaar later het opperhof nu ook als *Casteelken* ([28]).

In 1524 blijft de prijs gehandhaafd op 13 £ gr. In 1525 brengt men een behoorlijke bevloering aan in het kaashuis. De gewone herstellingen gebeuren jaarlijks en de voogden van het hospitaal komen ter gelegenheid van de kermis het goed inspecteren. Bij de aanvang van zijn termijn ontvangt de pachter 10 £ 10 s. in lening. Op het einde ervan moet hij dat bedrag restitueren of de waarde ervan omzetten in bezaaiing van rogge of evene en bemesting ([30]).

---

(20) SAG-W 284. Rek. 1497-98.
(21) SAG-W 284 - Rek. 1498-99.
(22) RAG-PW, oorkonde 23 april 1499.
(23) SAG-W 284. Rek. 1498-99, 25r°.
(24) SAG-W 284. Rek. 1500-01, 25r°.
(25) SAG-301/70 II, 68v°. Pachtcontract 27 januari 1509.
(26) SAG-W 285. Rek. 1512-13 ; 1515-14.
(27) *"Item den haerme passanten bij den pachtere ghedeelt in aelmoesene in recompense eensdeels van den aerme logijste dat up tgoet plach te staene hier voortijts afghebroken bet. x s. over ditte jaer".*
SAG-W 285. Rek. 1521-22.
(28) SAG-W 285. Rek. 1522-23.
(29) SAG-W 285. Rek. 1527-28.
(30) SAG-301/60, 144r° - Pachtcontract 7 augustus 1488.

JAN VAN DE KERCHOVE fs JOOS (1553-1558).

Jan van de Kerchove volgde zijn vader Joos als pachter van het goed op, met kerstavond 1533. Op 21 november 1534 werd het pachtcontract geregistreerd in de schepenregisters van de Keure ([31]).

Naast de gewone clausule o.a. de pachtprijs, die tot 20 £ g. oploopt, zijn er nu enkele specifieke voorwaarden opgesomd, die in de vorige pachtbrieven niet voorkomen : o.a. dat het vervoer van brand- en timmerhout van en naar de Lieve, aangrenzend aan het goed, ten laste valt van de pachter, dat de pachter jaarlijks 200 pootstaken dient aan te planten, dat hij het verbindingsstraatje naar de St-Jacobsgoederen (via de Berg) behoorlijk moet onderhouden, dat hij het land niet mag verandsaden d.i. de driejaarlijkse wisselbouw verstoren, maar eveneens dat hij het land niet mag laten *"verbosschen ofte verheyen, maer salt hauwen wel ghewonnen ende bedreven metter plouch ende eechde daert winnelic es"*.

Hij moet eveneens de kastelein, die in het opperhuis woont, terwille zijn door jaarlijks een koe voor hem te *"gherssen ende onderhouden den wintere"* Aan die koe moet hij dezelfde zorg besteden als aan zijn eigen veestapel. Hij moet een vrije doortocht verlenen door zijn erf aan de belendende pachters van het Wenemaershospitaal. Er zijn tevens strenge stipulaties voorzien wat de houw betreft. De vroeger reeds vermelde clausules betreffende het fruit en de karweien blijven eveneens van kracht. Overigens neemt men de beplantingen in de volgende jaren krachtig ter hand.

Naast fruitbomen o.a. appel- en notebomen (32) legt men in 1539 ook aanzienlijke eikenbeplantingen aan ([33]).

De jonge poten haalt men uit de bossen van het goed en men plant ze aan in de dreven leidende naar Honeveld en Beke.

De fruitbeplantingen hadden blijkbaar een ruim succes want in 1540 werden 31 zakken appelen gelezen en noten geslagen ([34]).

Het goed werd ondertussen behoorlijk uitgebouwd : een nieuw duifhuis en ovenbuur werden opgericht ([35]). Hiervoor gebruikte men 5300 dektichelen en 1000 kareelstenen.

Pieter Uuterscaut had 4 dagen nodig om de duivenesten te "cleemene" d.i. in klei te bevestigen en Laurcins Grijp 6 1/2 dagen om diezelfde nesten vast te binden.

Het daarvoor gebruikte bouwmateriaal werd langs de Lieve aangevoerd tot in de achtertuin van Arnout Goethals, die hiervoor een vergoeding ontving.

---

(31) SAG-301/89, 73r° - Pachtcontract 21 november 1534.
(32) SAG-W 286. Rek. 1538-39.
(33) SAG-W 286. Rek. 1539-40.
(34) SAG-W 286. Rek. 1540-41.
(35) SAG-W 286. Rek. 1541-42.

Omdat de pachter zich beklaagd had over de prijsij van het Goed en al menigwerf op eigen kosten herstellingen had verricht, werd hem zelfs een specificatie van 20 s. toegekend ([36]).

Vanaf 1543 verhoogt de pachtsom opnieuw tot 22 £ gr. ([37]). Het kasteel komt in de belangstelling : er wordt goede sier gemaakt, men leent er servetten, tafellakens en borden ([38]).

In 1547 werd er een stenen brug aangelegd om de toegang naar het goed te verbeteren. Hiervoor werden 8500 kareelstenen aangekocht en daarenboven nog eens 3700 kaseistenen om die brug te plaveien ([39]). Dit gaat gepaard met een groots eet- en drinkgelag.

Op 9 juni 1550 werd door de voogden van het Wenemaershospitaal de laatste maal een contract afgesloten met Jan van de Kerchove en dit voor 24 £ gr. jaarlijks, ingaande kerstavond 1551 ([40]).

Op het einde van zijn leven raakt de pachter nog in diverse processen verwikkeld ([41]).

In 1558 overlijdt hij, want in datzelfde jaar neemt zijn weduwe de pacht over ([42]).

Besluit : Jan van de Kerchove heeft een bloeitijd op het goed gekend. De pachtprijzen gingen geleidelijk aan de hoogte in : de hoeve werd behoorlijk gerestaureerd en uitgebreid o.a. met een duifhuis en een ovenbuur. Een nieuwe stenen brug werd aangelegd en beplantingen werden systematisch uitgevoerd en uitgebreid.

GABRIEL DE ROO (1559-1614).

Gabriël de Roo voleindigt de pachttermijn aangegaan door Jan van de Kerchove ([43]).

Op kerstavond 1560 gaat hij in elk geval onder dezelfde voorwaarden een nieuw contract aan.

---

(36) SAG-W 286. Rek. 1542-54 : *"Item ghemeerct dat Jan vanden Keerchove pachtere van den goede te Waerscoet hem beclaecht hadde vander prisie van alle den huusinghen staende upt voorn. ghoedt, zo es hij den vooghden hem toe gheleit, ghemeerct de reparacien bij hem ghedaen ende niet gherekent xx s."*

(37) RAG-B 2741, 22r° - Ontvangboek renten en pachten 1542.
SAG-W 286 - Rek. 1543-44.

(38) *"Item ghegheven van zes serveeten ende twee hamelakens ende van tellooren omme te beseghene upt casteel te Waerscoet vi s.g."*.
SAG-W 286. Rek. 1544-45.

(39) SAG-W 286. Rek. 1547-48.

(40) SAG-301/104, 14v° - Pachtcontract 9 juni 1550.

(41) SAG-W 287. Rek. 1557-58.

(42) SAG-W 287. Rek. 1559-60.

(43) SAG-W 287. Rek. 1559-60.

Op 22 december 1567 wordt de huidige dreef aangelegd, die de hoevegebouwen met de straatweg verbindt en eeuwenlang het sieraad van de hoeve was.

Op deze datum staat de watergraaf van Vlaanderen een inslag van de straat af in eeuwige cijns aan het Wenemaerchospitaal van 90 roeden lang en 1 roede breed (1 r = 3,85 m) ([44]).

De dreef werd met olmen beplant. Hiervan werden drie eigendomstitels gemaakt : een voor de rekenkamer, een voor de watergraaf en een voor het hospitaal ([45]).

In 1570 weten wij dat het Grote Goed zelf 34 bunder oppervlakte heeft met 2 gemeten losse percelen en nog eens 800 r. meers ([46]).

Gabriël de Roo betaalt hiervoor 25 £ gr. Daarenboven in natura 4 steen vlas, waarde 8 sch., 12 steen boter, waarde 2 £, 1 vet varken, samen 1 £ 10 s. waard, 1 lam en 25 kleine kazen *"ghelick de pachtesse maect daer vooren gheeft de meestesse een hofcleet"* ([47]).

In die periode werd een nieuwe poort gemetseld met 3 nieuwe deuren ([48]).

Vanaf 1574 merken wij reeds sporen van de eerste troebelen. Er werden dan voor het hospitaal een hele reeks houten borden, stenen kannen en aarden potten gekocht en naar Waarschoot gebracht *"mids dat de saudaten alle dander ghebroken ende ontvremdt hadden"* ([49]).

Hoewel in 1579 het goed nog verpacht werd aan de normale pachtprijs van 27 £ gr. ([50]), raakt de pachter in zware moeilijkheden. Hij betaalt slechts 6 £ 10 s. voor 1583 *"ende dat door het overcommen van de soldaten als de Inghelschen ende Fransoysen laghen tEecloo, ende cort daernaer In het overcomen van mijn heere den Prins van Parma met zijn Armada, waerdore hij met andere ommeliggende prochiën teenemale moeste vluchten Inde stadt ende annopende den pacht lxxxiiii ende es ooc niet ontfaen als wezende beleghert"* ([51]).

Na de overgave van Gent op 17 september 1584 wordt op 7 december 1584 met Gabriël De Roo een overeenkomst gesloten.

---

(44) SAG-W 193, oorkonde.
SAG-W 287. Rek. 1567-68 ; 1568-69.
(45) SAG-W 287. Rek. 1567-68.
(46) SAG-W 287. Rek. 1569-70.
(47) SAG-Penningkohier 1571, 4r°.
(48) *"Item es ghemedst een nieuwe poorte ghefondeert uuten nieuwen gront te Warschoot up tgroot goet met iii nieuwe dueren ende heeft ghecost van hantghedaet ende materiale stoffe 25 £ 16 s."*
SAG-W 287. Rek. 1569-70.
(49) SAG-W 287. Rek. 1574-75.
(50) SAG-W 272, 27r°.
(51) SAG-W 272, 27r°. Cijns- en pachtboek 1583.

Voor 1585 wordt zijn pacht teruggebracht op 16 £ g. *"ende hem ooc quytghescholden uut Redenen dat de huzen afghebrant waeren ende door het ranson van zijn vanghen, tgroot verlies van zine beesten ende andere oncosten"* ([52]).

De resterende jaren worden door de pachter hernomen voor de fictieve pachtsom van 16 £ g., maar wegens veelvuldige reparatie van het afgebrande huis en andere hoevegebouwen, brengt hij een onkostennota binnen van 27 £ 12 s. 6 g. 6 d., zodat hij voor de 2 jaren slechts 3 £ 7 s. 5 g. 6 d. hoeft bij te passen bij zijn pacht. In ruil voor 2 zakken tarwe wordt hem zelfs dit bedrag kwijtgescholden ([53]).

De pachtprijs is in die jaren inderdaad meer fictie dan werkelijkheid. Ook in 1589 is geen ontvangst mogelijk, aangezien de pachter zijn koeien en paarden andermaal is kwijtgeraakt en *"ooc dat hij tzelve pachtgoet noch ter tijd niet ghebruckende en es, zonder perijcle van den vijant"* ([54]).

In 1591 wordt een pachtsom van 8 £ g. geïnd ([55]).

In 1594 gaat het opnieuw verkeerd ; de gedeeltelijke herstelde gebouwen worden opnieuw platgebrand door de vijand en van betaling is andermaal geen sprake ([56]).

Op 16 juni 1595 beschikken wij opnieuw over een uitgebreid pachtcontract ([57]). Gabriël de Roo en zijn echtgenote Tanneken van der Straten pachten dan opnieuw het goed met een oppervlakte van 37 bunder voor 6 jaar tegen 12 £ g. sjaars, ingaande kerstavond 1596.
De vroegere verplichtingen in natura blijven gehandhaafd.

Onder vrijwel identieke voorwaarden maar met een licht verhoogde jaarlijkse pachtsom wordt het goed opnieuw verhuurd aan dezelfde pachter in 1602. In 1608 bedraagt de pachtsom reeds 16 £ ([58]).

Er zijn opnieuw belangrijke herstellingswerken aan gang in 1610. Aan de pachter wordt hiervoor het aanzienlijk bedrag uitbetaald van 34 £ 15 s. 3 g. ([59]). Als gevolg daarvan wordt hem dan ook een pachtvermindering van 4 £ 1 s. 9 g. toegestaan ([06]).

Naast de pachten schiep ook het innen van de achterstallige renten, heel wat moeilijkheden voor het hospitaal. De meesten waren sinds 1577 niet

---

(52) SAG-W 272, 27r°, id.
(53) SAG-W 288, 23v°.
(54) SAG-W 288. Rekening 1589-90, 13r°.
(55) RAG-G 118. Rek. 1590-91, 13r°.
SAG-W 289. Rek. 1591-92.
(56) SAG-W 289. Rek. 1594-95.
(57) SAG-W 358. Pachtcontract 16 juni 1595.
(58) SAG-W 358 - Pachtcontract 1609.
(59) SAG-W 291. Rek. 1610-11.
RAG-G 119. Rek. 1612-13, 19v, 23r°.
(60) SAG-W 291. Rek. 1609-10.

meer betaald. Wegens het onvoldoende of helemaal niet houden van de vierschaar kon daar geen uitvoering aan gegeven worden ([61]).

In elk geval samen met de Amman van Waarschoot wordt Gabriël de Roo in 1602 uitgenodigd naar het hospitaal en getracteerd op een stoop wijn om deze zaak op te lossen ([62]).

Gabriël de Roo was in elk geval een man van betekenis binnen de Waarschootse gemeenschap. Voor zover we konden nagaan was hij van 1598 tot 1609, in zeer moeilijke tijdsomstandigheden schepen en tevens burgemeester van het Ambacht Waarschoot ([63]).

In de eerste en enig bewaarde ommestelling van 1599-1600 stellen we vast dat Gabriël de Roo met een belastbare oppervlakte van 25.099 roeden, belast aan 7 s. 6 g. het gemet, 31 £ 7 s. 6 g. betaalt en veruit de belangrijkste landbouwuitbating bezit van geheel Waarschoot ([64]). Er zijn nauwelijks 15 bedrijven die meer dan de helft van zijn bedrijfsgrootte uitbaten.

Besluit : De zeer lange pachttermijn (55 j.) doorheen de meest dramatische periode van onze geschiedenis, hebben van Gabriël de Roo een bijzonder interessante pachter gemaakt.

Door een hele reeks pachtbrieven krijgen we een preciesere kijk op de uitbatingswijze en kunnen we via de eerste schepen- en ommestellingslijsten de belangrijkheid van de pachter duiden binnen een bredere groep.

EEN TUSSENPERIODE (1614-1630).

Vanaf kerstavond 1614 wordt het goed verpacht aan Tanneken van der Straten, de weduwe van Gabriël de Roo, die het vermogen heeft het goed over te laten aan haar zoon uit een vorig huwelijk, Cornelis van Parys ([65]).

De huur wordt aangegaan voor een termijn van 6 j à 26 £ g. jaarlijks, boven 2 £ g. grafelijke rente.

De oude stipulaties waaronder de karweien en de leveringen in natura blijven steeds gehandhaafd. Ook op de houw en de aanplantingen wordt stipt toezicht gehouden. Diezelfde pacht wordt onder dezelfde voorwaarden in 1620 nog eens hernieuwd.

In 1626 wordt het goed verhuurd alleen aan Cornelis van Parys, die evenals zijn stiefvader, schepen was in 1618, 1619 en 1623 ([66]).

---

(61) SAG-W 289. Rek. 1595-96.

(62) SAG-W 290. Rek. 1602-03, 40v°.

(63) Hij was dat zeker in 1598, 1599, 1600, 1602, 1607, 1608, 1609. Voor de ertussenliggende jaren zijn de aantekeningen onvolledig, bij gebrek aan bronnen.

(64) RAG-O 1751. Rekeningsbewijzen 1599-1600.

(65) SAG-W 358 - Pachtcontract 1615.
SAG-W 292. Rek. 1614-15.
RAG-G 120. Rek. 1614-15, 19r° (RAG Rijksarchief Gent ; G = fonds Gent).
RAG-G 121. Rek. 1616-17.

(66) Wegens de onvolledigheid van onze gegevens is het mogelijk dat hij in de daartussenliggende jaren 1620, 1621 en 1622 ook schepen was van het Ambacht Waarschoot.

Ook dit contract lijkt sterk op het voorgaande. Alleen de pachtsom wordt verhoogd van 26 naar 32 £ ([67]), en aan de vergoedingen in natura wordt ook een stuk gesleuteld. Naast het vlas, de boter, het varken en het lam moet ook nog een zak van de beste boekweit geleverd worden, 100 kippe- of eende-eieren en 50 kleine kazen.

De pachter moet telkens zorgen voor het vervoer van alle materialen van en naar de Lieve te Beke. De houw is in vier kwartieren opgedeeld : bloot, 4 jaar, 6 jaar en 8 jaar oud ([68]).

In 1628 reeds overlijdt Cornelis van Parys. Zijn zoon Jan volgt hem op. Niet voor lang echter. Het volgend jaar overlijdt Jan eveneens ; zijn weduwe herneemt de pacht in 1629 en hertrouwt het jaar nadien met *Jan Dobbelaere.*

JAN DOBBELAERE fs JORIS (1631-1662).

Met Jan Dobbelaere begint een nieuw hoofdstuk in de geschiedenis van het goed. Na opeenvolgende mutaties van betrekkelijk korte duur, is er nu opnieuw een pachter, die zijn gehele gevulde leven op de hoeve zal verblijven.

Nadat hij het laatste jaar van zijn overleden voorganger overgenomen had, sluit hij in 1632 met de voogden van het Wenemaershospitaal een contract af voor 6 jaar. De pacht schiet pijlsnel de hoogte in : van 32 £ naar 75 £ ([69]). Dit was eensdeels het gevolg van een voorlopig gunstiger economische conjunctuur, anderszins van een volwaardige kandidaat op wie grote verwachtingen gesteld werden.

De beschrijving van het goed is nu veel gedetailleerder. Per perceel specifieert men nu de oppervlakte en de benaming. Ten titel van inlichting laten wij ze hier integraal volgen :

Hofstede met wallen, singels en dreven	5 g. 102 r.
de Seven ghemeten	7 g. 31 r.
het Lavoir stick	837 r.
Hooghe en Neerderen Spriet	5 g. 194 r.
Smalle bilcken	344 r.
Groote stick	888 r.
Stick naest Maeyken sGrooten	641 r.
Hospitael drefve	633 r.
het Vlaenderken	678 r.
den grooten Strinck	3 g. 217 r.
den derden Strinck	554 r.

---

(67) SAG-W 293. Rek. 1626-27.
RAG-G 122. Rek. 1627-28.
(68) SAG-W 358. Pachtcontract 1627.
(69) SAG-W 358. Pachtcontract 1632.

den tweeden Strinck		710 r.
den eersten Strinck		826 r.
het Curte bundere	3 g.	177 r.
het Casteelbilcxken		572 r.
het cleen casteelbilcxken		324 r.
den Eeckelootschen wech	4 g.	99 r.
het becxken		236 r.
tStick voor de poorte	3 g.	225 r.
het Teerlinckstick		730 r.
tStick naerst de kuecklaerstede	4 g.	16 r.
het Eerste veulestick	4 g.	139 r.
het tweede Veulestick	5 g.	75 r.
het Tarewe sticxken		687 r.
deerste Vier ghemeten	3 g.	194 r.
de tweede Vier ghemeten	3 g.	206 r.
de achterste Seven ghemeten	6 g.	206 r.
tHospitael straetken		196 r.
meersch bij Waerschoot keercke	2 g.	33 r.
meersch Somerghem den houckmeersch		793 r.

Samen 33 bunder 457 roeden.

De overige clausules werden allen reeds vroeger opgenomen.

In datzelfde jaar wordt aan Jan Dobbelaere een vergoeding uitbetaald voor het oprichten van nieuwe stallingen : timmerwerk 22 £ g., dakbedekking 21 £ 5 g., dekker 2 £ 3 s. 4 g., grondvesten 1 £ 10 s., ijzerwerk 1 £ 6 s. ([70]). Tevoren in 1629 werd de grote schuur gerecht ([17]).

Het nieuw pachtcontract, opgemaakt in 1638 ging daardoor begrijpelijkerwijze nog eens de hoogte in met 10 £ tot 85 £ g. ([72]).

In 1644 zal men, omdat er enige losse percelen in de omgeving, aan toegevoegd worden, de pacht theoretisch op 91 £ 10 s. g. brengen, maar in de praktijk zal men hem op 85 £ g. houden ([73]). Het een en het ander had wel iets te maken met de voortdurende troepenbewegingen in de streek.

In 1650 zal hij nog lichtjes verhoogd worden op 86 £ g. ([74]) tot aan het overlijden van de pachter in 1662.

Zoals hoger gezegd zal Jan Dobbelaere vanaf 1645 overlast krijgen van de heen- en weertrekkende legers, die het noorden van de kasselrij vrijwel volledig verwoesten en de inwoners op de vlucht drijven. In datzelfde jaar

(70) SAG-W 294. Rek. 1632-33.
(71) SAG-W 293. Rek. 1629-30.
(72) SAG-W 358. Pachtcontract 1638.
(73) SAG-W 358. Pachtcontract 1644.
RAG-G 123. Rek. 1644-45.
(74) SAG-W 358. Pachtcontract 1650.

bekomt Jan Dobbelaere dan ook 1/4 kwijtschelding op zijn pachtsom ten belope van 21 £ 5 s. ([75]).

De aanplantingen worden ondanks de troebele tijden, nauwkeurig bijgehouden en ook de verkoop van eiken, tronkeiken en tronkwilgen bezorgt aan het hospitaal een bijkomende ontvangst van 33 £ 6 s. 8 g. ([76]).

Dat ook Jan Dobbelaere, ondanks verschillende ongunstige pachtjaren, toch een aanzienlijk ingezetene was, moge blijken uit de ommestellingskohieren, waarin hij nog steeds, net als zijn voorgangers, de voornaamste belastingsbetaler van Waarschoot blijft ([77]).

Jan Dobbelaere was schepen, tegelijk burgemeester van het Ambacht van 1644 tot en met 1649 onafgebroken.

JACQUES DOBBELAERE fs JAN (1662-1686)

Jacques Dobbelaere zal het minder goed doen dan zijn vader. Hij komt trouwens opnieuw in een rampzalige periode terecht, waarvan hij de gevolgen nooit zal te boven komen.

De aanvankelijke pachtsom van 87 £ g. is nauwelijks haalbaar en in het nieuwe contract van 1668 werd ze dan ook gedrukt tot 70 £ g. ([78]).
En toch zal de pachter het niet kunnen bolwerken.

Tot 1672 is alles betaald, maar dan stapelen de moeilijkheden zich op. Wegens wanbetaling, maar aan de andere kant ook wegens oorlogsschade, ontstaat een ingewikkelde afrekening ([79]).

Op 8 januari 1681 wordt er met de pachter een onderrekening afgesloten.

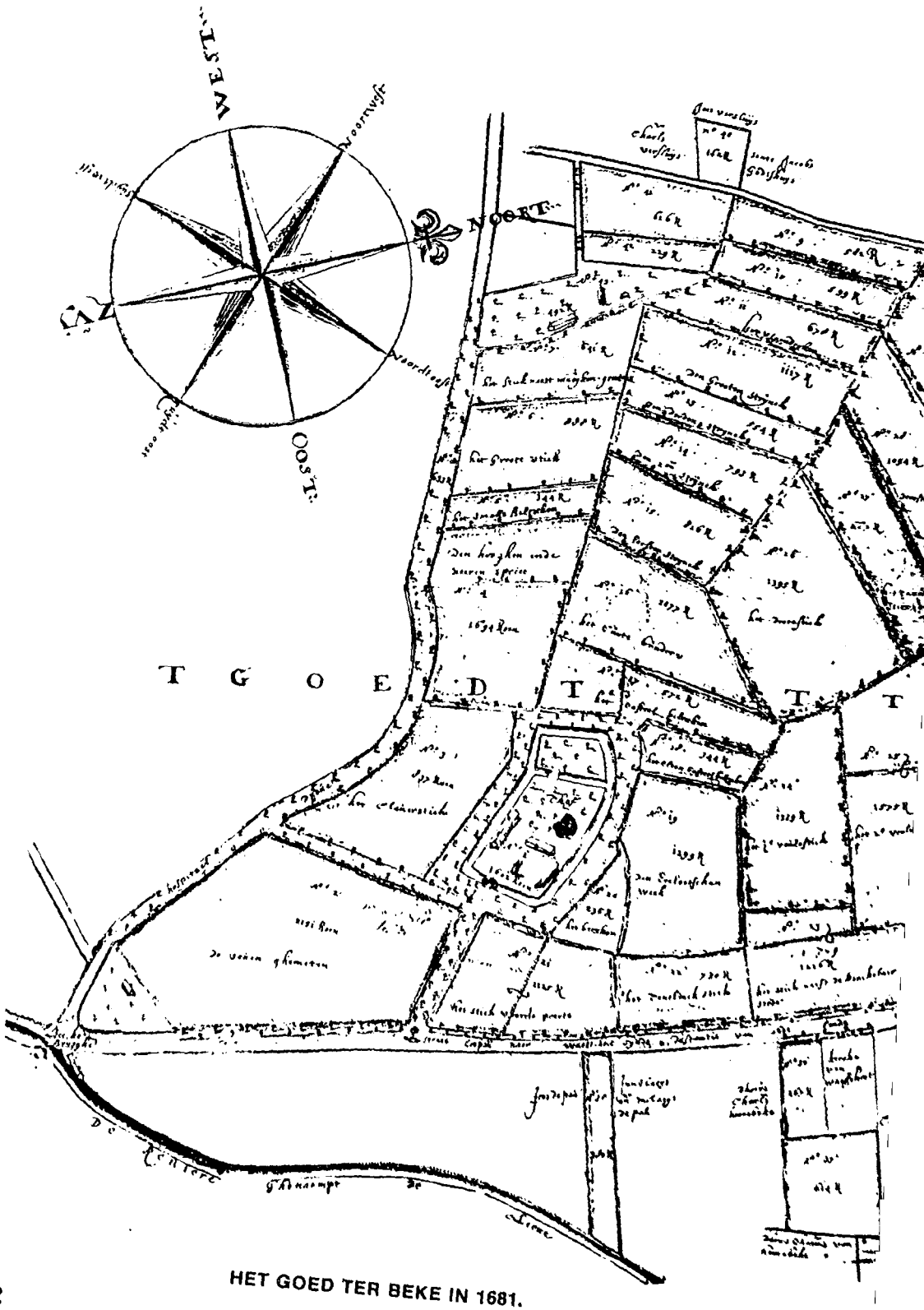
Tot en met 1679 is er nog een schuld van 200 £ g. In 1682 is nog niets afgelost, maar omwille van een uitneming van 19 gemeten bestemd voor het nieuwe Goed ten Bosse wordt de pachtsom met 10 £ g. verlaagd tot 60 £ g. ([80]).

Wanneer Jacques Dobbelaere in 1686 overlijdt, laat hij een weduwe achter met 7 kinderen, waarvan nog 4 minderjarig ([81]).

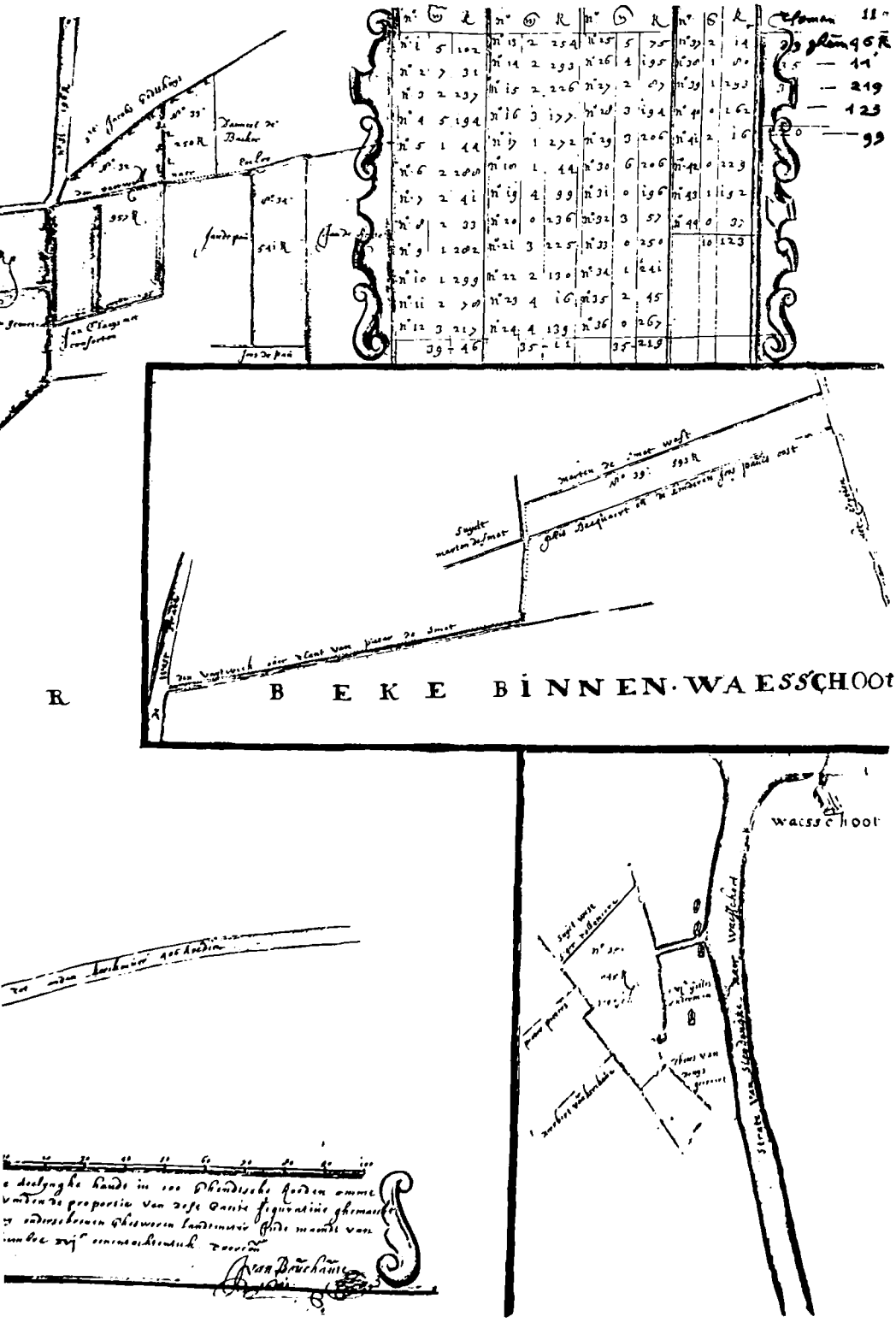
Het is de eerste maal dat wij hierdoor een intern beeld krijgen van de uitbating en haar bewoners.

---

(75) SAG-W 295. Rek. 1645-46, 21r°.
RAG-G 124. Rek. 1646-47.
Zie hierover : A. DE VOS. *Krijgsverrichtingen in en om Zuid-Meetjesland tijdens de laatste fase van de 80-jarige oorlog (1621-1648).* Appeltjes van het Meetjesland, nr. 8, p. 127-153. Maldegem, 1957.
(76) SAG-W 297. Rek. 1664-65, 29r°.
(77) RAG-W 22, 23, 24, 25, 26 (Reeksen ommestellingen).
(78) SAG-W 297. Rek. 1668-70 ; 1670-73.
(79) SAG-W 300. Rek. 1680-82, 29v°.
(80) SAG-W 300. Rek. 1682-84, 29v°.
(81) RAG-W 296, 163v° ; 324. Staat van Goed 9 december 1687.

HET GOED TER BEKE IN 1681.

Archief O.C.M.W. Gent. Atlas Wenemaershospitaal 1681.

Er is enig onroerend goed in eigen bezit, ongeveer 3 ha in Ronsele en Zomergem.

Het pachtershuis bestaat uit een keuken, een noord- en zuidkelder, een noord- en zuidkamer, een vout, een zolder en een weefkamer. In die weefkamer bevond er zich een weefgetouw en niet minder dan 6 spinnewielen.

Het is wel interessant de landbouwuitbating even te bekijken.

Er waren niet minder dan 3 landwagens, 3 ploegen, 2 eggen, 1 sleephurde, 2 kruiwagens.

In de stal staan er 9 koeien, 3 stieren, 4 kalveren, 3 vaarzen, 3 grote varkens, 4 biggen, 3 paarden en 1 veulen.

Op het neerhof liepen duiven, ganzen, kalkoenen en kippen.

Op het erf en in de stallen moet dit een kleurrijke en nijvere bedoening geweest zijn.

De akkerprijsij liep voor deze grote hoeve op tot 452 £ 15 s. 11 g. Samen met de tegoeden was er een roerende baat van 948 £ 7 s. 2 g.

Toch beliepen de totale schulden 376 £ 6 s. 6 g. 6 d., waarvan de voornaamste post ongetwijfeld was, een achterstallige pacht van 180 £ en daar stak op de schitterende hoeve, het addertje onder het gras. Toch was ook Jacques Dobbelaere, ondanks zijn tegenslagen, een grote figuur.

Ook hij was burgemeester geweest in 1674, 1678, 1679, 1680, 1682, 1683, 1684 ([82]) en zijn hoeve was ongetwijfeld de parel van Waarschoot.

DE PACHTERS LATEN HET AFWETEN (1686-1721).

Onmiddellijk na het overlijden van Jacques Dobbelaere werd de pacht overgenomen door zijn weduwe Lievijne West en haar oudste zoon *Jan Dobbelaere*. De pachtprijs is wegens de slechte tijdsomstandigheden opnieuw gezakt tot 55 £, maar hij blijft nog bezwaard met een schuld van 180 £ achterstallige pacht. Deze pacht wordt verlengd in 1693 en in 1696 op 45 £ g. gebracht ([83]).

Hoewel er in 1699 een pacht wordt gevorderd van 70 £ g. pleit dit niet voor de rentabiliteit van het goed ([84]) want het gaat Jan Dobbelaere helemaal niet voor de wind. In 1691 wordt genoteerd dat hij sinds 1686 niet meer betaald heeft ([85]).

In feite moet hij in 1692 nog 390 £ betalen ([86]).

Nadat hij verder nog 7 £ 3 s. 4 g. achterstal had over 1699 en over de jaren 1700, 1701, 1702, 1703 en 1704 op basis van 70 £ jaarlijks nog eens 350 £, besluit men er een punt achter te zetten.

---

(82) De schepenen en burgemeesters werden toen jaar per jaar voorgedragen.
(83) SAG-W 358. Pachtcontract 1688, 1693, 1696.
(84) SAG-W 359. Pachtcontract 1699.
(85) SAG-W 302. Rek. 1691-92, 32v°.
(86) SAG-W 303. Rek. 1692-96, 46r°.

Ter zijner verontschuldiging brengt de pachter in, dat hij enkele herstellingen aan de hoeve heeft gedaan en vraagt hij enige vermindering voor de vrij fors gestegen pachtsom.

In april 1703 kwam het zover dat al zijn inboedel verkocht werd om de achterstallige belastingen te betalen ([87]).

Het moet erg geweest zijn voor een man, die kort te voren in 1696 en 1697 nog burgemeester was geweest en in 1692, 1693 1694, 1695, 1698 en 1699 schepen.

De ontvanger van het hospitaal schrijft dat hij veel moeite gedaan heeft om de achterstallige pachtsommen te innen, maar dat hij daarin niet geslaagd is *"ende bevonden dat den debiteur in gheenen staedt en is van iet te connen betaelen ende dat hij daeghelijcks van soberder conditie wordt daer door hij gheraeckt tot meerder impossibiliteyt van iet te konnen betaelen boven dat desselfs sonen ende dochters hun hebben begheven in den dienst van vremde persoonen, de welcke weynigh in voldoenynghe van soo eene notable somme connen bijbringen"* ([88]).

Het verwaarloosde hof, waarvan de landerijen *"bij fauten van behoorelijck mest seer sijn gedeterioreert geworden"* stelde een probleem voor de voogden ([89]).

Met veel moeite vonden zij in de persoon van *Karel de Backer fs Jan* een nieuwe pachter, die bereid was op Kerstavond 1704 het goed in pacht te nemen voor een termijn van 6 jaar : de eerste twee jaar voor de onkosten en indien de oorlog blijft voortduren eveneens het derde jaar en de resterende drie jaar zal hij 40 £ g. betalen. Het hospitaal wil een bemiddelingsrol spelen door de Hollandse contributie van 1704-05 zelf te betalen ([90]).

Maar daarmee was de kous nog niet af. Omwille van de niet-betaalde plaatselijke ommestellingen moest het hospitaal daarenboven nog 143 £ 9 s. aan de schepenbank van het ambacht Waarschoot betalen ([91]).

In mei 1708 werd beslist wegens oorlog en de komst der legers een sauvegarde te nemen *"omme te bewaeren de huysinghen van desen hospitael"*, maar aangezien de pachter onvoorzien was van penningen, moest het hospitaal het eens te meer zelf betalen ([92]).

Het zou een hele misrekening worden voor de voogden. In plaats dat de pachter het geleend geld o.a. voor de lating, kon terugbetalen is de ontvanger *"ghenootsaect gheweest aenden voorn. de Backer eenighe pennynghen te advanceren ende voor hem oock eenighe betaelynghe te doen ten eynde hij op het voorn. ghoedt saude hebben connen subsisteren ende tot het betaelen*

---

(87) SAG-W 307. Rekening 1702-03, 35r°.
(88) SAG-W 314. Rekening 1716-18, 31v°.
(89) SAG-W 308. Rekening 1704-05, 32r°.
(90) SAG-W 308. Rekening 1704-05, 32r°.
(91) SAG-W 308. Rekening 1704-05, 82v°.
(92) SAG-W 310. Rek. 1708-09, 78v°.

van de werckl ieden, sauvegarden ende andere noodsaeckelijckheden om het voorseyde goedt te connen suyveren ende bringhen in sijnen voorighen staet" (93).

Het ging van kwaad naar erger. In mei 1709 verlaat Karel de Backer de uitbating en trekt naar een nabijgelegen pachtgoed. Zijn meubelen en andere huiskateilen worden in beslag genomen om zijn belastingsschulden te betalen. Ook het hospitaal wil beslag leggen op die goederen. Na heel wat palabers komt men tot volgend compromis : het hospitaal zal de meubelen en ander huisraad bekomen en daarenboven zal Karel de Backer tegen 1 mei 1711 nog eens 18 £ g. betalen, waardoor de pacht van 1708 beschouwd wordt, als zijnde voldaan (94). Ook de land- of akkerprijs komt tengoede aan het hospitaal.

Na mei werd het echter moeilijk om het pachtgoed te bewerken : Karel de Backer kon onmogelijk terugkomen en wegens de voortdurende processen en moeilijkheden was het niet mogelijk naar een andere pachter uit te zien. Vaag kon het ook niet blijven liggen.

Mede wegens de buitengewone duurte der granen, besloot het bestuur het goed in 1709 tot zich te trekken door het zelf uit te baten.

Naast vlas en boekweit, werd er vooral rogge geteeld, die vanaf oktober 1709 tot mei 1710 aan de gegadigden verkocht werd.

Dit was zeker niet de beste formule en iedereen spande zich dan ook terdege in om een bekwame en solvabele pachter te vinden.

Men dacht hem gevonden te hebben in de persoon van *Christoffel van der Eecken fs Joos.* Met kerstmis 1709 zal hij zin intrede doen op de hoeve. De eerste drie jaar zal hij 30 £ g. betalen en de volgende drie jaar 40 £ g. Daarenboven moet hij een prijsij van 166 £ 8 s. 2 g. aanvaarden en is hij nog eens 24 £ g. schuldig voor de aankoop van twee paarden (95).

Ook een nieuwe wagen wordt aangekocht, men plant 350 witte abelen aan, 360 eikeplantsoenen, 16 fruitbomen, 2 sparren en 1 moerbezieboom (96).

In de pachtbrief van 1709 zijn nog enkele nieuwe clausules opgenomen : levering van twee koppel kiekens en twee kannen melk te voldoen elke Pasen en Pinksteren (97).

In 1711 spant hij zich terdege in om de hoeve wat op te frissen, de nodige reparaties te verrichten en de daken te voorzien van de nodige strobedekking. Verder levert hij nog 8 zakken tarwe en 5 zakken gerst aan het hospitaal. Hiervoor krijgt hij een tegemoetkoming van 11 £ 10 s. 8 g. (98).

---

(93) SAG-W 309. Rek. 1706-07, 31v°.
(94) SAG-W 310. Rek. 1708-09, 34r°.
(95) SAG-W 311. Rek. 1710-11, 36r°.
(96) SAG-W 310. Rek. 1708-09, 75r°.
(97) SAG-W 358. Pachtcontract 1709.
(98) SAG-W 312. Rek. 1712-13, 67v°.

In 1714 heeft hij reeds veel last om de pacht van 1712 en een gedeelte van 1713 te betalen ([99])

En hij geraakt, net als zijn voorgangers, steeds maar dieper in de schulden. Na een enkele termijn van 6 jaar, zal hij op kerstavond 1715 berooid de hoeve verlaten ([100]).

Blijkbaar heeft men nu minder last om een opvolger te vinden, die men niet in Waarschoot maar wel in Oostwinkel gevonden heeft. *François Neyt fs Joris* tekent inderdaad reeds op 17 september 1715 een nieuw contract ([101]).

Maar ook hij, zal het wegens overlijden in juni 1720, voortijdig laten afweten ([102]).

Overigens schijnt hij weinig last gehad te hebben - althans volgens de rekeningen - om zijn jaarlijkse pachtsom van 54 £ g. te betalen ([103]). In elk geval had hij het voordeel dat het goed niet vaag lag of onvoldoende bewerkt, zoals bij zijn voorganger, 6 jaar terug.

Het contract handhaaft de vroegere voorwaarden, maar in natura zal er nu ook geleverd worden *"eene groote ende goede achtervercken-hespe met de pooten daeranne oock allessints jaerelijckx alst hemlieden believen sal"*.

Voor het jaarlijks kermisbezoek van de voogden zal *"naer staet ende conditie"* 20 stopen wijn voorzien worden.

Zoals hoger gezegd, ook François Neyt zou pech hebben. Nauwelijks kerkmeester en schepen geworden, overleed hij reeds in 1720.

Uit zijn Staat van Goed vernemen we dat het ook niet al koek en ei was met de uitbating. Hij heeft na aftrekking van alle reparaties verricht aan het pachtgoed, een schuld van niet minder dan 154 £ 8 s. 4 g. aan het hospitaal, een formidabel bedrag als we weten dat de jaarlijkse pachtsom toen 54 £ g. bedroeg.

Wanneer we de staat van 1687 vergelijken met die van 1721, stellen we vast dat de totale baat aanzienlijk teruggelopen is van 948 naar 594 £ g. dat de akkerprijs, die een waardemeter is van de beteelde oppervlakte, bijna op de helft teruggevallen is : van 452 naar 284 £.

Ook van deze pachter kunnen we dus van geen onverdeeld succes spreken. Het is de vierde naeenvolgende pachter, die met zware schulden, telkens na een korte pachttermijn, het goed definitief zal verlaten.

---

(99) SAG-W 313. Rek. 1714-15, 35v°.
(100) SAG-W 314. Rek. 1716-18, 34v°.
(101) SAG-W 359. Pachtcontract 1715.
(102) RAG-W 300, 185v° ; 333. Staat van Goed Frans Neyt, 16 september 1721.
(103) SAG-W 315. Rek. 1719-22.
SAG-W 278, 245r°. Handboek pachten.

JUDOCUS DE SUTTER fs JAN (1721-1763).

Het was een veel voorkomende gewoonte dat de weduwe van een betrekkelijk jong gestorven pachter, hertrouwde en de pacht verder zette met haar nieuwe echtgenoot. Dit was ook het geval met Judocus de Sutter, die huwde met Jacquemijntje Grijp, de weduwe van Frans Neyt.

Op kerstmis 1721 neemt hij voor 6 jaar het goed in pacht voor 50 £ g. Er was toen sprake van een behuisde hofstede, schuren, stallen en duivetoren ([104]).

Judocus heeft wel het geluk dat hij een relatief rustige periode tegemoet gaat. De pachtprijs gaat geleidelijk aan de hoogte in en stijgt tot 56 £ g. bij de laatste verpachting in 1757 ([105]).
Slechts éénmaal daalt de pachtprijs lichtjes in 1741 van 53 naar 50 £ ([106]).

De oude hoeve en haar bewoners winnen langzaamaan opnieuw aan aanzien : 40 jaar lang zal het imago stukje voor stukje opgebouwd worden. In 1733 en 1734 wordt hij net als zijn belangrijke voorgangers, burgemeester van het Ambacht Zijn pachtgoed blijft het grootste van Waarschoot. Wanneer zijn vrouw Jacquemijntje overlijdt op 16 december 1741, is Judocus een der gezetenste burgers van de parochie ([107]). Zijn huisgezin bestaat dan uit de twee kinderen uit het eerste huwelijk van zijn vrouw : Pieter-Joannes en Joanne-Marie Neyt, gehuwd met Pieter de Smet en uit zijn eigen kinderen : Jan-Baptiste, Marie-Anne, Guillielmus en Judocus de Sutter.

Jacquemijntje Grijp, die bij de dood van haar eerste man nog geen onroerend goed bezat, heeft 20 jaar later een hofstede met een 3-tal ha grond verworven.

In de keuken vertegenwoordigde de huisraad een waarde van 17 £ g. ; in de zuidkamer 6 £ 13 s. ; in de noordkamer 11 £ 2 s. 2 g. ; in de noordkelder 28 £ 14 s. ; in de zuidkelder, de zuivel met 8 £ 10 s. ; in de weefkamer 11 £ 3 s. 8 g. ; op het voutje 2 £ 2 s. 2 g. ; op de zolder 6 £ 2 s. met een graanvoorraad ten belope van 70 £ 8 s.
De grootste waarde lag verspreid op het hof : veestapel en landbouwalaam met o.a. 2 wagens, 6 koeien, 4 vaarzen, 2 stieren, 2 kalveren, 3 paarden, opgeslagen vlas en graan, 112 schapen. De akkerprijs bedroeg 186 £ 1 s. 4 g.
Er waren nog verschillende tegoeden.
De totale baat beliep 875 £ 6 s. 8 g. ; de kommer 194 £ 6 s. 3 d., wat een batig saldo vertegenwoordigde van 681 £ 8 g., wat bijna 10 maal zo hoog lag als de doorsnee staat van goed van een landbouwer.

---

(104) SAG-W 358. Pachtcontract 1721.
(105) SAG-W 333. Rek. 1757-58.
SAG-W 359. Pachtcontract 1757.
(106) SAG-W 326. Rek. 1742-44.
(107) RAG-W 303, 95r° ; 342. Staat van Goed 1 maart 1742.

Korte tijd nadien hertrouwde Judocus de Sutter met Judoca de Walsche, waarbij hij nog twee kinderen had : Maria Judoca en Theresia. Ook zijn tweede vrouw overleed kort nadien op 18 oktober 1747 en de Staat van Goed, opgemaakt op 9 maart 1748 ([108]) toont ons aan dat het roerend bezit nog hoger ligt, nl. 992 £ 15 s. 1 g., maar ook de schulden zijn gestegen, zodat het saldo ongeveer gelijk blijft.

Uit de staat opgemaakt op 21 januari 1764, bij het overlijden van een zoon met minderjarige kinderen ([109]) vinden we een bevestiging van zijn welstand en het moet ons dan ook niet verwonderen dat Judocus de Sutter de hoogste belastingbetaler van het dorp blijft.

Wij vernemen er tevens uit dat zijn zoon Guilielmus religieus geworden is bij de paters Predikheren te Brugge.

Judocus zelf overleed te Waarschoot op 4 januari 1770, maar had reeds enkele jaren tevoren de uitbating overgelaten aan zijn zoon.

JUDOCUS DE SUTTER fs JUDOCUS (1763-1801).

Reeds van in 1757 wordt het goed gezamenlijk verhuurd aan vader en zoon de Sutter ([110]) ; vanaf 1763 uitsluitend aan de jongste zoon eveneens Judocus genaamd ([111]).

Alles wordt nog eens netjes op een rijtje geplaatst. Perceel per perceel opgesomd komt men tot een oppervlakte van 30 bunder 317 roeden. De pachtprijs bedraagt 56 £.

Het goed is verder belast met een grafelijke rente van 2 £ 5 g. sjaars en voor de inslagen vroeger toegestaan door de watergraaf, moet nog eens 4 s. 2 g. betaald worden.

Alle strodaken moeten in behoorlijke staat gehouden worden. De meesteres van het goed moet hij voor de jaarlijkse kermis naar Gent gaan halen en terugbrengen.

Leveringen in natura komen voorlopig niet meer voor.

Van nu af zal de pachtsom trouwens pijlsnel de hoog'e ingaan : van 56 £ in 1763 over 72 £ in 1769 ([112]), 100 £ in 1775 ([113]), 118 £ in 1781, 125 £ in 1786 ([115]), naar 129 £ in 1801 ([116]).

---

(108) RAG-W 304, 100r°; 345. Staat van Goed 9 maart 1748.
(109) RAG-W 306, 83r°. Staat van Goed 21 januari 1764.
(110) SAG-W 359. Pachtcontract 1757.
(111) SAG-W 359. Pachtcontract 1763.
(112) SAG-W 359. Pachtcontract 1769.
(113) SAG-W 359. Pachtcontract 1775.
(114) SAG-W 359. Pachtcontract 1781.
(115) SAG-W 359. Pachtcontract 1787.
(116) Archief O.C.M.W. Gent, S 46, 22r°. Wij danken langs deze weg het beheer van het O.C.M.W. te Gent alsmede secretaris E. Wouters en de heer De Schryver, hoofd van de dienst Patrimonium omwille van de dienstvaardigheid en de vele faciliteiten, die zij mij verleend hebben bij mijn opzoekingen ter plaatse.

Na het overlijden van zijn eerste vrouw, werd op 26 maart 1776 een Staat van Goed opgemaakt ([117]). De twee minderjarige kinderen Joanne-Marie en Pieter-Antoon hadden toen een aandeel in matrimoniale goederen te Bassevelde en te Boekhoute.
Patrimoniale goederen waren er niet ver van het pachtgoed te Waarschoot.

Merkwaardig is de verwerving tijdens huwelijk van drie behuisde hofsteden, respectievelijk gelegen in de Lange Boeken te Zomergem, in het Arisdonkstraatje en op de Leest te Waarschoot.

Verder waren er nog een reeks bezette renten van 50 £, 75 £, 150 £, 23 £, 100 £, 250 £, 45 £, en 3 onbezette renten van 150 £, 75 £, en 80 £. Voorwaar een indrukwekkende reeks op nauwelijks 10 jaar tijd !

Zowel de roerende baat als de akkerprijsij waren t.o.v. de staat van 1742 voortdurend gestegen.
Op de zolder was er een graanvoorraad aanwezig ten belope van 2 zakken haver, 11 zakken rogge, 2 zakken tarwe en een niet nader gespecifieerd aantal zakken boekweit.
Dat de levensstandaard gestegen was moge ook blijken uit de aanwezigheid van 15 flessen wijn in de bierkelder van de boerderij.
Aldus bereikte de baat het aanzienlijk bedrag van 1428 £ 13 s. 8 g., de kommer 678 £ 2 s. 9. en er was een saldo van 750 £ 10 s. 11 g.

In deze periode van uitbreiding werden in 1784 nieuwe stallingen en een schuur gebouwd. Hiervoor werden aanzienlijke bedragen uitgetrokken o.a. voor scheepvracht, aankoop van 75.000 Armentières-stenen, timmerhout, loonkosten, samen voor ongeveer 300 £ ([118]).

Judocus de Sutter was daarenboven net als zijn vader burgemeester in 1777 en 1778 en als godvruchtig parochiaan was hij in 1771 guldemeester van de gulde van O.L.Vrouw en St-Ghislenus. Zijn broer Guillielmus en later zijn zoon Frans Joannes traden toe tot de priesterlijke staat, wat in de 18de eeuw niet alleen pleit voor de religieuse maar evenzeer voor de sociaal-economische aspiraties van de familie ([119]).

Hij zou eveneens de overgang meemaken van oud naar nieuw : van Wenemaershospitaal naar de Burgerlijke Godshuizen van Gent.

Judocus de Sutter overleed te Waarschoot op 7 germinal X (= 28 maart 1801).

PACHTERS IN DE 19DE EN 20STE EEUW.

De pacht werd in 1801 en opnieuw in 1805 overgenomen door Joanne Marie Waldack, We van Judocus de Sutter ([120]) voor 142 £ g. omgezet in Franse munt 1545,58 F en daarenboven nog 38 zakken aardappelen.

---

(117) RAG-W 309, 21r° ; 357. Staat van Goed 26 maart 1776.
(118) SAG-W 347. Rek. 1784-86.
(119) RAG-KW 48. Guldenekening 1770-71.
(120) Archief O.C M.W. Gent, S(ommier) 46, 22r°.

In 1811 huurde zij andermaal het Goed voor 146 £ hetzij 1589,11 F.

Augustin De Sutter zal als oudste zoon op 2 januari 1821 de pacht van zijn moeder overnemen voor 200 £ g. of 1028,57 gulden ([121]).

Maar ondertussen trouwt in 1822 de tweede zoon *Jan-Baptiste* met Marie-Thérèse Waldack en neemt de pacht over van zijn broer Augustin. Jammer genoeg voor hem overlijdt zijn vrouw reeds op 11 april 1826 met achterlating van 3 minderjarige kinderen.

Uit de successieaangifte van 5 oktober 1826 blijkt dat bij huwelijkscontract van 23 april 1822 aan de langstlevende echtgenoot alle klederen en lijnwaad toekomen, een som van 900 gulden en het vruchtgebruik van alle onroerende goederen. Door de overledene zelf werd geen onroerend goed achtergelaten ([122]).

De inventaris van 25 augustus 1827 geeft nog eens een duidelijk beeld van de toestand van een grote pachthoeve bij het begin van de 19de eeuw ([123]).

Op dit ogenblik zijn er niet minder dan drie knechten en drie meiden op de hoeve werkzaam ([124]).

De indeling van het huis is nog vrijwel ongewijzigd t.o.v. de 18de eeuw. Zij bestaat uit een keuken, een klein slaapkamertje, een grote kamer, een achterhuis, een melkkelder, waarin bij de inventarisatie ook 22 roggebroden bewaard worden, een bierkelder, het voutje voor de meiden, een vout ten oosten, de zolder, de graanvoorraad bevattende "100 mudden nederlandsche maete rogge, 18 mudden tarwe, 30 mudden boekweyt, 2 1/2 mudden lijnzaad" en ook nog 367 kg varkensvlees. Verder nog een weefkot met een weefgetouw en 3 spinnewielen.

In de stallen en de schuur bevinden zich naast 2 grote stieren, 8 melkkoeien, 2 runders, 5 kalveren, 4 werkpaarden, 2 varkens, 1 zeug, 2 beren, 80 geschoren schapen, 57 lammeren, 50 koppel duiven, 50 hennen en eenden.

Ook de houtvoorraad ligt bijzonder hoog : 12300 elzen fasseel, 400 eikenbossen, 900 elzenbossen, 1000 bossen ander zacht hout.

Er zijn 3 grote landwagens, 2 karren en 3 ploegen aanwezig. De land- en akkerprijs loopt op tot 3003,60 gulden en ligt hoger dan de gehele waarde van de veestapel.

Naast de gouden voorwerpen : een gouden ketting, een paar boloorringen, een paar ronde oorringen, een gouden ring, zijn er volgende meestal gouden muntstukken voorradig : 17 stukken van 10 gulden, 3 keizerlijke kronen,

---

(121) Archief O.C.M.W. Gent, S 46, 22r°.
(122) RABeveren, Registratiekant. Zomergem, Reeks 187, 5 okt. 1826.
(123) RAG-Depot De Raedt 22,29 augustus 1857.
(124) GAW-Bevolkingsregister 1829.
GAW - Gemeentelijk Archief Waarschoot.

een halve kroon, 45 Franse kronen, 28 3/4 franken, 13 Brabantse schellingen, 8 stukken van 25 cent, 5 plaketten, 2 pandoerkens, 94 1/2 cent, die samen een waarde vertegenwoordigen van 324,47 gulden.

Jan-Baptiste de Sutter hertrouwt kort daarop met Catharina van Vynckt. Wanneer hij enkele jaren later, op 24 november 1832 zelf overlijdt, heeft de hoeve nog aan belang gewonnen ([125]).

De keuken is heel wat gestoffeerder geworden. Vooral het aarde- en tinwerk is erg toegenomen. Er zijn in 1832 17 tinnen telen en 13 borden, 5 koperen emmers, koperen wijwatervat en melkpan, een staande klok.

Op het klein slaapkamertje zijn er in plaats van 3 nu 11 biezen stoelen. In de grote kamer staan er nu zelfs 24 stoelen met een commode en een nieuwe glazen kast.

In het achterhuis is de inboedel zelfs toegenomen van 19,28 gulden naar 112,10 F (1 gulden had toen een waarde van ongeveer 2,10 F).

Ook in de melkkelder is de voorraad binnen deze korte tijdspanne bijna verdubbeld.
Veestapel en akkerprijs blijven vrijwel ongewijzigd.

Vergelijking eindtotalen

	1827	1837
Inboedel	9781,33 gulden	26.345.07 F
Kommer	6327,83 gulden	14.129,61 F
	3453,50 gulden	12.215,46 F

Uit de aangifte der nalatenschap van Jan-Baptiste de Sutter op 18 juni 1833 ([126]) vernemen we dat hij zelf eigenaar is van ongeveer 3 ha landbouwgrond met hofstede te Arisdonk en dat hij via zijn vrouw 1/32 bezit in 19 percelen te Lovendegem.

Dit bezit gevoegd bij de staat van de roerende goederen, doet ons besluiten dat Jan-Baptiste de Sutter behoorde tot de meest gegoede landbouwersklasse van Waarschoot.

In diezelfde periode werd door de diensten van het kadaster, op basis van het contract van 20 september 1819 de oppervlakte van het goed vastgesteld op 39 ha 58 a 60 ca en de totale belasting op 1677,34 gulden ([127]).

Op 17 november 1828 werd de hofstede voor Notaris Lammens te Gent, herverpacht aan Jan-Baptiste met ingang van 2 januari 1830 voor 950 gulden ([128]).

(125) RAG-Not. Depot De Raedt, 32, 55. Inventaris 2 juni 1837.
(126) RABeveren, Registratiekant. Zomergem, Reeks 187 - Aangifte 18 juni 1833.
(127) RAG-KO 949.
(128) Archief O.C.M.W. Gent, S 46, 22r°.

Na het overlijden van Jan-Baptiste de Sutter op 24 november 1832 werd in zitting van 14 december 1832 besloten dat *Catharina van Vynckt,* de voorwaarde van haar man verder mocht zetten. Verminderd door afname van bos, blijft er nog 36 ha 60 a 20 ca over, dat in 1839 opnieuw verpacht werd tot 1 januari 1848 voor 2550 F en dan verder voor een nieuwe negenjaarlijkse termijn voor 2700 F.

Vanaf 2 januari 1857 wordt de pacht overgenomen door *Bernardus Standaert,* gehuwd met Pauline de Sutter ([129]) voor 3200 F jaarlijks. De waarde van de hoevegebouwen wordt dan voor de brandverzekering geschat op 10.350 F.

Bij het overlijden van moeder de Sutter op 24 september 1859, is er bij de aangifte onroerend goed te Waarschoot, Zomergem en Ursel ten belope van 18 ha 69 a 30 ca.

Het actief bedraagt 42.600,35 F, het passief 1523,80 F ; er blijft een nettobedrag over van 41.076,55 F ([130]), een aanzienlijke som voor die tijd.

Er gebeuren ondertussen belangrijke aanpassingen op het goed. Het nabijgelegen Goed ten Bosse in 1679 uit het Grote Goed gelicht en samengevoegd met nog enkele andere percelen, wordt opnieuw verbrokkeld na het overlijden van pachter Bernard Martens in 1865. Vijftien percelen werden toen opnieuw bij het goed gevoegd.

Ondertussen werden nieuwe varkensstallen gebouwd, een geneverstokerij en een overdekte mestvaalt.

In 1870 wordt een nieuw huis gebouwd voor de pachter. Tot 1891 blijft Bernard Standaert pachter van het Goed. De pachtprijzen blijven vrij stabiel.

In de herberg "De prins Karel" wordt te Waarschoot door het ambt van Notaris Penneman op last van de Burgerlijke Godshuizen van Gent, op 16 mei 1892 het goed openbaar verpacht ([131]).

August Gyssels en zijn zoon *Jules* worden er pachters vanaf 1893 tot en met 1933.

Vanaf 1934 tot 1974 aanvankelijk *Alfons* en later *Julien Verhelst.*

De huidige pachter is *Luc Boterdaele* die vanaf 1974 het bedrijf uitbaat.

Wat houdt de toekomst in petto ? Een machtig industrieel en commercieel complex heeft een gedeelte van de eerste gronden van deze eeuwenoude landbouwuitbating verworven.

Het is duidelijk dat de agrarische maatschappij in regressie is en dat eeuwenoude patronen zich zullen moeten aanpassen aan de eisen van de hui-

(129) Archief O.C.M W. Gent, S 46, 22r°.
(130) RABeveren, Registratiekantoor Zomergem, Reeks 187, 1860.
(131) "De Eeclonaar", 1 mei 1892.

dige post-industriële en de nakende informatieperiodes.
BESLUIT : Samen met Breebroek, Brakel, Rapenburg, Meriënpade en Belsebroek behoort het oude Goed ten Walle, nabij Beke tot de oudste landbouwuitbatingen op de grenzen van Ambacht en Keure.

Het Wenemaershospitaal verwierf in het begin van de 14de eeuw deze belangrijke uitbating. Zij was toen ongeveer 37 bunder, nagenoeg 50 ha groot.

Daarmede werd het Goed ter Beke de belangrijkste hoeve van Waarschoot. Haar pachters betaalden steeds de hoogste ommestelling en waren keer op keer burgemeester of schepen van het Ambacht Waarschoot.

Het was tevens de enige en belangrijkste schapenhoeve van het Ambacht. De wederwaardigheden van de pachters duiden de op- en neergang van het bedrijf aan door de eeuwen heen.

In de middeleeuwen was er eveneens een opperhof met kastelein. De hoeve, toen prachtig gelegen aan de oude verbindingsweg van Gent naar Brugge, diende dan eveneens als pleisterplaats voor pelgrims.

Door het teloorgaan van de Lieve als waterweg in de 19de eeuw en door de rechttrekking van de Rijksweg Brussel-Oostende in 1936 verloor de hoeve haar centrale ligging.

De opdringende industrie en de economische achteruitgang van de landbouw als dusdanig, vormen reële gevaren voor haar voortbestaan.

A. DE VOS.

BIJLAGEN

I.

1317, 18 april. - *Filips Utendale en zijn familie verkopen aan Willem Wenemaer al het goed, groot 27 bunder, dat zij bezitten in het ambacht Zomergem.*

Het sij cont ende kenlijc allen den ghenen die dese lettren sien zullen ende horen lesen Dat Phylips Utendale Phylips sone uten dale, die was wonende bij sgraven steene te Ghend, ghyselin ende Claeykijn sijn broeder, Joncfr. Kateline ende Joncfr. Alise sine zustre quamen vriendele voer ons Oliviere vander Most alse bailliu vander Houderborch Ende voer Segheren vander Mersch Janne fs Gheeraerds sone voer Janne Heecaerde voer Wouter Toytine voer Janne den Keyser voer Segheren Vromonde ende voer Boudine vanden Hende alse voer scepenen vanden Ambachte van Zomerghem ende kenden ende verliden met haerlieder voogden die hem wettelike ghegeven was in dien tiden. Dat sij wel ende wetteleke adden vercocht Willemme Wenemaer poor're in Ghend, al dat goed dat hemlieden verstaerf van Phylipse Uten dale haren vors. vader ligghende int ambacht van zomerghem tote XXVII buunren lands lettel min of meer met allen den eateylen diere toe

behoeren erst up een leen ofte up herve, Omme eene sekere somme van penninghen waer of de vors. kindre wel vergolden kenden bij voogde van Wilemme vors. Voert so wijsde de vors. wet dat de vors. onbeiaerde kindre moesten toghen hare noot waer omme dat mense ontherven soude waer bij dat de vors. ombeiaerde kindere toogden hare groote noot dat sij zwaerlike becommert waren ende ghelast alse van woukrenden ghelde ende dit daden sij bij vrienden ende bij maghen ende bij ghezwoernen rade voer den bailliu ende voer scepen vors. Voort so waren de vors. kindre onthervet wettelike bij voogden vander vors. hervachticheden, ende Willem vors. der In ghehervet wetteleke naer de costume ende usage vanden ambachte ende vander wet van Zomerghem. Ende alle dese vors. dinghen waren ghedaen wettelike bij voogde, bij maninghen van den vors. bailliu ende bij wijsdomme vanden vors. scepenen. Voort so heeft Phylips Uten dale vors. gheloeft up hem ende up al tsine so waer dat gheleghen es ofte datment vinden mach roerende ende niet roerende binnen vryhede ofte der buten, Willemme Wenemare alle dit vors. goet te warendeerne jeghen al andere persone sonder scamp ende malengien voerwaert meer naer costume ende usage vanden lande. Ende alle dese vors. dinghen sijn ghedaen wettelike bij voogde bij wette bij vonnesse vanden bailliu vors. ende vander vors. scepen. Ende omme dat wij Olivier vander Most alse bailliu vors. ende Seghere vander Mersch Jan Sergheeraerds sone, Jan Heeckaert, Wouter Toytin, Jan de Keysere, Seghere Vromond ende Boudin van den Hende alse scepenen vors. Willemme dat al dese vors. dinghen die wetelike ende volcommelike voere ons ghedaen sijn ende verclaert vast zullen bliven ghestade ende wel ghehouden, So hebben wij ghezeghelt met onsen zeghelen vuthanghende in orcontscepe ende kenlicheden der waerheit. Dit was ghedaen Int Jaer ons heeren alsmen screef M.CCC ende XVII. smaendaghes naer alf april In den casteel te Ghend.

S(tadsarchief) G(ent) - fonds Wenemaershospitaal, Cartularium 263, 19r°.

II.

1386, 30 april. - *Jan Lennoets en zijn echtgenote pachten van de voogden van het Wenemarshospitaal te Gent, het Goed ten Walle te Waarschoot, bestaande uit 33 bunder land, 10 bunder bos en 803 roeden meers tegen een jaarlijkse pachtsom van 10 £ torn.*

Wij Jan Lennoets ende Marie Jan Slabbaerts dochter mijn wetteleke wijf. Doen te wetene allen lieden dat wij hebben ghenomen in zekeren vorwaerden ende pachte jeeghen Lievin Wenemaer ende Arende den Brunen als voochde van den hospitale van Wenemaers in Ghend in desen tijt, bi Rade consente ende wille van den meester ganscer partijen van maghen ende vrienden vanden vors. hospitale ende omme tdmeeste profijt jonste, trouwe ende dueght die wij ten hospitale waert hebben, haerlieder goed te Beke dat men heet ten Walle jn de prochie van Waerscoet den vors. hospitale toebehorende groot sijnde XXIII buunre lands. Item .X. buunre boschs ende VIII^{c} roeden mersche ligghende in de prochie van Zomerghem Ende III ghemete mersche of VII^{c} Roeden ligghende te Waerscoet bij der kerken. Ende dit duerende te onser beede live. Ende die lancst leeft van ons beeden

dat hij tvors. goed gheel behouden zal te sinen live omme X lb torn. tsiaers, die wij den vors. hospitale jaerlijcs betalen zullen ten tween terminen. Dats te wetene deene heelft dat es vijf ponde gr. ende deerste payment te sente Jans messe mids zomers int jaer lxxxvii.. Ende dander vijf ponde gr. dander payment te kersavonde daernaest volghende in tselve jaer in alsulcken munten als de grave van Vlaenderen jaerlics zal doen ontfaen siere renten. Ende also voert van jare te jare ende van termine te termine duerende also langhe als wij beede leven sullen ofte deen van ons beeden leven. Ende waert datmen des goeds min vonde vte ghedaen der meersch vors. datmens min ghelden soude. Ende vondemens meer datmens meer ghelden soude jnt avenant van den vors. X lb gr. tsiaers. Behouden altoes Gillise ser Huughs zinen pacht ende sine vorwaerde die hij jeghen de vors. vooghde ghemaect heeft Ende dien selven pacht commende int profijt van ons Janne ende Joncfr. Marien vornoemt dies hebben wij gheloeft tvors. goed lovelijc te behusene met onsen coste. Dats te wetene Int deerste den pachtre een lovelijc woenhuus ende datte ghedaen zijnde ter goeder trouwen, so zal Gillis de pachtre vors. beneden up thof voren woenen ende wij zullen onse hande slaen an den wal ende an de Walgracht ende an al tghesate boven ende doenre mede onsen orbuere ende proffijt also ons lieden ghelieven sal emmer de husinghen ende de ghesaten boven ende beneden altoes beterende ende niet ergherende. Voort moghen wij houwen up tvors.. goed upgaende boome omme up tselve goed te vertemmerene ende el niewers. Ende waer wij eenen af doen houwen datmen in die stede sal setten een plantsoen van ghelijken. Item zullen wij onsen wech hebben duer de hoenvelt straete ende tsheeren de boeme an onse side daer wij ghegoet sijn metten vors. pachte. Voert bliven wij onghebonden van allen renten ende cheynsen jaerlics den vors. hospitale betalen zullen. Voort es te wetene al dat vp tvors. goed zijn sal eertvast ende naghelvast ter achtersten doot van ons beeden dat sal up tselve goed bliven onghemindert. Ende oec es vorwaerde dat thoyr van der achtersten doot van ons beeden van allen besaetheden ende vruchten staen zal ghelijc ende in alder manieren dat een noyael pachtre staen soude van ghelijken besaetheden. Voort waert dat up tvors. goed eenighe scade gheviele van brande int occoysoen van ons van onsen pachtre ofte van onsen messineden ofte van hiement van onsen weghen dat wij die scade den vors. hospitale up rech'en souden ende wederdoen refomeren ende maken altoes beterende ende niet ergherende. Ende het es te wetenen gheviele eenich ongheval van brande up tvors. goed binnen den termine die Gillis ser Huughs jeghen thospitael ghenomen ende ghemaect heeft, die scade zoude thospitael verhalen an Gillise. Ende daerof souden wij onghehouden ende ontsleghen zijn. Ende worde tgoed vors. ghedestrueert bij brande ofte anders bij orloghen van den ghemeenen lande, daer af souden wij onghehouden wesen te behusene het en ware ofte wijt bij gratien deden bij onsen goeden danke ende vrien wille. Ende also langhe als wij bijden ghemeenen orloghe gheene bate noch proffijt en adden van den vors. goede, dat wij onghehouden zouden wesen pacht te ghevene den vors. hospitale tote dat wij bate ende proffijt van den goede adden ofte hebben mochten. Emmer de vors. vorwaerde blivende tonser beeder live lanc duerende ende ten lancsten live gheel van ons beeden also vors.es. Ende alle dese vors. vorwaerden ende elc zonderlinghe hebben wij gheloeft ende gheloven den vors. hospitale wel te houdenen te vulcommene ende te vuldoene ghelijc dat boven ghescreven

staet. Ende hebben in kennessen van dien hier ane ghehanghen onse zeghele. Ende hebben in versekertheden van dien ghebeden Janne Lennoets, sone Jans vors. ende Segheren Goethalse dat sij ons hier af vervaen willen als borghen. Ende in kennessen van dien hier ane hanghen willen hare zeghele metgaders den onsen. Ende wij Jan Lennoets Jans sone vors. ende Segher Goethals ter neerenster beden van Janne Lennoets minen vader ende van Joncfr. Marien sinen Wive vornoemt, hebben wijse hier af vervaen als borghen up ons, ende up al donse. Ende hebben jn kennessen van dien hier ane ghehanghen onze zeghele met gaders den zeghelen Jans ende Joncfr. Marien boven ghenoumt. Dit was ghedaen jnt Jaer ons heeren als men screef M.C.C.C. ende LXXXVJ vp den achtersten dach van aprille.

Stadsarchief Gent, fonds Wenemaershospitaal, Cartularium 263, 21v°.

III.

1489, 7 augustus. - *Joos van de Kerchove fs Jan pacht het Goed ter Beke te Waarschoot voor een termijn van 9 jaar, ingaande mei 1488, de eerste drie jaar voor 10 £ g. en de overige 6 jaar voor 11 £ 10 s.g.*

Joos van de Kerchove fs Jans kende ende lijde dat hij ghenomen heeft in loyalen pachte jeghen Jan Uuter Ghaleyen ende Joos van den Haute als voochden ende Regierers van Wedemaers hospitael, datmen heet tParadis an Ste Verhilden plaetse bynnen Ghend, Een goed gheleghen ter Beken inde prochie van Waerschoot groot sinde Int gheele vijf ende dertich bundere luttel min oft meer waer af de voors. pachtre van der maten te vreden es, eene termin van IX Jaren lanc, gheduerende die beghonste ende in ghinc te meye acht en tachten'yck lestleden omme de somme Te wetene deerste drie Jaren van X £ gr. elcx Jaers ende dandere VI jaren van elf ponden tien s.g. siaers die de voors. pachtre ghehouden wordt ende belooft te betalene telcken kerssavonde ende sinte Jansmesse naer vrome deen heeltscheede vanden pachte inder manieren voorscreven daer af den eersten pacht ende Jaerschaere viel te kersavondt LXXXVIII ende st Jansmesse achtervolghende deen heeltsceede van den voors. pachte gheldende inder manieren voorscreven den voors. termin lanc gheduerende neghen vulle vromen heffende ende neghen pachte inder manieren voorscr. gheldende in zulcken ghelde als telcken daghe Item boven desen zo wert de pachtre ghehouden te betalene viere steen vlas ende 1 lam tsiaers. I'em voort zal de pachtre alle de huusen houden te ghereke van voorscr. horebome ende cleene weeghen, ende doen decken elcx Jaers up de voorn. huusen daers van node es met twee ondert stroes tzijnen cooste sonder eenich afslach van pachte. Item wordt de voors. pachtere ghehouden te halene ende voerene twee of drie waerven tsiaers buten ougste ende satijde de voors. meesterigghe ende voochden zonder afslach van pachte. Item sal de pachtre hebben deen heeltscheede van alle fruyte dat up den singhele groyen zal buten den hove ende binnen den hove behaut den pachtre tzijnen profijte uutghesteken van der brugghe up waert dat behauden de voors. voochden. Item en zal de pachtre jaerlicx betalen in mijns gheduchs heeren brieven 'elken bamesse xxiiii £ par. in minderinghen van sijnen pachte ende werdt de pachtre daer of in ghebreke dat ware te sijnen cooste. Ende de pachtre heeft in voormen van leeninghe

de somme van X £ Xs.g. dies wordt de voors. pachtre ten afscheedene van zijnen pachte ghehouden te Restituerene in zulkx ghelde als dan ghemeenlic es oft daervoor laten in besaetheden van coorne, evene ende messe tot vulcommende vanden voorn. somme versekert up hem ende up al tsijne present ende toecomende wel verstaende voorwaerde wesende indien et so ghebuerde dat de voors. pachter of sijn wijf overleden deser werelt al eer den voorn. termin gheexpireert ware, dat de lancx levende van hen beeden den voorn. pacht sal bliven houden zonder huerl. hoyrs eenich Recht daer an te hebbene in eenichgher manieren het en ware bij haerl. gheliefte ende indien het so ghebuerde, zo werd tvoorn. hoyr ghehouden den voorn. voochden of cause van heml. hebbende te doene sekere souffisant als sijs beghieren sullen. Actum viien in ougste lxxxix.

IV.

1627. - *Cornelis van Parys pacht het Goed ter Beke te Waarschoot voor een termijn van 6 jaar, ingaande kerstavond 1626, tegen een jaarlijkse pachtsom van 32 £ g.*

Wij Joncvra Adriaene sRudders, meesterigghe, dheeren Thomaes Heylinck, secretaris bij mijne Ed. Heeren Schepenen van Ghedeele ende Daneel van Trappen, voochden van Wenemaers hospitael binnen Ghendt, doen te wetene dat wij verhuert hebben ende verhueren mits desen aen Cornelis van Parys die oock kent ghebuert thebben alsulck een behuust pach goedt metten Lande ende mersch daermede ghaende als tvoorn. hospitael heeft ligghende binnen de Prochie van Waersschoot ghenaempt tgoedt ter Beken, groot onder winnende Landt ende mersch ontrent de zevenendertich bunderen ombegrepen der Juuste maete daermede den huerere hem te vreden haudt ditte eenen termijn van zes Jaeren wanoff teerste jaer vallen ende verschijnen sal te kerssavont xvj^{c} zevenentwintich ende van dan also voorts den voorn. termijn gheduerende omme ende voor de somme van tweendertich ponden grooten tsiaers boven de twee ponden grooten elf pennynghe par. tsiaers daeruut gaende in proffijte van den grave van Vlaenderen, gaende uut diversschen partijen van Lande onder tvoorn. goedt begrepen die hij huerere tsijnen laste neempt, mitsg. alle heerlicke kerckelicke ende dierghelicke renten Indien daer eenighen sijn vut ghaende, So hij huerere boven desen ghehouden wordt jaerlicx te leveren aende meesterigghe twee steenen vlas ofte thien schellijnghen gr. daervooren, eenen sack van den besten boecquewijt, een hondert hinnen ofte hinden heyers ende vijftich caesekens danoff deen helft sallen toecommen de voochden ende Ontfanghere ende twintich schell. gr. voor de redemptie van tveerken, Lam ende botere, voort werdt hij ghehouden de huusijnghen up tvoorn. goedt staende te onderhauden van noodtsaeckelicke reparatien emmers van watere ende windt te weerene. Item wordt hij huerere ooc ghehauden de meesterigghe voochden ende ontfanghere buuten Ougste ende zaytijde met waeghene ende peerden te dienen alst hemlieden beliefven sal twee so drimael tsiaers te haerl. cost, midtsgaders ooc te haelene ende voerene te Lieve, al tgone dat van den selven goede naer Ghendt ofte van Ghendt naer tgoet behoufven sal, tsij berynghe, materialen stoffe om metsen ende temmeren ofte anderssins. So de verhuerers sullen vermoghen te weeren de tronckheecken staende op

tvoorn. goedt omme voor de menaygie van den voorn. hospitale danoff blocken te doen maecken, voorts so wierdt hij pachtere ooc ghehauden, dhelft van den freyte so wel opde mote als opde cynghele staende, te doen lesene ende telcken elck sijn deel thuus te leveren te weten de meesterigghe deen helft ende beede de voochden metten Ontfanghere dander helft. Nopende den transporte, vutsendijnghen van buuten ofte binnen, straetberijt, balluecken ende andere servituten ende oncosten commende ten laste van den voorn. goede sal hij huerere ghehauden sijn te dooghene ende betaelene oncost den voorn. hospitaele. Item sal den huerere gheen recht hebben aen eenighen upghaende boomen waer die ghestaen sijn, niet meer om snoyen als anderssins. So hij oock boven desen ghehauden sal sijn te plantene ofte doen plantene sulcdaenich plantsoen als de voochden goedt ende oorboirlick dincken sal ende dit al tsijnen coste, behoudens dat men hem sal leveren tplansoen. Item en sal den selven pachtere tvoors. goet niet laeten verbosschen ofte verheyden nemaer lovelick labeuren ende cyeren als andere loyale pachters ende ghebueren userende sijn soot behoort. Item heeft den pachtere jn laetijnghe ende vervoethede aenvaerdt van auden tijden duere de successie in tgoet van sijne moedere Janeken van der Straten Wed. van Gabriel de Roo de somme van thien ponden gr. die hij ten afscheedene van sijnen pacht up ende In tvoors. goet moet laeten. Voorts es hij ooc ghehauden de voorn. meesterigghe religieusen voochden ende Ontfanghere eens tsiaers met waeghene ende peerde te haelene te kermisse ende heml. festieren so hij daer eere af begheert thebbene, Ende voordt ter dier causen ghehouden jnne te legghen oncost de verhuerers tot twintich stoopen wijns. Item is gheconditioneert dat hi huerere tvoors. goet binnen de drij leste jaeren niet en sal vermoghen te verhandtsaedene nemaer wel ende loyalick ghemainptineerdt te laetene alsoot behoort. Wesende oock besproken jn ghevalle den voors. Cornelis van Parys huerere gheduerende desen termijn quaeme tOverlijdene dat Jan van Parys, sijnen sone tselve goedt sal vermoghen tAenveerden ende commen jn trecht ende actie van den voorn. Cornelis van Parys. De betaelijnghe van sijnen pacht werdt hij huerere ghehauden te doene deen helft thalf vastene naer vrome ende dander heelft ste Jansmesse daernaer up verbeurte van den pacht Indient de verhuerers belieft, jn sulcken ghelde als ten dien daeghe cours ende ganck hebben sal binnen Ghendt volghende de permissie van de Co. Majesteyt, voorts es bespreck dat hij huerere wordt ghehouden te ruymene ende heffenen de drefve ende Inghanck van den voorn. ghoede tsijnen coste, hebbende wij verhuerers voorts toeghelaeten ende gheconsenteert aen den huerere dat hij sal vermoghen over te laeten ende voorts verhueren alsulcke partijen hem onghereedt ligghende. Nopende de hauwen van den haute van de canten up tselve goedt staende moet hij huerere laete tsijnen afscheedene so hiernaer volcht, te Weten de Wulghen, popelieren ende tronckheecken slachhaudt ende canten den hau een quartier bloot, het tweeste van vier Jaeren, tderde van zes Jaeren, tvierde van acht Jaeren, sonder den selven pachtere eenighe recompense te moeten doene. Toorconden sijn hier af ghemaeckt twee ghelijcke voorwaerden gheIyck luydende, dEene onderteckendt bijde voorn. meesterigghe ende voochden, Ende dandere bijden voorn. Cornelis van Parys.

Cornelis van Parys.

Stadsarchief Gent, fonds Wenemaershospitaal, nr. 358. Pachtcontract 1626.

V.

Harde granen en erwten verkocht tijdens de winter 1709-10, wanneer het Goed ter Beke in eigen uitbating genomen werd.

Datum	Aard en hoeveelheid	Eenheidsprijs (per zak)	Totale prijs
12.10.1709	19 zakken + 1 maat boekweit	1£ 4s.	23£ 2s.
18.10.1709	5 zakken boekweit	1£ 2s. 8g.	5£ 13s. 4g.
08.01.1710	12 zakken boekweit	1£ 7s.	16£ 4s.
	2 zakken boekweit	1£ 3s.	2£ 6s.
16.05.1710	30 1/2 zakken boekweit	1£ 4s. 4g.	37£ 2s. 2g.
11.10.1709	3 zakken rogge	15 gulden	7£ 10s.
	2 zakken rogge	14 1/2 gld.	4£ 16s. 8g.
	1 zak + 1 meuken rogge	15 gld.	2£ 16s. 3g.
	3 zakken rogge	15 gld.	7£ 10s.
12.10.1709	1 zak rogge	2£ 9s.	2£ 9s.
	1 zak erwten	10 gld.	1£ 13s. 4g.
18.10.1709	1 zak 6 meuken rogge	14 1/2 gld.	4£ 4s. 7g.
	4 zakken 1 maat rogge	14 gld.	10£ 5s. 5g.
12 en 15.10.1709	1 zak rogge	15 gld.	2£ 10s.
	2 zakken rogge	15 gld. 10 g.	5£ 1s. 8g.
	1 viertal rogge		12s. 8g. 6d.
	3 zakken rogge	14 1/2 gld.	7£ 5s.
	1 zak rogge	15 gld.	2£ 10s.
	2 zakken rogge	15 gld.	5£
	1 1/2 zak rogge	15 gld. 10 g.	3£ 16s. 4g
	1/2 zak	15 gld.	1£ 5s.
	1 maat tarwe	3£ 11s. 8g.	17s. 11g.
	6 meuken rogge	15 gld.	1£ 17s. 6g.
08.11.1709	3 zakken erwten	15 gld.	
	1 maat erwten	11 gld.	5£ 9s. 2g.
	2 halve zakken rogge	15 gld.	2£ 10s.
10.12.1709	1 halve zak rogge	15 gld.	1£ 4s. 2g.
	1 halve zak erwten		17s. 1g.
13.12.1709	6 zakken rogge	14 gld 8 st.	14£ 8s.
	1 zak rogge	2£ 8s.	
	1 meuken erwten	4s. 7g.	2£ 12s. 7g.
20.12.1709	3 zakken rogge	2£ 9s. 8g.	7£ 9s.
	1 1/2 meuken rogge		9s. 0g. 6d.
22.12.1709	1 zak rogge	2£ 9s. 8g.	2£ 9s. 8g.
	2 zakken rogge		4£ 13s. 4g.
28.01.1710	1 meuken erwten		4s. 2g.
07.02.1710	1 zak rogge	2£ 6s. 8g.	2£ 6s. 8g.
11.03.1710	1 meuken erwten	4g. 2g.	4s. 2g.

VI.

VEESTAPEL, AKKERPRIJSIJ EN UITRUSTING OPGEMAAKT AAN DE HAND VAN DE STATEN VAN GOED.

JAAR	Paard	Veulen	Stier	Koe	Vaars	Kalf	Rund	Varken	Schaap	Akkerpr.	Wagen	Ploeg	Weefget.	Spinnewiel
1687	3	1	3	9	3	4	—	3 + 4 big	170	452.15.11	3	3	1	6
1721	3	2	2	8	—	2	2	3 + 5 big	164	284.15.03	2	2	1	2
1742	3	—	2	6	4	2	—	3	112	186.01.03	2	2	1	3
1748	2	—	1	8	2	2	—	5	108	208.10.01	2	2	1	3
1764	3	—	1	8	1	2	5	3 big	97	320.07.06	2	2	1	2
1776	4	—	2	8	—	3	3	6	138	318.06.11	2	3	1	4
1827	4	—	2	8	—	5	2	5	137	3003,6 gld	2	3	1	3
1837	4	—	4	8	4	6	—	9	123	6305,55 F	3	2	1	3

VII.

JAAR, PACHTERS, PACHTPRIJS, PACHTTERMIJN EN OPPERVLAKTE VAN HET GOED TER BEKE

1339-	Wouter fs Jan, 10 £ tourn.
1386-	Jan Lennoets, 10 £ t., levenslang, 33b + 10b + 800r + 700r. Gillis ser Huughe
1416-	Willem van den Lare, 84 £ par. = 7 £ g.
1453-	Heinric van den Velde, 8 £ gr.
1488-1497	Joos van de Kerchove, 3 eerste jaren 10 £ g 9 j, 35 bunder. 6 volgende jaren 11 £ 10 s.
1497-1506	Joos van de Kerchove eerste 4 j : 9 £ g. volgende 4 j : 10 £ laatste j. : 10 £ 10 s. 9 j. 35 bunder.
1506-1515	Joos van de Kerchove, 11 £ g. 9 j., 35 bunder.
1515-1524	Joos van de Kerchove, 13 £ g. 9 j.
1524-1533	Joos van de Kerchove, 13 £ g. 9 j.
1533-1542	Jan van de Kerchove fs Joos, 20 £ g., 9 j.
1542-1551	Jan van de Kerchove fs Joos, 22 £ g., 9 j., 37 bunder.
1551-1558	Jan van de Kerchove fs Joos, 24 £, 9 j., 37 bunder.
1558-1560	We Jan van de Kerchove fs Joos zet de pacht verder.
1560-1569	Gabriël de Roo, 24 £ g., 9 j., 34b + 2 gem. + 800r.
1569-1578	Gabriël de Roo, 25 £ g. 9 j.
1578-1587	Gabriël de Roo, 27 £ g., 2 j., (met remises).
1587-1596	Gabriël de Roo, 8 £ g., 9 j.
1596-1602	Gabriël de Roo, 12 £ g., 6 j., 37 bunder.
1602-1608	Gabriël de Roo, 13 £ g., 6 j., 37 bunder.
1608-1614	Gabriël de Roo, 16 £ g., 6 j., 37 bunder.
1614-1620	We Gabriël de Roo, 16 £ g., 6 j., 37 bunder.
1620-1626	We Gabriël de Roo + Cornelis van Parys, 26 £, 6 j.
1626-1632	Cornelis en Jan van Parys, 32 £ g., 6 j., 37 bunder.
1632-1638	Jan Dobbelaere fs Joris, 75 £ g., 6 j., 33b. 450r.
1638-1644	Jan Dobbelaere fs Joris, 85 £ g., 6 j., 37 bunder.
1644-1650	Jan Dobbelaere fs Joris, 91 £ g. 6 j., 91 £ g.
1650-1656	Jan Dobbelaere fs Joris, 86 £ g., 6 j., 33 bunder.
1656-1662	Jan Dobbelaere fs Joris, 86 £ g., 6 j.
1662-1668	Jacques Dobbelaere fs Jan, 87 £ g., 6 j., 33 bunder.
1668-1674	Jacques Dobbelaere fs Jan, 70 £ g. 6 j., 33 bunder.
1674-1680	Jacques Dobbelaere fs Jan, 70 £ g., 6 j.
1680-1686	Jacques Dobbelaere fs Jan, 60 £ g., 6 j.
1687-1693	Livijne West, We Jacques Dobbelaere + Jan Dobbelaere, 55 £ g. 6 j.
1693-1699	Jan Dobbelaere fs Jacques, 45 £ g., 6 j.
1699-1704	Jan Dobbelaere fs Jacques, 70 £ g.
1704-1709	Karel de Backer, eerste 3 jaar : gratis. laatste 3 jaar : 40 £ g.

1709-1715 Christoffel van der Eecken fs Joos, eerste 3 p. : 31 £ g., 6 j.
laatste 3 j. : 40 £ g.
1715-1721 Frans Neyt fs Joris, 54 £ g., 6 j.
1721-1727 Judocus de Sutter fs Jan, 50 £ g., 6 j.
1727-1733 Judocus de Sutter fs Jan, 50 £, 6 j., 37 bunder.
1733-1739 Judocus de Sutter fs Jan, 53 £ g., 6 j., 29 bunder 86r.
1739-1745 Judocus de Sutter fs Jan, 50 £ g. 6 j.
1745-1751 Judocus de Sutter fs Jan, 53 £ g., 6 j., 31 bunder 210r.
1751-1756 Judocus de Sutter fs Jan, 53 £ g., 6 j.
1757-1763 Judocus de Sutter fs Jan + Jud. de Sutter fs Jud., 56 £ g., 6 j.
1763-1769 Judocus de Sutter fs Judocus, 56 £ g., 6 j., 30 bunder 317r.
1769-1775 Judocus de Sutter fs Judocus, 70 £ g. 6 j.
1775-1781 Judocus de Sutter fs Judocus, 100 £ g. 6 j.
1781-1787 Judocus de Sutter fs Judocus, 118 £ g., 6 j.
1787-1793 Judocus de Sutter fs Judocus, 125 £ g., 6 j.
1793-1799 Judocus de Sutter fs Judocus, 125 £ g., 6 j.
1799-1801 Judocus de Sutter fs Judocus, 129 £ g.
1801-1805 We Judocus de Sutter fs Judocus, 129 £ g.
1805-1811 We Judocus de Sutter fs Judocus, 142 £ g., 6 j.
1812-1820 We Judocus de Sutter fs Judocus, 146 £, 9 j.
1821-1829 Augustin de Sutter
Jan-Baptiste de Sutter, 200 £, 9 j.
1830-1832 Jan-Baptiste de Sutter, 950 gulden, 9 j., 36ha 60a 20ca.
1832-1838 We Jan-Baptiste de Sutter,
1839-1847 We Jan-Baptiste de Sutter, 2550 F, 9 j.
1848-1856 We Jan-Baptiste de Sutter, 2700 F, 9 j.
1857-1865 Bernardus Standaert, 3200 F, 9 j.
1866-1874 Bernardus Standaert, 4980 F, 9 j.
1875-1884 Bernardus Standaert, 5630 F, 9 j.
1885-1892 Bernardus Standaert, 5500 F, 9 j.
1893-1902 August Gyssels, 2600 F, 9 j., 33ha 39a 60ca.
1902-1911z August Gyssels, 3250 F, 9 j.
19--1915 August Gyssels,
1915-1929 Jules Gyssels, 4500 F.
1929-1934 Jules Gyssels, 29.000 F, 9 j.
1934-1938 Alfons Verhelst, 30.432 F.
1938-1946 Alfons Verhelst, 21.000 F.
1946-1955 Alfons Verhelst.
1956-1964 Julien Verhelst.
1964-1973 Julien Verhelst.
1974- Luc Boterdaele.

PROCESSEN TUSSEN WERELDLIJKE EN GEESTELIJKE GEZAGSDRAGERS IN HET MEETJESLAND 1431-1519

Tijdens het Ancien Regime was het niet altijd koek en ei tussen de kerkelijke en wereldlijke overheden, want het gebeurde soms wel dat er een haar in de boter zat als het over hun voorrechten en hun invloedssfeer ging. Die grenzen werden af en toe verlegd zodat er spanningen en processen ontstonden tussen beide gezagsdragers. Ook de bevoegdheden van het geestelijk hof te Doornik en haar filiaal te Brugge waren niet heel duidelijk afgebakend. Dit hof moeide zich niet alleen met kerkelijke zaken zoals rechtgelovigheid en moraliteit, maar ook met wereldlijke aangelegenheden en dit gaf aanleiding tot betwistingen tussen de schepenbanken of kasselrijbesturen en het geestelijk hof.

Ook kon het gebeuren dat de wereldlijke overheid in het gareel sprong om de materiële belangen van haar onderhorigen te verdedigen tegenover de clerus. We zullen in deze korte bijdrage enkele van die betwistingen, die meestal in een proces uitmondden, wat nader belichten.

1. Het geestelijk hof contra de schepenbanken van Eeklo en Kaprijke

In 1431 kwamen de pastoors van Lembeke en Sleidinge met nog enkele andere priesters met een dagvaardiging van het Hof van Doornik voor de baljuw, burgemeester en schepenen van Eeklo omdat zij *ordenantie ende statuten ghemaect hadden up clerken in contrarie vander jurisdixie vanden clergie* ([1]). Zij hadden bij het geestelijk hof een eis ingediend om de baljuw, burgemeester en schepenen *te ziene wisene verwaten ende tzes* ([2]). Deze geestelijken wilden dus de wethouders van Eeklo in de kerkelijke ban doen en de schorsing van de eredienst te Eeklo bekomen (= leggen van ces).

Daarom trokken op 10 februari 1431 burgemeester Jan De Vuldere en schepenen Jan Van Zegbrouc en Jan De Wulf naar de Raad van Vlaanderen te Gent om hun probleem voor te leggen. Die raadsheren bezorgden hun dan een brief voor de officiaal (= voorzitter) van het geestelijk hof van Doornik ([3]). Gewapend met deze brief reisden schepenen Jacob De Smet en Pieter Van Westvoorde op 15 februari 1431 naar Doornik om hun zaak

(1) Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer, nr. 34.375, stadsrek. Eeklo 1431, f° 7 r° en f° 15 r°.

(2) ARA, RK, nr. 34.375, stadsrek. Eeklo 1431, f° 7 r°.

(3) ARA, RK, nr. 34.375, stadsrek. Eeklo 1431, f° 15 r°.

te gaan bepleiten bij de officiaal, die repliceerde met een brief aan de raadsheren (4).

De Wet van Eeklo stuurde die beide schepenen dan met die brief van de officiaal naar Gent, waar de raadsheren hen meedeelden dat de bisschop van Doornik naar Gent zou komen (5). Bovendien stelden zij voor dat de schepenen aan meester Gillis Van Lennoot zouden vragen om heel de zaak op papier te zetten om daarmee een uitstel van beslissing van de officiaal te bekomen tot Quasi Modo (6). Pieter Van Westvoorde trok op 26 februari 1431 nogmaals naar Doornik, waar hij van de officiaal een brief wist te bekomen voor de promoteur (= aanklager) om de zaak nog veertien dagen uit te stellen (7).

Op 6 maart 1431 overhandigden schepenen Jacob De Smet, Jan Zoetaerd en Jan Van Zegbrouc te Gent een verzoekschrift aan de bisschop van Doornik om een nieuw uitstel te verkrijgen tot *Sente Jansmesse midssomers* (= 29 oogst) (8). Op 4 mei 1431 werden burgemeester Jan De Vuldere, schepenen Jacob De Smet en Jan Van Zegbrouc naar Brugge gezonden, waar de bisschop de h. Bloedprocessie bijwoonde. De bisschop beloofde hen dat hij deze zaak aan het oordeel van de landsheer, hertog Filips de Goede, zou voorleggen (9). Op 26 mei 1431 gingen baljuw Simon Utenhove en schepen Pieter Munster opnieuw naar Brugge om bij bisschop Jean de Thoisy om uitstel van de behandeling van de zaak te vragen omdat *negheen ces gheworpen* zou worden op de stad. Opnieuw beloofde hij de zaak met de hertog te bespreken (10). Omdat de bisschop niet *aflaten en wilde vanden cesse,* schreef de Eeklose Wet nu een brief naar de hertog, die daarop antwoordde dat hij de bisschop te Gent zou ontmoeten (11).

Uiteindelijk blijkt alle moeite tevergeefs te zijn want op 10 november 1431 werden Victor Blomme, Pieter Munster en Loy De Croock naar Gent gezonden bij de hertog en bij de bisschop in verband met *den ces ende ballinghe ligghende up de kerke* (12) ! Het bovenstaande is een goed voorbeeld van de moeilijkheden en het achternageloop dat een konflikt met de kerkelijke overheid meebracht !

Op 18 juni 1432 kwamen de deken van Aardenburg samen met een notaris van Doornik en andere priesters naar Eeklo om de burgemeester en schepenen te dagvaarden om op donderdag na Sakramentsdag voor de officiaal van het geestelijk hof te verschijnen omme dat *zijlieden zouden hebben ghemaect statuten van vorgheboden contrarie den hove van Doornicke* (13).

---

(4) ARA, RK, nr. 34.375, stadsrek. Eeklo 1431, f° 15 r°.
(5) ARA, RK, nr. 34.375, stadsrek. Eeklo 1431, f° 15 v°.
(6) ARA, RK, nr. 34.375, stadsrek. Eeklo 1431, f° 15 v°.
(7) ARA, RK, nr. 34.375, stadsrek. Eeklo 1431, f° 16 r°.
(8) ARA, RK, nr. 34.375, stadsrek. Eeklo 1431, f° 16 v°.
(9) ARA, RK, nr. 34.375, stadsrek. Eeklo 1431, f° 17 r°.
(10) ARA, RK, nr. 34.375, stadsrek. Eeklo 1431, f° 17 v°.
(11) ARA RK, nr. 34.375, stadsrek. Eeklo 1431, f° 19 r°.
(12) ARA, RK, nr. 34.375, stadsrek. Eeklo 1431, f° 22 r°.
(13) ARA, RK, nr. 34.376, stadsrek. Eeklo 1432, f° 8 r°.

De wethouders van Eeklo die zich opnieuw in nauwe schoentjes bevonden, vroegen uitstel te Doornik ([14]) en trachtten hun zaak, ondanks de slechte ervaring van het vorig jaar, rechtstreeks met bisschop Jacques de Thoisy, die zich toevallig begin juli 1432 te Gent bvond, te regelen. Deze keer lukte het wel want de Doornikse bisschop gaf hen *absolucie vande mesdaet die zij mesdaen mochten hebben ghedaen inde vorseide zake* ([16]). Zo vermeden ze een nieuwe banvloek, maar daarvoor moesten zij een herroepingsstuk ondertekenen.

Op 20 juli 1432 herriepen dan ook Willem Haerens, baljuw, Michiel Sersanders, burgemeester, Victor Blomme, Jan Beys, Pieter Munster, Thomas Zoetaert, Daniel Bertelmeeuszone en Willem Henins, schepenen van Eeklo, hun voorgebod waarbij het aan de keurbroeders van Eeklo verboden werd hun onderlinge geschillen voor het geestelijk hof te brengen. Dit gebeurde op vraag van Jacobus Baderan, deken van de Kristenheid van Aardenburg. die als afgevaardigde van de bisschop van Doornik optrad ([16]). Getuigen daarbij waren : Geraard De Groote ([17]), pastoor van Eeklo, Jan De Vildere, fs Gillis, Jan Knospaert, schouteet, en Willem De Pruustere.

Ook de Kaprijkse Wet had een gelijkaardig voorgebod uitgevaardigd. Daardoor hadden de Kaprijkse wethouders zich de banvloek van de kerk op de hals gehaald, zodat zij bakzeil moesten halen. Op 22 juni 1432 trokken Thomas De Knuut, baljuw, Petrus Kinneel, schout, Simon De Wint. Cornelis Lampaert, Pieter Everbout, Pieter Cokenaets en Jan Knuut, hun besluit in, in aanwezigheid van Lieven Stoop, deken van de Kristenheid van Gent, van Jacobus Stommelin, pastoor van Kaprijke, van Willem Van Hoolbeke, pastoor van Lembeke ([18]), en van Hugo Corthals, pastoor van Oostwinkel ([19]). Deze drie parochies ressorteerden toen onder de dekenij van Gent. Deze banvloek was uitgesproken geworden door de officiaal van het geestelijk hof van Doornik.

Kennelijk konden de keurbroeders van Eeklo en Kaprijke voor hun onderlinge burgerlijke geschillen ook terecht bij het geestelijk hof te Doornik en haar filiaal te Brugge.

In 1439 kwam de *cnape* van de deken van Aardenburg naar Eeklo om aan de kerk een kopie van *den cesse* van de eredienst, uitgesproken door de officiaal van Doornik, aan te plakken omdat de schout van Eeklo op ver-

---

(14) ARA, RK, nr. 34.376, stadsrek. Eeklo 1432, f° 14 v° - f° 15 r°.

(15) ARA, RK nr. 34.376, stadsrek. Eeklo 1432, f° 15 v°.

(16) C. VLEESCHOUWERS & M. VLEESCHOUWERS-VAN MELKEBEEK, *Regesten der Cartularia van het bisdom Doornik*, in : Archief en Bibliotheekwezen van België, Deel XLIV, 1973, blz. 197.

(17) Over deze pastoor leze men W. HAMERLYNCK, *De pastoors van Eeklo Sint-Vincentius*, in : De Elk, jrg 8, 1983, blz. 16-17.

(18) Over Willem Van Hoolbeke leze men : F. MICHEM & D. VAN DEN AUWEELE, *Van sekulier tot reguliер. De merkwaardige ommekeer in het leven van de Lembeekse pastoor Willem Van Hollebeke († 1466)*, in : AM, nr. 37, 1976, blz. 163-170.

(19) C. VLEESCHOUWERS & M. VLEESCHOUWERS-VAN MELKEBEEK, a.w., blz. 196-197.

zoek van Anthonis Galinc en Claeys Hughs, wettelijke voogden van Katarina Hughs dochter van wijlen Joris Hughs, een zekere Jan Van den Boghaerde, poorter uit Brugge, had gevangen genomen. Dit gebeurde vermoedelijk omdat de voogden de financiële belangen van Katarina Hughs wilden veilig stellen.

Wellicht is Jan Van den Boghaerde als reactie daarop gaan aankloppen bij het geestelijk hof te Brugge dat dan van de officiaal van Doornik den *ces* van de eredienst te Eeklo heeft gekregen om druk uit te oefenen op de Eeklose schepenbank. Het ging hier nochtans duidelijk over een burgerlijke aangelegenheid.

In een verzoekschrift om hulp aan de Raad van Vlaanderen te Gent leggen de schepenen de nadruk op het feit dat alleen de Eeklose vierschaar bevoegd is voor geschillen waar weduwen en wezen bij betrokken zijn. De Raad van Vlaanderen ging daarmee akkoord en schreven een brief in die zin aan de bisschop van Doornik.

Pieter Van Westvoorde ging deze brief afgeven aan de bisschop en wist met grote moeite van hem te verkrijgen dat de *ces* van eredienst met 14 dagen opgeschort werd. De bisschop beloofde de zaak met de hertog van Boergondië te Brussel te bespreken.

Schepenen Pieter Van Westvoorde, Zeger Van den Hende en Anthonis Van Zegbrouc werden naar Brussel gezonden met drie identieke verzoekschriften : een voor de hertog van Boergondië, een voor de bisschop van Doornik en een voor de kanselier van Boergondië. Lodewijk Salaert en Simon Utenhove vergezelden de Eeklose delegatie op de audiëntie bij de hertog. Noch de hertog noch zijn kanselier gaven echter een gevolg aan hun verzoekschrift. Zeger Van den Hende en Anthonis Van Zegbrouc keerden onverrichterzake uit Brussel naar Eeklo terug. Pieter Van Westvoorde trachtte van zijn kant bij de bisschop de opschorting van de *ces* te verlengen. Dit lukte want hij gaf uitstel tot Quasi Modo ([19]bis).

Op 22 maart 1439 kwam bisschop Jean Chevrot zelf naar Eeklo, waar hij op 8 kannen wijn werd vergast, en hij hief de *ces* van eredienst op *behouden trecht van zinen hove ([19]ter)*. Hij bleef dus op het standpunt dat het geestelijk hof bevoegd was voor geschillen waar weduwen en wezen bij betrokken waren.

2. De schepenbank van Eeklo tegen de prochiepape van Eeklo

Daar Willy Hamerlynck dit proces van de Eeklose schepenbank tegen Geraard De Splitere, pastoor van Eeklo, al uitvoerig heeft behandeld, beperken wij ons hier tot een korte samenvatting ([20]).

(19 bis) ARA, RK, nr. 34.380, stadsrek. Eeklo 1439, f° 12 r° tot f° 13 r°.
(19 ter) ARA, RK, nr. 34 380, stadsrek. Eeklo 1439, f° 10 r° en f° 13 r°.
(20) W. HAMERLYNCK, a.w., blz. 13-15.

Geraard De Splitere werd door de Eeklose schepenen bij het geestelijk hof te Doornik aangeklaagd wegens vele grote *exaxcien die hij gedaan had up lieden ende inwonenden vanden ghemeenen vanden prochie.* Hij werd dus beschuldigd van afpersing naar aanleiding van het verlenen van sommige diensten zoals een begrafenis of een inzegening van een huwelijk, enz.

De Eeklose schepenen trokken zelfs op 20 juni 1431 naar de H. Kerstparochie te Gent om een copie te kunnen maken van een uitspraak van het geestelijk hof betreffende de tarieven, die de pastoors en kerkmeesters mochten aanrekenen voor de kerkelijke diensten.

Pastoor De Splitere liet zijn zaak verdedigen door rechtsgeleerden van de Leuvense Universiteit. Een uitspraak in dit proces is ons niet bekend, zodat we niet weten of hij al dan niet teveel vroeg aan zijn parochianen !

3. De schepenbank van Eeklo tegen de prochiepape van Lembeke

Op 28 augustus 1465 trokken Adriaan Claiszuene en enkele Lembekenaars naar het geestelijk hof van Doornik omdat meester Jan Van Hollebeke, pastoor van Lembeke, *eeneghe van zinen procheanen hadde doen daghen omme meer ghelts van hemlieden thebbene van visenteerne dan hij ghecostumeert was* ([21]). Pastoor Van Hollebeke vroeg dus teveel geld als hij op ziekenbezoek kwam.

Dit proces bleef een tijdje aanslepen, want op 28 october 1465 zonden de Eeklose schepenen Jan Van den Hende naar Doornik om de zaak van de Lembekenaars te gaan verdedigen voor het geestelijk hof ([22]). Op 24 november 1466 trok Jan Van den Hende opnieuw naar Doornik omme te helpen *wederlegghene de oorconden van meester Jan Van Hoolbeke beleedt jeghen zine prochianen van Lembeke* ([23]).

Jan Van Hollebeke was blijkbaar de eerste de beste niet want hij weet bewijsstukken (= *oorconden)* voor te leggen om zijn zaak krachtdadig te verdedigen. Zijn titel van meester wijst op een betere opleiding dan de gewone dorpspastoor van die dagen. Deze graad verkreeg men door een cursus van drie jaar te volgen aan een *Facultas Artium* van een universiteit ([24]).

We kennen ook hier de uitslag van dit proces niet, maar het probleem van de vergoedingen van de prochiepapen bleef smeulen onder de as zoals mag blijken uit het punt 6 van deze bijdrage ([24]bis).

---

(21) ARA, RK, nr. 34.400, stadsrek. Eeklo 1465, f° 10 v°.

(22) ARA, RK, nr. 34.400, stadsrek. Eeklo 1465, f° 11 v°.

(23) ARA, RK, nr. 34.401, stadsrek. Eeklo 1466, f° 9 v°.

(24) L. STOCKMAN, *Kerkelijk en parochiaal leven in het Meetjesland vóór 1600*, in : AM, nr. 33, 1982, blz. 25.

(24 bis) Pieter Marant, pastoor van Deinze, voerde in 1460 een proces tegen de schepenbank om *tienden te hebbene binnen den vesten van Deynse*. ARA-RK, nr. 33.937, stadsrek. Deinze 1460, f° 12 v° tot f° 16 v°.

4. De schepenbank van Eeklo tegen heer Hubertin Moens, priester

In 1461-1462 trachtte heer Hubertin Moens, priester, via het geestelijk hof van Doornik, een procedure up zijn *goet te wette gesteld* door de Eeklose schepenbank, te doen stopzetten ([25]). Het ging hier om een betwisting over het issuwerecht en dus duidelijk over een burgerlijke zaak, waarvoor de schepenbank zonder twijfel bevoegd was ([26]). Dit issuwerecht was verschuldigd op goederen van keurbroeders die Eeklo verlieten of op goederen die door erfenis, huwelijk of aankoop in handen kwamen van niet-Eeklonaars. Deze goederen moesten uiteraard binnen de keure van Eeklo zijn gelegen. We weten niet of Hubertin Moens erin geslaagd is zijn zaak aan de bevoegdheid van de Eeklose schepenen te onttrekken.

Op 26 april 1480 bracht een bode van de Wet van Gent een *plackete omme dat men tEecloo, noch te Lembeke niet daghen en soude int gheestelicke hof om eeneghe warelicken sticken.* Burgerlijke zaken mochten dus niet voor het geestelijk hof beslecht worden. Wie dit voorgebod overtrad, kon gestraft worden met tien jaar verbanning ([27]). Tijdens een vergadering te Gent van 12 tot 21 juli 1480 stelden de Leden van Vlaanderen een gemeenschappelijk edict op tegen de bisschoppelijke jurisdictie in civile zaken. Op 22 juli 1480 werd dit edict te Brugge gepubliceerd : *voor schulden, schadevergoeding en andere burgerlijke vorderingen gold voortaan het verbod dagingen te bekomen vanwege de officialiteiten op straf van verbanning uit Vlaanderen* ([28]).

5. De schepenbank van Eeklo tegen de deken van Gent, de pastoor van Lembeke en de heer van Aveschoot

In 1481 werden Jan Van der Leyen, Symoen Raes en Joris van Ghendt, de drie Lembeekse schepenen van de Eeklose Wet, voor het geestelijk hof van Brugge gedaagd door Jan Hauweel, heer van Aveschoot, en de prochiepape van Lembeke omdat zij de kerk- en H. Geestmeesters van Lembeke hadden aangesteld. Ook Jan Vrombout en Jan Fraeyaert werden als *elichgeestmeesters* eveneens gedagvaard door hetzelfde hof ([29]). Daarna zwijgen de Eeklose stadsrekeningen gedurende vijf jaar over deze zaak.

Op 19 juli 1486 brachten de Eeklose baljuw Jan Sersanders, Jan Van der Leyen en Symoen Raes een bezoek aan de deken van de Kristenheid van Gent *angaende den gulden inde kerke* van Lembeke ([30]). Zes dagen later op

---

(25) ARA, RK, nr. 34.397, stadsrek. Eeklo 1462, f° 6 r°.
(26) ARA, RK, nr. 34.396, stadsrek. Eeklo 1461, f° 8 r°.
(27) ARA, RK, nr. 34 415, stadsrek. Eeklo 1480, f° 5 v° en f° 10 v°.
(28) M. VLEESCHOUWERS-VAN MELKEBEEK, *Het archief van de bisschoppen van Doornik*, in : Handelingen van de koninklijke commissie voor Geschiedenis, CXLIX, 1983, Brussel, blz. 168-169.
(29) ARA, RK, nr. 34.416, stadsrek. Eeklo 1481, f° 11 v°.
(30) ARA, RK, nr. 34.420, stadsrek. Eeklo 1486, f° 34 v°.

25 juli 1486 waren de baljuw Jan Sersanders, Jan Van der Leyen en Gillis Poppe, schepenen van Lembeke, en Jan Vrombout, griffier van Eeklo, opnieuw te Gent om te doen *makene 2 sublicatien ende te verheffene twee mandementen om te doen daghene de prochiepape van Lembeke, Jacop Auweel ende Cornelis De Meestere ter causen vander capelrie ende costrie van Lembeke* voor de Raad van Vlaanderen ([31]).

Vanaf 6 november tot 14 november 1486 bevonden zich schepenen Jan Van der Leyen en Gillis Poppe te Gent *omme te makene hueren heesch over hemlieden ende den ghemeenen inzetene vanden prochie van Lembeke up den prochiepape vander zelver prochie* ([32]). Op 14 november 1486 trokken dan een 25-tal parochianen van Lembeke naar Gent naar de Raad van Vlaanderen om daar gehoord te worden in verband met het proces tegen hun pastoor ([33]).

De zaken van de stad Eeklo en van de parochianen van Lembeke werden behartigd door Michiel De Vroede, *ons procureur*, en Reinout Coortewijle, advokaat ([34]). Zij deden dit blijkbaar met succes, want zij wisten van de Raad van Vlaanderen twee mandementen te verkrijgen waarmee de Eeklose Wet, *huuter name vanden ghemeen inzetene* van Lembeke, de deken van de Kristenheid van Gent, de pastoor van Lembeke en Jacob Hauweel, heer van Aveschoote konden laten dagvaardigen *ter causen vanden vermaeckenen vanden kercmeesters ende helichgheestlieden van Lembeke* ([35]).

De Eeklose Wet won uiteindelijk deze zaak want zij verkreeg een *executoore* (= uitvoeringsbevel) *up den dekene vanden kersteneden, prochiepape van Lembeke ende Jacop Hauweel omme van hemlieden te vercrijghene alle de rekeninghen, regijsters ende bezetten vander renten vander kerken ende den Heleghen Gheest* van Lembeke ([36]). Alle financiële stukken zoals rekeningen en renteboeken moeten dus aan de schepenen van Eeklo-Lembeke overhandigd worden !

Op 6 juli 1487 waren de Eeklose schepenen Jacob Vrombout en Vincent Zoetaert in de Raad van Vlaanderen aanwezig om *tanhoorene de voors. dekene, prochiepape ende Jacop Auweel die ghewijst waeren bij mijn heeren de slootelen, ghelt ende rekeninghen honder hemled. rustende toebehoorende der kerke* van Lembeke *ende den heleghen Gheest van Lembeke over te legghene* ([37]). Ook de sleutels en het liggende geld moest dus naar de schepenen gaan !

Op 21 juli 1487 stelden de heren van de Raad van Vlaanderen nieuwe kerk- en H. Geestmeesters aan ([38]).

---

(31) ARA, RK, nr. 34.420, stadsrek. Eeklo 1486, f° 34 v°.
(32) ARA, RK, nr. 34.420, stadsrek. Eeklo 1486, f° 37 v°.
(33) ARA, RK, nr. 34.420, stadsrek. Eeklo 1486, f° 23 v° - f° 24 r°.
(34) ARA, RK, nr. 34.420, stadsrek. Eeklo 1486, f° 37 v°.
(35) ARA, RK, nr. 34.421, stadsrek. Eeklo 1487, f° 13 v° - f° 14 r°.
(36) ARA, RK, nr. 34.421, stadsrek. Eeklo 1487, f° 16 v°.
(37) ARA, RK, nr. 34.421, stadsrek. Eeklo 1487, f° 26 v°.
(38) ARA, RK, nr. 34.421, stadsrek. Eeklo 1487, f° 27 v°.

Op 4 september 1487 vroegen schepenen Jacob Vrombout en Jan Lippins aan de Raad van Vlaanderen een *exsecutoorie up den dekene vanden kerstenede, de prochiepape van Lembeke ende Jacop Auweel om hemlieden te doen exscuteerene ende te doen vulcommene zekere sentencie ghewesen tonsen profijte* ([39]). Het is duidelijk dat de stad Eeklo haar geschil glansrijk had gewonnen.

Het hele geschil tussen de Wet van Eeklo en de Lembekenaren aan de ene kant en de deken van de Kristenheid van Gent, de pastoor van Lembeke en de heer van Aveschoot aan de andere kant, draaide vermoedelijk om het benoemingsrecht van de kerk- en armmees'ers, het auditierecht van hun rekeningen en wellicht ook over de benoeming van de koster en de kapelaan en het auditierecht van de kapelanij- en gulderekeningen.

Wellicht heeft de heer van Aveschoot gepoogd die rechten afhandig te maken van de Eeklose schepenbank. Daarin werd hij dan gesteund door de deken van Gent en de pastoor van Lembeke. De Lembekenaren stonden aan de zijde van de Eeklose en Lembeekse schepenen omdat zij hen konden beschermen tegen mogelijke misbruiken van hun pastoor op het vlak van de te hoge tarieven zoals dat omstreeks 1465 gebeurd was. Wanneer de stad Eeklo het auditierecht van de rekeningen in handen had kon zij toezicht uitoefenen op een eerlijke toepassing van de kerkelijke tarieven.

6. De kasselrijen van de Oudburg en van Kortrijk contra de de parochiegeestelijkheid van hun ambtsgebied

In 1515 spannen de kasselrijbesturen van de Gentse Oudburg en van Kortrijk een proces in tegen de parochiegeestelijkheid van hun gebied. *ter causen vanden grooten exactien ende vexsacien die zij daghelijcx doende zijn in tnemen vanden uutvaerden, brulochten ende anderssins* ([40]). Sommige prochiepapen vroegen dus teveel ter gelegenheid van een huwelijk of begrafenis van hun parochianen. Het moet wel een erg verspreid misbruik geweest om de Oudburg en Kortrijk een gemeenschappelijke aktie te laten ondernemen !

Het kollege van de Oudburg stelt een som van 250 p. par. ter beschikking voor de kosten en duidt een zekere Wouter Persijn uit Ruiselede als gemachtigde aan voor het voeren van het proces ([41]). Het bekwam hem echter heel slecht want hij belandde in de gevangenis van het geestelijk hof te Brugge ([42]). Om zijn vrijlating te verkrijgen moesten de leenmannen van de Oud-

(39) ARA, RK. nr. 34.421, stadsrek. Eeklo 1487, f° 28 v°.
(40) Achiel De Vos signaleerde mij deze posten in de rekeningen van de jaren 1515-1519 van de Oudburg. RAG, Oudburg, nr. 1015, f° 16 v°.
(41) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1515, f° 17 r°.
(42) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1515, f° 17 v°.

burg een beroep doen op de Grote Raad van Mechelen die een bevel gaf tot *slakinghe* van de gevangen Wouter Persijn (43).

Ook de personen die het gewaagd hadden klacht in te dienen tegen hun parochieherder kregen het hard te verduren. Jan Vernaghe, *prochiaen in Haeltert* (= Aalter) kwam in de verwatenboek terecht. In het verwatenboek kwamen al de personen die een kerkban of een andere kerkelijke straf vanwege het geestelijk hof opgelopen hadden (44). Ook Pieter Coulbrant werd op verzoek van de pastoor van Aalter in de kerkelijke ban gedaan (45). Filips De Brune en Gillis van Vyanen kregen 27 sch. par. *ter cause van dat zij als weddeboden gheleghen hebben ten huuse van de prochiepape van Aeltert* (46). Deze gerechtelijke dienaars moesten het in beslag genomen huisraad van de pastoor van Aalter in het oog houden ! Dit beslag was gelegd geworden door Joos De Gruutere, baljuw van de Oudburg, en Willem Colin, deurwaarder om de koppige pastoor van Aalter te dwingen Pieter Coulbrant *uuten verwate* (= kerkelijke banvloek) te doen (47). Niet alleen de Aalterse pastoor maar ook zijn koster Jan De Brune werd vervolgd wegens het aanrekenen van te hoge honoraria (48).

Het geschil tussen de geestelijkheid van Tielt en Joos Potvliet werd zelfs voor het geestelijk hof in Reims gebracht (49). Het bisdom Doornik behoorde toen nog tot het Aartsbisdom Reims. Joos Potvliet werd te Reims veroordeeld *ter cause van costen jeghen de capelanen ende costers van Thielt* (50). Joos Potvliet was vanzelfsprekend ook geëxcommuniceerd geworden wegens zijn klacht. Opdat hij *uuten verwate* zou gedaan worden deed de kasselrij zelf stappen tot in Rome waar zij zeker *rescript* (= bevelschrift) verkregen hadden *van den paux van Roome*. Dit *rescript* werd overhandigd aan de prelaat van Sint-Michielabdij te Antwerpen, die dan de absolutie gaf aan Joos Potvliet, zodat de banvloek opgeheven was (51).

Het proces zelf tussen meester Paesschier Van der Schelstraete, *prochiepape* van Tielt, en Joos Potvliet, werd gelicht *uuten hove te Riemen* en werd aan de arbitrage van de prelaat van de Sint-Michielsabdij onderworpen (52).

Het geestelijk hof van Reims kende een vergoeding toe *ten proffijte vanden capelanen ende scolastre van Thielt* en ten nadele van Joos Merne, die

---

(43) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1515, f° 17 v°. Het gevangennemen van een verantwoordelijke persoon was een gebruikelijke zet in het voeren van een proces. Ook wanneer de stad Eeklo niet tijdig haar taksen betaalde, ging de burgemeester of een schepen gemakkelijk de gevangenis in, om wat druk uit te oefenen op de Wet van Eeklo.

(44) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1515, f° 18 r°.

(45) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1516, f° 23 v° en f° 24 r°.

(46) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1516, f° 23 v°.

(47) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1516, f° 24 r°.

(48) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1516, f° 20 r° en f° 20 v°.

(49) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1516, f° 20 v°.

(50) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1517, f° 23 r°.

(51) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1519, f° 17 r° en f° 17 v°.

(52) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1519, f° 18 v° en f° 10 v°.

letteren van verwatenesse besteld kreeg wegens niet-betaling van die vergoeding ([53]).

Ok de *prochiepapen* van Knesselare en *Loo bij Poucke* (= Lotenhulle) werden aangeklaagd door de kasselrijen ([54]). Christiaan Leerman voerde zijn proces tegen *meestere Joos Ebbins, pbr wijlen prochiepape van Loo bij Poucke* voor het geestelijk hof van Reims ([55]). Deze Joos Ebbins was slechts vice-curatus of plaatsvervangend pastoor van Lotenhulle. Hij fungeerde als kapelaan van de Sint-Janskapelanij van Lotenhulle van 1511 tot 1515 ([56]). Het proces tegen de pastoor van Knesselare gebeurde bij *rescriptie* voor het geestelijk hof van Doornik ([57]).

Al die processen werden gevoerd omdat de pastoors tarieven voor hun diensten aanrekenen die *contrarie waren der ordonnan(cien) daerof ghemaect bijden bisscop van Doornijcke* ([58]). In deze bisschoppelijke ordonnanties stond voorgeschreven wat *prochiepapen behooren te hebbene van trauwene, uutvaerden ende andersins.* Zij waren gegeven *bij den bisscop van Doornijcke der kercke van sHelich Kerst* te Gent ([59]). In 1519 kreeg Oste Van der Brugghe, schepen van het Land van de Woestijne te Aalter ([60]), 16 sch. par uitbetaald van de Oudburg om die ordonnantie van Aalter naar Gent te brengen ([61]). Merkwaardig is wel dat men opnieuw naar de H. Kerstparochie te Gent trok voor deze tarievenkwestie.

In al die processen was ook het geestelijk hof van Brugge er nauw bij betrokken. Het Brugse hof was eigenlijk maar een filiaal van het geestelijk hof van Doornik. We krijgen de indruk dat het geestelijk hof eerder aan de kant stond van de pastoors en dat zij daarom die geschillen onderwierp aan het oordeel van het geestelijk beroepshof te Reims.

Of er tengevolge van die processen een sluitende tariefregeling uit de bus gekomen is, weten we niet. We denken eerder van niet, omdat meester Jacob van Thielt, vicaris van de bisschop van Doornik in het aartsdiakonaat Brugge, in 1527 een vragenlijst aan alle pastoors van de dekenijen Aardenburg, Oudenburg en Brugge stuurde in verband met de vergoedingen die zij kregen bij het uitoefenen van hun pastoraal werk. Uit hun antwoorden komt klaar tot uiting dat zowel voor het inzegenen van de huwelijken als voor de begrafenissen geen uniforme tariefregeling bestond ([62]).

---

(53) RAG, Oudburg,n r. 1015, rek. 1517, f° 24 v°.
(54) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1516, f° 24 v°.
(55) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1517, f° 25 v°.
(56) L. STOCKMAN, *De Sint-Kruisparochie van Lotenhulle in de 15de eeuw*, in : Land van de Woestijne, 2de jaargang, nr. 1, 1979, blz. 33.
(57) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1519, f° 19 v°.
(58) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1516, f° 19 r°.
(59) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1519, f° 17 v°.
(60) L. STOCKMAN, *Geschiedenis van Aalter*, Aalter, 1979, blz. 100.
(61) RAG, Oudburg, nr. 1015, rek. 1519, f° 17 v°.
(62) L. STOCKMAN, *Kerkelijk en parochiaal leven in het Meetjesland vóór 1600*, in : AM, nr. 33, 1982, blz. 30-34.

Besluit.

Door het feit dat onze bronnen rekeningen zijn krijgen we slechts fragmentarische inlichtingen over het verloop van die processen. Toch kunnen we uit de zes aangehaalde gevallen de volgende tendensen afleiden.

In het begin van de 15de eeuw houden de geestelijke hoven zich ook bezig met wereldlijke of civile zaken. Daartegen reageren de schepenbanken en op het einde van de 15de eeuw blijkt er een verbod te bestaan om civile zaken voor het geestelijk hof te brengen.

Om zich te beschermen tegen de schrapzucht van sommige pastoors deden de gewone parochianen een beroep op de schepenbank en de kasselrijbesturen om hun materiële belangen te kunnen verdedigen. Daardoor haalden zij echter de banvloek van de kerk op de hals zodat zij verplicht waren voor het geestelijk hof te verschijnen. Het geestelijk hof is blijkbaar op hun klachten niet ingegaan, maar zij hadden integendeel de grootste moeite om van de kerkelijke banvloek ontslagen te worden. De kerk gebruikte dus geestelijke straffen, een banvloek betekende uitsluiting uit de kerkelijke gemeenschap, om de financiële belangen van haar pastoors te verdedigen. Toch bestond er een bisschoppelijke ordonnantie waarin een tariefregeling vastgelegd was ([63]). Sommige pastoors kenden of volgden blijkbaar deze bisschoppelijke verordening niet. Uit het onderzoek van 1527 komt duidelijk tot uiting dat er in feite geen uniforme tariefregeling werd toegepast.

Luc Stockman

(63) Achiel De Vos vestigde mijn aandacht op deze tariefregeling.

DE HEILIG HARTKLINIEK TE EEKLO
1837 - 1987

Kroniek van honderdvijftig jaar Bejaarden- en Ziekenzorg in het Meetjesland

Het "werkhuis van liefdadigheid", de kiem van de huidige H. Hartkliniek

Op 23 april 1957, werd na 120 jaar verblijf binnen de stad de congregatie van de Zusters van de Heilige Vincentius à Paulo na moeizame onderhandelingen gefusioneerd met de Zusters Kindsheid Jesu uit Gent.

Z.E.H. Kanunnik Loontjens, toenmalig algemeen direkteur van de Zusters Kindsheid Jesu, zou een heel nieuwe wending aan het "Gesticht" te Eeklo geven.

In september '57 werd het oude weeshuis reeds omgevormd tot verpleegstersschool. In 1960 dreunden de bulldozers over de boerderij en het paviljoentje van Ridder Stroo. Het bejaardenhuis kreeg een nieuwe vleugel en het kinderdagverblijf "Kinderlach" werd in 1963 boven de doopvont gehouden.

De apotheose, maar zeker nog niet het laatste bewijs van de expansieve geest van de congregatie, kwam in 1967 met het ingebruiknemen van de nieuwe Heilig Hartkliniek.

Wanneer we de huidige verwezenlijkingen overschouwen laat niets een eerder moeilijke en merkwaardige stichting veronderstellen. Het was namelijk niet onmiddellijk de bedoeling een ziekenhuis te stichten, maar wel een LIEFDADIGHEIDSWERKHUIS. De evolutie naar een bejaarden- en ziekenhuis was dan ook eerder toevallig.

Schrijnende armoede noodzaakt de stad tot beleidswijziging.

Vanaf 1830 kreeg Eeklo mede door de teleurgang van de huis-lijnwaadnijverheid en het stopzetten van de handelsbetrekkingen met het Noorden plots af te rekenen met een stijgend aantal bedelaars en arbeiders die te weinig verdienden om in het onderhoud van hun steeds maar kinderrijkere gezinnen te voorzien.

Het Eekloos armbestuur beschikte over te weinig financiële middelen om het pauperisme te bestrijden en het stadsbestuur voerde een beleid naar analogie van het ancien regime waarbij steunverlening primordiaal stond. Zoeken naar een oplossing van het behoeftigenprobleem kwam vooralsnog niet aan bod !

Het was in de schoot van het Weldadigheidsbureel, het huidige O.C.M.W., dat de noodzaak voor het oprichten van een "*hospice*" het eerst werd geuit (1). Aan de basis lag de aflossing van zowat 142 kleine renten die de armenkas spijsde met 7.102,82 frank.

LIJST VAN AFGELOSTE KAPITALEN VAN 142 RENTEN TEN BEHOEVE VAN HET WELDADIGHEIDSBUREEL.

Naam aflosser	aant. renten	Kap. in frank
Andries Martinus	1	10,40
Bastien Francois	1	27,20
Bauwens Karel	2	355,60
Bekaert Joannes	1	4,54
Blomme Karel	1	7,25
Boelens Joanna	1	1,82
Borre Jean	1	51,00
Bouckaert Servaes, wed.	2	31,00
Boute Jacobus	1	16,20
Bovyn Jan Baptiste	4	81,00
Cornand, kinderen	1	3,40
De Bourdere Pieter	1	87,07
De Clercq Benedictus	1	0,91
De Clercq Jacques Antoine, Kind.	1	5,45
De Heuvel Francies Antone	1	45,40
De Muynck Judocus, wed.	3	38,80
De Neve Francies	1	1,60
De Potter Joseph	1	3,63
De Raedt Pieter	1	1,37
De Vlieger Karel	1	16,32
De Vos Jan Francies, kinderen	1	34,40
Dhuyvetter Joseph	1	28,20
Dierickx Alexander	1	7,90
Dobbelaere Juliaen	1	34,60
Dounckels, weduwe	1	1,20
Driegher Karel, weduwe	1	3,62
Euerard Angeline	1	4,54
Gimbercie Joseph	1	3,40
Gimbercie, weduwe	2	19,13
Goethals Antone	1	43,54
Goethals Pieter, wed.	2	653,20
Kervyn Joseph	1	24,49
Kervyn Amelie, douairiere Hopzomer	1	16,33
Lagaet Rosalie	1	3,80
Lehoucq Louis	1	5,00
Lintelo Louis Joseph	1	11,66
Martens Bruno	1	0,90
Martens Engel	1	3,80
Martens Jan Francies	1	14,20
Martens Pieter	1	4,60
Matthys Bernard	1	1,60
Misseghers Francies	7	310,40
Piessens Joannes	2	18,14
Remery Pieter Poelman de Pape Josef	2	56,00
Rombaut Francies	1	3,63
Ryffranck Eugenia	2	11,20
Ryffranck Jacob Francies	1	10,00
Ryffranck Pieter Francies, wed.	4	69,64
Sandyck Pieter Jacob	1	3,82
Sierens Cornelis	1	4,60
Sierens, kinderen	1	5,00
Speeckaert Jan Baptist	1	14,60
Spittael Guillielmus, wed.	2	14,53
Standaert Jan Baptist	3	27,24
Steyaert Anselmus	6	114,45
Steyaert Engel	1	11,10
Stroo Charles	8	648,67
Trioen Karel	1	13,61
Van Brantegem, wed.	1	5,80
Van Crombrugge, erven.	3	450,77
Vandaele Jan Baptiste	1	7,25
Van Damme Karel Alexander	1	63,60
Van Damme Francies, kind	2	2,00
Van den Bossche Karel	3	221,77
Van de Putte Ignace	1	18,15
Van de Putte Livin, kind.	3	45,20
Van de Putte Joannes, wed.	2	35,40
Van der Weenen Pieter Jacobus	5	564,57
Van de Woestijne Jan Bapt., wed.	1	0,91
Van Doosselaere, wed.	2	580,40
Van Hoorebeke Bernard	3	890,70
Van Hoorebeke Ferdinand	2	59,02
Van Hoorebeke Jan Francies	1	7,26
Van Landschoot Gillis	1	16,41
Van Loo Lucas	1	174,14
Van Vooren Jan Francies	3	100,40
Van Waesberghe Joannes	1	5,45
Van Wassenhove Ferdinand	1	4,80
Verbeke Pieter	3	330,00
Verdick, wed.	1	3,60
Vermast Antone	1	10,00
Vermast Karel	1	1,82
Vervier Karel	2	437,80
Wyffels Constantinus	1	10,00

(1) SAE (M) - ongeklasseerd. Daar de inventarisatie van het modern archief slechts gedeeltelijk en van een voorlopige nummering is voorzien, konden we de meest aangewende bronnen, hetzij bij voorlopige, hetzij zonder of met haar oude nummering weergeven. Hiermee sluiten we de mogelijkheid niet uit dat bij het verschijnen van het boek de geciteerde bronnen reeds een andere identificatie kreeg. De lezer die naar de bronnen terug wil, dient het fonds van het Bureel van Weldadigheid te raadplegen.

Opbouw van de nieuwe kliniek in het begin van de jaren '60.

(Verzameling VVV-Eeklo, c.v.d.b.)

Op 5 september 1834 opteerden de armbestuursleden Jan Baptist Standaert, Pieter Bernard Van de Putte, Ferdinand Euerard, Charles de Vlieger en Pieter Francies Ryffranck om de vrijgekomen gelden te besteden voor de bouw van zes kleine "armenhuisjes" in de Prinsenhofstraat.

Hoewel alle voorbereidselen waren getroffen om met de bouw te starten, veranderde het bestuur plots van koers. Door promotie van overheidswege nam de idee, ook hier een Liefdadigheidswerkhuis op te richten, vaste vorm aan. Op 8 april 1835 was men het erover eens dat de bouw van enkele huisjes geen oplossing kon bieden aan het probleem van de Eeklose daklozen. Het "uitbesteden" van ouderlingen, daklozen en wezen was sinds lang een doorn in het oog van de armmeesters. De zorg die deze groep marginalen in de opvanggezinnen kreeg, dreef velen uit honger en mishandeling de straat op waar ze zich overgaven aan bedelarij en kruimeldiefstal.

In niet mis te verstane taal uitten de armmeesters meer dan eens hun ongenoegen nopens de ingesteldheid van het stadsbestuur :

> "Wij zwijgen hier van die verach'elijke spaerzaemheyd, waerdoor "onze rampzalige medeburgers als een redenloos vee, den minstbiedende,

"niet dan eene verachtelijke winst bedoelende, openbaerlijk wierde "toegewezen" ([2]).

De armmeesters wilden een ruimere aanpak van het behoeftigenprobleem. Onder het motto : "De bedelarij gedeeltelijk doen verminderen en de behoeftigen deser stad een gelukkiger lot te verschaffen" kwamen de armmeesters hun project voor het schepencollege verdedigen ([2]).

Het Weldadigheidsbureel beoogde duidelijk de oprichting van een *"hospice"*.

Principieel zouden naar rata van de financiële mogelijkheden behoeftigen in het gesticht worden opgenomen. Onder toezicht van *"dienstboden"* - let wel : er was nog geen sprake van uitbating door geestelijken - zouden de gasten in functie van hun ouderdom aangepaste aktiviteiten kunnen uitoefenen. *Wenselijk, maar van ondergeschikt belang bleek de mede-oprichting van "een soort van hospitael", waar de behoeftige zieken medische bijstand konden ontvangen* ([2]).

De efficiëntie van een dergelijk sticht was reeds door heel wat Vlaamse steden aangetoond.

De Raad - bestaande uit burgemeester Joseph Dhuyvetter, de schepenen Bruno Martens en Ange Aernout, de raadsleden Antone Vermast, Augustinus de Clercq, Jan Baptist van Daele, Francies Roegiers, Pieter Remery en Joseph van Wassenhove - was er zich terdege van bewust "dat de noodzakelijkheyd van het bestaan eener dergelijke inrigting sedert lang zich met nadruk heeft doen gevoelen".

Nu het geld beschikbaar was stond niets de verwezenlijking nog in de weg. Onmiddellijk werd uitgekeken naar een geschikt onderkomen. Dit enthousiasme werd enigszins geluwd toen van overheidswege ongunstige adviezen volgden ([3]). Het Voorlopig Bewind kon zich niet verzoenen met de structurering, terwijl de gouverneur de impact van zijn omzendbrief van 25 september op de beteugeling van de bedelarij in het nieuw Liefdadigheidswerkhuis wou terugvinden ([4]).

Tegen 4 november 1835 had het armbestuur de belangrijkste obstakels uit de weg geruimd. In het op te richten "hospice" zouden ook "gezonde" behoeftigen opgenomen worden, terwijl een nog op te richten bestuurscommissie werk zou verschaffen aan thuisverblijvende armen. De bezwaren waaraan men geen onmiddellijke oplossing kon geven, schoof het College terzijde.

Op 28 december '35 was men administratief klaar om van start te gaan. Een occasioneel elf-punten reglement voorzag in een uit negen leden bestaande bestuurscommissie die de werking zou verzekeren ([5]).

---

(2) SAE (M) - 7 (v.nr.) Gemeenteraadszitting, 15 april 1835.
(3) SAE (M) - 7 (v.nr.) Gemeenteraadszitting, 4 nov. 1835.
(4) SAE (M) - 444 (v nr.) Ontvangen briefwisseling, 25 sept. 1835.
(5) SAE (M) - 7 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 28 dec. 1835.
DE SMET, E. : Chronologie van Eeklose Gebeurtenissen vanaf de Belgische Onafhankelijkheid. - 1835 - Ons Meetjesland, Jg. 14 - 1981, nr. 3, p. 43.

Uit hoofde van hun functie zetelden de burgemeester en de pastoor in de Commissie, bijgestaan door drie begiftigers, twee magistraten en twee armmeesters.

Naast burgemeester Joseph Dhuyvetter en pastoor Pieter Jozef Dhondt vertegenwoordigden Pieter Remery, Charles Stroo en Joseph van Wassenhove de begiftigers ; Ange Aernaut en Antone Vermast de stad. Het Weldadigheidsbureel dat zich terecht gedupeerd zag - de vertegenwoordigers van de schenkers behoorden ook tot het stadsbestuur - weigerde kandidaten voor te dragen.

Het zou duren tot 31 augustus 1836, na de installatie van de nieuwe bewindsploeg met Charles Stroo als burgemeester, vooraleer de oprichting nogmaals ter sprake kwam. De bezieling was evenwel zoek !

Eind '36 dreigde het projekt zelfs teniet te gaan. De stad en enkele leden van het armbestuur bleken gewonnen om het geld op korte termijn te beleggen in de "Spaerbank van de Algemeene Maetschappij ter Begunstiging van de Volksvlijt". Op 28 januari 1837 werd de 7.102,82 frank dan ook gedeponeerd (6). Binnen het armbestuur bleef evenwel een harde kern verder ijveren voor de oprichting. Het zou uiteindelijk geen nutteloze strijd blijken.

Een moeilijk begin

Na het overlijden van schoolmeester Joannes Ledeganck op 7 november 1836, verliet de weduwe in mei 1837 het pand in de Raamstraat (oud jongenspatronaat) dat toebehoorde aan de Eeklose kerkfabriek en tot onderpastorij en school had gediend. Het armbestuur ontketende rond dit voor hen uiterst geschikt gebouw een dermate heftige campagne dat in minder dan geen tijd een sluitende formule werd gevonden.

Op 27 maart '37 was de kostenraming, zijnde 5.316,58 frank, om met 20 personen van start te gaan voor het schepencollege gebracht. Op 27 mei kwam het tot een vergelijk (7).

Nu een geschikt onderkomen was gevonden, richtte het College op 10 juni een nieuw rekwest tot de nationale en provinciale overheid.

Amper tien dagen later kon men te Eeklo juichen om het gunstig advies (8). Onmiddellijk, op 1 juli 1837, werd de pachtovereenkomst tussen de stad en de kerkfabriek onderschreven. Voor het tweede semester beliep de pachtsom 101,58 frank (9).

Niets stond de openstelling van het tehuis nog in de weg !

---

(6) DE SMET, E. : Chronologie - 1836 - o.c. Ons Meetjesland, Jg. 15 - 1982, nr. 1. p. 56, 63.
DE SMET, E. : Chronologie - 1937 - o.c. Ons Meetjesland, Jg. 15 - 1982, nr. 3. p. 166.
(7) SAE (M) - 126 (v nr.) Schepencollege, zitting 31 mei 1837.
(8) SAE (M) - 223 (v.nr.) Stadsverslag 1837.
(9) SAE (M) - 1673 (o.nr.) Rekeningen met bijbehorende bewijsstukken, Bureel van Weldadigheid (1837).

F.° 49
van
het Register.

Bestuer der Kerkfabriek der Stad Eecloo.

M. het bestuer van Kerkedigheyd, te Eecloo.

Word verzogt te komen betaelen ten Comptoire van den ondergeteekenden, binnen de eerstkomende acht dagen, de somme van honderd thien en negenentwintig francken acht en dertig Cents welke hy schuldig is aen de Kerkfabriek deezer Stad, over Huys huer van het huys en erve te Eecloo in het Kromme waterstraetje van 1 January tot 31 december achtienhondert acht en dertig

Eecloo, den 17 augustus 18 39.

Voldaen den 17 Aug.t 1839.

Den Tresorier der Kerkfabriek,
F. VAN HOOREBEKE.

Aanmaning tot het betalen van de huur voor de oude onderpastorij in de Raamstraat, waarin het hospice was ondergebracht, over de periode van 1 januari tot 31 december 1838. SAE (M) - 1673 (o.nr).

In raadzitting van 5 juli waren burgemeester Stroo, Bruno Martens en Engelbertus Dauwe aanwezig om zo snel mogelijk een "finaal" reglement te ontwerpen. Ook werd binnen die raadsvergadering een vijfledencommissie samengesteld, bestaande uit burgemeester Karel Stroo, pastoor Dhondt, districtcommissaris Desiré Lejeune, raadslid Jan Baptist Bovyn en armmeester Charles de Vlieger. Een politiek schoonheidsvlekje op dit menslievend initiatief was het ve'o van Stroo tegen de opname in de werkgroep van de oud-burgemeester Joseph Dhuyvetter ([10]).

Van meet af aan rustte een zware taak op de schouders van het vijftal. De geraamde kosten van eerste inricht'ing waren intussen opgelopen tot 6.674,73 frank ([11]).

Om in geen geval de beschikbare 7.102,82 frank te overschrijden, werd een beroep gedaan op de vrijgevigheid van de Eeklose burgerij.

Op 13 juli collecteerde de commissie voor het eerst. De opbrengst : 5 bedstoelen, 16 bundels hout, 65 bundels stro, voedsel, zeep, kleren, keukenalaam, ruw textielprodukt en 16,22 frank aan speciën. De giften werden geprezen op amper 200 frank. De ontvangst bleef ver beneden alle verwachtingen.

Geldgebrek zou de commissie in november en december nogmaals noodzaken de straat op te gaan. Men had behoefte aan mecenassen die financieel meewerkten aan de "uytroeying der bedelarij en de vervoordering van

(10) SAE (M) - 9 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 5 juli 1837.
(11) SAE (M) - 9 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 7 juni 1837.

het gesticht". Ditmaal - het werkhuis was reeds aktief - bedroeg de ontvangst 885,28 frank ([12]).

Op 15 juli 1837 - de gebeurtenissen volgden elkaar snel op - kreeg het uiteindelijk reglement zijn goedkeuring. Op de van overheidswege gedwongen wijzigingen en de meer gedetailleerde omschrijving na, week het inhoudelijk weinig af van het ontwerp van 28 december 1835.

REGLEMENT VOOR DE INRIGTING VAN EEN HOSPICE OF WERKHUIS VAN LIEFDADIGHEID TE EECLOO ([13])

1.
Het doel der inrigting is de uitroeijing der bedelarij te bevorderen ; het lot der armen te verzachten door hun een beter bestaan te bezorgen en hun de genegenheid tot werken en goede zeden in te boezemen.

2.
In het gesticht zullen opgenomen worden ouderlingen en weezen, die aldaer zullen worden verpleegd en onderhouden en aen welke zulkdanige werkzaemheden zullen worden opgelegd als waertoe zij naer hun ouderdom, en hunne ligchaemsgesteltenis zullen bekwaem bevonden worden.

3.
Het getal persoonen in het gesticht op te nemen zal onbepaald wezen, en zal zich uytstrekken tot zoo hoog het mogelijk zal zijn, en de geldmiddelen toelaten zullen.

4.
Er zal eene Commissie benoemd worden die belast zal zijn met het beheer van het gesticht. Die Commissie zal bestaen uit vijf leden tezamengesteld uit den heer Burgemeester en den heer Pastor der parochiale kerk die er beyde ambtshalve zullen van deelmaken, en van drie leden door den Communalen raed te benoemen.

5.
De eerste benoeming zal zonder eenige voordragt geschieden in het vervolg en bij opkomende vaccatuer zal de benoeming p'laets hebben op twee voordragtslijsten van een dubbel getal candidaten opgemaekt overeenkomstig het § 2 van het art : 84 der Communale wet.

6.
De leden van de Commissie worden voor zes jaren benoemd en zul'en bij derde gedeelten vernieuwd worden, de eerste aftreding zal bij loting bepaeld worden, en zal plaets hebben op 1e Julij 1839
op 1e Julij 1841
en op 1e Julij 1843
De aftredende leden zullen altijd weder kiesbaar zijn.

(12) SAE (M) - 1673 (o.nr.) "Opbrengst der giften, almoessen en vrijwillige inschrijving gedurende 1837".

(13) SAE (M) - ongeklasseerd. Voorlopig ondergebracht in map "Gesticht".

7.

De buitengewone vacaturen zoals bij verhuizing, overlijden of ontslag zullen binnen de maend vervold worden, ten ware het aftredend lid slechts eenen tijd van min dan zes maenden zitting had.

8.

Hij die benoemd wordt ter vervulling eener buitengewone vaccatuer, zal geen langeren tijd, zitting hebben dan die gene wiens plaets hij vervult, tijd van zitting over had.

9.

Boven de benoemde leden van de Commissie zullen bij de zelve altijd mogen zitting nemen en beraedslagende stem hebben, twee leden van het bureau van weldadigheid door het zelfve te delegueren.

10.

De Burgemeester zit de vergadering voor, de Commissie benoemt uit haer midden eenen ondervoorzitter die bij afwezigheïd vanden Burgemeester het beleid der vergadering zal hebben. Zij benoemt verder eenen secretaris en eenen tresorier wier bijzondere werkzaemheden door de Commissie zullen bepaeld worden ; in de vast te stellen instructie zal voornamelijk voorkomen dat de tresorier geene hoegenaemde betalingen doen mag dan op behoorlijke ordonnantie door de Commissie afgeleverd, door den voorzitter en een lid ondertekend en door den secretaris gecontrasigneerd.

11.

De Commissie zal ten minsten eens in elke maend vergaderen op de dagen door haer te bepaelen. Zij vergadert wijders zoo dikwijls als het noodig zal zijn of dat zij zulks in het belang van het gesticht zal nuttig achten.
De bijeenroeping wordt door den voorzitter gedaen.

12.

De Commissie zal altijd bevoegd zijn om te deliberen, welke ook het getal presente leden moge wezen, ten ware er moest gehandeld worden over zaken van groot aenbelang, zooals het opmaken van den begrootingsstaat, het opnemen der jaerlijksche rekening enz :
of over zaken welke eene voorname verandering ten doel hebben, alsdan zal de volstrekte meerderheid der leden moeten tegenwoordig zijn. In zulk geval zullen de brieven van bijeenroeping het onderwerp der vergadering moeten vermelden.
De secretaris maekt vanal de verrigtingen der Commissie in iedere zitting proces verbael op, het welk in eene volgende zitting gelezen en goedgekeurd wordt.

13.

De Commissie zal uit haer midden een of twee leden kunnen benoemen die bijzonderlijk belast zullen zijn met het dagelijksch opzicht over het gesticht. Daer en boven zal door haer ingeval zij het nuttig of noodzakelijk oordeelt een of meer gesalarieerde opzigters kunnen aengesteld worden.

14.
De opzichters zullen geene definitive maetregelen noch eenige veranderingen mogen vaststellen, zonder de autorisatie van de Commissie, en ingevolge de resolutie daer van geschreven.

15.
De Commissie alleen is bevoegd om regt te doen op de reclamatien welke de behoeftige werklienen zouden kunnen indienen.

16.
De Commissie zal bepalen welk soort van werkzaemheden in het gesticht zullen verrigt worden, de wijze waer op de grondstoffen zullen aengekocht ende gefabriqueerde goederen zullen verkogt worden.
Zij zal verder ten dien einde alle zulkdanige maetregelen nemen als zij het raedzaemst oordeelen zal.

17.
De Commissie beslist over het aennemen van de behoeftigen in het gesticht. Geene personen echter zullen in het gesticht opgenomen worden dan op het voorstel van het bureau van weldadigheid, gelijk geene behoeftigen uit het gesticht zullen kunnen weggezonden worden dan na het armbestuer te hebben gehoord.

18.
Jaerlijksch in de laetste vijftien dagen van augusti, zal de Commissie den begrootingsstaet van waerschijnlijke ontvangsten en uitgaven van het volgend en de rekening van het laetste afgeloopen jaer overbrengen. Zij zal daerbij een rapport inzenden over den toestand van het gesticht om aen den Communalen raed onderworpen te worden.

19.
De Commissie zal bij een bijzonder reglement de noodige bepalingen vaststellen, nopens het inwendig bestuer, en het onderhoud der goede orde in het gesticht.

Onmiddellijk rezen communicatiestoornissen. Het zwaartepunt van het conflict spitste zich toe op de bewuste artikels 13 en 14 van het reglement, die het beheer van de instelling regelden. Gestipuleerd was dat het dagelijks bestuur in handen bleef van de commissie, *eventueel* bijgestaan door *"gesalarieerde opzigters"*.

Mogelijks hield Stroo met deze vage omschrijving de deur op een kier om zijn, door de commissie niet ondersteunde, verlangens omtrent het beheer toch te realiseren.

Vast staat, dat enkele dagen vóór de opening, diverse commissieleden onwetend of afkerig stonden tegenover de komst van een religieuze orde in het Liefdadigheidswerkhuis.

De eerste zusters van de H. Vincentius à Paulo te Eeklo

Wij weten dat burgemeester Stroo bevriend was met de burgemeester van Zele, de heer Fruit, bij wie hij bijwijlen op bezoek ging. Te Zele leerde hij

de Zusters van St.-Vincentius à Paulo kennen, die dank zij de voorspraak van E.H. *Petrus Joseph Dhondt* (1824-1851) de zorg voor het hospitaal aldaar op zich hadden genomen. Het is waarschijnlijk door beider toedoen dat een drietal religieuzen vanuit het moederklooster te Zele naar Eeklo overkwamen ([14]).

In de beginfaze zette de pastoor zich uitermate in voor dit jonge sticht. Niet alleen werd hij de eerste Geestelijke directeur en ondervoorzitter van de bestuurscommissie, maar evenmin liet hij zich tegenover zijn geesteskind financieel onbetuigd.

Bij de bouw van het eerste complex, betaalde E.H. Dhondt 536 frank uit eigen beurs aan schrijnwerker Hypoliet de Smet. Later begiftigde hij de zusters nogmaals met de niet onaardige som van 500 frank ([15]).

Op 7 augustus 1837 kwamen de eerste zusters met twee postulantjes vanuit het Waasland naar Eeklo. Het waren Marie Catharina *Meyers* (Zr. Stanislas), de eerste overste, Sabina *Dhooge* (Zr. Philomene) en Henrica *De Bakker* die echter reeds in december van hetzelfde jaar naar huis terugkeerde.

Van officiële zijde was de ontvangst eerder koel, maar de burgerij en niet het minst de behoeftigen hadden de beste verwachtingen omtrent het zopas opgerichte "hospice". Zo blijkt uit de welkomsgroet :

"Weest welkom Zusters in Eekloo's Christen stad
"Die hertelijk haar groet en hulde U tegenbracht.
"En reeds aan Uwe zorg en moederlijk beschermen,
"Een kleine schat vertrouwt van weezen en van armen,
"Wier lijden U de smerten van Jezus zelf verbeeldt
"In wie gij Jezus zelf verzorgt, bemint en heelt". ([16]).

Vanaf 1 augustus was de commissie bijzonder aktief met de aankoop van allerlei klein huishoudelijk alaam, zodat de zusters zich onmiddellijk konden wijden aan de bewoners : zestien behoeftigen, waaronder 9 oude vrouwen en 7 wezen ([17]) :

Vrouwen
Marie Livine Beirens, °1771
Joanne Therese Eeckhaut, °1760
Theresia Goetheyn, °1774
Joanne Lataert, °1771
Barbara Speeckaert, °1777
Appolonia Steghers, °1763
Joanna Thienpondt, °1775
Joanna Marie van Haecke, °1776
Caroline Verheye, °1765

Wezen
Nathalie de Beir, °1827
Henrica de Pauw, °1827
Clemencia de Reu, °1826
Caroline Dhavé, °1822
Antonia Goethals, °1824
Ludovica Goethals, °1830
Seraphina Wille, °1824

(14) Na raadplegen van diverse archieven konden we geen bronnen terugvinden die rigorcus Karel Stroo en E.H. Petrus Dhondt aanhalen als diegene die de Zusters naar Eeklo haalden.
(15) SAE (M) - ongeklasseerd. Resolutien van de Besturende Commissie van het hospice of Liefdadige werkhuis te Eecloo. 1849.
(16) Archief H. Hartkliniek - ongeklasseerd.
(17) SAE (M) - 223 (v.nr.) Stadsverslag 1837.
SAE (M) - Telling 1838, nr. 149.

Alles wijst erop dat de bejaarden in beginsel een deel van hun schamele huisraad konden meebrengen. De giften die plaatsvonden tussen 1 en 15 augustus bezorgden de nieuwe stichting :

> "2 waterpotten, 1 slaekom, peperbosse en zautvat, 3 wywatervatten, "een sause panne, zes bier glaesen en bier kraffe, een melkkanne en "suykerpot, alve dosijn tassen, negen spoelkomen, twee botertalorkens, "twee schottels, een dosijne talorren, een triene, een thepot, zes gemeene "talorren, een bleekke dooze, eene grooten gieter, eenen solferbak, een "vuylbleck, een rasper, eenen blecken heemer, kerfmes, eenen lantair- "nen, dertich stoelen, een kleerkasse, vijf tafels, twee voetbancken, een "konfortbert, een trap, 24 sargen...".

Vanuit het klooster der zusters van Liefde kwamen zeven bedden die in 1832 door de stad waren aangekocht, om bij een eventuele *cholera Morbus* epidemie een noodhospitaal in te richten ([18]).

Op 10 augustus leverde Seraphin Minne voor 25 frank *een huyshorlogie* ([19]).

Grosso modo was tegen 15 augustus het noodzakelijkste aanwezig om een enigszins menswaardig leven te kunnen leiden.

Om maximaal in eigen behoeften te voorzien beschikten de Zusters over een moestuintje en werden op 9 september '37 ook twee mestvarkens aangekocht ([20]).

Voor zover ons bekend, leefden de zusters vrijwillig volgens de regels van hun oude orde. Aanvankelijk droeg deze kleine gemeenschap geen enkel officieel karakter. Het zou duren tot 31 december 1844 vooraleer de statuten van de congregatie bij K.B. werden erkend.

Intern bracht dit geen wijzigingen met zich mee. Zr. Stanislas Meyers fungeerde vanaf het ontstaan van het gesticht als verantwoordelijke en zou ook na de "bekrachtiging van de statuten" overste blijven.

In de loop van 1838 kwamen Zr. *Theresia Dolhain* uit Zele en de Eeklose *Seraphine Gyselman* (Zr. Aloysia Maria) de last van de eerste twee zusters verlichten.

De vier zusters die toen officieel "particulieren" werden genoemd, zagen in de volgende jaren hun communiteit stilaan uitbreiden zodat zij in december 1844 met 9 waren toen hun statuten wettelijk erkend werden.

---

(18) DE SMET, E. : Chronologie o.c. - 1832 - Ons Meetjesland, Jg. 13 - 1980, nr. 4. p. 185.

(19) SAE (M) - 1673 (o.nr) Rekeningen Bureel van Weldadigheid met bijhorende bewijsstukken. dd. 1, 2, 10 augustus 1837.

(20) SAE (M) - ongeklasseerd. Register van doorloopende Rekeningen van Uitgaven van het Werkhuys van Liefdadigheyd binnen Eecloo. Jaar 1837.

Winstbejag bedreigt het jonge sticht.

Onder het motto *"de bedelarij gedeeltelijk te doen verminderen en de behoeftigen deser stad een gelukkiger lot te verschaffen"* was het *Liefdadigheidswerkhuis* tot stand gekomen.

Nog in de loop van 1837 mochten Livin en Henricus Smitz 62 spinnewielen, 48 stamrokblokken, 40 spinhekels en 4 haspels leveren.

Gelet op de zestien gehuisvesten en de geringe capaciteit van het huis moet de Commissie van meet af aan een snelle uitbreiding naar buiten hebben voorzien.

Reeds op 18 oktober werd bij middel van aanplakbrieven bekend gemaakt dat het bedelen voortaan voor de ondersteunde behoeftigen verboden was. Elke armlastige kon via het werkhuis, tegen een "billijke" vergoeding thuiswerk ontvangen. In beginsel zouden de werkzaamheden zich beperken tot het spinnen van vlas, van werk (een grofgaren van vlasafval), en het weven van linnen ([21]).

Werkweigeraars die voortgingen met bedelen, wachtte het bedelaarswerkhuis of de kolonie te Merksplas ([22]).

Al vlug bleek dat het werkhuis door het stelsel van de aan huis werkende behoeftigen zichzelf financieel niet zou kunnen bedruipen. Bij de kostenraming had de commissie de parameters dienstig voor de klassieke distributie gebruikt. De gemiddelde last van een ondersteunde zou jaarlijks 22,04 frank bedragen.

In december 1837 beliepen de onderhoudskosten van elke opgenomene 43,77 centiemen per dag of circa 159,76 frank per jaar.

Deze financiële misrekening dreigde voor het jonge sticht faliekant te worden.

Goddank ontbrak het de commissie op dit cruciaal moment niet aan inzet ! Nogmaals circuleerden inschrijvingslijsten van huis tot huis die een beroep deden op "menschlievende ingezetenen". De smeekbede werd verhoord en de gift van 885,28 frank hield het werkhuis tijdelijk overeind.

Tijdens de tweede helft van 1837 waren voor de werkplaats 226,07 frank aan werktuigen en grondstoffen aangekocht. De opbrengst van het spin- en naaiwerk dat de oudjes en wezen verrichtten, bedroeg slechts 200 frank.

Buiten het Liefdadigheidswerkhuis waren reeds 30 behoeftigen en midden 1838 zelfs 71 huisgezinnen in het arbeidscircuit opgenomen. Ook daar bleef de rentabiliteit beneden de verwachtingen. De commissie besteedde 991,98

(21) SAE (M) - 9 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 14 oktober 1837. Bijvoegsel aan het reglement van 15 juli 1837.

(22) SAE (M) - 126 (v.nr.) Schepencollege, zitting 18 okt. 1837.

frank voor de aankoop van werktuigen, grondstoffen en spinloon. Slechts 741,66 frank kon men door verkoop recupereren.

In de loop van 1838 had commissielid Charel de Vlieger voor 504,4 kg werk en 62 kg vlas aangekocht dat binnen het Gesticht verwerkt en nadien werd verkocht met een bonus van circa 300 frank.

De buitenhuise aktiviteiten zorgden echter voor zware verliezen.

De 7.020,5 kg ruwwerk dat in distributie was gebracht, bleef voor 2.372 fr. verlieslatend en slechts 57% van de werkingskosten konden door verkoop worden teruggewonnen. Onkunde binnen de commissie, slechte speculaties en het ineenstorten van de lijnwaadmarkt waren de belangrijkste oorzaken van het verlies.

Het ruw produkt verloor bij de verwerking 9,38% van zijn gewicht, een factor die tot dan over het hoofd was gezien.

Uit speculatieve overweging had de commissie afgewerkte garens vier à vijf maanden in het magazijn gehouden, maar de verhoopte prijsstijging bleef uit en het produkt diende uiteindelijk van de hand gedaan te worden met een verlies van 887,33 frank. Het totaalverlies van 1.494,60 frank schreef de commissie dan maar toe aan onbekwaamheid... van de thuiswerkers. De heren rapporteerden dat *"dit verlies moet beschouwd worden als een aalmoes aan de noodlijdenden !"*. De oplossing lag opnieuw in de gulle beurs van de Eeklonaars die ingeschreven hadden op de maandelijkse giftenlijst.

Sommigen vonden het wanbeheer van de commissie te gortig en zij staakten hun bijdrage, anderen betaalden minder of nog slechts sporadisch, zodat door het onoordeelkundig beheer het voortbestaan van het gesticht andermaal werd bedreigd.

Voor het hospice was het een meer dan gelukkige zaak toen de bestuurscommissie op 17 november 1837 besloot een punt te zetten achter het thuiswerk.

De eerste werkingsjaren hadden aangetoond dat zich ook binnen het huis een reorganisatie opdrong. De klemtoon werd alvast verlegd naar het kantwerk, gezien de beste spinsters nog amper 20 centiemen daags verdienden.

Bouwgeschiedenis

Het gesticht

Amper was het werkhuis van Liefdadigheid of Gesticht, zoals het toen werd genoemd, gestart of er rezen reeds klachten over een enge behuizing. Hoewel het idee voor een nieuwbouw reeds van bij het begin aanwezig was, stond geldgebrek de realisatie vooralsnog in de weg.

Midden 1838 kreeg de commissie totaal onvoorzien de mogelijkheid toegespeeld. De ongehuwde oud-armmeester Karel Louis Misseghers had bij

testament van 2 maart 1837 tienduizend frank gelegateerd aan het nog jonge sticht. Wel werd gestipuleerd dat deze som *"zal besteed worden tot het aenkopen van eenen geschikten grond ; en waere men hier van reeds in 't bezit, tot het beginnen of het voortzetten van de bouwing der localen en batementen"* ([23]).

Toen de amper 36-jarige gefortuneerde tabaksfabrikant op 22 mei 1838 overleed, werd het licht op groen gezet om de noodzakelijke expansie te realiseren. Dit legaat belastte het Gesticht met twee eeuwigdurende jaargetijden, te celebreren in de parochiale kerk, met uitdeling van telkens 2 hectoliter roggebrood, waarbij alle bewoners van het hospice aanwezig zouden zijn ([24]).

Op 7 november 1838 kon de commissie voor 3.000 frank 76 aren 70 ca (7.670 m2) land aankopen van jonkheer Joseph Kervyn de Lettenhove uit Brugge ([25]).

MISSEGHERS
Augustinus Antonius
° Overslag 10.02.1741 ?
† Assenede 28.01.1782

MARTENS
Anne Catharine
° Eeklo 17.08.1749
† Eeklo 4.01 1832

× Eeklo, 1 mei 1775

geneesheer

ANDRIES
Jean Elise
° Ruddervoorde ca 1745 ?
† voor 1814

DE NYS
Isabelle Theresia
° Zedelgem 31 08.1753
† Ruddervoorde 27.7.1780

× Zedelgem, 13 augustus 1771

MISSEGHERS Francies Antone
° Assenede 22.02.1776
† Eeklo 04.02.1835

×

winkelier-rentenier - Boelare

ANDRIES Marie Thérèse
° Ruddervoorde 12 juli 1772
† Eeklo 14 Brumaire XIII
(05.11.1804)

MISSEGHERS Karel Louis
° Eeklo 17 Brumaire X (8.11 1801)
† Eeklo 25 mei 1838
tabaksfabrikant - Boelare

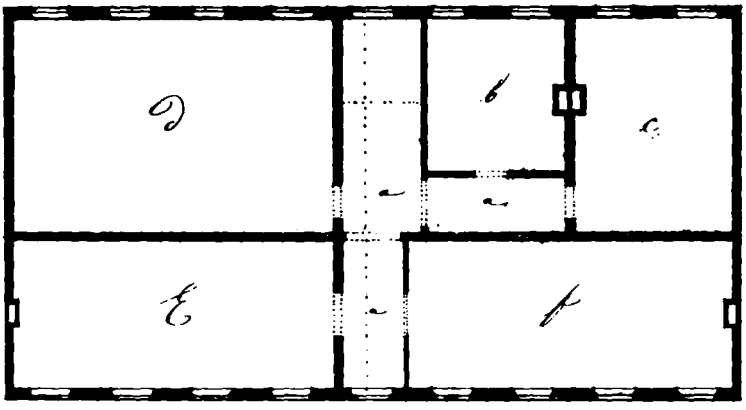
---

(23) SAE (M) - ongeklasseerd. Testament Karel Louis Misseghers. Verleden voor notaris Aernaut te Eeklo. dd. 2 maart 1838.
Dank aan de heer Carlos van de Voorde te Brugge voor het aanvullen van de kwartierstaat Misseghers.

(24) SAE (M) - 7 (v nr.) Gemeenteraadszitting 23 juni 1835.

(25) SAE (M) - 9 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 3 nov. 1838.
SAE (M) - 127 (v.nr.) Zitting schepencollege van 7 nov. 1838.
SAE (M) - 1675 (o.nr.) Rekeningen Weldadigheidsbureel, 1839.
SAE (M) - 1684 (o.nr.) Rekeningen Weldadigheidsbureel, 1853.
Akte van aankoop verleden voor notaris Eduard Constant van Damme te St.- Laureins. dd. 7 nov. 1838.
De 76 a 70 ca aangekochte grond was "... komende noord aen de brugsche of raverschootschestraet, oost aen de gebouwen en erven zoo van den heer Jan Baptist van Boven als van den heer Engelbert Boextael, zuid den heer Ridder Stroo en sieur Bernard Pyfferoen en west de weduwe en kinderen van wylen sieur Karel van den Neste...".

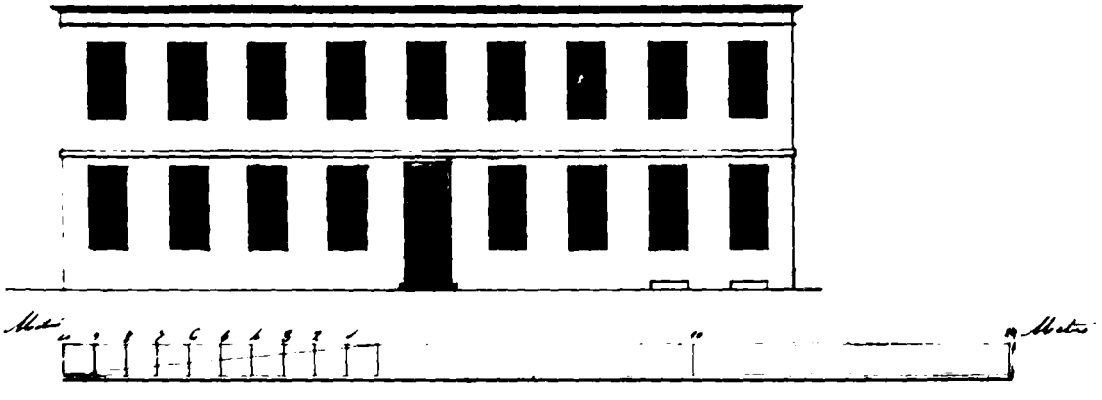
Plan van de Eerste stagie

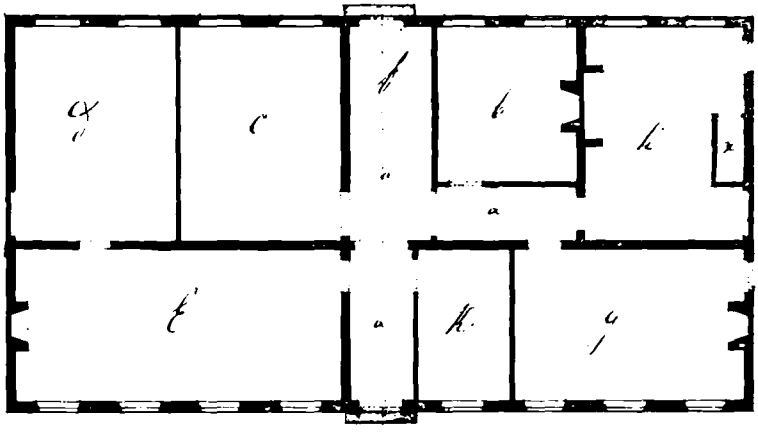

Renvoi op het plan der Eerste stagie

a. Gangen
b. Slaapkamer voor de Eerwaarden
C. Slaapkamer voor de Zusters
d. Slaapkamer voor het vrouwgeslacht
e. Eetplaats
f. Slaapkamer voor het mansgeslacht

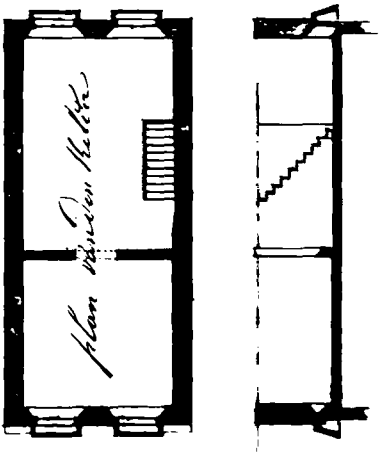
Voorgevel

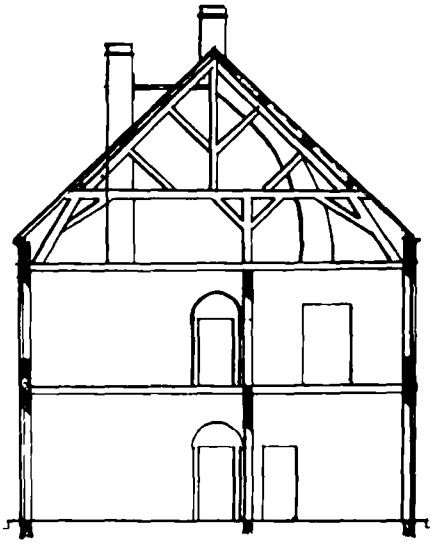

Renvoi op het plan gelykvloers

a. ijangen
b. Wieskamer
c. Zieken Kamer
d. zieken Kamer
e. Kamer voor het vrouwgeslacht
f. plaats van den trap
g. Kamer voor het mansgeslacht
h. Keuken
x. Kelderstrap

Het eerste gebouw van het "Gesticht" werd ontworpen door de Eeklose architekt Hypollet de Smet.
Het werd opgetrokken langs de "Brugsche Straete" In 1839-40. Het had een gevelbreedte van 23,3 meter en zou 11.086 frank kosten. SAE (M) - ongeklasseerd.

Het gesticht van de H. Vincentius à Paulo met voorgevel in de Koning Albertstraat omstreeks 1920. Het hier zichtbaar gebouw werd in drie fasen opgetrokken, namelijk in 1840, 1855 en 1868.

(Verzameling G. De Roo)

De grond kadastraal gekend onder het nummer 1465 sektie E was gesitueerd aan de *Brugsche straete* (huidige Kon. Albertstraat).

Nadat in april een eerste bouwontwerp was verworpen, kreeg het tweede op 5 juni 1839 de zegen in de gemeenteraad ([26]).

Het plan van de Eeklose architekt Hypoliet de Smet voorzag eveneens in de huisvesting van oude behoeftige mannen. De begroting beliep 11.086,11 frank. Het gebouw dat vooraan een gevelbreedte kreeg van 23,3 meter en een diepte van 12,4 meter omvatte op het gelijkvloers 7 kamers : twee ziekenkamers, drie werkplaatsen respectievelijk voor de wezen, vrouwen en mannen, een bureau voor de zusters en een keuken.

Op de eerste verdieping waren de bidplaats en de onderscheiden slaapvertrekken ondergebracht.

Bij K.B. van 29 augustus 1839 werd de toelating gegeven om de werken aan te vatten ([27]).

---

(26) SAE (M) - 10 (v.nr.) Gemeenteraadszittingen van 20 april 1839 ; 5 juni 1839.

(27) SAE (M) - 223 (v nr.) Stadsverslag 1839.
SAE (M) - ongeklasseerd. Staatsblad 1839. n° LXXB. nr. 807. p. 1591. Bij Keizerlijk Decreet van 10 Brumaire XIV (1 nov. 1805) betreffende de nieuwbouw en herbouwing van armenhuizen en hospicen was vastgelegd dat voor :
- werken boven de 1000 frank autorisatie vereist is van de minister van Binnenlandse zaken.
- werken boven de 10.000 frank een Keizerlijk decreet de goedkeuring vergezelde.
Tevens dienden alle werken bij openbare aanbesteding plaats te vinden.

Om de bouwkosten te delgen waren de restanten van het legaat Misseghers, de 3.333,80 fr. van de afgeloste renten en een stadstussenkomst van 1.000 fr. noodzakelijk.

In juni 1840 verhuisden de zes zusters, dertien wezen en zeventien bejaarden van de Raamstraat naar hun nieuw onderkomen. In tegenstelling tot de planning bleven mannen nog steeds uitgesloten van opname. Dit zou pas in 1858 gebeuren.

Een enge behuizing van bij de indienstneming, een stijging van het opnamebestand en het creëren van nieuwe aktiviteiten met name onderwijs, rechtvaardigden nieuwe bouwplannen. In 1842 woonden er reeds 6 zusters, (Zr. Stanislas Meyers (overste), Zr. Philomène D'Hooge, Zr. Aloysia Gijselman, Zr. Antonia Dolhain, Zr. Theresia Meyns, Zr. Vincentia Meulders) samen met 27 behoeftige vrouwen en 18 wezen.

Ziekenzaal of werkhuis !

Op 8 januari 1842 vroeg het armbestuur om het oud stadspassantenhuis te verkopen ([28]). De penningen zouden dienen voor de bouw van een specifieke ziekenzaal met apotheek waaraan stedelijke medici zouden worden verbonden. Deze inrichting zou het eerste opvangcentrum worden waar de Eeklose zieke behoeftigen terechtkonden ([29]).

Het projekt stuitte op verzet binnen het stadsbestuur, dat het koppelde aan de oprichting van een *Leerwerkhuis* voor jongens. Dit laatste project haalde het.

Het bouwplan dat voorzag in een werkhuis, boerderij en bakkerij werd in 1844 begroot op 7.925,98 frank. Jan Heysse, een Eekloos metser nam het werk op zich voor 5.987 frank. De 3.400 fr. staatssubsidie, een stadsbijdrage van 900 fr. en de gelden van het verkocht passantenhuis volstonden ruimschoots om de kosten te delgen.

Binnen deze leerwerkschool konden naast jonge leerlingen ook volwaardige linnen-, wol- en katoenwevers voor eigen rekening komen werken tegen een kleine onkostenvergoeding.

Voorzien was dat er 20 weefgetouwen, 10 bobijnwielen en 10 stoelen zouden ter beschikking staan ([30]).

Op 9 oktober 1845 nam een pas opgericht *Nijverheidscomité* het werkhuis in beheer dat totaal onafhankelijk fungeerde van het Gesticht. Het gebouw zou *"ontoegankelijk zijn voor de zusters en de inwonenden"* ([31]).

---

(28) DE SMET ,E. : Het voormalig hospitaal of passantenhuis te Eeklo. Appeltjes van het Meetjesland, nr. 31 - 1980. p. 278-349.
(29) SAE (M) - 12 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 8 jan. 1842.
(30) SAE (M) - 12 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 1 maart 1843.
(31) SAE (M) - ongeklasseerd. dd. 9 oktober 1845.

Eeklo herbergde op dit ogenblik ca. 1.100 wevers en 1.600 spinsters waarvan er respectievelijk 50% en 93% werkloos waren. Nochtans kende het werkhuis geen succes. Zoals voorheen waagde men zich opnieuw aan thuiswerk. Aan niet minder dan 400 gezinnen bezorgde het nijverheidscomité werk. De aktiviteiten in het werkhuis zelf vielen omzeggens stil. Slechts drie getouwen en acht werklieden bevolkten het nieuw gebouw ([32]).

De verliezen waren na tien werkingsmaanden zo drama'isch dat reeds op 28 augustus 1846 besloten werd het projekt op te geven ([33]).

De lang verhoopte ziekenzaal komt er...

Reeds jaren ijverde Zr. Stanislas (Maria Meyers) voor de inrichting van een ziekenzaal waar alle behoeftige Eeklonaars terecht zouden kunnen.

Voornamelijk de raadsleden Bovijn en Ecrevisse verzetten zich tegen deze expansie. Wel waren ze voor de oprichting van een occasionele ziekenzaal, enkel dienstig bij epidemieën. Om hun afkeuring te accentueren drongen ze erop aan dat in het verslag woordelijk werd opgenomen :

> "Mijn voornemen was dat enkelijk eene ziekenzael zou worden opgericht voor geval van eene buitengewoone ziekte en geenszins om een aenhoudend gesticht, dat geschikt zou zijn om allernoodlottigst te wegen op onzen financielen toestand" ([36]).

Op uitzondering van raadslid Honoré Willems - zelfs de Eeklose geestelijken zagen geen heil in een permanente ziekenzaal - volgde elkeen de visie Bovijn-Ecrevisse ([37]).

Eind 1851 opteerde de bestuurscommissie en het Weldadigheidsbureel om het vrijgekomen werkhuis, dat slechts op 15 meter van de vroegste gebouwen was gelegen, in te richten als ziekenzaal ([38]).

Onder impuls van E.H. L. Willemijns, superior van het College en Geestelijke directeur (coadjutor) van de Zusters, drong de orde aan, met het oog op uitbreiding, de bestaande gebouwen van het Weldadigheidsbureel aan te kopen ([39]).

Op 23 oktober 1852 vergaderden op het stadhuis onder voorzitterschap van burgemeester Joseph Dhuyvetter ; Desiré de Heuvel, Hippolite van Damme, Auguste Commergo, Hippolite Bruggeman en Joannes Heysse, leden

---

(32) SAE (M) - 14 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 27 jan. 1846.
(33) SAE (M) - ongeklasseerd. dd. 10 okt. 1843.
(34) SAE (M) - 15 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 1 okt. 1846.
(35) SAE (M) - 222 ter (v.nr.) Stadsverslag 1847.
(36) SAE (M) - 447 (v.nr.) Briefwisseling dd. 16 november 1850.
(37) SAE (M) - 17 (v nr.) Gemeenteraadszitting, 6 nov. 1850 ; 20 nov. 1850.
(38) SAE (M) - 1659 (o nr.) Bureel van Weldadigheid. Zitting van 17 nov. 1851.
SAE (M) - 17 (v.nr.) Gemeenteraadszitting, 6 dec 1851.
(39) SAE (M) - ongeklasseerd. Zitting Bestuurscommissie van 15 mei 1849.
DE BEER, Kan. A. : Gedenkboek Eeuwfeest van het St-Vincentius College. Eekloo 1840 - 1940. p. 82.

Centraal de ziekenzaal uit het midden van de 19de eeuw. Rechts op de foto de ingebouwde kapel en het klooster waar de zusters verbleven.

(Verzameling G. De Roo)

van het armbestuur ; Charles Steyaert, Charles de Vlieger, Hubert Bocxstael en Seraphin de Schepper, leden van de bestuurscommissie.

Na prijzing werd het akkoord bereikt om het bezit over te dragen voor 20.000 frank. Oud-burgemeester Karel Stroo, - het was de eerste maal dat hij zich openlijk als beschermheer van de congregatie opstelde - bood zich aan om het verschuldigde bedrag ter beschikking te stellen.

> *"Deze Heer biedt zich aen om den koop aen te gaen en er dadelijk de verschuldigde som van te betalen"* ([40]).

De geplande verkoop ging niet door omdat volgens de wet Maria Meyers, in de hoedanigheid van overste *"geen civiel persoon"* was.

Op het ogenblik dat de nood in Vlaanderen het grootst was, kon Eeklo zijn eigen zieken nog steeds geen behoorlijk opvangcentrum bieden.

Op eigen initiatief, weliswaar geruggesteund door het Weldadigheidsbureel, kocht Moeder Stanislas de huizen en gronden aan de oostzijde van de inrichting, van de families Van Boven en Gimbercie. Nog in de loop van 1855 rezen de bouwwerken uit de grond.

(40) SAE (M) - ongeklasseerd. dd. 31 juli 1852 ; 2 okt. 1852 ; 23 okt. 1852.

Dank zij het persoonlijk fortuin van Karel Stroo, aangevuld met een vijftal legaten, werd de ziekenzaal in 1857 voltooid ([41]).

Op 11 augustus 1855 was Stroo - om zijn inzet voor het tot stand komen van de ziekenzaal - door Mgr. Delebecque de titel van *Geestelijke Vader* toegekend.

Op eigen kosten had Stroo eveneens de neo-gotische *kapel* in het bouwplan van de ziekenzaal laten incorporeren. Op 4 mei 1857 werd deze 18 meter lange en 11 meter brede bidplaats door Mgr. Delebecque ingewijd.

Nog in de loop van 1857 noteerde men 15 opnamen in het nieuwe ziekenhuis, dat de naam *"Hospitael van de H. Vincentius à Paulo"* meekreeg ([42]). Het ging vooral om verzorgende functies en kleine ingrepen.

De stad die het beheer in goede handen wist, ging zich steeds minder inlaten met het intern beleid. Daar de verkoop van hoger genoemd werkhuis voorlopig onmogelijk bleef, verhuurde de stad het pand tegen een jaarvergoeding van 200 frank.

Eind 1858 maakte Stroo bekend dat hij nogmaals met eigen middelen tegen de Zuidmoerstraat een tweede hospitaal zou laten bouwen : ditmaal voor besmettelijke zieken ([43]).

Begin april 1860 werd een zaal, bestemd als "oude mannenhuis" in gebruik genomen ([43bis]).

Tijdens de jaren 1867-1868 werden op kosten van het Weldadigheidsbureel grote onderhoudswerken uitgevoerd aan de oudste gebouwen ([44]).

In de loop van 1868-1869 werden nogmaals nieuwe gebouwen voltooid dank zij de financiële tussenkomst van Karel Stroo.

De opvang voor behoeftige oude mannen werd verder gestructureerd, uitbreiding van het bestaande hospitaal en een gebouw voor betalende kostgangers verruimden andermaal de mogelijkheden van het *Gesticht* ([45]).

Gedurende de tweede helft van de 19de eeuw werd het gebouwencomplex steeds maar uitgebreid. Er verrees een *wasserij, bakkerij* en *schoenmakerij.*

---

(41) SAE (M) - 36 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 28 febr. 1846 ; Legaat Marie Jacob Sierens. 19 dec. 1846 : Legaat van Francies van Branteghem.
SAE (M) - ongeklasseerd. Register zittingen van het Weldadigheidsbureel. Zitting 22 jan. 1853.
Legaten van : Agnes Dobbelaere, wed. Pieter Remery, Joanna Boelens en Joannes van Wassenhove.
Weekblad : De Eecloonaer van 3 en 10 mei 1857.

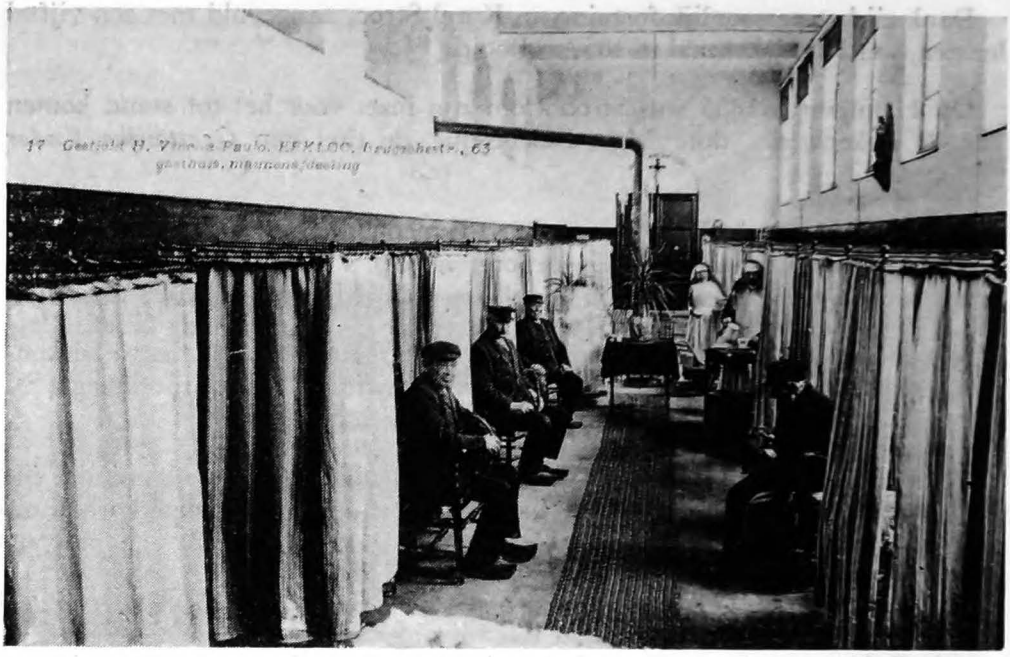
(42) SAE (M) - 1687 (o.nr.) Rekeningen Weldadigheidsbureel 1861.

(43) SAE (M) - 44 (v.nr.) Minuten gemeenteraadszitting 20 oktober 1858.

(43bis) Weekblad : De Eecloonaer 22 april 1860.

(44) SAE (M) - 224 (v.nr.) Stadsverslag 1867-1868.
SAE (M) - 1692 (o.nr.) Rekeningen Weldadigheidsbureel 1861.
SAE (M) - 1694 (o.nr.) Rekeningen Weldadigheidsbureel 1863.

(45) SAE (M) - 224 (v.nr) Stadsverslag 1868-1869.

Een zicht op de slaapzaal van de mannenafdeling welke in 1860 werd in gebruik genomen.

(Verzameling G. De Roo)

In 1877 werd de *keuken* 9,50 meter langer. In '79 volgde de nieuwbouw van een *stal*. Door de financiële tussenkomst van de familie Bovijn verrees een nieuw *weeshuis*, dat op 24 september 1893 werd ingewijd.

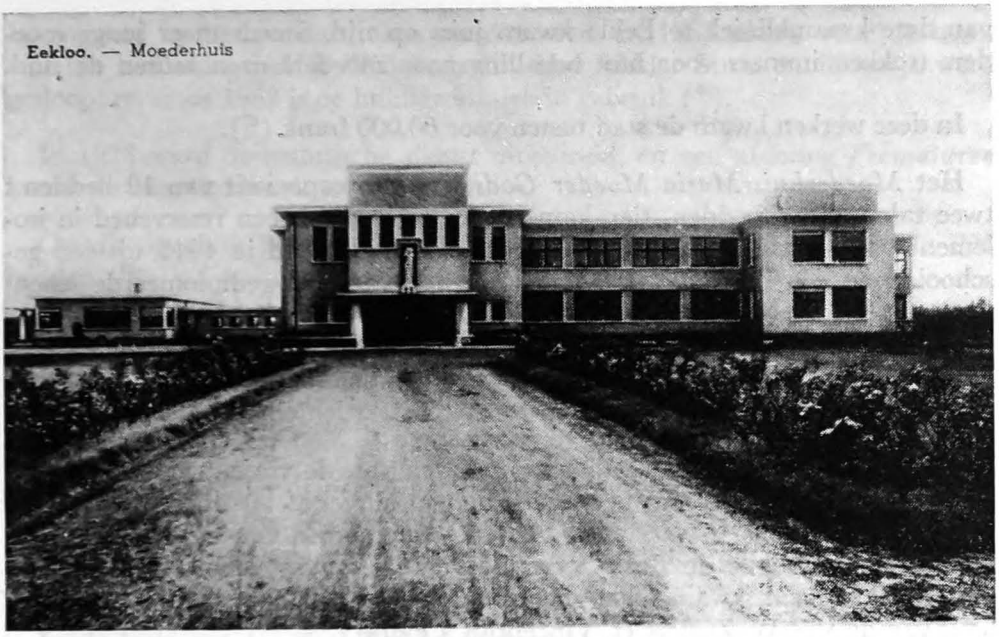
In de loop van 1897-1898 werden reeds voor 4.572 frank verbeteringswerken aan het weeshuis uitgevoerd. Intussen verrees in 1884 een immense scheidingsmuur aan de westzijde van het domein.

Tegen de eeuwwisseling begiftigde de familie Bovijn het sticht nogmaals. De *Sint Jozefszaal*, een zaal en werkplaats voor mannen werd in 1899 in gebruik genomen ([46]). Ook het Bureel van Weldadigheid bleef financieel steunen. Herstellingswerken vielen doorgaans te hunnen laste, terwijl ze zich bij nieuwbouw evenmin onbetuigd lieten.

De 20e eeuw kondigde zich wat uitbreidingswerken betreft zeer gunstig aan. In 1908 verwierf de congregatie de grond op de zuid-oostzijde van haar toenmalig domein, wat een ongekende expansiemogelijkheid inhield.

---

(46) SAE (M) - 1686 (o.nr.) Rekeningen Weldadigheidsbureel dd. 23 mei 1855.
SAE (M) - 22 (v.nr.) Gemeenteraadszittingen 20 april 1871 ; 24 juni 1871.
SAE (M) - 23 (v.nr.) Gemeenteraadszittingen 18 jan. 1877 ; 26 juli 1879.
SAE (M) - 24 (v.nr.) Gemeenteraadszittingen 18 april 1894 ; 4 aug. 1896
VERSCHUERE, P. Antonellus, O.F.M. : De zusters van den H. Vincentius à Paulo te Eekloo (1837-1937). Lannoo, Tielt, 1937.

Langs de toen nog landelijke Moeie verrees in 1941 de nieuwe kraamkliniek. Het in 1970 opgeheven tehuis voor jonge moeders werd omgevormd tot het bejaardentehuis "Avondzegen.

Nadat in 1911 de kliniek voor spoedgevallen met opera'iekwartier - binnen het huidig Psychiatrisch Centrum - werd opgeheve nam het Gesticht haar taak over en bouwde een vleugel met een klein operatiekwartier bij.

Tussen de twee wereldoorlogen werden de activiteiten in de kliniek steeds groter wat uitbreiding en aanpassing van de bestaande gebouwen noodzaakte. Ongetwijfeld heeft het inspectiebezoek van de heer Lahaye de aanpas singswerken bespoedigd. Zijn rapport over de infrastruc'uur van het Gesticht was niet mals. Over de gebouwen merkte Lahaye op dat "de hooge vensters de zaal ongezellig maken en een uitzicht geven van een gevang".

Onmiddellijk lieten de Zusters de voorbouw van het Gesticht - *het Godshuis* - in de Kon. Albertstraat aanpassen ; delen werden gesloopt en heropgebouwd terwijl andere werden "gemoderniseerd".

Speciale aandacht werd besteed aan het hospitaal ; er kwamen luch'ige zalen en het werd voorzien van radiologie, in die dagen reeds uiterst belangrijk op medisch vlak.

Kraamkliniek.

Totaal nieuw was de bouw van een "moederhuis". In een eerste plan was de kraamafdeling voorzien op de plaats van het huidige klooster, maar haar definitieve inplanting werd in 1941 de overzijde van de Moeie. De oprichting

van deze kraamkliniek te Eeklo kwam juist op tijd. Steeds meer jonge moeders trokken immers voor hun bevalling naar moederhuizen buiten de stad.

In deze werken kwam de stad tussen voor 60.000 frank ([47]).

Het *Moederhuis Maria Moeder Gods* had een capaciteit van 19 bedden : twee zalen van 4 bedden, tien kamers van één bed en een reservebed in isolement voor besmettelijke zieken. Het personeel bestond in 1943 uit één geschoolde en één niet geschoolde ziekenzuster, één niet-gediplomeerde lekenverpeegster en twee aspirant-verpeegsters. In 1970 werd deze kraamafdeling met pediatrie opgeheven en ondergebracht in de vernieuwde vleugel van de H. Hartkliniek. De oude kraamkliniek werd verkocht aan de zusters van de H. Philippus Neri, die het omvormden tot het bejaardentehuis *"Avondzegen"*.

De congregatie die reeds vanaf het midden van de vorige eeuw probeerde om het eigendomsrecht van het Weldadigheidsbureel af te kopen, zag in 1945 eindelijk haar wens in vervulling gaan. Onder impuls van de geestelijke directeur, Pater Vigile de Bock, werd de verkoop ondertekend. Voor de som van 100.000 frank kwamen de gebouwen en gronden van de C.O.O. in het bezit van de V.Z.W. Zusters H. Vincentius à Paulo ([48]).

In de verkoopakte werd bepaald dat men het gesticht binnen de vijf jaar diende te verbeteren. Het "kasteelken van Ridder Stroo" zou omgebouwd worden tot een instelling voor besmettelijke zieken.

Hoewel aan de voorwaarden gevolg werd gegeven, heeft het lazaret H. Elisabeth slechts korstondig gefunctioneerd. De besmette zieken werden eveneens ondergebracht in het Gesticht, terwijl het vroeger kasteeltje werd hervormd tot weeshuis.

Grootse bouwwerken onder de Zusters Kindsheid Jesu.

Maar in 1957 fusioneerde de congregatie van de zusters van de H. Vincentius à Paulo met die van de Zusters Kindsheid Jesu.

Gelijktijdig werd het *"gesticht"* H. Hart omgedoopt tot *H. Hartkliniek*. Een nieuw, expansief beleid bracht een drastische ommekeer teweeg.

Het *oude weeshuis* werd nog in 1957 omgevormd tot *verpleegstersschool*.

In 1960 verdween de boerderij om plaats te maken voor een moderne wasserij die een capaciteit bereikt van 2 ton was per werkdag. In 1972 werd ze algemene centrale wasserij van de congregatie Zusters Kindsheid Jesu. De

(47) SAE (M) - 230 (v.nr.) Stadsverslag 1938-1939. "Eereloon opmaken der plans voor bouwen van nieuw Hospitaal - Godshuis en Moederhuis".
SAE (M) - 230 (v.nr.) Stadsverslag 1940-1941. Toelating bouwvergunning Moederhuis. dd. 15 juli 1941.

(48) SAE (M) - 29 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 6 juni 1946 ; 9 juli 1946.
SAE (M) - 182 (v.nr.) Zitting Schepencollege 23 mei 1946.
SAE (M) - 545 (v.nr.) Inkomende briefwisseling. dd. 19 sept. 1946.

boomgaard en het portiershuisje maakte reeds in 1963 plaats voor de bouw van het kinderdagverblijf "Kinderlach". Het Ridder Stroo paviljoentje werd gesloopt en sinds 1967 is de huidige kliniek in gebruik ([49]).

In 1973 werd de technische dienst uitgebreid, en een afdeling *Prematuren* kwam de nieuwe kliniek vervolledigen.

Op dit ogenblik beschikt de H. Hartkliniek over een capaciteit van 270 bedden ([50]).

Zeer recent, in 1978, verrees langs de Moeie een nieuw woonverblijf voor de zusters naar het ontwerp van architect Piet Hollevoet uit Eeklo. In 1979 werd een nieuw laboratorium en een apotheek gebouwd en het jaar daarna volgde de administratie.

Volledigheidshalve dienen we onder de bouwgeschiedenis van het Gesticht eveneens de *Grafkapel* te vermelden. Op 12 januari 1863 vroeg Karel Stroo een eeuwigdurende concessie aan voor 26 m2 grond op het kerkhof, waar hij voor zichzelf en de zusters een grafkelder voorzag.

In de loop van het jaar liet Stroo door Karel Bruggeman er een neo-gotische grafkapel oprichten. Midden 1873 verwierven de zusters nogmaals 2,88 m2, teneinde de ingang van de bestaande kapel te verruimen ([51]).

Op de grafsteen die voor de ingang van de kapel ligt, stond volgende treffende inscriptie :

D.O.M.

> Hier rusten zij, gelukkige slachtoffers harer liefde voor de armen, zieken, ouderlingen, weezen ; want Kristus zegt : "Wat gij gedaan hebt aan een van de minsten, dit hebt ge aan mij gedaan".

BID VOOR DE ZIELEN
R.I.P.

Ridder Stroo

Ofschoon Carolus Franciscus Stroo, bekend als *Ridder Karel Stroo* in de Eeklose geschiedschrijving reeds ruim aan bod kwam, beperkte de biografie

---

(49) VAN ROSSOM, Agnes : De lange geschiedenis van de V.Z.W. H. Hartkliniek. Drie korte bijdragen.

(50) JOOS, Luc : De verzorgende funktie van Eeklo en de bereikbaarheid ervan voor het ommeland. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, R.U.G., 1976-1977. p. 179.

(51) SAE (M) - 1659 (o.nr.) Register der Resolutien van het Bureel van Weldadigheid. fol. 44. dd : 2 februari 1863.
SAE (M) - 145 (v.nr.) Zitting Schepencollege 17 jan. 1863.
SAE (M) - 21 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 23 jan. 1863.
SAE (M) - 22 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 5 augustus 1873.

(52) HAMERLYNCK, W. : Bouwstenen voor Kwartierstaat van Carolus Franciscus Stroo (1793-1873). De Eik, Jg. 8 - III, p. 197-214.

Lithografie van Ridder Stroo op 49-jarige leeftijd.
(Uit : Hulde aen den Ridder K.-F. Stroo. Gent. 1863. Lith. De Busscher, frères).

zich tot een vage opsomming van financiële steun aan godsdienstige en caritatieve stichten en verworven titels.

Dat een volwaardige monografie over deze figuur op zich laat wachten, dient gezocht te worden in de ontoegankelijkheid van het archief Stroo.

Door zijn optreden als burgemeester, als voorzitter van de Kerkraad, als Geestelijke vader van de Zusters van H. Vincentius à Paulo en niet het minst door inzage te krijgen in zijn testament, hebben we, hoe onvolledig ook, enig inzicht gekregen in deze wat mysterieuze, zonderlinge man.

Geboren te Eeklo op 28 maart 1793 als zoon van Carolus Franciscus en van Barbara Ryffranck.

Karl junior was amper drie jaar toen zijn moeder overleed. Catharina van Waesberghe werd zijn stiefmoeder.

Op 22 juli 1813 werd Karel Stroo ingelijfd bij de erewacht van keizer Napoleon I en drie jaar later, op 14 september 1816 tot luitenant benoemd ([53]).

In 1820 vestigde Stroo zich te Gent ([54]). Hij zou pas op 27 oktober 1830, na de Belgische opstand, officieel terugkeren om het burgemeesterschap waar te nemen. Alhoewel hij te Gent was gedomicilieerd heeft Eeklo Stroo nooit losgelaten. Op 18 september 1830 werd hij nog benoemd tot 2de officier van een afdeling burgerwacht alhier ([55]).

Stroo miste evenwel de leiderskwaliteiten om Eeklo, waar een sterke orangistische kern actief was, kundig te besturen. In oktober 1831 nam hij ontslag als burgemeester.

Als voorman van de Eeklose patriotten werd Stroo op 24 augustus 1836 andermaal tot burgemeester benoemd. Ditmaal zou hij het ambt waarnemen tot januari 1846.

Op 20 juni 1835 was Stroo tot senator van het district Eeklo verkozen. Daar hij aan de lijst der "Kiesbaren tot de senaat" slechts was toegevoegd om het vereiste aantal van 1/6000 (voor Oost-Vlaanderen) te bereiken, bleef Karel beneden de belastingsdrempel van 2.116,40 frank, laagste cijns die een senator diende te betalen. Een mandaat bleek dus onmogelijk ([56]).

Op 25 augustus 1846 nam de koning Stroo op onder de Ridders van de Leopoldsorde ; in 1862 benoemde Paus Pius IX hem tot Ridder van het H. Graf. Van dan af werd hij te Eeklo *"Ridder Stroo"* genoemd.

In 1871 volgde een benoeming tot ridder en vervolgens tot commandant in de orde van de H. Gregorius de Grote.

Als voorzitter liet hij zich evenmin onbetuigd : in 1852 is hij voorzitter van het Genootschap van de H. Vincentius à Paulo ; in 1854 van de Kerkraad van de St.-Vincentiuskerk van Eeklo en in 1858 van de Kerkraad O.L. Vrouw te Gent.

---

(53) Weekblad : Gazette van Eecloo van 26 jan. 1873.

(54) SAE (M) - 1630 (o.nr.) Register van aangifte van woonstverandering. dd. : 11 maart 1820.

(55) DE SMET, E. : Chronologie van Eeklose gebeurtenissen. o.c. 1830. Ons Meetjesland, 1980. p. 44.

(56) DE SMET, E. : Chronologie o.c. Ons Meetjesland, 1982, p. 49. SAE (M) - ongeklasseerd. Bestuurlijk Memoriaal Oost-Vlaanderen, dd. 24 mei 1839, p. 347.

In 1855 werd Stroo door Bisschop Delebecque verheven tot *Geestelijke Vader* van het Huis der Zusters van de H. Vincentius à Paulo. Uit erkentelijkheid schonk Stroo in 1857 de zusters hun eigen prachtige kapel.

Door zijn toedoen kwamen de Paters-Minderbroeders in 1866 terug naar Eeklo en schonk hij hen zijn huis op de Markt terwijl hijzelf zijn intrek nam in het "kasteeltje" dat later lazaret zou worden.

In de tuinen van zijn huis liet hij later voor de Paters een kerk en kloosters bouwen die in 1868 plechtig werden ingewijd.

In ruil voor deze schenking vroeg hij de Paters zich te verbinden om "ten eeuwighen dage" de diensten in de kapel en het gesticht van de Zusters waar te nemen. De toenmalige Provinciaal, P. Bernard van Loo tekende het contract op 13.03.1866.

Zo werd P. Theodoor van der Linde de eerste pater-rector van het Gesticht ([57]). Tot 1962, met als laatste P. Vigile de Bock, bleef de overeenkomst strikt gehandhaafd

Het valt niet te ontkennen dat Stroo de grootste mecenas van de armen en godsdienstige stichten was, die het Meetjesland ooit heeft gekend.

In 1862 schonk hij 35.000 frank aan de St.-Vincentiuskerk om de middenbeuk van de oude kerk te verhogen. Toen in 1864 sprake was van een totaal nieuw gebouw droeg hij nogmaals 65.000 fr. bij. Later ontstond een conflict tussen de Kerkraad en de heer Stroo omtrent deze nieuwe kerk waarbij Stroo in het ongelijk werd gesteld. Hoewel hij van dan af elke financiële bijdrage stopzette, schonk hij bij testament na zijn overlijden op 23 jan. 1873 nogmaals 10.000 fr.

In totaal droeg hij dus 110.000 fr. bij in de bouw van de nieuwe kerk ([58]).

Ook tegenover het Klooster van de H. Vincentius à Paulo was hij zeer royaal. Niet alleen konden de zusters rekenen op zijn financiële steun, maar vooral was Stroo een beschermer van de jonge congregatie.

In het hoofdstuk over de bouwgeschiedenis hebben we de giften aan het hospitaal, de prachtige kapel en de grafkapel reeds besproken.

Op 24 maart 1862 zou hij het *weeshuis, hospitaal,* hovingen en landen, groot 23 ha 64 a en 90 ca, die nog steeds zijn persoonlijke eigendom waren, in cijns geven tegen een jaarlijkse pacht van 120 frank.

Toen het Ministerie van Justitie deze overeenkomst afwees, ontving de commissie een schrijven waarin Stroo *"verklaert in te trekken en te weder-*

---

(57) VERSCHUERE, P. Antonellus, O.F.M. : De Minderbroeders te Eekloo 1649-1919 Mechelen 1949, p. 109.

(58) Testament van K F. Stroo, verleden voor notaris Wallyn te Maldegem op 7 februari 1873. (in privébezit).

roepen de door hem aen de gemelde Godshuizen gedane gifte" ([59]). Meer dan een burocratische manipulatie hoeven we hierin niet te zoeken !

Maar in maart 1872 lukte het hem toch het weeshuis en hospitaal in cijnspacht te geven, nu echter voor de duur van zijn leven. Toen Stroo zich omstreeks mei 1872 met zijn dienstpersoneel Joanne en Louis Cauwenbergs in zijn eigen "kasteelken" kwam vestigen, betaalde hij 5.000 frank, als een gift "inter vivos" met een levenslang vruchtgebruik.

Toch verbleef hij hier amper zes maanden per jaar, want tijdens de winter woonde hij te Gent.

Eind 1872 viel Karel Stroo ziek. Hoewel officieel te Gent gedomicilieerd in de St-Pietersnieuwstraat, wenste hij in "zijn" Gesticht te worden verzorgd. Niettegenstaande hij in het klooster werd omringd door medici met faam - voor *"medicale devoiren"* ontvingen Dr. Van den Berghe uit Gent 1.775 fr. en Dr. Gailliard uit Brussel 2.020 fr. - overleed Karel Stroo op 23 januari 1873.

Het volledig testamentair dossier, dat niet minder dan 227 folio's telde, deed in het Meetjesland heel wat stof opwaaien.

De erfgenamen betwistten de geldigheid ervan. Er volgde een proces dat op 13 maart 1875 in het nadeel van de erfgenamen voor het Hof van Beroep beslecht werd ([60]).

Buiten Eeklo waren het in hoofdzaak de kerkfabrieken van Adegem, Maldegem, Ede en Aardenburg die begiftigd werden ([61]).

En het Gesticht ? Naast de gebouwen en gebruikte gronden kreeg de congregatie al de roerende goederen die zich zowel te Eeklo als te Gent bevonden. Op 3 mei 1876 bracht Zr. Stanislas een deel van de inboedel van Ridder Stroo onder de veilhamer ([62]).

Naast een paar nagelaten schilderijen en een borstbeeld is er te Eeklo weinig dat nog aan Ridder Stroo herinnert. Hij was een mens met gaven en gebreken ; rijk maar mild tegenover de behoeftigen, de "Gemeenschap van de Zusters", de Paters, de Kerk, e.a. maar bovenal bezat Eeklo in hem de grootste mecenas die de stad ooit heeft gehad.

---

(59) SAE (M) - 21 (v nr.) Schepencollege zitting 26 april 1862 ; 28 juni 1862.
SAE (M) - 21 (v.nr.) Gemeenteraadszitting : 10 juli 1862 ; 22 okt. 1862 ; 6 dec. 1862.

(60) Weekblad : Gazette van Eecloo van 16 april 1876.

(61) Aan de Kerkfabriek van Adegem : Een hofstede in de wijk Heulendonk en diverse landen groot 19 ha 71 a 10 ca.
Aan de Kerkfabriek van Maldegem : Een hofstede, landen en meersen. Groot 14 ha 77 a 50 ca
Aan onderpastoor Reynekinck : 2.000 fr "om een kerk en eene pastory te helpen bouwen te Donck, wyck van Maldegem".
Aan de Kerkfabriek van Ede : Een hofstede, en landen, groot 6 ha 41 a 60 ca.
Aan de Katholieke Kerk van Aardenburg : een hofstede en landen, groot 15 ha 59 a 16 ca.

(62) Weekblad : Gazette van Eecloo van 16 april 1876.

STROO Jan	DE RIJCKE	RYFFRANCK	MARIMAN
° Maldegem 17 mei 1716	Maria Livina ° Oostwinkel 26 juni 1728	Bernardus ° St-Laureins, 01.12.1722	Joanna Catharina ° Kaprijke, 2 september 1726
† Eeklo, 31.8.1791	† Eeklo, 11.4.1790	† Eeklo, 28.6.1788	† na 1795
Landbouwer Nieuwendorpe		Koopman-olieslager burgemeester	
XX 7.4.1752		X ca. 1755	

STROO Carolus Franciscus	RYFFRANCK Barbara Theresia
° Adegem, 4 nov. 1763	° Eeklo, 23 april 1761
† Eeklo, 29 juli 1829	† Eeklo, 3 jan. 1796
graankoopman	
X Eeklo, 19 mei 1792	

STROO Carolus Franciscus
° Eeklo, 28 maart 1793
† Eeklo, 23 januari 1873
Grondeigenaar
Burgemeester

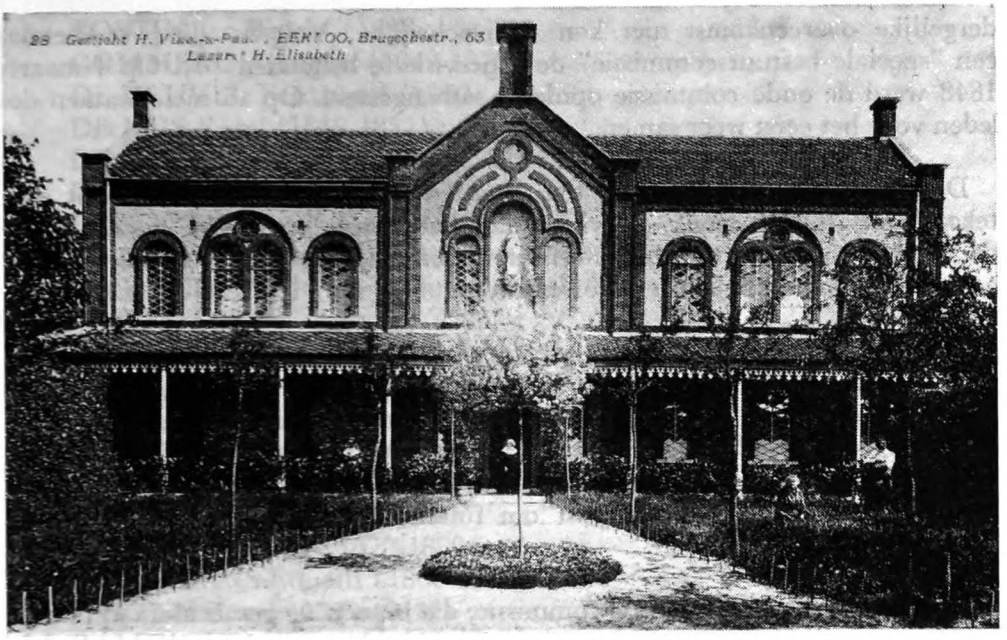
Beheer

Bestuurscommissie

Nog voor het Gesticht startte, was een bestuurscommissie opgericht die de werking en de bescherming van het huis zou behartigen.

Op 28 december 1835, toen de commissie voor het eerst zetelde rezen reeds moeilijkheden. Uit hoofde van hun functie namen de burgemeester en de pastoor respektievelijk het voorzitter- en ondervoorzitterschap waar. Naast hen zetelden twee leden uit het stadsbesuur, twee armmeesters en drie ingezetenen uit de burgerij. Burgemeester Joseph Dhuyvetter, pastoor Dhondt, Ange Aernaut, Antone Vermast, Pieter Remery, Charles Stroo en Joseph van Wassenhove maakten reeds deel uit van de commissie. Het Bureel van Weldadigheid weigerde zijn medewerking omdat de vertegenwoordigers van de burgerij eveneens behoorden tot het stadsbestuur. Zodoende haalde de stad alle macht naar zich toe.

Het zou duren tot 5 juli 1837 vooraleer de oprichting van een commissie nogmaals ter sprake kwam. Ditmaal werd geopteerd voor een vijf-leden commissie. Burgemeester Stroo, pastoor Dhondt, districtcommissaris Lejeune, raadslid Jan Baptist Bovijn en armmeester Charles de Vlieger vormden de beleidsploeg. Aanvanklijk kreeg deze commissie alle macht in handen. We kunnen bezwaarlijk zeggen dat het hen - zeker in de beginfaze - aan inzet ontbrak. Naast het in gereedheid brengen van het werkhuis dienden ze meermaal de straat op te gaan om een beroep te doen op de vrijgevigheid van de burgers. De commissie zorgde voor de aankoop, distributie en verkoop van

Het "Kasteelken van Ridder Stroo" welk in de loop der tijden diverse bestemmingen kreeg en uiteindelijk bij de grootse bouwwerken die enkele decennia terug plaats vonden eveneens onder de sloophamer kwam.

het werk dat in het gesticht werd verricht. Helaas waren ze teveel zakenmens en hun drang naar winstbejag bedreigde meermaals het voortbestaan van de instelling. Toch was hun inzet van die aard dat hoe rampzalig het ook dreigde af te lopen, ze genoeg gemotiveerd waren om alle moeilijkheden het hoofd te bieden. Ook was het de commissie die de stuwende kracht vormde achter de oprichting van een nieuw Gesticht.

De geringe armslag die de zusters kregen zorgde echter voor herhaalde conflicten. Begin 1845 was de verstandhouding zusters-commissie dermate slecht dat burgemeester Stroo zich op 7 maart genoodzaakt zag deze laatste te ontbinden, *tot rust en welzijn der religieuzen*" ([62]).

Officieel heette het, dat de pas erkende congregatie nu over alle nodige instanties beschikte om zelfstandig te bestaan en te werken.

Er werd zelfs gewerkt aan een overdracht van alle goederen, waarbij de zusters, onder bepaalde voorwaarden, voor een duur van 99 jaar over het complex konden beschikken. Verder dan een *voorlopige* overdracht is het evenwel nooit gekomen ([63]). Van overheidswege kwam op 29 november 1847 verzet, omdat volgens het decreet van 16 februari 1809 de congregatie een

(62) Bisschappelijk Archief Gent - Dossier Eeklo, Zrs. H. Vincentius à Paulo.
(63) SAE (M) - 23 (v.nr.) Stadsverslag 1847.

dergelijke overeenkomst niet kon onderschrijven. Volgens die wet diende een "speciale bestuurscommissie" de supervisie te behouden ([64]). Op 4 maart 1848 werd de oude commissie opnieuw samengesteld. Op 15 mei kwamen de leden voor het eerst weer samen.

De rekeningen van 1844 tot 1847 werden nagezien en afgesloten met een tekort van 7993,29 frank, te wijten aan het stopzetten van de stadssubsidie de stijging van de levensduurte en een niet-aangepaste dagvergoeding voor het onderhoud van bejaarden en wezen.

Het impact van de *"besturende wereldlijke Commissie"* was niet meer zoals voorheen, ze had niet veel meer dan een officieel karakter. De congregatie was ontvoogd en beschikte over de ervaring om op eigen benen te staan. Zelfs was het sticht niet meer rekenplichtig aan de stad ([65]). De enige binding vormde nog een deel der bouwwerken die het weldadigheidsbureel toebehoorden en de overeenkomst om financieel in het onderhoud van de behoeftigen te voorzien.

Met de samenstelling van de commissie, die binnen de gemeenteraad plaatsvond, nam men het ook al niet meer zo nauw. Nu eens bestond ze uit drie man (1849), dan weer uit zeven (1850). Vanaf omstreeks 1860 greep men terug naar een vijfledig wisselende bezetting met toevoeging van een vaste secretaris. De aanwezigheid van de pastoor kwam na het afsterven van pastoor Dhondt in 1851 niet meer ter sprake.

Omstreeks de eeuwwisseling kwam het volledig beheer stilzwijgend in de handen van de zusters H. Vincentius à Paulo.

"Noch ons Bestuur" (Stadsbestuur), *"noch de Besturende Kommissie, hebben hier gezag of toezicht. Het Weldadigheidsbureel bewaakt den onderhoud en de verzorging der behoeftige bevolking, door zijn tussenkomst geplaatst"*, schreef de commissie in haar jaarverslag van 1899. Een toestand die behouden bleef tot aan de uiteindelijke verkoop in 1946.

Commissieleden

AERNAUT Ange (1839-)
BASTIEN Jozef (1860-1890)
BASTIEN Jules (secretaris) (1901-)
BAUDTS Gerard (1915-1922)
BEKAERT Seraphin (1891-1925)
BOCXSTAEL Engelbert (1852-1860†)

(64) SAE (M) - 16 (v nr.) Gemeenteraadszitting 6 september 1848.
Volgens Gemeentewet art. 84 en wet van 16 messidor jaar 7.

(65) SAE (M) - 223 (v.nr.) Stadsverslag 1848. "De Moeder Overste zal alleenelijk verpligt wezen, jaerlijks aen de leden van het Bureel van Weldadigheid of aen het plaetselijk bestuer over te leggen de rekening der giften en legaten voor Notaris gegeven en bedragende 800 fr. en daerboven".

BOVIJN Jan Baptist (1837-)
COMMERGO August (1849-1873)
DE HEUVEL Ferdinand (1850-)
DE NIJS Karel (1849-1852)
DE PAEPE Pieter Jan (1874-1898†)
DE SCHEPPERE Seraphin (1852-)
DE SUTTER Karel (1890-1890)
DE VLIEGER Karel (1837-1844) ; (1852-1866)
DE WACHTER Philip Aphons (1874-1885)
DHONDT Pieter (pastoor) (1837-)
DHUYVETTER Joseph (1849-)
ENGELS Achiel (secretaris) (1883-1886)
ENGELS Juliaan (secretaris) (1887-1900†)
GOETHALS Karel (1890-1896)
LEJEUNE Desiré (1838-)
LIPPENS Florent (1890-1924)
LIPPENS Polidoor (1870-1889)
NEELEMANS Eduard (1860-1884)
PATTYN Karel (1890-1913†)
RAMONT Jan Francis (1890-1890†)
REYNEKINCK Hippoliet (1900-1910†)
ROEGIERS Victor (1900-1923)
ROMMEL Benedictus (1874-1892)
STEYAERT Charel (1852-1860†)
STEYAERT Edmond (1888-1890)
STEYAERT Hippoliet (1875-1886)
STROO Karel (1844-1873†)
VAN HOOREBEKE Ferdinand (1849-1852†)
VAN HOOREBEKE Henri (1885-)
VAN HOOREBEKE Philibert (1888-1890)
VAN WASSENHOVE Bernard (1884-)
VAN ZANDIJCKE Aloïs (1910-1921)
WILLEMS Honoré (1849-1852)

Rectors

Over het impakt van de *"Geestelijke bestuurders"* op de werking van de instelling weten we heel weinig.

De eerste rector was de medestichter Pastoor *Petrus Joseph Dhondt.* Van hem weten we dat hij de jonge onervaren zusters niet alleen geestelijk maar ook financieel steunde.

Na zijn overlijden in 1851 werd het bestuur kortstondig waargenomen door pastoor-deken *Cornelis van Oeckel.*

Tijdens de miseriejaren van 1850-60 ontmoeten we de superior van het Colleg, *E H. L. Willemijns,* die de stuwende kracht was in de strijd voor zelfstandig bestuur. Helaas ook zijn beleidstermijn was te kort om de uitgestippelde gedragslijn te voltooien. *E.H. Petrus de Smet* eveneens superior deelde heel wat lief en leed van het Gesticht. Hij maakte de echte crisis-

.aren mee, toen de zusters de straat opmoesten om de werking te kunnen blijven verzekeren, maar hij kende ook het geluk de oprichting van een nieuwbouw, van de prachtige kapel en de opgang van de congregatie te mogen beleven. Van 1860 tot 1866 was De Smet nog alleen directeur van het hospitaal.

Door tussenkomst van Karel Stroo werd van 13 maart 1866 af het bestuur officieel waargenomen door de Paters Minderbroeders.

De eerste overste van het nieuw minderbroedersklooster,*Theodoor van der Linden,* werd ook de eerste Pater-rector. Twintig jaar lang bleef Pater Theodoor de raadsman van de zusters (1866-1887). De zorg van de P. Minderbroeders voor de zusters van de H. Vincentius à Paulo bleef gehandhaafd tot 1962, toen door de ziekte van P. *Vigile de Bock* en bij gebrek aan geestelijke roepingen geen nieuwe rector kon worden gegeven. Zo ging het ambt naar P. *Jozef de Baets* (Dominikaan) uit Eeklo die kort tevoren voor herstel naar zijn stad terugkeerde. Al stond de Pater tot kort voor zijn overlijden nog ter beschikking voor het vieren van de Eucharistie met de bejaarden, als rector werd hij sedert 1967 vervangen door de priesters E.H. Rafaël Stock, E.H. Gaston De Moor, en sedert 1982 door E.H. Frank Vervliet.

Rectors

Pastoor Peter Jozef D'Hondt	1837-1851
Pastoor-Deken Cornelis Van Oeckel	1851-1851
E.H. L. Willemijns	1851-1859
E.H. Petrus De Smet	1859-1866
Pater Theodoor Van der Linden	1866-1887
Pater Bartholomeus Verhelst	1887-1889
Pater Hilonius Delobelle	1889-1892
Pater Libertus Davidson	1892-1893
Pater Theodosius Achten	1893-1897
Pater Timotheus Verbiest	1897-1910
Pater Bavo Nivelle	1910-1919
Pater Simon Van Gruythuizen	1919-1924
Pater Emilianus Houtekier	1924-1932
Pater Luchesius Vereecke	1932-1941
Pater Vigile De Bock	1941-1962
Pater Jozef De Baets	1962-1967
E.H. Rafaël Stock	1967-1973
E.H. Gaston De Moor	1973-1982
E.H. Frank Vervliet	1982-

Oversten

Moeder Stanislas, stichteres en eerste overste van de congregatie in Eeklo, heeft zowat een halve eeuw moeten strijden voor de ontvoogding van haar gemeenschap.

Haar onkunde op administratief niveau, die zoals we reeds zagen voor heel wat moeilijkheden zorgden, compenseerde zij ruimschoots door haar

enorme wilskracht. Voor Zr. Stanislas stond de primaire doelstelling van de jonge kloostergemeenschap centraal "den evenmensch door alle slach van goede werken te hulp te komen" : al het overige werd ondergeschikt daaraan. De veelvuldige geschillen met de bestuurscommissie zijn een sprekend bewijs hiervan.

De gaven van deze eerste overste kwamen pas tot volle ontplooiing toen het Gesticht een enigszins zelfstandige koers ging varen. De buitengewone expansie van het huis, de bij wijlen financiële nood en de niet aflatende strijd tegen diverse epidemieën, verheffen haar tot een bijna legendarische figuur.

Ze overleed op 7 januari 1887 op 81-jarige leeftijd en werd opgevolgd door moeder Ignatia

Was de pionierstijd weliswaar achter de rug, de trouw aan hun primaire doelstelling, "Arme zieken en ongeneesbare persoonen van beide geslachten op te passen" bezorgde menig overste slapeloze nachten. De Eeklose welzijnszorg-zuil, die de ouderlingen plaatste, bleek een wanbetaler ! Pas enkele decennia terug, toen alles van overheidswege werd vastgelegd, kwam enige rust rond deze probleemstelling. Neem daarbij het intern beheer van deze steeds maar groeiende instelling en het ligt voor de hand dat de oversten weinig rustige dagen telden.

Toch mag wel overste Valeria speciaal vermeld worden voor alles wat ze met de zusters tijdens de oorlog '14-'18 deed voor soldaten, voor vluchtelingen, gekwetsten en hoe zij door bemiddeling van burgemeester Roegiers de Duitsers "buiten kreeg". Ook toen de hele stad verlaten was bleef zij met haar gemeenschap op post bij de bejaarden en weesjes.

Oversten

Zr. Stanislas	Marie Meijers	1837-1887
Zr. Ignatia	Clemence De Smet	1887-1911
Zr. Michaëlla	Alice Lauwers	1911-1914
Zr. Valeria	Alina Vandemaele	1914-1920 1932-1937
Zr. Juliana	Leonie Verstraete	1920-1932
Zr. Rosa	Alice Bultijnck	1937-1946
Zr. Marie-Joseph	Julie De Witte	Overste van de Kraamafdeling 1943-1946 Alg. Overste 1946-1957
Zr. Silvienne	Paula De Backer	1957-1962
Zr. Marie-Marguerite	Marguerite Paridaen	1952-1965
Zr. Electa	Maria Geerdens	1965-1968
Zr. Marie-Johanne	Maria Palmaers	1968-1969
Zr. Caritas	Suzanne De Cock	1969-1974
Zr. Winandine	Jeanne Hubrechts	1974-1980
Zr. Roseline	Maria Van Gool	1980-

Een verbond geschraagd op vraag en aanbod

Met het oog op de "overdracht" van het complex, het in pacht geven voor 99 jaar aan de zusters in 1844, werd eind '43 een ontwerp van overeenkomst opgemaakt. Daarin werd eveneens het dagonderhoudsgeld bepaald die het Weldadigheidsbureel zou betalen voor de opgenomen behoeftigen.

Voor elke bejaarde boven de 60 jaar en elke wees van 2 tot 6 jaar werd 25 centiemen per dag voorzien. Voor een wees van 6 tot 14 jaar, die beschouwd werd als arbeidskracht, gold 12,5 ct. Eens de 14 jaar gepasseerd werd men beschouwd als "winsgevend" zodat geen vergoedingen meer werden uitgekeerd. Vanaf datzelfde jaar (1844) zouden ook niet-behoeftige kostgangers opgenomen worden, zonder dat zij evenwel de opname van de stadsbehoeftigen in het gedrang brachten. Deze eerste overeenkomst duurde 6 jaar.

Ofschoon de overdracht er nog niet kwam, bleef het contractueel stelsel i.v.m. onderhoudsgelden gehandhaafd. Een eerste stap naar zelfstandig bestuur was gezet ([66]).

Het ging hier om een bewuste keuze van beide partijen. Het Weldadigheidsbureel zag zijn lasten tegenover de opgenomen behoeftigen met circa 50% dalen. In 1837 en 1840 kostte elke gast 42 à 43 centiemen daags.

De wil van de zusters om zelfstandig te kunnen werken zou hen veel ontbering kosten. Het spel van vraag en aanbod was gestart ! Zo aanvaardden de zusters prijzen die ongehoord gedrukt waren.

In 1849 speelden ze het klaar de mensen in leven te houden met 19 1/2 centiem daags.

Van overheidswege waren in 1847 nochtans de dagonderhoudsgelden voor behoeftigen in tehuizen vastgesteld op 1,25 frank naar rata van : ([67])

- behandeling en geneesmiddelen	:	0,50 fr.
- voeding	:	0,50 fr.
- huisvesting, leveren lijnwaad, enz.	:	0,10 fr.
- administratieve kosten	:	0,15 fr.
		1,25 fr.

Toen in 1847 de overeenkomst was vernieuwd bleken geen middelen te laag om de prijs te drukken. De zusters kloegen aan dat ze op bevel van de commissie krankzinnigen moesten opnemen *"die gestadig een persoon noodig*

(66) SAE (M) - ongeklasseerd. Ontwerp van overeenkomst tussen het Bureel van Weldadigheid, moeder overste en de zusters van St.-Vincentius à Paulo.
dd. : 10 oktober 1843.
SAE (M) - 13 (v.nr.) Gemeenteraadszitting van 11 nov. 1843 ; 3 jan. 1844 ; 27 jan. 1844.

(67) Provinciale Raad, o.a. Besluit van 4 aug. 1848.

heeft om haer te bewaken en te verzorgen", zonder daarvoor de nodige vergoeding te ontvangen.

De commissie van haar kant, vond wezen op de lijst als tienjarigen die bij nazicht 14 jaar bleken te zijn, zodat de overste zich onrechtvaardig geld toeeigende ([68]). Dergelijke kleine geschillen vonden we bij herhaling.

Ze waren zeker bepalend voor een niet ideale samenwerking tussen beide partijen, waarvan in de eerste plaats de behoeftigen het slachtoffer waren.

Betreffende de onregelmaat waarmee de zusters hun geld ontvingen bestaat een ellenlange klachtenlijst. Onafgebroken moest zuster Stanislas uit eigen middelen putten om het huis recht te houden.

Achterstallige rekeningen van zes maanden waren eerder regel dan uitzondering.

In 1851 zou het gesticht nog gelden moeten ontvangen over 1849 en 1850. In het vastleggen van de prijzen gedurende de 19e eeuw is een grote stabiliteit merkbaar, zodat in 1893 een 30-jarig kontrakt werd afgesloten waarin bepaald was dat ongeneeslijke zieken 65 ct. daags betaalden.

Patiënten met venerische ziekten mochten geweigerd worden. Na W.O. I kenden de tariefaanpassingen ingevolge de *"drukkende levensduurte"* een versneld ritme.

Eind 1923 werd een nieuwe overeenkomst voor 30 jaar gesloten die bij een stijging van levensduurte van tenminste 15% een herziening voor gevolg had. Aan de hand van enkele prijzen gelicht uit gelijksoortige opvangcentra blijkt dat Eeklo zeer goedkoop werkte. Lovendegem vroeg 3 frank daags ; Zomergem 1,25 fr. ; Kaprijke 1 à 1,50 fr. ; Dendermonde 7,11 fr. ; Temse 2,85 fr. en Zele 2,38 à 4,75 fr. In 1949 werd de prijs tot de gangbare norm van circa 60 frank opgetrokken ([69]).

In 1964 werden de relatief goede betrekkingen verstoord doordat de C.O.O. weigerde de onderhoudsprijzen van 75 tot 170 frank op te trekken.

Na langdurige en moeizame onderhandelingen werd een nieuw kontrakt onderschreven dat een basisonderhoudsprijs voorzag van 134 frank per dag.

In het verslag werd genoteerd dat *"de onderhandelingen met het oog op het afsluiten van een nieuw contract voor het opnemen van ouden van dagen door de inrichting Kindsheid Jesu, alhoewel wederzijds begrip aan de dag werd gelegd, niet steeds gemakkelijk is geweest"*.

---

(68) SAE (M) - 1658 (o nr.) Register Besluiten Bureel van Weldadigheid 1846-1849.
(69) SAE (M) - 223 (v.nr.) Stadsverslag 1844 ; 1847 ; 1852.
SAE (M) - 224 (v.nr.) Stadsverslag 1863 ; 1893.
SAE (M) - 25 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 30 Juli 1919.
SAE (M) - ongeklasseerd. Weldadigheidsbureel - C.O.O.

DAGONDERHOUDSPRIJZEN VOOR BEHOEFTIGEN

Invalide oude	1844	1847	1852	1863	1893	1919	1921	1923	1930	1942	1949	1962	1964	1971
behoeftigen	0,25	0,25	0,30	0,30	0,30	0,75	1,00	3,00	10,5	14,95	57,50	75,00	134,00	205,00
Wezen	0,125	0,125	0,15	0,15	0,20	0,50	0,75	2,50	8,5	12,0	30,00	—	—	—
Zieken	—	0,50	0,60	0,60	0,65	1,00	1,25	3,50	12,5	17,75	57,50	75,00	134,00	—

Een analoog gevoelig punt dat bijna een eeuw lang op de agenda, zowel van de stad als van de congregatie terugkeerde, was de "overdracht" hetzij in cijnspacht of door verkoop van de gebouwen en gronden geïncorporeerd in het Gesticht maar eigendom van de stad.

Wanneer goede wil bij beide partijen aanwezig was, kwam de oppositie doorgaans van overheidswege.

Reeds in de jaren veertig, nog vóór de officiële erkenning van de congregatie eind 1844, gingen stemmen op om de gebouwen en het meubilair voor een duur van 99 jaar in pacht te geven ([70]).

In 1849 werden nogmaals pogingen ondernomen, die evenwel struikelden over de wetgeving nopens legaten en giften aan geestelijke stichten.

De bestuurscommissie, zich terdege bewust dat de wettelijke overdracht een langdurige procedure zou vergen, adviseerde dat de zusters *"getrouwelijk en met zuinigheid zouden voortgaan met het bestuer des huis"* ([71]).

In juli 1852 dacht men alle obstakels uit de weg te hebben geruimd.

De verkoop was kontraktueel klaar. Voor 25.000 frank kwamen *"alle de gebouwen en aenklevende en de medegaende erve, alle de mobilaire voorwerpen, ustencilen,* (gebruiksvoorwerpen) *en landbouwgereedschappen"* aan de congregatie van de H. Vincentius à Paulo ([72]).

Wel werd gestipuleerd dat : Alle lasten uit het jaargetijde Misseghers op de zusters overgingen. Alle behoeftigen door het arm- of stadsbestuur aanbevolen, zouden opgenomen worden naar rata van 0,20 en 50 centiemen dagvergoeding respektievelijk voor wezen, invalide behoeftigen en zieken.

De koopsom moest niet voldaan worden indien de congregatie "ten eeuwigen dage" een jaarlijkse rente van 4% betaalde van de waardeschatting. Indien het sticht om enerlei reden werd ontbonden zou het armbestuur gerechtigd zijn, tegen geschatte waarde, het bezit terug over te nemen.

Eind '52 werd de prijs teruggebracht op 20.000 frank, waarvan 10.000 frank voor het Weldadigheidsbureel en de resterende 10.000 fr. zouden de zusters mogen aanwenden voor de zielemissen opgedragen in het legaat Misseghers ([73]).

---

(70) SAE (M) - 13 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 27 jan. 1844.

(71) SAE (M) - 16 (v nr.) Gemeenteraadszitting 24 augustus 1849.

(72) SAE (M) - ongeklasseerd. Beraadslagingen Bureel Weldadigheid. Zitting 19 juli 1852.
SAE (M) - 1682 (o.nr.) Rekeningen Weldadigheidsbureel 1850.

(73) SAE (M) - 1683 (o.nr.) Rekeningen Weldadigheidsbureel 1851-1853.

Ook ditmaal geraakte de transactie niet door de provinciale commissie. Op 19 maart 1853 volgde een ongunstig advies ([74]).

In 1926 drukte het schepencollege, bestaande uit burgemeester Lionel Pussemier en de schepenen Remy van Brabandt, Desiré Goethals en Firmin Roegiers nogmaals de wens uit het stadsbezit te verkopen. Rekening houdend met *"de lange en trouwe diensten"* zou men de prijs zo laag mogelijk houden ([75]).

Vijf jaar later, op 20 juni 1931, kwamen de leden van de C.O.O. met een analoog voorstel. Telkens stuitte het op verzet van de liberale leden ([76]).

Er was een andere wind nodig om de uiteindelijke toelating tot verkoop te verwerven. Op 10 maart 1945 stelde de Bestendige Deputatie de wens van beide partijen vast. Midden 1946 werd de koop afgesloten. Voor 100.000 fr. verwierf de VZW Zusters van de H. Vincentius à Paulo de voorbouw, de oude werkplaats en twee achterbouwtjes waar voorheen de bakkerij en boerderij waren ondergebracht ([77]). Wel moest, volgens verkoopacte, binnen de vijf jaar het oude gedemodeerde Godshuis worden vervangen ([78]).

Een eis waaraan gevolg werd gegeven.(Zie bouwgeschiedenis).

Leven in dienst van de Eeklose behoeftigen

Op 16 november 1840 werd de Congregatie en de eerste H. Regel goedgekeurd door Mgr. Delebecque, Bisschop van Gent. Maar om als religieuze gemeenschap volgens hun doelstelling te kunnen werken, hadden zij ook een officiële erkenning nodig. Bij K.B. van 31 december 1844 werden de statuten door Koning Leopold I wettelijk bekrachtigd.

> Primordiaal stond de hulp aan de Eeklose behoeftigen : *De arme zieken en ongeneesbare personen, de arme bejaarden en wezen te huisvesten en op te passen. De arme kinderen kosteloos onderwijzen en handwerk aanleren. Het eerste doelwit was : "... den evenmensch door alle slach van goede werken ter hulp te komen...".*
>
> Verder verhalen de statuten de rechten en plichten van de zusters, die ons een beeld schetsen van het leven in hun gemeenschap : *De nieuwe zusters of novicen werden door de pastoor of direkteur* (vanaf 13 maart 1866 een pater-minderbroeder) *en de Moeder aanvaard. Na een proefjaar en met toestemming van de meerderheid der geprofeste zusters werden ze definitief opgenomen.*

---

(74) SAE (M) - 1684 (o.nr.) Rekeningen Weldadigheidsbureel 1853.
(75) SAE (M) - 25 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 1 maart 1926.
(76) SAE (M) - 25 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 25 juli 1931.
Weekblad : De Eecloonaer van 2 aug. 1931.
(77) SAE (M) - 182 (v.nr.) Schepencollege. Zitting 23 mei 1946.
SAE (M) - 545 (v nr.) Inkomende briefwisseling 19 sept. 1946.
(78) SAE (M) - ongeklasseerd. Inspektie Ministerie van Volksgezondheid dd. 17 febr. 1950.

Ontvangen den 24 jan 1845

Akt
van Associatie en Statuten.

Wij ondergetekende, Maria Meyers, Sabina Ludovika, Thérésia Wolbaum, Seraphina Gyselinckx, Anna Maria Meyns, Thérésia Meulders, Anna de Dobbeleer en Anna Rooyens, alle meerderjarige jonge Dochters woonachtig binnen de Stad Cecloo, provincie Oost-Vlaenderen, verschenen te maken eene Secretie van Zusters van liefde onder de aenroeping van den heiligen Vincentius à Paulo, en onder de bezondere bescherming van de Allerheiligste maegd Maria; binnen de gezeide stad Cecloo, ten einde van overeengekomen te zyn uit eigen beweging over het contract van vereeniging, welkeal schikkingen hier volgen.

Art. 1. Het Doelwit dezer vergaderinge is van een godvruchtig en christelyk leven te leiden, en den evenmensch door alle slach van goede werken ter hulpe te komen.

Om het eerste doel te bereiken zullen de Zusters van den heiligen Vincentius à Paulo getrouwelyk volbrengen de geestelyke oefeningen welke hare voorgeschreven zyn door Zyne Hoogwaerdigheid den Bisschop van Gent, en waer van de bezonderste gemeten hier onder by artikel 6 en 7 worden aengeteekend, de Zusters zullen ook

3

Facsimile van de door koning Leopold I op 31 december 1844 ondertekende Statuten van de nieuwe congregatie. SAE (M) - ongeklasseerd.

Dagelijks dienen de zusters het klein office van Onze Lieve Vrouw te bidden. Op aanwijzing van de biechtvader te communiceren, en de stilzwijgendheid te onderhouden buiten de uren van recreatie.

Verder stipuleerde het reglement nog de eigendomswetten van een zuster. *Grosso modo kwam het er op neer dat alle goederen verworven in gemeenschap eigendom bleven van de congregatie. Van de persoonlijk ingebrachte goederen behielden ze de eigendomstitel. Indien een zuster de orde verliet verwierf ze het recht op de helft van haar klederen en een som van 20 frank. Een Overste, die de naam draagt van Moeder, wordt drijaarlijks bij meerderheid van stemmen verkozen, meer ambtstermijnen waren mogelijk.*

Ter bescherming van de zusters was een clausule opgenomen die bepaalde dat bij ontbinding van de congregatie, alle nog aanwezige zusters levenslang het vruchtgebruik genoten van de goederen.

Pas na het overlijden van de laatste zuster zouden alle bezittingen in eigendom overgaan naar het Weldadigheidsbureel.

"Met last van de opbrengst der zelve te gebruiken tot het onderhouden van arme zieke menschen, en tot het kosteloos christelijk onderwijzen van arme kinders onder het bestuur van den Roomsch-catholyken Pastor van Eeklo".

Door de algemeen chaotische toestand ingevolge de nooit eerder gekende armoede, samen met voortdurende epidemieën, kwamen de zusters meer en meer naar buiten om te helpen. Deze inzet werkte roepingen in de hand.

Tussen de jaren 1840-1844 deden zes nieuwe kandidaten hun aanvraag. Circa tien jaar later, in 1856, waren reeds 23 religieuzen aktief in het werkhuis. Deze licht stijgende tendens zou zich verderzetten tot medio 20ste eeuw ([79]).

Jaar	aantal religieuzen	Jaar	aantal religieuzen
1837	3	1900	34
1840	6	1905	34
1845	11	1910	36
1850	18	1915	35
1855	20	1920	38
1860	22	1925	36
1865	23	1930	40
1870	26	1935	47
1875	25	1940	47
1880	28	1945	48
1885	28	1950	48
1890	29	1955	45
1895	32		

(79) SAE (M) - Bevolkingsregister . Tellingen 1846-1960.

Mede door een algemene mentaliteitsverandering kreeg de congregatie vanaf de jaren vijftig fel te kampen met een tekort aan roepingen : Een tijdsverschijnsel dat uiteindelijk zou leiden tot fusie met de Congregatie van de Zusters Kindsheid Jesu.

Dat de levensweg van de zusters niet steeds over rozen liep werd reeds de aspirant-zusters duidelijk gemaakt. Een vaste vraag aan de novicen bij hun intrede was, of ze bereid waren *"om bijzonderlijk te beoefenen de liefde tot haren evenmensch, door het volbrengen der werken van barmhartigheid, in den vrijwilligen dienst der zieken en noodlijdenden ook met gevaar voor haar leven"* ([80]).

Velen voelden zich tot dit edel werk aangetrokken, niet alleen bleken evenwel geroepen. Zeker omstreeks het midden van de 19de eeuw eisten financiële tekorten en niet het minst de cholera-epidemieën van 1849, 1854-55, 1856 en 1866 zware offers van de zusters.

De ijver waarmee zij deze gesel bestreden zal onvergankelijk blijven voor de nagedachtenis en werd tot in Brussel gehoord.

Over hun inzet tijdens de epidemie van 1854 noteerde de stad : *Les soeurs de cette association méritent toute éloge. Ce sont elles seules qui, nuit et jour, se sont chargées avec un zèle inconnu, comme en 1849, de la surveillance et du nettoyement des malades indigents traités l'accomplissement de cette oeuvre philanthropique"* ([81]).

In 1856 werd Eeklo nogmaals getroffen door de cholera. De mortaliteit nam evenwel geen abnormale proporties aan, zoals sommige bronnen vermelden ([82]).

Ook wanneer de Eeklose bevolking door kleine epidemieën werd getroffen en vooral tijdens de beide wereldoorlogen stonden de zusters onbaatzuchtig in de bres.

Reden genoeg om herhaaldelijk hoge onderscheidingen aan de zusters te geven. Alle hebben we ze heel zeker niet achterhaald, diegene die we terugvonden dienen gesitueerd in hun strijd tegen besmettelijke ziekten.

Bekend zijn : de onderscheiding die Zuster Stanislas in 1851 en 1885 ontving voor moed en zelfopoffering ([83]). In 1895 kregen de zusters Clara,

---

(80) VERSCHUERE, P. Antonellus, O.F.M. : De Zusters van den H. Vincentius à Paulo. o.f. p. 33.

(81) SAE (M) - ongeklasseerd. dd. 29 december 1854.
Etat contenant quelques renseignements sur les personnes qui se sont distinguées par leur zèle et leurs services philantropiques, à l'occasion des ravages du cholera qui à regné en la ville d'Eecloo de puis de 4 7bre jusqu'au 31 8bre 1854.

(82) SAE (M) - Register van Overlijdens 1856.

maand	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
aantal overlijdens	20	10	13	16	20	14	15	8	11	14	18	16

(83) SAE (M) - 224 Stadsverslag 1885-1886.
SAE (M) - 24 Gemeenteraadszitting 4 okt. 1886.

Theresia en Philomena het Burgerkruis 1ste klas voor buitengewone bewezen diensten ([84]). In 1904 ging de onderscheiding naar Zr. Stephanie en in 1910 naar de zusters Ignatia, Carolina en Clemence ([85]).

De diverse jubelfeesten ter gelegenheid van een vijfentwintig- of vijftig, zestig of meer jaren kloosterleven werden steeds intens beleefd. Niet alleen de congregatie, maar tevens alle inwoners van het huis waren erbij betrokken. Toneelvoorstellingen en een gastmaal waren vaste ingrediënten ([86]).

Vermeldenswaard was het platina kloosterjubileum (70 j. kloosterleven) van de 91-jarige zuster Raphaëlla Oktavia Podevijn in 1981 ([87]).

Het toppunt in de reeks van vieringen was ongetwijfeld de herdenking van het 100-jarig bestaan van het Gesticht "H. Vincentius à Paulo" te Eeklo op 26 september 1937.

De viering van het eeuwfeest was een herdenking, een blijde hulde, *aan 3 wereldlijke Priesters 10 Paters Franciskanen, 6 zuster-oversten en 136 zusters,* die hun beste krachten hadden besteed aan de bevolking van Eeklo ([88]).

De Eeklonaars hadden de offers van de zusters niet vergeten ! Alle huizen in de aanpalende straten waren bevlagd en de ingang behangen met rood fluweel. De feestspreuk luidde : «Bruiden Kristi dankt God en Vincentius voor 't jubelfeest van 't Klooster stichten".

In stoet werden de zusters afgehaald aan hun klooster door de plaatselijke harmonieën : Amicitia, St.-Cecilia en Verenigde Vrienden en St.-Georges.

De zieken en bejaarden namen plaats in bespannen rijtuigen gevolgd door de valide inwoners van het Gesticht en de weeskinderen. De leden van de Commissie van Openbare Onderstand en tenslotte de jubilerende zusters sloten in auto's de stoet.

Al deze voertuigen waren bereidwillig ter beschikking gesteld door Eeklonaars. Om tien uur werd een plechtige dankmis opgedragen in de kerk door Z.E.H. Deken Temmerman, bijgestaan door de onderpastoors Roosen, Blaton en de directeurs Bauwens (Psychiatrisch Centrum), Deman (St.-Vincentiuscollege) en Mets (O.L. Vrouw-ten-Doorn).

Burgemeester Lionel Pussemier schonk de op perkament geschreven hulderede aan de jubilarissen.

---

(84) SAE (M) - 244 Stadsverslag 1894-1895.
SAE (M) - 24 Gemeenteraadszitting 7 okt. 1895.
(85) Archief H. Hartkliniek - ongeklasseerd.
(86) Weekblad : Gazette van Eecloo : 24 aug. 1919.
De Eecloonaar : 11 aug. 1929 ; 8 sept. 1929 ; 22 okt. 1944 ; 27 juli 1952.
(87) Weekblad : De Eecloonaar : 13 maart 1981.
(88) Archief H. Hartkliniek - ongeklasseerd. Krantenknipsels nopens het eeuwfeest.

Langs de Molen- en R. Vermasts'raat keerde de stoet terug naar het Gesticht waar een banket werd gehouden. Het feest werd afgesloten met een prachtig spreekkoor door de weeskinderen en een dreunende jubelcantate uitgevoerd vóór het oud kasteel van Ridder Stroo ([89]).

Dat de zusters in de loop van die honderd jaar meermaals geconfronteerd werden met allerlei moeilijkheden hebben we reeds gesignaleerd ; denken wij maar aan de soms bikkelharde geschillen tussen de zusters en het Weldadigheidsbureel. Toeval licht bijwijlen een tipje van de sluier der onhebbelijkheden waarmee de kloostergemeenschap af te rekenen had omdat niet ieder Eeklonaar de zusters genegen was.

In 1859 schreef Zr. Stanislas aan de Gentse bisschop : *"Ik heb hooren zeggen dat er in de gebuerte menschen zijn die eene gelegenheid verlangen om het* (Gesticht) *in brand te schieten. De knechten of werkvolk van de Heer Roegiers roepen en schuiffelen van op zijn hof op onze Zusters als zij hunne bezigheden verrichten..."* ([90]). Tot brandstichting is het evenwel nooit gekomen. Oorzaak van deze pesterijen was dat Marie Roegiers in 1859 het klooster had moeten verlaten.

Dat er conflicten ontstonden met Eeklonaars is geenszins nefast, het bewijst dat de kloostergemeenschap zich niet issoleerde, maar leefde tussen het volk.

Zusters-Passanten (1837-1984)

ALEN Helena Elisa - Zr. Wilma 1958-1968
BECKERS Marie - Zr. Alfonsia 1959-1962
BERGHMANS Paula - Zr. Odrada/Paula 1958-1971
BEUSELINCK Emelie - Zr. Marie Joseph 1876-1921
BIEMANS Marie - Zr. Godelieve 1894-1943
BLEIJEN Marie - Zr. Christa 1960-1971
BOGAERT Theresia - Zr. Vincentia 1856-1893
BORRIZEE Irena - Zr. Lidwina 1946-1955
BOSMANS Maria - Zr. Margaretha
BOUSSUGE Maria - Zr. Leonce 1863-1907
BRACKE Martha - Zr. Dionysia -1966
BRYS Emma - Zr. Scholastique 1915-
BUDTS Maria - Zr. Josephine 1900-1964
BULCKE Helena - Zr. Stephanie 1855-1922
BULTIJNCK Alice - Zr. Rosa van Lima 1919-1955
CASTELEIJN Eulalie - Zr. Agnes 1889-1942
CAUWELS Erna - Zr. Erna 1945-1957
CAUWENBERGS Rosalie - Zr. Clementina 1860-1916
COEMAN Hortensia - Zr. Josine 1958-1959
COOL Irma - Zr. Reinhilde 1963-
COOREMAN Angèle - Zr. Joachim 1952-1972
CORNELIS Agnes - Zr. Francine 1947-
CRUL Marie - Zr. Marie 1981-
DAUWE Marie - Zr. Delphina 1941-1962
DE BAETS Madeleine - Zr. Francisca 1933-1939
DE BACKER Paula - Zr. Silvienne 1957-1962
DEBUE Blondine - Zr. Anna 1927-1957
DEBUE Maria - Zr. Joanna v. Chantal 1919-1957
DE CLERCQ Elise - Zr. Marie-Rosan 1956-1957
DE COCK Helena - Zr. Micheline 1958-1959
DE COCK Suzanna - Zr. Caritas 1968-1974 1979-
DE COCQ Mathilde - Zr. Julia 1927-1964
DECRAEMER Sylvia - Zr. Christine 1895-1910
DE GRAEVE Maria - Zr. Emmanuelle 1935-1967
DE HAECK Amelie - Zr. Vincentia -1954
DE JONG Wynanda - Zr. Bonifatia 1934-1975

(89) Weekblad : De Eecloonaar : 3 okt. 1937.
LAMPAERT, L. : De Geschiedenis van Eeklo, o.c. p. 397.
SAE (M) - 227 Stadsverslag 1936-1937.

(90) Bisschoppelijk Archief - Dossier Eeklo, reeks H. 38.

DE LEPELEERE Marie - Zr. Adelheid 1958-1960
DELTOUR Gerarda - Zr. Martha 1941-1943
DEMEY Emerentia - Zr. Gudula 1896-1933
DEMEY Marie-Louise - Zr. Marie-Louise 1957-1959
DE MOOR Emma - Zr. Beatrice 1918-1934
DE MUNTER Anna - Zr. Beatrix 1850-1894
DE REU Georgette - Zr. Georgette 1971-
DE RIDDER Amelie - Zr. Livina 1864-1916
DE SMEDT Isabella - Zr. Vincentia 1893-1940
DE SMEDT Joanne - Zr. Celestina 1863-1908
DE SMEDT Virginie - Zr. Francisca 1868-1920
DE SMET Clemence - Zr. Ignatia 1860-1911
DE VISSCHER Catharina - Zr. Constantia 1850-1892
DE VLIEGHER Bertha - Zr. Marie-Aimée 1930-
DE VOS Louisa - Zr. Raymondine 1957-1960
DE VOS Nathalia - Zr. Marie-Joseph 1844-1852
DE VREESE Rachel - Zr. Veronica 1917-1940
DE WEWERRE Magdalena - Zr. Engelberta 1937-1947
DE WILDE Maria - Zr. Pharaïldis 1874-1883
DE WITTE Josepha - Zr. Gabriël 1938-
DS WITTE Julie - Zr. Marie-Joseph 1929-
DE ZUTTER Julie - Zr. Marie-Joseph 1852-1875
DHAENENS Martha - Zr. Augustine 1936-1957
D'HEER Godelieve - Zr. Godelieve 1952-
DHOOGE Sabina - Zr. Philomene 1837-1899
DOBBELAERE Ida - Zr. Walburga 1884-1895
DOBBELAERE Marie - Zr. Barbara 1843-1883
DOLHAIN Theresia - Zr. Antonia 1838-1889
DUYSSERINCK Nelly - Zr. Brigitte 1948-
ELLIAS Maria - Zr. Clara 1906-1916
FIERENS Marie - Zr. Elisabeth 1893-1896
FREDERIKX Helena - Zr. Cecilia 1864-1874
GEEBELEN Joanna - Zr. Amanda 1957-1964
GEEBELEN Maria - Zr. Maria 1960-1968
GEIVAERTS Maria - Zr. Barbara 1895-1908
GELEYN Magdalena - Zr. Theodora 1939-1957

GERRY Elise - Zr. Madeleine 1896-1913
GEURTS Theresia - Zr. Thea 1957-1960 , 1962-1967 ;1971-
GYSELMAN Seraphina - Zr. Aloysia 1838-1877
GYSSENS Romania - Zr. Ursula 1916-1962
GROOTAERS Anna - Zr. Christina 1958-1961
GROOTAERS Elza - Zr. Amandina 1959-
HANSSENS Andrea - Zr. Christine 1976-
HEYVAERT Jeanette - Zr. Pharaïldis 1847-1856
HOOGSTEIJNS Charlotte - Zr. Alexia 1961-1962
JANSEN Anna - Zr. Annie 1963-
JANSSENSWILLEN Anna - Zr. Ann 1957-1959
JASPER Alice - Zr. Elisabeth 1931-1947
JASPER Zoë - Zr. Aloysia 1937-1973
JOCQUE Sabina - Zr. Paul 1971-
LAUWERS Alice - Zr. Michaëlla 1885-1938
LEMMENS Maria - Zr. Marie-Jozefa 1957-1960
LENS Joanna - Zr. Coleta 1901-1974
LEUNIS Livina - Zr. Elisabeth 1899-1902
LIJNEN Maria - Zr. Irène 1960-1961
LOOTS Maria - Zr. Edwarda 1957-1959
MAES Elisabeth - Zr. Ludovica 1847-1864
MAES Maria - Zr. Maria 1957-1961
MAES Mathilde - Zr. Gemma 1941-1943
MARTENS Coleta - Zr. Josephine 1855-1900
MARTENS Marie - Zr. Anna 1894-1927
MARTENS Seraphine - Zr. Caroline 1861-1916
MASCO Pia - Zr. Germana 1921-1926
MEYERS Marie - Zr. Stanislas 1837-1880
MEYNS Anna - Zr. Theresia 1840-1900
MERTENS Marie - Zr. Engelberta 1880-1890
MERTENS Maria - Zr. Aloysia 1880-1934
MEULDERS Theresia - Zr. Vincentia 1840-1846
MEULEMANS Maria - Zr. Vincentia 1941-
MEULEMANS Maria - Zr. Monica 1929-
MOLS Delphina - Zr. Catharina 1915-1957
MULIER Cordula - Zr. M.-Juliana 1934-1979
PALMAERS Maria - Zr. M.-Johanne 1968-1969
PALMERS Elisabeth - Zr. Amata 1960-1961
PALMERS Maria - Zr. Delphina 1959-
PARIDAEN Elza - Zr. Marie-Margaerite 1962-1965
PYNSEEL Elza - Zr. Clotildis 1902-1923
PODEVYN Maria - Zr. Raphaël 1877-1901
PODEVYN Octavie - Zr. Raphaëlle 1909-
POUILLON Maria - Zr. Lucia 1876-1927
PUTTEMAN Marie - Zr. Adelaïde 1937-1961
REYNIERS Beatrix - Zr. Eloi 1865-1887
REYNIERS Xaveria - Zr. Eligia 1854-1864
ROEGIERS Marie - Zr. Emmanuel 1843-1859
ROELS Maria - Zr. Magdalena 1934-1952
ROETS Irèna - Zr. Irène 1981-
RONDELEE Simona - Zr. Germana 1932-1958
ROSSEEL Maria - Zr. Martha 1896-1940
ROSSEEL Maria - Zr. Antonia 1913-1951
ROSSEEL Marie - Zr. Hilonia 1889-1926
RUEBENS Marie - Zr. M.-Pia 1954-1957
RUYSSCHAERT Marie-Helene Zr. Margareta à la Coque 1927-1962
SCHELSTRAETE Yvonna - Zr. Stanislas 1945-
SCHEVENELS Anne - Zr. Coleta 1848-1901
SEVERENS Maria - Zr. Relinda 1973-1981 ; 1983-
SINACK Maria - Zr. Philomena 1900-1915
SLOCK Maria - Zr. Yvonne 1957-1962
SEGERS Julia - Zr. Marcelline 1954-1974
SMET Zulma - Zr. Assunta 1958-1965
STANDAERT Pelagie - Zr. Gabriel 1868-1938
STEYAERT Marie - Zr. Cecile 1910-1958
STEYAERT Martha - Zr. Bernadette 1936-1958
STEUKERS Madeleine - Zr. Goretti 1958-1979
SYMKENS Agnes - Zr. Godelieve/Zr. Agnes 1968-1971
TEUGELS Maria - Zr. Aldegondis 1921-1924
TIELEMANS Maria - Zr. Aline 1957-
THUY Cesarine - Zr. Renella 1959-1962
TORFS Maria - Zr. Gertrudis 1895-1957

TOURNY Marie - Zr. Alphonse 1850-1882
URMEL Maria - Zr. Candida 1962-
VAN ASSCHE Maria - Zr. Theodora 1883-1912
VAN AUDENAERDEN Octavie - Zr. Walburga 1848-1872
VAN COPPENBERGE Julianne - Zr. Catherina 1868-1890
VAN DAMME Jeanne - Zr. Marie-Elise 1972-
VANDEKERCKHOVE Madeleine - Zr. Appolonia 1929-1938
VANDEMAELE Aline - Zr. Valerie 1896-1937
VAN DEN WIJNGAERT Philomena - Zr. Marie-Madeleine 1976-
VAN DER BORGHT Maria - Zr. Marcella 1938-1957
VAN DER STRAETEN Adolphine - Zr. Clothildis 1850-1895
VAN DE VELDE Augusta - Zr. Lutgardis 1894-1912
VAN DE VELDE Maria - Zr. Mathilde 1877-1940
VAN DE VIJVERE Hortense - Zr. Romanie 1961-
VAN DE VOORDE Rosalie - Zr. Clara 1845-1897
VAN DE WALLE Francisca - Zr. Helena 1902-1960
VAN DE WOESTYNE Elisabeth - Zr. Theresia 1946-1951
VAN DYCK Lena - Zr. Brigida 1968-1973
VAN EYGEN Anna - Zr. Marie-Ange 1961-1976
VAN GOOL Maria - Zr. Rosaline 1961-
VAN HAEREN Ludovica - Zr. Bavona 1963-
VAN HERREWEGHE Clementine - Zr. Clara 1934-1950
VAN HOUCKE Maria - Zr. Rita 1952-
VAN HEYKELOM Ria - Zr. Sylvia/Zr. Ria 1962-1967
VAN HUFFEL Simonne - Zr. Angèle 1935-1938
VAN LANDSCHOOT Emelie - Zr. Imelda 1931-1943
VAN OUDENAERDE Octavie - Zr. Walburga 1849-1872
VAN WAES Hiliana - Zr. Liliane 1971-
VAN WASSENHOVE Madeleine - Zr. Louise 1958-
VEKEMANS Maria - Zr. Paula 1921-1929
VERBIEST Maria - Zr. Marie-Claire 1958-1962
VERHAEGHE Angèle - Zr. Marie-Marthe 1968-
VERHEYE Magdalena - Zr. Julia 1924-1924
VERLENT Christine - Zr. Natalis 1960-1961
VERMEULEN Flora - Zr. Benedicta 1932-
VERMEULEN Germana - Zr. Michaël 1939-1957
VERPOORTEN Elisa - Zr. Mariella 1958-
VERSTRAETE Leonie - Zr. Juliana 1889-1933
VOGEL Frieda - Zr. Immolata 1964-1968
VRYS Gusta - Zr. Guido 1959-1964
VYNCKE Mieke - Zr. Petra 1976-1980
WAUTERS Lucia - Zr. Mathilde 1874-1877
WIENDY Philomena - Zr. Margaretha 1890-1923
WILLE Madeleine - Zr. Madeleine 1962-1963
WYSEUR Helena - Zr. Prudence 1907-1947
WILLAERT Celina - Zr. Walburga 1941-1962
WILLAERT Clementina - Zr. Agnes 1945-
WILLEMS Martha - Zr. Ludgardis 1916-
ZWAENEPOEL Agnes - Zr. Theresia 1909-1945

Onderwijs

Kantschool

Van zodra het werkhuis fungeerde, mogen we gewagen van een zekere vorm van onderwijs die de wezen er genoten.

Naast het leren spinnen en naaien stond reeds in 1837 lezen en schrijven op het programma ([91]).

Doordat in het begin van de jaren '40 werd overgeschakeld op kantwerk, kwam er meer ruimte vrij voor onderwijs. In 1841 waren vier "*meesteressen*" aangenomen die zich uitsluitend met het onderwijs bezig hielden.

(91) SAE (M) - 223 (v.nr.) Stadsverslag 1837.

De werkzaal van het weeshuis waar, zoals we op de afbeelding merken, aan naaien, spinnen en kantwerk werd gedaan.

(Verzameling G. De Roo)

Ofschoon de commissie opteerde voor een gemengde privé-school voor kinderen van 6 tot 14 jaar, bleef vooralsnog het accent liggen op handenarbeid en meer in het bijzonder op kantwerk ([92]).

Bij K.B. van 31 december 1842 was een staatssubsidie van 900 frank toegewezen o.a. tot bevordering van de kantschool ([93]).

Dat de resultaten niet uitbleven bewijst de bronzen gedenkpenning die de kantschool ontving op de Nationale Nijverheidstentoonstelling te Brussel ([94]).

Op dit ogenblik kende de kantschool, die sedert 1846 ook voor niet-wezen toegankelijk was, haar hoogtepunt. Ze telde niet minder dan 84 meisjes. Het succes van het Eekloos kantwerk was in niet geringe mate te danken aan de familie Neelemans.

Niet alleen bezorgde de familie Neelemans werk aan de wezen en ouderlingen, maar tevens brachten zij de waar op de markt waardoor de uitstraling veel ruimer werd dan indien een eigen distributienet ware opgezet ([95]).

---

(92) SAE (M) - 223 (v.nr.) Stadsverslag 1841.
(93) SAE (M) - ongeklasseerde Staatsbladen.
(94) SAE (M) - 223 (v.nr.) Stadsverslag 1847, 1848.
(95) SAE (M) - ongeklasseerd. Rekeningen Werkhuis van Liefdadigheid. 1843.

Van deze succesrijke periode maakte de stad gebruik om een nieuw schoollokaal te bouwen. Zo trachtte men alle behoeftige kinderen (meisjes) in deze school te centraliseren, niet zozeer ten behoeve van deze kinderen dan wel om de betalende leerlingen, de begoede ingezetenen van de paupers af te zonderen.

Het stadsbestuur vond dat *"het toch gevoegelijk zoude zijn dat de betalende leerlingen, die meest alleen kinderen van goede ingezetenen zijn eene afzonderlijke zitting in de school van de heer Verbiest konden bekomen, ten einde onder de behoeftige niet meer te moeten gerangschikt zijn* ([96]).

De Lagere School

In 1858 werd naast de kantschool ook een dagschool voor meisjes opgericht. Het schooljaar 1859-1860 ving aan met 79 leerlingen : 70 betalende, 6 behoeftige en 3 kostgangers ([97]).

Deze vrije dagschool handhaafde zich tot april 1898. Ondertussen was ze uitgegroeid tot een gemengde school die 20 jongens en 78 meisjes herbergde. De beperkte klaslokalen en het ontberen van staats- en stadssubsidie noodzaakten de sluiting ([98]).

Vanaf 1907 werd onder het bestuur van Zr. Ignatia opnieuw een meisjesschool geopend. Hoewel het opnieuw om een vrije school ging, ontving zij een provinciale toelage van ca. 200 frank ([99]).

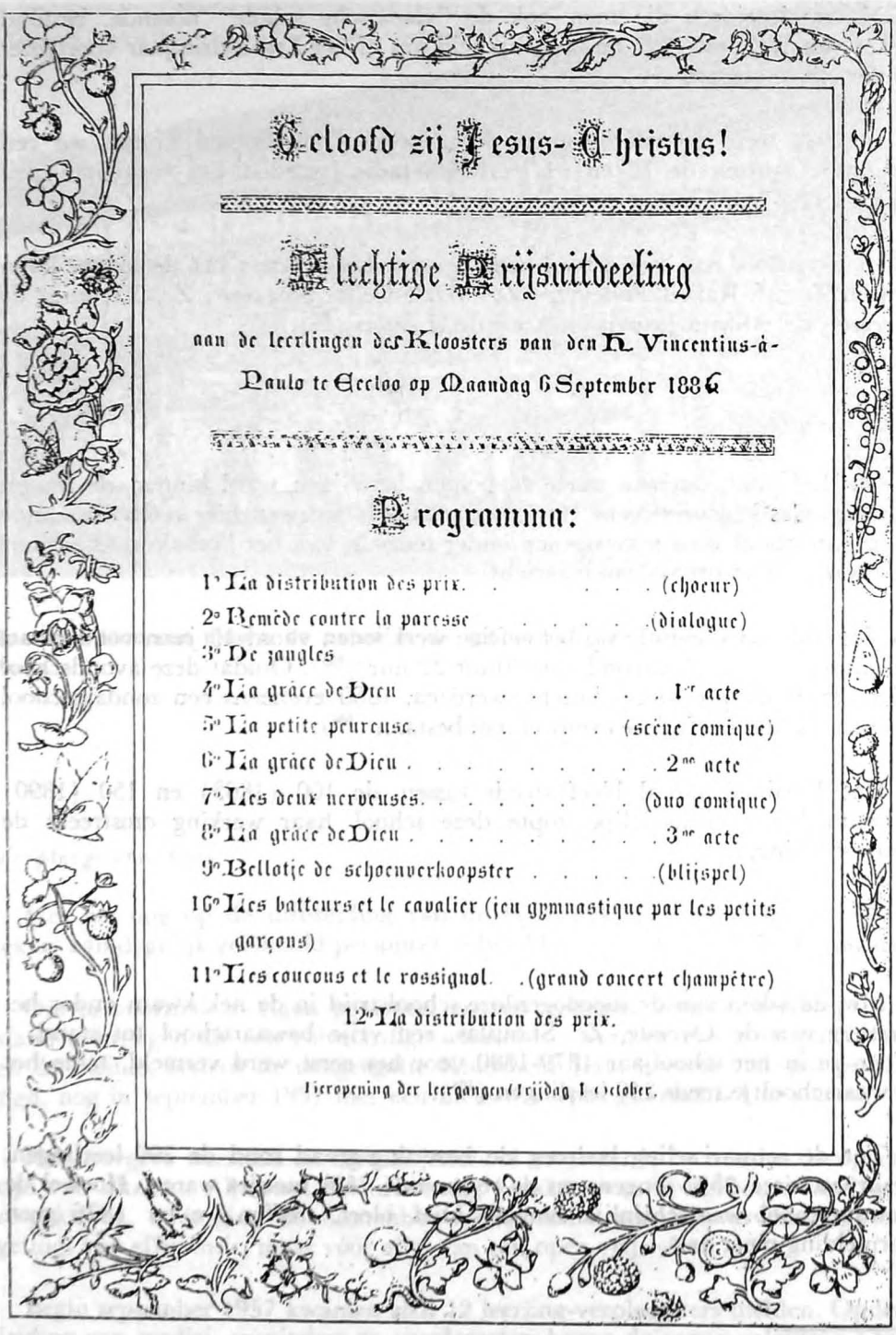
Vanaf 1 oktober 1916 werd de lagere meisjesschool, die ditmaal structureel aanspraak kon maken op erkenning, voor de duur van tien jaar aangenomen ([100]). Een erkenning die elk decennium opnieuw bekrachtigd werd zolang de school werkte.

De school startte met twee klaslokalen en een honderdtal leerlingen. Hoofdonderwijzeres was Zr. Marie-Cecilia Steyaert die van stadswege een jaarwedde van 1.000 frank ontving. Marcellina de Rijcke, leke-onderwijzeres, kreeg 1.300 frank ([101]).

Grosso modo omvatte het lesprogramma dat over 22 uur liep : Godsdienst, lezen, schrijven, moedertaal, rekenkunde, aardrijkskunde, geschiedenis, handwerk, gezondheidsleer, begrippen van tuinbouw, huishoudkunde, zang, gymnastiek en tekenen.

---

(96) SAE (M) - 15 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 10 okt. 1846.
(97) SAE (M) - 21 (v.nr) Gemeenteraadszitting 4 okt. 1860.
SAE (M) - 224 (v nr.) Stadsverslag 1859-1860.
(98) SAE (M) - 225 (v.nr.) Stadsverslag 1897-1898.
(99) Archief H. Hartkliniek - ongeklasseerd.
(100) SAE (M) - 225 (v nr.) Stadsverslag 1916-1917 ; 1919-1920 - in zitting van 28 febr. 1917 erkend met terugwerkende kracht van 1 okt. 1916.
(101) SAE (M) - 25 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 28 febr. 1917.

Geloofd zij Jesus-Christus!

Plechtige Prijsuitdeeling

aan de leerlingen der Kloosters van den H. Vincentius-à-Paulo te Geeloo op Maandag 6 September 1886

Programma:

1° La distribution des prix. . . . . (choeur)
2° Remède contre la paresse . . . . . (dialogue)
3° De zangles
4° La grâce de Dieu . . . . . 1er acte
5° La petite peureuse. . . . . (scène comique)
6° La grâce de Dieu . . . . . 2me acte
7° Les deux nerveuses. . . . . (duo comique)
8° La grâce de Dieu . . . . . 3me acte
9° Bellotje de schoenverkoopster . . . . . (blijspel)
10° Les batteurs et le cavalier (jeu gymnastique par les petits garçons)
11° Les coucous et le rossignol. . (grand concert champêtre)
12° La distribution des prix.

Heropening der leergangen Vrijdag 1 October.

Facsimile van het feestprogramma ter gelegenheid van de prijsuitreiking in de lagere school op 6 september 1886.

(Archief H. Hartkliniek - ongeklasseerd)

Na zes leerjaren die men ook de "vlaemsche schole" noemde, bestond zeker van 1882 tot 1897 de mogelijkheid om in het Frans drie jaar voortgezet onderwijs te volgen.

In 1921 werd een derde graad bijgevoegd. Ook ditmaal kregen we een stagnatie (tussen de 72 en 91 leerlingen) die beneden het verhoopte peil bleef.

In 1954 sloot ook deze school haar deuren. Lesgeefsters van de laatste jaren waren Zr. M.-Rafael Podevyn ; Zr. Marie-Celila Steyaert ; Zr. Veronica de Vreese ; Zr. Aloysia Jaspers en Anne de Hulsters ([102]).

Vrije Adultenschool

Om het analfabetisme mede te helpen bestrijden werd binnen de muren van het Gesticht omstreeks 1853 naar analogie van een hier reeds bestaande gemeenteschool voor volwassenen onder toezicht van het liberale stadsbestuur ook een vrije adultenschool ingericht.

Het onderwijs, gericht op behoeftige werklieden vanaf 15 jaar, vond plaats op dinsdag en vrijdagavond van 20 tot 22 uur ([103]). Omdat deze avondschool niet het verhoopte succes bracht, werd ca. 1860 eveneens een zondagsschool geopend. Lang heeft deze evenwel niet bestaan ([104]).

Het leerlingenaantal bleef steeds tussen de 100 (1863) en 150 (1890) schommelen. Vermoedelijk stopte deze school haar werking omstreeks de eeuwwisseling.

Bewaarschool

Met de adem van de meedogenloze schoolstrijd in de nek kwam onder het bestuur van de Overste, Zr. Stanislas, een vrije bewaarschool tot stand. Toen ze in het schooljaar 1879-1880 voor het eerst werd vermeld, telde het bewaarschooltje reeds 240 leerlingen ([105]).

Tot de eeuwwisseling bedroeg de bezettingsgraad rond de 200 leerlingen, waarvan circa 25% jongens en de resterende 75% meisjes waren. Hoewel de bewaarschool waarschijnlijk langer aktief bleef, troffen we na 1876 geen vermelding meer aan.

(102) SAE (M) - 227-229 (v.nr.) Stadsverslagen 1921-1954.
SAE (M) - 25 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 4 dec. 1919 ; 31 jan. 1920 ; 17 febr. 1921.
(103) SAE (M) - 224 (v.nr.) Stadsverslag 1953.
(104) SAE (M) - 224 (v.nr.) Stadsverslag 1860-1861.
(105) SAE (M) - 224 (v.nr.) Stadsverslag 1879-1880.

Spelende kinderen tijdens de pauze in de school van het Gesticht H. Vincentius à Paula.

(Verzameling G. De Roo)

Verpleegstersschool

Met het oog op de uitbreiding van de H. Hartkliniek ontdekte men het tekort aan degelijk geschoold personeel in het Meetjesland.

Om te voorzien in eigen personeel en een gedegen verpleegsterskorps tot stand te brengen die een volwaardige schakel zou vormen tussen de patiënten en de medici, besloot de congregatie Kindsheid Jesu, hoewel hier pas gevestigd, nog in september 1957 met een nieuwe verpleegstersschool te starten.

Het vroegere weeshuis en de meisjesschool veranderde in minder dan geen tijd van uitzicht. Alhoewel het uitwendig karakter van het gebouw werd gerespekteerd, onderging de binnenbouw een echte gedaanteverwisseling die getuigt van efficiëntie, maar vóór alles van een open vrije sfeer.

Begin september 1957 kwamen zich 12 leerling-verpleegsters melden. Onder leiding van medici, monitrices en verpleegsters begon de eerste opleiding. Onder het kundig bestuur van Zuster Maria de Montfort (Zr. M.L. De Mey) nam het leerlingenaantal een snelle vlucht, hetgeen gedeeltelijk kan toegeschreven worden aan de start van de hogere afdeling (A1), een realisatie die de voorbereidende afdelingen meteen aantrekkelijker maakte.

Evolutie leerlingenaantal verpleegstersschool.

Jaartal	HSBS	ASBS	HSTS	Totaal aantal leerlingen
1957-58	—	12	—	12
1958-59	13	22	—	35
1959-60	24	39	—	63
1960-61	38	39	—	77
1961-62	39	47	—	86
1962-63	42	37	—	79
1963-64	51	37	—	88
1964-65	52	39	—	91
1965-66	54	49	—	103
1966-67	52	54	—	106
1967-68	69	41	—	110
1968-69	85	50	16	151
1969-70	91	60	27	178
1970-71	82	57	37	176
1971-72	79	45	44	168
1972-73	95	49	39	183
1973-74	102	36	40	178
1974-75	104	32	50	186
1975-76	108	44	50	202
1976-77	117	52	55	224
1977-78	115	65	61	241
1978-79	106	77	70	253
1979-80	112	88	73	273
1980-81	98	77	83	258
1981-82	103	93	103	299
1982-83	106	97	120	323
1983-84	105	92	116	313

HSBS : Hoger Sec. Beroeps : de drie jaren v.d. hogere cyclus v.d. beroepsschool die U ook verpleeg-aspiranten kan noemen.

ASBS : zijn de A2 verpleegsters.

HSTS : zijn de A1 verpleegsters.

Tot voor kort vonden nagenoeg alle afgestudeerden uit het Eekloos Paramedisch Hoger Onderwijs werk in de verpleeginstellingen van de stad ([106]).

(106) Weekblad : De Eecloonaar : 16 juni 1957 ; 19 jan. 1958 ; 20 april 1958 ; 27 april 1958. JOOS. Luc : De verzorgende funktie van Eeklo. o.c. p. 138, 138.
Een bijzondere dank ben ik verschuldigd aan Zuster Marie-Christine Tytgat, archivaris van de congregatie Zusters Kindsheid Jesu voor het vervolledigen van de lijst van de zusters in St-Vincentius à Paulo en het leerlingenaantal van de verpleegstersschool.

Zusters, bejaarden en wezen samen aan de waskuip.

(Verzameling G. De Roo)

Bejaarden en wezen : hun leven, hun werk

Het huishoudelijk reglement van 1837 bleek gelijkaardig aan dat van andere 19de eeuwse instellingen ([107]).

Een eerste voorwaarde om er te aarden was het bannen van elke persoonlijkheid. Primordiaal stond *"een volstrekte onderwerping en gehoorzaemheyd aen de bestierders"*.

De dagindeling was minitieus vastgelegd.

Van 1 april tot 1 oktober werd "opstaan" gebeld om vijf uur. Tijdens de wintermaanden begon een dag om zeven uur. Immer werden om acht uur 's avonds de lichten gedoofd.

Het eerste kwartier was een gebedstonde.

Na het ontbijt ving de eigenlijke dagtaak aan.

Al naargelang van de lichamelijke bekwaamheid stonden spinnen, kantwerk, naaien of gewoon huishoudelijk werk op het programma. Vanaf 1858 waren ook mannen opgenomen, die voor zover ze valide waren op de boerderij, het land, in de bakkerij, de schoenmakerij of de schrijnwerkerij werkten.

(107) SAE (M) - ongeklasseerd. dd. 7 augustus 1837.

De bakkerij, waar valide gasten werden ingeschakeld om het dagelijks brood gestalte te geven.

(Verzameling G. De Roo)

Het middagmaal werd gebruikt om elf uur vijfenveertig. Daarna arbeidde men voort tot het avondeten.

Met het oog op een produktiviteitsverhoging werden in 1842 onder druk van de bestuurscommissie voor de arbeidsbekwame gasten enkele onaangename wijzigingen doorgevoerd.

De dag begon voor de oudjes en wezen om vijf uur tijdens de zomer en om zes uur in de winter. Na een half uur gebed volgde het ontbijt. Daarna werd gewerkt tot 11.45 u. voor de vrouwen en tot 10 uur voor de wezen. Deze laatsten ontvingen tot aan de middagpauze onderricht. De wezen bleven in het klaslokaal tot 15 uur. Daarna werkten ze mee tot 8 uur 's avonds. Enkel het vieruurtje onderbrak het werkritme.

Na het avondeten werd om de twee dagen een avondgebed gebeden in de kapel.

Eens in de week gaf de onderpastoor een uur "*catechismus*".

Op zon-, feest-, en Heiligendagen werden de hoogmis en het lof bijgewoond. De eerste zondag van de maand was er verplichte biecht en communie.

Niemand mocht het huis verlaten zonder toelating van de Moeder.

Alle overtredingen werden bestraft "*met oplegging van meerder werk, slegter spijs en in minder maet eenen bepaelden tijd bidden*".

Ook de zusters ontsnapten niet altijd aan het autoritair optreden van de commissie. Over alles dienden ze verantwoording af te leggen ; *"de eerste opstaen en de laetste slaepen gaen, d'oog houden op het uytdooven van vuer en licht"* en boven alles de instructies en onderrichtingen van de commissie nauwgezet naleven.

Deze toestand, waarbij de oudjes in "geestelijke nood" en verdriet leefden, zou nog tot ver in de 19de eeuw aanslepen.

Het gedicht van de Kaprijkse volksdichter-glazenmaker Jan Frans Laureyns, bijgenaamd Jan Frodure, die alhier in het Gesticht op 20 april 1863 overleed, getuigt nog van deze toestand ([108]).

Mijnheer Van Acker stuur mij toch
Het Antwerpsch Handelsblad,
De Grondwet of de Eecloonaer.

Ik weet niets uit dorp of stad
En nieuws - daarop is iedereen
Die graag wat weet, verhit,
Vooral als men in 't Hospitael
Als ik opgesloten zit.

Geloof mij 't is geen geestigheid
Alzo in 't klooster zijn
Wil daarom in mijn droeve staet
Mij eens de trooster zijn
Zo weet ik toch iets van de tijd
En nu en weet ik niet.

Een mens die zo zijn leven slijt
Hij slijt het in verdriet.

Het was zeker niet door onwil vanwege de zusters dat de levensvoorwaarden binnen het Gesticht eerder "eng" waren. De misbruiken en het onrecht tegen de arbeidende klasse was algemeen. Laat staan dat de stadsoverheid zich erg bekommerde om de invaliden uit het proletariaat uit wiens arbeid geen winsten meer sproten.

Maar goed dat via de lokale pers schier wekelijks een beroep werd gedaan op de gegoede klasse om mee te werken aan de liefdadigheid ([109]).

Het armbestuur spendeerde circa 37% van het inkomen aan onderhoud van wezen en ouderlingen en nog was deze inbreng ontoereikend.

---

(108) DE POTTER ; BROECKAERT : Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Eekloo, Kaprijke, tweede deel, Gent 1870-1872. p. 166-172.
Weekblad : De Eecloonaar : 26 april 1863.
ROGGHE, Dr. Paul : Een Eeuw Eeklo (1830-1930). Appeltjes van het Meetjesland, nr. 22 - 1971,. p. 178.

(109) Weekblad : De Eecloonaar : 25 dec. 1853.

Hoogbejaarde vrouwen genieten van een welverdiende rust.

(Verzameling G. De Roo)

Die toestand veranderde weinig. Tot zelfs een goed stuk in de 20ste eeuw waren privé-initiatieven nodig om het leven binnen het Gesticht enigszins menswaardig te maken.

In 1926 waren de *Dames-leden van het Comiteit* aktief om de nood van de zieken, ouderlingen en wezen te verlichten ([110]). Herhaaldelijk stonden *De Welgezinden* op de bres om hetzij in Cinema Ledeganck of binnen het Gesticht zelf zang- en toneelavonden te organiseren ([111]).

Ook in de vijftiger jaren vonden nog liefdadigheidsfeesten plaats ten voordele van de wezen en ouderlingen. Zo kwam in 1952 Bob Scholte naar de Gouden Leeuw terwijl de spaarmaatschappij "*Vriendschap*" - met zetel in de Gouden Leeuw - voor versnaperingen zorgden ([113]).

Het was pas na de grootste verbouwingswerken uit de laatste decennia en een doelbewuste politiek rond het ouderlingenvraagstuk dat voor deze groep mensen een aangenaam en leefbaar klimaat werd geschapen.

Heden staat het bejaardentehuis *St.-Elisabeth* in voor de opvang van circa 140, meestal hoogbejaarde, zorgenbehoeftige oudjes, waarvan nog steeds 3/4 opgenomen zijn ten laste van het O.C.M.W.

---

(110) Weekblad : De Eecloonaar : 21 maart 1926.
(113) Weekblad : De Eecloonaar : 16 maart 1952 ; 27 april 1952.
(113) Weekblad : De Eecloonaar : 16 maart 1952 ; 27 april 1952.

BEZETTINGSGRAAD RUSTOORD - WEZENHUIS

Jaar	Vrouwen	Wezen	Mannen	Totaal
1837	9	7		16
1840	17	13		30
1850	44	42		86
1858	38	9	17	64
1865	40	21	32	93
1872	31	21	41	93
1900	82	17	67	166
1910	51	19	61	131
1920	39	18	72	129

Van ziekenkamer tot ziekenhuis

Bij de oprichting van het Liefdadigheidswerkhuis was de wens geuit tegelijkertijd aan ziekenzorg te doen, maar de infrastruktuur van het huis was daarop helemaal niet afgestemd.

Integendeel, de commissie opteerde klaarblijkelijk voor behoeftige vrouwen die nog arbeidscapaciteit bezaten.

Doordat de ziektefrequentie onder deze meestal ondervoede vrouwen zeer hoog was - de eerste vijf jaren ongeveer 46% - was men genoodzaakt maatregelen te treffen.

Zo bleven bij de nieuwbouw van 1839-1840 de mannen van opname uitgesloten, enkel omdat de voorziene lokalen nodig waren als ziekenzaal van interne gevallen.

Alhoewel een specifieke ziekenzaal reeds in de jaren '40 meer dan gerechtvaardigd was, stuitte de realisatie ervan steeds op verzet van het stadsbestuur ([114]).

Toen gingen de zusters de straat op om van huis tot huis giften in te zamelen ([115]). Met deze penningen werd de grond aangekocht, voor de bouw zorgde Karel Stroo. De medische inbreng bleef evenwel zeer rudimentair. Het waren enkel de dokters die op de loonlijst van het armbestuur stonden die ook in het Gesticht optraden. Hun aanwezigheid was evenwel zeer sporadisch. In regel behielpen de zusters zich, net zoals onder het ancien regime, met versterkend voedsel, purgeermiddelen en vooral met "echels" of bloedzuigers.

In 1838 waren voor de zeven bedligerige vrouwen *"peirelgist, kalyschout, citroenen syrope, lynzemeel, suiker, pruymen en rooden wijn* aangekocht ([116]).

(114) SAE (M) - 447 (v.nr.) Briefwisseling. dd. : 16 nov. 1850.
(115) Bisschoppelijk Archief Gent - Dossier Eeklo, reeks H. 38.
(116) SAE (M) - ongeklasseerd. Rekening Liefdadigheidswerkhuis 1838.

Vanaf circa 1845 tot 1857 - tijdstip waarop men met het *hospitaal* startte - verbleven gemiddeld een 15-tal zieken in het Gasthuis. Om een doorlopende hulpverlening te verzekeren werd er op kosten van het Weldadigheidsbureel in 1848 en eigen *apotheek* ondergebracht ([117]). Apothekers Daubioul en Meersman uit Gent leverden voor ongeveer duizend frank medicijnen.

Composita of samengestelde geneesmiddelen kwamen er niet in voor. Deze bleven voorbehouden aan de wettelijke apotheker, en waren anderzijds te duur om in de behandeling van de behoeftigen op te nemen. Wat werd aangekocht waren veeleer de klassieke huismiddeltjes zoals *"zeem, kaneele, saffran, kruidnagel, olijfolie, smout, smeir, boter, wijn, azijn, lijnmeel, genever, brandewijn en twintig pistachen* (groene amandel of olieachtige vrucht van de pistacheboom)".

De werking van de apotheek die alle Eeklose behoeftigen voorzag van het nodige, stuitte op groot verzet van de geneesheren die zelf over een eigen officina beschikten en zich financieel verongelijkt voelden ([119]). Einde 1849 werd de werking van de apotheek in het Gestcht dan ook gestopt, al had zij bewezen op financieel vlak voordelig te hebben gewerkt ([120]).

In de volgende stadsrekening stellen wij vast dat de behandelende geneesheren weer vergoed werden voor *"medicamenten en honorairen"*. Deze lastenpost bedroeg 0,50% van het totaal budget van het Gesticht.

Toen in 1857 het *hospitaal* zijn deuren opende was een zekere terughoudendheid merkbaar in het geneesherenkorps. Het vroeg van de dokters immers een hele aanpassing om te praktizeren in een gemeenschappelijke zaal.

Tussen 1857 en 1860 werden slechts 17 patiënten opgenomen. De mortaliteit bedroeg er 36,75%.
Slechts in 1861 kreeg het hospitaal een normale bezetting. Tijdens de epidemiejaren die volgden bewees het goede diensten aan de stad. In 1865-1868 werden bezettingsgraden genoteerd die zeker de capaciteit overtroffen. Van de 77 opgenomenen was er nog slechts 25% die in de ziekenzaal stierf.

De 521 behandelde patiënten uit het eerste decennium waren omzeggens uitsluitend behoeftigen die op aanwijzing van de armendokters naar het hospitaal waren verwezen. De opnameduur liep van enkele dagen tot enkele maanden.

Slechts een achttal gevallen van langdurig verblijf kwamen voor : vijf van circa een jaar, twee van twee jaar en Petronella Schout werd in het hospitaal behandeld van 21 augustus 1865 tot 17 september 1868 ([121]).

---

(117) SAE (M) - 1658 (o nr.) Besluiten Weldadigheidsbureel 1846-1849. fol. 9.
(118) SAE (M) - 1681 (o nr.) Rekening Weldadigheidsbureel 1848.
(119) SAE (M) - 1658 (o.nr.) Besluiten Weldadigheidsbureel 1846-1849. dd. 13 aug. 1849 ; 3 sept. 1849 ; 10 sep. 1849 ; 8 okt. 1849.
(120) SAE (M) - 17 (v.nr.) Gemeenteraadszitting 20 nov. 1849.
(121) SAE (M) - 1624 (o.nr.)
SAE (M) - 1661 (o.nr.)

Vanaf de jaren '70 kregen wij een stagnatie in het aantal opnamen. Uitzonderlijk noteerde men tussen 1892 en 1895 een stijging van circa 50%, ingevolge een tyfusepidemie. Daarna herstelde het opnamebestand zich opnieuw tot omstreeks Wereldoorlog I.

Het hospitaal beperkte zich uitsluitend tot wat we nu interne geneeskunde noemen. Een operatiekwartier bestond nog niet ; hooguit kon men er kleine kwetsuren verzorgen. Tussen 1872 en 1903 werden 1.421 behoeftige patiënten opgenomen die leden aan zowat 90 verschillende ziekten ([122]).

Het zwaartepunt van de opnamen betrof evenwel een twaalftal kwalen.

Het aantal *borstaandoeningen,* waaronder de longkwalen resorteerden en *tyfus-patiënten* staken hoog uit boven andere ziekten. Een gelijkaardige omvang bereikten : *beroerten* (geraaktheid), *hartziekten, maagziekten, koortsen, breuken, reuma, darmziekten, waterzucht, verlamming* en *verzweringen.*

Voor deze Kwalen alleen werden 47% van de opgenomenen verzorgd.

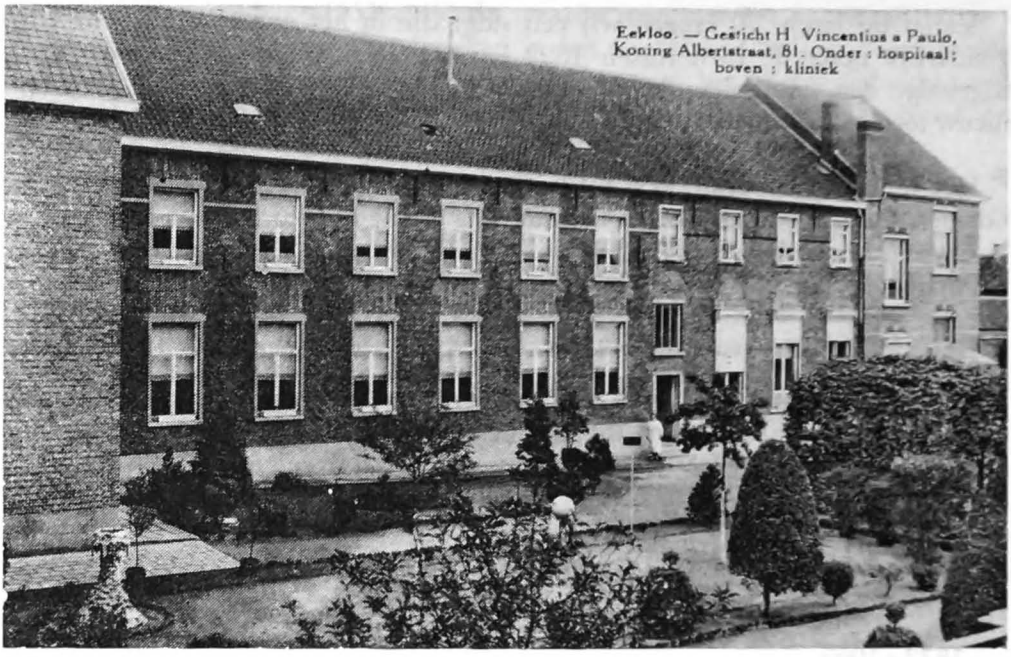
1872 - 1903	aantal opnamen	mortaliteit aantal	%
borstaandoeningen	218	90	41,3
tyfus	135	29	21,5
reuma	47	12	25,5
hartziekten	43	22	51,2
maagziekten	40	17	42,5
koortsen	39	5	12,8
verzweringen	35	5	14,2
breuken	34	4	11,8
beroerte	34	22	64,7
darmziekten	25	9	36,0
verlammingen	23	13	56,5
waterzucht	22	13	59,0

Beroerten, waterzucht, verlammingen en *hartziekten* kenden sterftecijfers die de 50% overschreden. Het gemiddeld mortaliteitscijfer binnen het hospitaal bliep 35,3%.

Nadat in 1911 de Kliniek van Dr. Lowie - het huidig Psychiatrisch Centrum - was opgeheven, nam het Gesticht de taak over.

Het was voldoende dat een huisarts de nodige lef bezat en enkele colleges, bij voorkeur te Parijs, had gevolgd om het scalpel te mogen hanteren.

(122) Archief H. Hartkliniek. Register van behoeftige zieken opgenomen in het hospitaal (1871-1903).

In dit gebouw werd omstreeks W.O. I, op de bovenverdieping, de eerste klinische afdeling ondergebracht.

(Verzameling G. De Roo)

Antibiotica bestonden nog niet, zodat elke chirurgische ingreep een grote risicofactor inhield. Een appendicitis, gemeenlijk genoemd *"het vuur in de buik"* betekende een gewisse dood.

Tijdens W.O. I was het klooster niet alleen een open huis dat onderdak bood aan vluchtelingen en uitgeputte militairen, het was ook de tijd waarin de mannenzaal werd ingericht als *militair hospitaal.*

Het was vermoedelijk tijdens die periode dat het operatiekwartier voor het eerst werd in gebruik genomen en Dr. Petrus Louis Van Kerckvoorde er opereerde. In diezelfde periode, nl. in 1916 toen de verering van het H. Hart in heel Vlaanderen centraal stond, werd het Eeklose hospitaal herdoopt in "H. HARTKLINIEK".

Een op particuliere patiënten gerich'e politiek zorgde tijdens het interbellum voor een grotere bezetting en de daarmee gepaard gaande noodzakelijke uitbreiding.

Toch bleef de infrastructuur ook in 1937 nog echt ontoereikend.

Toen vanwege het Ministerie van Volksgezondheid, inspecteur Lahaye op 20 september een bezoek bracht aan de instelling, omschreef hij het hospitaal als volgt :

"Mannen en vrouwen in denzelfden vleugel ondergebracht, zijn van Centrale verwarming voorzien en ook van loopend water. Het ware gewenscht een klein schutsel aan te brengen voor de waschinstallaties, destemeer dat hier geen badgelegenheid is. We staan hier voor een bijna ongelooflijk tekort, namelijk : een hospitaal zonder badgelegenheid. Hoe kunnen de voorschriften van de geneesheren toegepast worden wanneer deze voorschrijven bepaalde baden te nemen" ([123]).

Omstreeks 1939 werden de *radioscopie* en *radiografie* ingevoerd. Dr. De Loose kwam vanuit Gent twee halve dagen per week naar Eeklo om de gevraagde radiografieën te maken. Naar het einde van W.O. II werd zijn taak overgenomen door Dr. Van Vaerenberg. Pas in 1953, toen Dr. Codron zich te Eeklo kwam vestigen, werd de radiologische dienst permanent verzekerd.

Tijdens de tweede wereldoorlog hebben de zusters onder de leiding van Dr. Michel Bafort in moeilijke omstandigheden verder gewerkt.
Zowel bij de aanvang als op het einde van de oorlog werd de kliniek overspoeld door slachtoffers van de beschietingen. Op 14 september 1944 zorgden 4 treffers voor heel wat beschadiging. Aan de westkant werden alle ruiten en meubels stuk geslagen. Gelukkig hadden de zusters alle gekwetsten en zieken die zich langs deze zijde bevonden in de kelders en gangen ondergebracht ([124]).

Enkele dagen later ving de kliniek eveneens gewonden op vanuit Kaprijke, Oosteeklo, Assenede en Zelzate. Alle vrijgebleven gangen en hoeken werden voorzien van bedden of wat er enigszins op leek, maar de slachtoffers - op 19 oktober 1944 niet minder dan 62 - werden geholpen en geheeld ([125]).

Naar het einde van de oorlog werd binnen de kliniek eveneens een *Militair Hospitaal* ondergebracht, waarbij personeel en materiaal onmiddellijk waren ingeschakeld. Algemeen direkteur pater Vigilius de Bock, Dr. Bafort en Dr. Haemers brachten alles in gereedheid om onder alle omstandigheden verder te werken. Voor het geval de elektrische stroom werd onderbroken waren afgedankte petroleumlampen en een kachel in de operatiezaal gebracht, alle oude heelkundige apparaten waren weer opgepoetst. Een grote Rode-Kruisvlag wapperde vanaf mei op het dak van het hospitaal.

Deze hospitalisatiedienst heeft uitstekende diensten bewezen.

Op 30 september 1944 huisvestte de kliniek meer dan honderd oorlogsslachoffers. Gekwetsten van zowat alle weerstandsgroepen die rond Eeklo streden werden gratis opgenomen en verzorgd tot 31 december 1944 ([126]).

De normale beddencapaciteit op 18 februari 1943 bedroeg 32 eenheden in de afdeling *heelkunde.*

---

(123) SAE (M) - ongeklasseerd. dd. 20 sept. 1937.
(124) Weekblad : De Eecloonaar : 24 september 1944.
(125) Weekblad : De Eecloonaar : 22 oktober 1944.
(126) Weekblad : De Eeclonaar : 9 december 1945.

In de operatiezaal van de H. Hartkliniek : (v.l.n.r.) Zuster Bernadette, Dr. Jozef Coppens, onbekende Zuster, Dr. Louis Van Kerckvoorde.

(Foto Dr. Lieven De Lille - Maldegem)

Verschenen in "Annalen van het Noorden" jg. 11, nr. 3, 15 september 1986.
Dr. Lieven De Lille ; De tijd van toen, Dr. Jozef Coppens, pg. 26-37.

Het personeelsbestand bestond uit zeven gediplomeerde leken-verpleegsters.

Het oude *hospitaal* kon instaan voor 47 opnamen en telde 4 personeelsleden, beduidend lager dan in de heelkundige afdeling ([127]).

Vanaf '40 brak de specialisatie door. In mei 1946 kwam Dr. Deleu zich als eerste specialist in de algemene chirurgie te Eeklo vestigen. Het trio, de dokters Bafort, Coppens en Deleu voerden de bestaande kliniek naar een hoger echelon. Hierdoor echter werd de bestaande instelling te klein en verouderd.

(127) SAE (M) - ongeklasseerd. Vragenlijst uitgaande van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Volksgezondheid. Opneming van de verplegingsinrichtingen op 1 januari 1943.

Door een organisatorisch meningsverschil tussen Dr. Bafort en Dr. Coppens verliet laatstgenoemde de H. Hartkliniek en richtte in de tuin van zijn villa een eigen privé-kliniek op.

Dit remde evenwel de expansie van de H. Hartkliniek niet af.

Dr. De Beir kwam in 1952 naar het ziekenhuis. Dr. Codron en Dr. De Keyser volgden in 1953 en Dr. Vanhille en Dr. Van Kerckvoorde in 1954.

Zoals we reeds zagen kende de H. Hartkliniek na de ingebruikname van de nieuwe kliniek een grondige reorganisatie.

In oktober '73 kwam er een aparte V.Z.W. H. Hartkliniek tot stand die de specifiek medische belangen zou behartigen.

In 1974 werd het hoogste beddenaantal geboekt : 275. Het personeelsbestand bedroeg toen 222 leden. Met inbegrip van kribbe en de geriatrie, stelde de instelling 306 mensen te werk ([128]).

De ziekenhuisprogrammatiewet van 21 maart 1976 legde een beperking op van het aantal ziekenhuisbedden, zodat de H. Hartkliniek moest afbouwen en zich herstructureren rond 251 bedden.

In 1980 werkten in de H. Hartkliniek 23 geneesheren-specialisten en 379 personeelsleden die in de loop van het jaar als team instonden voor de opvang van zowat zesduizend patiënten ([129]).

Eresaluut

Om het werken onder soms moeilijke omstandigheden, voor hun grote toewijding en 150 jaar onafgebroken plichtsbetrachting de zorg voor het Meetjesland en de Eeklonaar in het bijzonder op zich te hebben genomen en voor hen die de H. Hartkliniek tot het huidig peil hebben verheven passen woorden van dank en waardering.

Met deze bescheiden bijdrage hebben we getracht, op een wijze ons eigen, de werkers van het eerste uur en de volgende generaties met hun grote gaven maar ook met hun menselijk falen in het daglicht te stellen.

De huidige generatie, welke in deze historische bijdrage weliswaar minder aan bod kwam, rechtvaardigd tenvolle het vertrouwen dat ook in de toekomst het belang van de patiënt centraal zal blijven. De voortzetting van het levenswerk van Zr. Stanislas (Marie Meyers 1837-1887) is verzekert.

E. DE SMET

(128) JOOS, Luc : De Verzorgende funktie van Eeklo... o.c. p. 169 ; 173.
(129) Jaarverslag 1980 : H. Hartkliniek.

INHOUD

Het "Werkhuis van Liefdadigheid", de kiem van de huidige H. Hartkliniek 185

Schrijnende armoede noodzaakt de stad tot beleidswijziging. . 185

Een moeilijk begin 189

De eerste zusters van het H. Vincentius à Paulo te Eeklo . . 193

Winstbejag bedreigt het jonge sticht 196

Bouwgeschiedenis. 197
Het Gesticht 197
Ziekenzaal of werkhuis ! 202
De lang verhoopte ziekenzaal komt er 203
Kraamkliniek 207
Grootse bouwwerken onder de Zusters Kindsheid Jesu . 208

Ridder Stroo 209

Beheer 214
Bestuurscommissie 214
Rectors 217
Oversten 218

Een verbond geschraagd op vraag en aanbod 220

Leven in dienst van de Eeklose behoeftigen 223

Zusters - Passanten (1837-1984) 228

Onderwijs 230
Kantschool 230
Lagere school 232
Vrije adultenschool 234
Bewaarschool 234
Verpleegstersschool 235

Bejaarden en Wezen : Hun leven, hun werk 237

Van ziekenkamer tot ziekenhuis 241

Eresaluut 247

EEN INTERESSANT DOKUMENT

BETREFFENDE DE HEERLIJKHEID EEKLO.

In de familiepapieren-vander Speeten (referentie Stadsarchief Gent, familiepapieren nr. 5755) zit een origineel betalingsbewijs geschreven op perkament van de som van 20.200 pond, door de ontvanger-generaal in de Raad van Financiën Ambroise van Oncle namens de landvorst afgeleverd aan Jan vander Speeten. Het betreft de verkoop van de heerlijkheid Eeklo. Het stuk draagt de datum 31 augustus 1626.

Jan vander Speeten huwde op 29 april 1612 te Antwerpen met Maria della Faille en overleed te Gent op 8 juli 1644. Hij werd begraven in de dominikanenkerk. Hij was licentiaat in de beide rechten, werd advokaat in de Raad van Vlaanderen, sekretaris en tot zijn overlijden pensionaris of rechtsadvizeur van de Gen se magistraat.

Zijn huwelijk bleef kinderloos en al zijn bezittingen kwamen in handen van de kinderen uit het eerste huwelijk van zijn echtgenote Maria met Pieter della Faille. Jan Baptist della Faille verwierf van hem de heerlijkheid Eeklo als pandhouder, in 1649 kocht hij het volle eigendomsrecht af.

TRANSCRIPTIE VAN DE TEKST.

Je, Ambroise van Oncle, conseillier et recepveur general des finances du roy, confesse avoir receu de Jean vanden Speeten, escuier, pensionnaire de la ville de Gand, la somme de vingt mil deux cens livres du pris de quarante gros monnoye de Flandres la livre, pour semblable somme qu'il debvoit a sa majeste a cause de la vendition par forme de gaigiere passee en finances au plus haul: offrant, de la seigneurie d'Eecloo gisant en Flandres, selon les lettres patentes de sa majeste d'engaigiere qui se depeschent de l'annee courrante seize cens vingt six, en deniers a moy furniz, comptant en pieces d'or et d'argent selon le placcart de sa majeste ; pour les delivrer tant a Thomas Lopez de Ulloa faisant l'office de pagador general de l'exercito, pour en faire payement aux gens de guerre de sa majeste, que pour rembourser successivement les deniers capitaulx des parties levees a fraiz en Anvers pour le service de sa dite majeste a la charge des dites finances avecq les interestz qui en seront deuz, selon les ordonnances de son altesse. De laquelle somme de XX mil II cens livres du dit pris je suis content, tesmoing mon seing manuel cy miz avecq le signet ordonne sur le faict des dites finances et les seings manuelz des chefs tresorier general et commis d'icelles, le dernier jour d'aoust seize cens vingt six.
In de marge : rta .

Onderaan : opgekleefd zegel van de Raad van Financiën verdwenen handtekeningen van : Cl. d'Ongnyes, Fr. Kinschot, R. conte de

Ontvangstbewijs van 20.200 lb. voor de verkoop op pandgeving van de heerlijkheid Eeklo, dd. 31 augustus 1626 (SAG, familiepapieren, nr. 5755).

Warfuze, J. Cockaerts, G.del Roye en A. van Oncle.
folio XXIII - IIIcLXIX.

Op de keerzijde : n° III°. Qui'antie van engaigere van Eecloo.

VERTALING.

Ik, Ambroise van Oncle, raadsheer en ontvanger-generaal in de koninklijke Raad van Financiën, erken ontvangen te hebben van jonkheer Jan vanden Speeten, pensionaris van de stad Gent, de som van 20.200 pond aan de koers van 40 groten Vlaamse munt het pond. Dit voor eenzelfde som die hij schuldig is aan zijne majesteit wegens de verkoop onder vorm van pandgeving (*) van de heerlijkheid Eeklo in Vlaanderen aan de meest biedende, voorgekomen in de Raad van Financiën, volgens de patentbrieven van de verpanding vanwege zijne majesteit, die afgeleverd werden in het lopende jaar 1626. Het bedrag is mij verschaft kontant in goud- en zilverstukken, volgens het plakkaat van zijne majesteit. Deze stukken zullen overhandigd worden aan Thomas Lopez de Ulloa om er, in zijn hoedanigheid van generaal betaalmeester van het leger, uitbetaling mee te verrichten aan de krijgslieden van zijne majesteit ; ze zullen ook gebruikt worden om de kapitaalsommen van leningen, die gelicht werden in Antwerpen voor de dienst van zijne gezegde majesteit ten las'e van de voormelde Raad van Financiën, met de interesten die erop verschuldigd zijn terug te betalen in afkortingen, dit volgens de ordonnanties van zijne hoogheid. Met deze som van 20.200 pond aan de voormelde koers hou ik mij tevreden, ge'uige mijn handtekening hieronder met het zegel van de Raad van Financiën en de handtekening en van de thesaurier-generaal en de gecommitteerden, de laatste dag van augustus 1626.

(*) Dit betekent dat de landvorst zich als pandheer een terugkooprecht voorbehield.

Wilfried Steeghers en

Johan Vannieuwenhuyse (Stadsarchief Gent)

PERSONEN UIT VINDERHOUTE OVERLEDEN IN HET BIJLOKEHOSPITAAL TE GENT (1651-1799)

In de overlijdensregisters van de Bijloke (bewaard in het stadsarchief te Gent) vinden we betreffende Vinderhoute, volgende vermeldingen :

„De Maendt van October 1676
27 Jan *de Grave,* van venderaute".
(P.R. Bijloke o. 1651-1695 nr. 316 - S.A. Gent).

„De Maendt 7ber 1697
30 Livijne *de Roose,* van Vinderhaute".

„De Maendt December 1754
31 Livijne *Stockman,* van Vinderhaute".
(P.R. Bijloke o. 1696-1760 nr. 317 - S.A. Gent).

„Junij 1765
10 Cristina *Beirnaerdts* fia Joannes, van vinderhaute".

„meye 1771
1 Marie Theresia *Van Wassenhove* fia Cristiaen, van Vinderhaute, audt 16 jaeren".

„oc ober 1771
25 Angelina *De Wulf* fia Petrus, van Vijnderhaute, audt 60 jaer, twee mal ghetrauwt, met Joannes Verbanck fis... van Bergem, en met Joannes Hubruchtus Van Den Cappelle fis Joannes, van St. Salvator gendt".

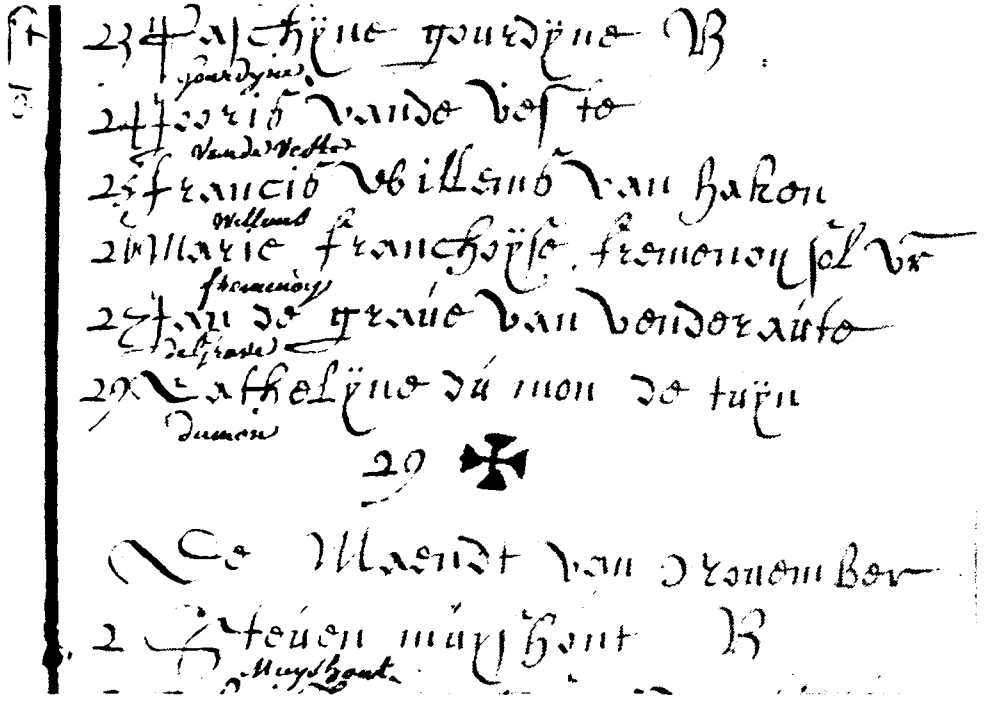
„Meije 1773
4 Christianus *Van Wassenhove* fis Joannes, van Vijnderhaute deocese van gendt, audt 70 jaer, weduaer van Joanna de Schuttere fia Livinus, van dronghen deocese van gendt".
(P.R. Bijloke o. 1760-1779 nr. 318 - S.A. Gent).

„Julius 1793
den 29 julius savonts ten elf ure & seven is overleden, Franciscus Aerts fus Josephi, gebortig van drongen, aud 58 jaeren, tweemael getrouwt geweest, de eerstemael met Maria-Anna de Roose, gebortig van Vinderhaute, de tweedemael met Pe ronilla Verbanck, gebortig van Vinderhaute".

„December 1794
den 31 december savonts het quart voor seven uren is overleden, Joannes van de Capelle fus Joannis, gebortig van St. Salvator in gend, aud 74 jaeren, drymael ge rouwt, de eerstemael met Maria Moens, gebortig van vinderhaute, de tweedemael met Angelina de Wulf, gebortig van vinderhaute, de derdemael met Maria Moentjens, gebortig van S'. Salvator in gend".

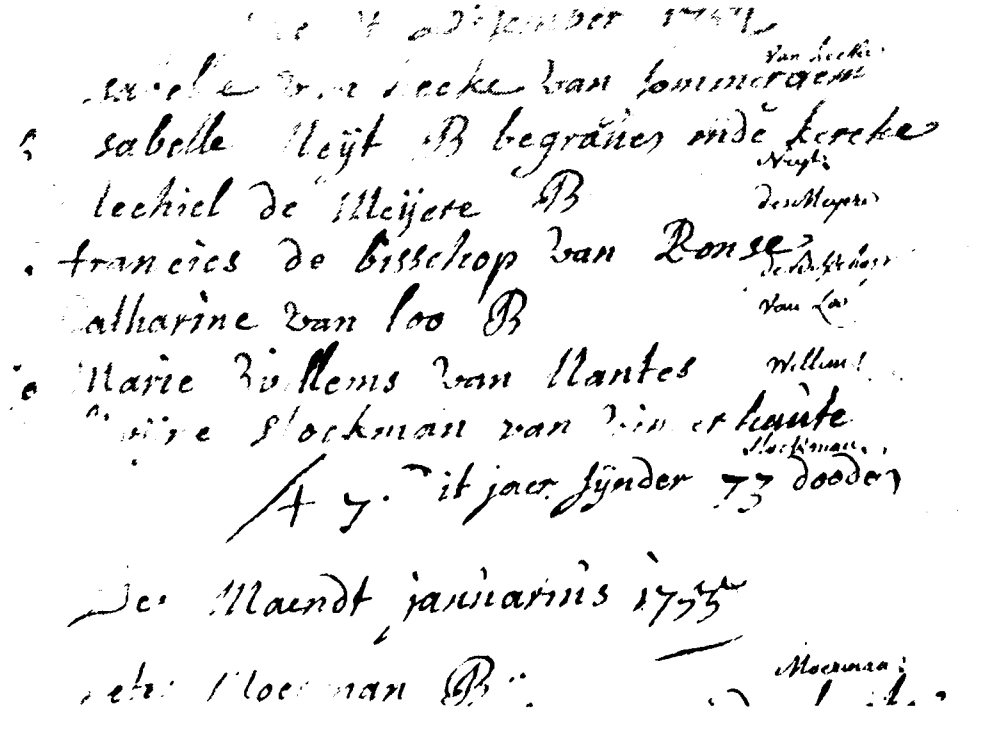
„october 1797
den 23 october snachts ten alf ure vier is overleden, Bernardus *van den Steene,* sone van Judocus, in sijn leven landsman, ende van Aldegondis Lijbaert, gebortig van Vinderhau e, aud 31 jaeren, jongman, domisticq in het knechtjenshuijs".
(P.R. Bijloke o. 1786-1799 nr. 322 - S.A. Gent).

Wilfried STEEGHERS.

Overlijdensakte van Jan DE GRAVE uit Vinderhoute, † 27 oktober 1676 Gent (Bijlokehospitaal).

Foto - Stadsarchief Gent.

Overlijdensakte van Livijne STOCKMAN, uit Vinderhoute, † 31 december 1754 Gent (Bijlokehospitaal).

Foto - Stadsarchief Gent.

VIERING VAN OSCAR LIPPENS

Het was zaterdag 8 februari 1986 opnieuw een heemkundige hoogdag voor het Meetjesland. Immers, het 36e jaarboek van het Heemkundig Genootschap werd te Eeklo voorgesteld én de 65-jarige Oscar Lippens werd er door het bestuur van "Appeltjes" in de bloemetjes gezet.

Voorzitter Achiel De Vos begon met de voorstelling van het jaarboek, waarna hij de gevierde aan het talrijk aanwezige publiek voorstelde - voor zover dat nog nodig was - en openbaar huldigde.

I. VOORZITTER ACHIEL DE VOS AAN HET WOORD...

Het is met een bijzonder genoegen en recht uit mijn hart, waarde vriend Oscar, dat ik mij vandaag tot U richt.

U zijt een der eerste getrouwen van het genootschap. Ik weet niet precies meer wanneer wij mekaar voor het eerst ontmoet hebben : dit moet zeker op het eind van de jaren veertig geweest zijn, maar wat ik wel zeker weet is dat het Heemkundig Genootschap ons samen gebracht heeft.

Archeoloog in de dop.

Uw aanvankelijke belangstelling ging uit naar de archeologie en meer in het bijzonder naar de bodemprospectie. Langsheen de Antwerpse Heerweg hebt U massa's silexen verzameld. Een neerslag van dit onderzoek publiceerde U in "Appeltjes nr. 3". Van uw hand verschenen verder nog in nummer 5 een paar sprokkelingen, waaruit uw belangstelling voor de abdij van Oosteeklo bleek, en in jaarboek nr. 8 een kritisch stukje over de Heren van Lembeke.

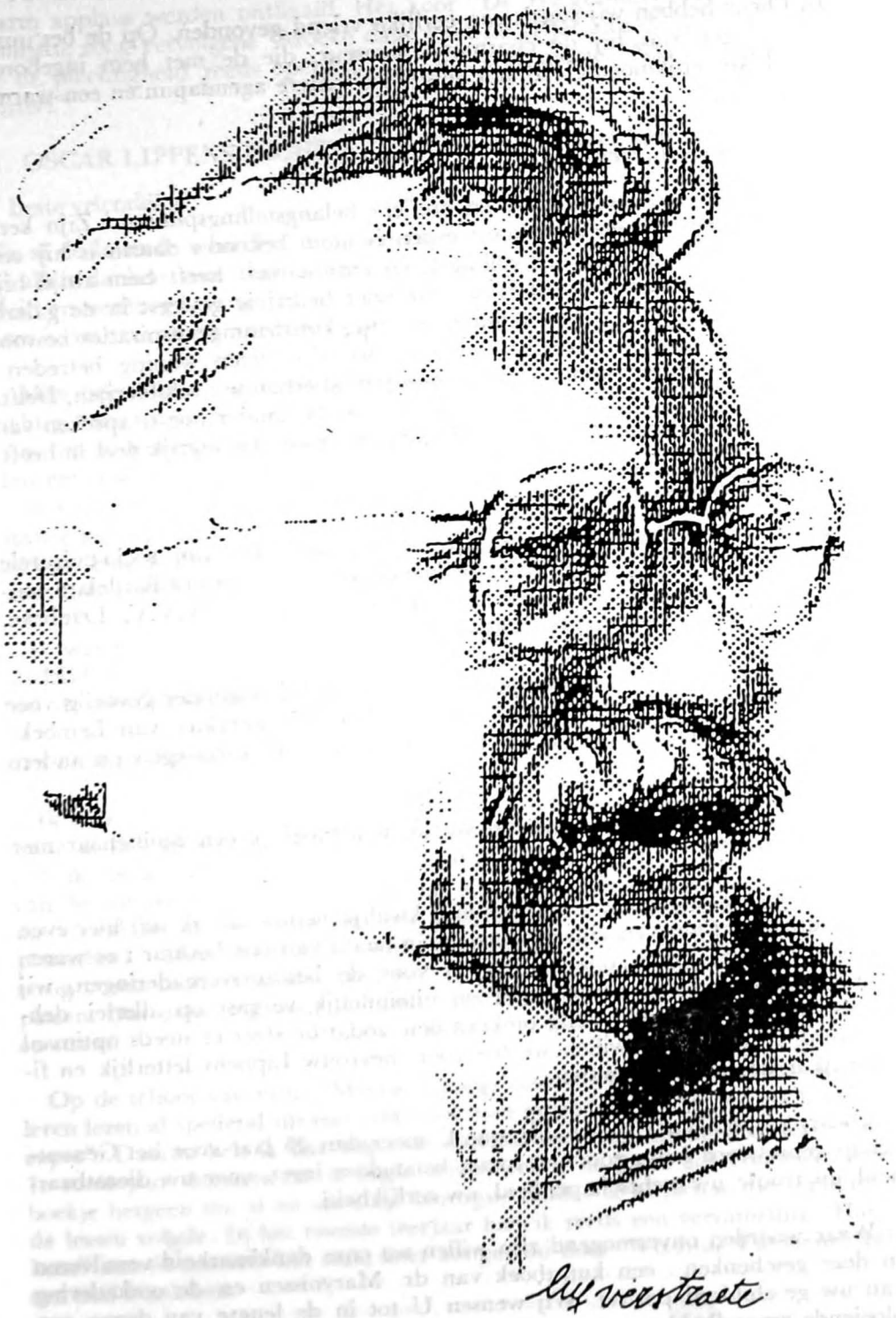
Organisatie en administratie.

Het is niet zozeer als auteur maar wel als organisator en administrator dat je aan het genootschap grote diensten hebt bewezen.

Nadat dringend de nood aan uitstraling werd aangevoeld, werd jij in 1960 in het bestuur opgenomen om via pers en andere publicitaire middelen ons genootschap meer uitstraling te bezorgen.

Toen in 1964 apotheker Ryckaert uit Zomergem wegens drukke ambtsbezigheden ontslag nam als penningmeester leek Oscar de gepaste man om hem in die funktie op te volgen. Dit is hij tot op de dag van vandaag gebleven.

In de handen van een belastingsambtenaar was onze kas wel in bijzonder veilige handen (een monkelende zaal liet zich even horen...).

Luc Verstraete

Een geboren causeur.

In Oscar hebben wij steeds een eerlijke vriend gevonden. Op de bestuursvergaderingen was hij de charmante causeur, die de met hem ingeboren vriendelijke gelijkmoedigheid aan de soms nuchtere agendapunten een warme dimensie gaf.

Met Kunst door 't leven...

Maar Oscar had nog andere en bredere belangstellingspunten ! Zijn kennis van schilderijen en kunstvoorwerpen is alom bekend : daarin is hij een waar expert. De wereld van veilingen en antiquariaat heeft hem altijd bijzonder geboeid. In Eeklo zelf is hij bijzonder bedrijvig geweest in de galerij De Vlieger, maar het meest kunnen we zijn kunstzinnige aspiraties bewonderen, begrijpen en waarderen wanneer we zijn eigen woning betreden : een waarachtig museum van kunstvoorwerpen allerhande : schilderijen, Delfts aardewerk, kostbare beeldjes en exotische bibelots, zonder nog te spreken van het fijne kantwerk waar ook zijn lieve echtgenote een belangrijk deel in heeft.

Mens tussen de mensen.

Met de Kredietbank heeft hij aan allerlei projekten van socio-culturele aard meegewerkt. Hij was een der drijvende krachten van het Bardelare museum voor landbouwvoorwerpen, een uitvloeisel van de V.V.V. Lembeke, waarvan hij de mede-oprichter is geweest.

Als gemeenteraadslid van Kaprijke-Lembeke is hij bijzonder gevoelig voor milieuproblemen. Hij waakt mede om het landelijk karakter van Lembeke gaaf te houden en pleit voor het behoud van bossen, kerkwegels en andere bedreigde hoekjes natuurschoon.

Zijn aktieterrein is zo breed dat we in hem moeilijk een ambtenaar met rust kunnen zien.

De vergadering zal het mij zeker niet kwalijk nemen dat ik mij hier even persoonlijk tot Oscar en zijn dame richt in naam van ons bestuur : ze waren immers ettelijke keren onze gastheren voor de bestuursvergaderingen, wij werden er vriendelijk verwelkomd en uiteindelijk vergast op allerlei delicatessen die onze agenda welig omkransden, zodat de sfeer er steeds optimaal bij werd. Bijzonderlijk willen we hiervoor mevrouw Lippens letterlijk en figuurlijk in de bloemetjes zetten.

Oscar, wij danken U voor alles wat U meer dan 25 jaar voor het Genootschap gepresteerd hebt, voor uw totaal belangloze inzet, voor uw dienstbaarheid, uw trouw, uw rechtschapenheid, uw eerlijkheid.

Waar woorden onvermogend zijn willen we onze dankbaarheid verzilveren in deze geschenken : een kunstboek van dr. Marynissen en de omkadering van uw geschilderd portret. Wij wensen U tot in de lengte van dagen een bloeiende gezondheid en een vruchtbaar aktieterrein binnen ons Genootschap dat ook voor een stuk het Uwe is !

Tot zover de lovende woorden van Voorzitter Achiel De Vos die op een warm applaus werden onthaald. Het koor "De Welgezinden" dat de viering omlijstte zong vervolgens "Moeke daar staat ne vrijer aan de deur" dit nadat ze de plechtigheid reeds openden met het zeer mooie "Naar waar de ziele luistert".

II. OSCAR LIPPENS RICHT ZICH TOT ZIJN VRIENDEN.

Beste vrienden,

Na al de lovende woorden, de geschenken en blijken van sympathie, moet ik U allen danken voor deze attenties. Langs de ene kant voelt men zich gevleid en verheugd, ware het niet dat het terzelfdertijd een brevet van ouderdom is, wanneer men wordt gevierd als vijfenzestigjarige.

Men begint dan pas goed te beseffen hoeveel jaren er voorbij zijn. Voorzichtig waagt men te schatten wat er mogelijks nog in jaren te bereiken zou zijn, om te plannen wat men nog zou willen doen. Met enige paniek komt dan het besef dat men zeker nog eens zo oud zou moeten worden om te zien, te lezen, te beleven en te genieten wat een nieuwsgierige geest zou wensen. Spijtig genoeg zal dat niet gaan, daarom zullen we moeten inbinden en beperken. Dat is zeker geen reden tot wanhoop of pessimisme, want op mijn jaren heb ik toch reeds veel gezien, gelezen, beleefd en genoten.

Ik was van plan daar een hele uiteenzetting over te geven, maar na vele bladzijden geschrijf, heb ik daarvan afgezien. Hopelijk vind ik ooit nog de tijd, de goesting en de moed om het over te doen.

Een prettige jeugd.

Ik heb een prettige jeugd doorgebracht in Eeklo, waar ik geboren ben, waar ik heb gewoond tot 1947 en waar ik lang heb gewerkt. In ons stadje heb ik de grote veranderingen en verbouwingen gekend, de bedrijvigheid van de talrijke textielfabrieken en hun teloorgang, de mentaliteitswijzigingen, die vooral de laatste vijftig jaar zijn gebeurd. Daarom was ik zo blij met het platenboek "Het Eeklo van toen", waarin ik zoveel van mijn jonge jaren terug vond. In mijn kinderjaren heb ik veel horen vertellen wat daarbij zou passen. Dat gebeurde toen in familie- en vriendenkring, in de gebuurte en op straat.

Op de schoot van mijn "Meetje" (langs moeders kant) heb ik als zesjarige leren lezen al spellend uit een volksboek met grote letters : "Frans de Voddenraper". Daarna heb ik dat nog eens moeten overdoen bij de Broeders in het 1e studiejaar. Stiekem las ik in de eerste weken de lesjes achteraan ons leesboekje hetgeen me af en toe straf bezorgde omdat ik blijkbaar niet oplettend de lessen volgde. In het tweede leerjaar had ik reeds een verzameling "Hanskens" aan 60 centiem het stuk, later aangevuld door "Vlaamse Filmkens" van een half franksken.

Alhoewel ik deze boekjes tot mijn spijt niet meer bezit, beschik ik thans over ettelijke meters rekken gevuld met boeken... de vrucht van meer dan

Fier toont Oscar Lippens zijn geschilderd portret, waarvan de kader door het Genootschap werd geschonken.

Foto Walter Notteboom

een halve eeuw verslaving. Daarin vind ik nog altijd de uitweg voor mijn nog steeds onvoldane nieuwsgierigheid.

Heemkunde en archeologie.

Het was daarom niet te verwonderen dat ik belangstelling had voor het verleden, waardoor ik na de stichting van ons Heemkundig Genootschap, reeds bij de eerste honderd leden was. In het begin voelde ik mij wel als een vreemde eend in de bijt, als belastingsbeambte tussen andere belangstellenden, die meestal uit het onderwijsmilieu kwamen of reeds ervaren geschiedenisvorsers bleken te zijn. Toch had ik een meer dan gewone interesse voor geschiedenis, heemkunde, folklore en oudheidkunde, al was het maar als tegenpool van mijn beroep, dat ik altijd als een middel, maar nooit als een doel beoefende.

Als jonggehuwde was mijn vrije tijd zeer krap en daarbij moest ik studeren om eksamens af te leggen om toch een trapje hoger te geraken. Het is daarom niet verwonderlijk dat ik niet veel tijd had om aan bronnenstudie te doen. Dat is o.a. de reden waarom ik weinig heb gepubliceerd. Ondertussen heb ik echter veel gelezen, zodat ik na al die jaren kan zeggen dat ik zeer weinig weet van zeer veel.

Als een der eersten heb ik aan Oudheidkundig Bodemonderzoek gedaan, zij het dan in beperkte zin en spijt van vele blunders, bij gebrek aan degelijke voorlichting. Ik was betrokken bij de stichting van het Verbond voor Oudheidkundig Bodemonderzoek in Vlaanderen (thans gesplitst in Oost- en West-Vlaanderen) dat van in het begin trachtte samen te werken met het Seminarie voor Archeologie van de Rijksuniversiteit te Gent. Het was toen nog de tijd dat amateurs niet gemakkelijk werden aanvaard door de beroepsmensen. Met bepaalde assistenten verliep de samenwerking echter vlot en de laatste jaren is die toestand veel verbeterd. Dat danken we vooral aan de luchtprospektie van de gepensioneerde militaire piloot de heer Semay van Evergem. Hij slaagde erin om van uit de lucht sporen te ontdekken en te fotograferen van vroeg middeleeuwse, Romeinse en pré-Romeinse sites. Door zijn ontdekkingen, die later werden aangevuld door bodemvondsten op de plaatsen die hij aanwees, is duidelijk bewezen dat de bewoning van o.a. het Meetjesland, veel ouder is, dan de geschiedkundige bronnen aanwijzen. Ik geloofde van in het begin in hem, omdat ik zelf dat al lang had vermoed. Thans is men flink op weg, in teamwerk met studenten, die vanuit de universiteit beter worden gestimuleerd, het verloop van de prehistorie van onze streek op systematische wijze vast te leggen.

De trend van samenwerking tussen de plaatselijke heemkundigen en geschiedenisvorsers en de wetenschappelijk gevormden tekent zich ook af in ons Heemkundig Genootschap. Men is meer en meer overtuigd dat men aan geschiedschrijving moet doen van het plaatselijke uit naar het regionale toe en verder hoger op. Met ons 36 jaarboeken "Appeltjes van het Meetjesland" hebben we in niet geringe mate bijgedragen tot de geschiedenis van de kleine man, op wiens arbeid, zweet en bloed, onze beschaving en vooruitgang door de eeuwen heen is ontstaan.

Kunst met een grote K !

Naast mijn aandacht voor lektuur, geschiedenis en archeologie, heb ik ook een uitgesproken voorliefde voor de beeldende kunsten. De grondslag daarvan werd gelegd door Z.E.H. Achiel Stubbe, als onderpastoor verbannen te Zelzate en die als dokter in de Letteren, Wijsbegeerte en Geschiedenis, toen reeds gekend auteur en kunstcriticus, lessen gaf in het St-Laurensinstituut der Broeders van Liefde, waar ik van 1935 tot 1939 mijn humaniorastudies deed. Zijn kursussen in de Kerk- en Kunstgeschiedenis heb ik met buitengewone belangstelling gevolgd. Als studenten waren we zijn proefkonijnen, waarop hij zijn ideeën heeft uitgetest en later uiteengezet in zijn boek "Het zien en genieten der Schilderkunst".

Tentoonstellingen.

Later heb ik vrijwel alle grote kunsttentoonstellingen in het Vlaamse land en te Brussel gevolgd en nog bezit ik daarvan alle catalogi. Door toeval en om te ontsnappen aan de druk van mijn beroepsleven, dat mij met depressie bedreigde, ben ik terecht gekomen in de wereld van kunst- en antiekveilingen. In de weekends en in mijn vrije tijd was dat voor mij een echte ontspanning. Met eerder bescheiden middelen heb ik aldus een verzameling

kunnen aanleggen van antiek en kunstwerken, waarvan de waarde gedurende de laatste jaren aanzienlijk is gestegen.

In 1970 kon ik samen met andere leden van het Heemkundig Genootschap meewerken aan het inrichten van een tentoonstelling in het Stadhuis te Eeklo, gewijd aan werken van overleden Eeklose kunstenaars. Daarin konden we niet minder dan 59 schilderijen tonen, dank zij de medewerking van talrijke privé-eigenaars, maar ook van verscheidene musea, zelfs van de Koninklijke familie. Deze tentoonstelling werd het sukses van de 2e Kulturele Veertiendaagse te Eeklo.

Een droom : een Stedelijk Museum voor Schone Kunsten !

Toen ontstond bij mij de gedachte om ooit te kunnen helpen aan de verwezenlijking van een stedelijk museum voor Schone Kunsten, dat tevens een perfecte aanvulling zou zijn aan onze gerenomeerde Kunstacademie.

Tot nu toe blijken daarvoor geen financies beschikbaar te zijn, alhoewel men thans een kultureel centrum aan het plannen is. Daarin kan een dergelijk museum zeker niet misstaan. Misschien kan dat ook samengaan met de definitieve vestiging van het Heemkundig Museum, zoals men te Deinze heeft verwezenlijkt, maar wellicht op een veel bescheidener manier.

Een verzameling kunstwerken daarvoor bijeenbrengen zal m.i. geen grote moeite kosten. We hebben eerst en vooral onze plaatselijke Academie die in de loop der jaren talrijke kunstenaars heeft gevormd en dat nog doet. Wie van de oud-leerlingen zou niet gaarne bereid zijn daarvoor een werk af te staan? De kunstwerken van plaatselijke of regionale kunstenaars in de openbare verzamelingen bevinden zich meestal in de reserves en kunnen mits weinig overdreven verzekeringskosten in bruikleen worden gegeven. Tenslotte kan het mecenaat van bepaalde kunstliefhebbers, eveneens voor een belangrijke inbreng zorgen.

Met zeer bescheiden overheidssubsidiëring, maar met enthousiaste privé-inzet was het toch ook mogelijk een Heemkundig Museum uit te bouwen te Eeklo en ook te Lembeke, waar ik het geluk had te kunnen aan meewerken.

Vlaming in hart en ziel.

Wij kunnen onze verbondenheid met ons volk het best bewijzen door, ieder volgens eigen middelen en bekwaamheid, een bescheiden steentje bij te dragen.

Veel details, anekdoten en belevenissen zou ik nog kunnen vertellen. Die wil ik U thans besparen. Ik hoop, zoals reeds aangehaald, het ooit eens te kunnen neerschrijven, al was het maar voor mijn nageslacht.

Tot besluit wil ik wel bevestigen dat ik mij tot nu toe, nog nooit heb verveeld en dat ik op mijn manier toch iets heb verwezenlijkt. Ik kan stellen dat ik een tevreden man ben. Zonder veel kleerscheuren heb ik soms moeilijke

situaties kunnen doorspartelen. Mijn lessen daaruit : bescheidenheid zonder onderworpenheid. solidariteit, behulpzaamheid, sociaal medevoelen zonder materiële oogmerken en zonder drang naar macht, wars van alle politieke gebondenheid. Ik heb daarbij mijn Vlaamse geaardheid nooit verloochend en blijf nog steeds trouw aan de Groot-Nederlandse gedachte, waarin ze past (zeer ontroerd).

Misschien word ik door sommigen als ietwat naïef en onvolwassen bestempeld, maar dat neem ik er graag bij... ge kunt tenslotte niet volmaakt zijn of alles bezitten.

Beste vrienden, ik waardeer ten zeerste al Uw attenties.

Van harte bedankt.

De Welgezinden besloten met het zeer toepasselijke lied : "O Heer ! Laat het Prinsenvolk..." dat door de zaal ingezogen werd meegezongen.

III. OSCAR LIPPENS EN MALDEGEM.

In zijn lange carrière als belastingsambtenaar deed Oscar Lippens ook een tiental jaar te Maldegem "dienst" (1953-1963). Over zijn Maldegemse tijd kan hij zeer gezapig vertellen en over het Maldegemse publiek weet hij menige anekdote op te dissen !

Vooreerst, aldus Oscar Lippens, probeert een Maldegemnaar het steeds op een akkoordje te gooien - in zijn eigen voordeel wel te verstaan. Nu, dat gebeurt elders ook, maar de meeste Maldegemnaren deden dat op een onschuldig lijkende manier, met zulkdanige argeloosheid dat menig bediende erin trapte. Daarbij speculeerden ze dan ook nog meestal op het goed hart van de ambtenaar die ze probeerden vermurwen met "Ik zeun niets, ikken keune niets, menere. Weildje mei aosteblieft helpne ? Gei keut da veeuw beetre dante kikke..."

De Maldegemnaren zijn misschien niet de dappersten onder de Belgen, zeker zijn het de slimsten onder de Belgen ! De Donkenaars hadden er iets van, maar de Kleitenaren spanden de kroon als het op slimheid of sluwheid aankwam. Ze staken met kop en schouders boven hun medegemeentenaren uit ! Sommigen gebaarden zich van krommen haas, maar ze wisten verdraaid goed waar Abraham - in casu de belastingkontroleur - de mosterd haalde. Als een Kleitenaar het fijne over een "zaak" wilde weten dan raadpleegde hij niet alleen vriend of vijand, maar zou zelfs bij de duivel te biechte zijn gegaan om dan de voor hem best passende conclusie te kunnen trekken. Als het om de centen ging was menselijk opzicht hun volkomen vreemd.

Edoch, vertelde Oscar verder, in één generatie schopten de zeer werkzame Maldegemnaren het bijzonder ver en dit ondermeer door de zeer originele gedachten waarmee ze hun zaak leidden en waarmee ze hun tijd soms ver vooruit waren ! Echte opportunisten waren het, waar men op de lange duur respekt en hoogachting voor kreeg. Het plezier dat ze hadden als ze de be-

16 V/1 — LIPPENS Georgius
° 21 april 1753 Sleidinge
+ 4 april 1805 Eeklo
× 8 oktober 1796 Eeklo
ROEGIERS Agnes
° 8 juni 1760 Eeklo
+ 5 juli 1831 Eeklo

17 V/2 — HUYBRECHT Adrianus
° 11 juli 1763 Pulle
+ 15 februari 1810 Gent
×8 juli 1799 Evergem
COCQUIT Monica
° 29 augustus 1778 Evergem
+ 26 april 1811 Gent

18 V/3 — BOELENS Carolus
° 5 februari 1782 Kaprijke
+ 1 mei 1853 Eeklo
× 20 juni 1805 Eeklo
UYTTERSCHAUT Theresia
° 13 juli 1783 Eeklo
+ 4 februari 1854 Eeklo

19 V/4 — PAUWELS Bernardus
° 6 juni 1793 Lovendegem
+ 23 november 1851 Bassevelde
× 10 juni 1815 Bassevelde
VAN VOOREN Coleta
° 3 oktober 1791 Bassevelde
+ 28 november 1879 Bassevelde

20 V/5 — DE VISSCHER Jacobus-Franciscus
° 9 oktober 1790 Adegem
+ 7 maart 1858 Eeklo
× 3 januari 1814 Eeklo
VAN HIJFTE Anna-Judoca
° 27 februari 1792 Sint-Laureins
+ 27 mei 1855 Eeklo

21 V/6 — LEGIEST Angelus
° 12 januari 1802 Oostakker
+ 5 april 1845 Oostakker
× 20 juni 1832 Oostakker
VAN DE WALLE Maria-Theresia
° 7 april 1812 Oostakker
+ 16 februari 1890 Oostakker

22 V/7 — ROELANDT Jacobus
° 6 april 1785 Aalst
+ 24 december 1837 Aalst
× 11 oktober 1823 Gronsveld (Ned.)
PIETERS Maria-Anna
° 22 november 1804 Heugem-Gronsveld
+ 14 maart 1832 Maastricht

23 V/8 — MAURUS Franciscus
° 11 juli 1785 Brugge
+ 4 augustus 1847 Brugge
× 1 augustus 1816 Brugge
RAMON Johanna-Th.
° 16 september 1786 Brugge
+ 6 december 1868 Brugge

---

8 IV/1
LIPPENS
Pieter-Livinus
° 12 juni 1797
Eeklo
+ 11 oktober 1865
Eeklo

9 IV/2
HUYBRECHTS
Josephina-Theresia
° 5 september 1802
Gent
+ 12 november 1851
Eeklo

× 31 maart 1825
Eeklo

10 IV/3
BOELENS
Desiderius-Jacobus
° 17 december 1816
Eeklo
+ 27 juli 1897
Eeklo

11 IV/4
PAUWELS
Angelina
° 5 oktober 1824
Bassevelde
+ 10 september 1912
Eeklo

× 5 juni 1851
Eeklo

12 IV/5
DE VISSCHER
Karel-Bernard
° 2 juni 1832
Eeklo
+ 3 juni 1883
Eeklo

13 IV/6
LEGIEST
Josephine
° 14 september 1840
Oostakker
+ 15 juni 1864
Eeklo

× 11 mei 1861
Eeklo

14 IV/7
ROELANDT
Adolphe-Henri-Remi
° 28 oktober 1823
Maastricht
+ 12 mei 1865
Utrecht

15 IV/8
GRONSVELD
(Nederland)
Rosalia-Catharine
° 20 december 1824
Brugge
+ 10 mei 1868
Brugge

× 30 mei 1851 Brugge

---

4 III/1
LIPPENS Bernardus
° 6 mei 1843 Eeklo
+ 24 februari 1929 Eeklo

5 III/2
BOELENS Leonia
° 1 juli 1860 Bassevelde
+ 25 november 1943 Berchem (Antwerpen)

× 9 maart 1881 Eeklo

6 III/3
DE VISSCHER Camil-Prudent
° 17 januari 1863 Eeklo
+ 11 september 1925 Eeklo

7 III/4
ROELANDT Valentina-Francisca
° 6 april 1863 Utrecht
+ 3 mei 1934 Eeklo

× 24 september 1884 Eeklo

---

2 II/1
LIPPENS Maurice-Julien
° 11 juni 1894 Eeklo
+ 14 november 1960 Eeklo

3 II/2
DE VISSCHER Leontine
° 19 oktober 1893 Eeklo
+ 1 november 1983 Lembeke

× 5 augustus 1920 Eeklo

---

1 I/1
LIPPENS Oskar-Bernard
° 21 mei 1921 Eeklo
Belastingontvanger
Gemeenteraadslid van Kaprijke

WILLEMS Alma, Maria-Hendrike
° 24 oktober 1919 Lembeke
+ 8 juni 1975 Eeklo
× 24 april 1946 Lembeke

LEFEBVRE Anna-Celina
° 9 mei 1936 Ekeren
×× 4 augustus 1977 Gent

lastingsdiensten een loer hadden gedraaid was een plezier zonder cynische bijbedoelingen en waarbij ze zeker de ambtenaar niet wilden kwetsen. Fair play, zou men kunnen zeggen.

Tot besluit nog dit : "Steek een Maldegemnaar in adamskostuum in een lege cel, hij zal er na verloop van tijd... gekleed uitkomen !".

Hugo Notteboom

BIBLIOGRAFIE EN KWARTIERSTAAT VAN OSKAR LIPPENS

Alhoewel onze penningmeester zeker geen veelschrijver was, heeft hij toch enkele waardevolle artikels geschreven. Zijn belangstelling ging vooreerst uit naar de archeologie. Getuige daarvan is zijn artikel in ons jaarboek en zijn lezing over oudheidkundige vondsten in het Meetjesland op de Landdag van het Verbond voor Heemkunde op 10 oktober 1965 te Aalter. Een tweede interessepunt van Oskar Lippens betreft de Eeklose schilders uit de 19de eeuw, aan wie onder zijn impuls in 1970 te Eeklo een tentoonstelling werd gewijd. Voor het volgend jaar staat van hem een artikel op het getouw over Eeklose schilders in het salon van Gent. Ten derde ontdekte hij onder de invloed van zijn tweede echtgenote de waarde van de kant. In de jaren 1958-1962 publiceerde hij geregeld verslagen in het tijdschrift *Ons Heem* en in de weekbladen *'t Vrij Maldegem* en *De Eecloonaer*. Daar put ik heel graag uit om de rubriek *Bouwstenen voor een historiek van Ons Genootschap* mede te stofferen. Tot slot wijdde hij een interessante bijdrage aan de heren van Lembeke.

1. *Voorhistorische vondsten in het Meetjesland,* in : AM, nr. 3, 1951, blz. 113-119.
2. *Sprokkeling,* in : AM, nr 5, 1953, blz. 199-200.
3. *Over Lembeke en zijn heren,* in : AM, nr. 8, 1957, blz. 155-182.
4. *Oudheidkundige vondsten in het Meetjesland,* in : Ons Heem, jg. XX, 1966, blz. 71-77.
5. *Werken van overleden Eeklose schilders,* Eeklo, 1970. Catalogus van de tentoonstelling in het stadhuis van Eeklo van 8/2/1970 tot 26/2/1970. Naar aanleiding van deze tentoonstelling schreef hij diverse artikels in het weekblad *De Eecloonaer* in de maanden januari en februari 1970.
6. *Terug naar 't kantkussen,* Eeklo, 1981.
7. In samenwerking met A. De Vos en A. Ryserhove : *Lembeke, in het hart van het Meetjesland,* in : Ons Meetjesland, 15 jrg, 1982, blz. 15-47.
8. *Eeklose schilders in het salon van Gent* (in voorbereiding).

L.S.

Appeltjes van het Meetjesland.

Om te voldoen aan de vraag van nieuwe leden naar oude nummers van Appeltjes van het Meetjesland geven we hier de lijst van de nog beschikbare jaargangen.

Nr.	Jaar	Nr.	Jaar
2	1950	30	1979
13	1962	32	1981
19	1968	33	1982
20	1969	34	1983
21	1970	35	1984
25	1974	36	1985

Deze nummers zijn te bekomen aan de prijs van 500 fr. en dit door :

- te bestellen op het ruiladres
  E. de Smet Stadsarchief Eeklo, Markt, 9900-Eeklo.
- of door te storten op postrekening 000-060.40.56-37 van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, p/a Gentstraat 13, 9971-Lembeke, met vermelding van de gewenste jaargangen.

Schenking.

In de loop van het jaar mocht de bibliotheek van het Genootschap zich verheugen in enkele waardevolle schenkingen.

Bestuurslid Luk Stockman vulde de bibliotheek aan met diverse tijdschriften. Zo ondermeer : Eikels worden bomen (1957-1986) ; Molenecho's (1972-1985) ; Monumenten en Landschappen (1981-1985) ; een 24-tal geschiedkundige werken waaronder de 8-delige reeks van Frans De Potter, Gent van de oudste tijd tot heden.

Van ons bstuurslid Oscar Lippens ontvingen we een bundel volksstraatliederen. Wilfried Steeghers voorzag de bibliotheek van "Ghend'sche tijdinghen" en overdrukken van zijn veelvuldig genealogische publikaties.

Raadpleging.

De bibliotheek welke is ondergebracht op het stadsarchief te Eeklo is te raadplegen op woensdag van 14 tot 17 uur en op zaterdag van 15 tot 18 uur

De bibliothekaris.
Erik de Smet

A - Tijdschriftenoverzicht 1985

In het tijdschriftenoverzicht werden de specifieke kringmededelingen, kronieken, jaarverslagen en rubrieken als vraagbaak en boekbesprekingen niet opgenomen.

Enkel de nummers 5 en 6 van Oostvlaamse Zanten werden niet opgenomen daar we ze bij het afsluiten in september 1986 niet hadden ontvangen.

HET LAND VAN AALST

Tijdschrift van de Heemkundige Vereniging "Het Land van Aalst".

Jrg. XXXVII, nr. 1, 1985.

L. VAN DURME, Het uithof van de abdij van Ninove te Dikkelvenne (Bochoute) en Velzeke. Een historisch-toponymisch mikro-onderzoek. L. BEECKMANS, Een stenen artefact uit Bambrugge. L. BEECKMANS, De burcht van de Heerlijkheid Hasselt. L. BEECKMANS. Een 16e-eeuwse muntschat uit Ninove. K. BAERT, Een onbekende karikatuur van priester Daens.

Jrg. XXXVII, nr. 2, 1985.

L. DE RIJCK, Een sociaal onderzoek door de kamer van Koophandel te Aalst (1846-'48). G. VAN BOCKSTAELE, Milieuverontreiniging en werkverschaffing te Viane. L. VANDEVELDE, Middeleeuwse spotnamen. J. DE BROUWER, Rekeningen bij het overlijden van de pastoor van Aspelare (1647). A. VAN LIL, Een ongelukkige Kanunnik te Aalst. H.V.I., Niets nieuws onder de zon : Taaltwisten in de gemeenteraad van Zottegem anno 1796. H. VAN ISTERDAEL, m.m., Bibliografie 1984.

Jrg. XXXVII, nr. 3-4, 1985.

D. VAN DE PERRE, De relatie tussen parochie en abdij te Ninove. Inzonderheid in de periode 1585-1638. J. VAN SPEETEN-R. STEYAERT, Inventaris van het archief van de dekenij Ninove. H. VAN ISTERDAEL, De rellen te Schorissen in 1788. G. VAN BOCKSTAELE, Milieuverontreiniging en werkverschaffing te Viane (1855). G. VAN BOCKSTAELE, Pastoor Galmaert en het morele verval te Viane (1789).

HET LAND VAN BEVEREN.

Jrg. XXVIII, nr. 1 - maart 1985.

GUSTAAF ASAERT, Beveren in de Antwerpse pers (8). AURÈLE DE WITTE, Misviering van lange duur te Melsele (1702). MAURICE GYSSELING, De naam Beveren. HERMAN COOLS, Vanwaar komt de naam "Liefkenshoek"? CHRISTINE DE BRABANDERE, Schatten op zolder : De suikerbakker.

Jrg. XXVIII, nr. 2 - juni 1985.

HERMAN COOLS, 1584-1585. De meest tragische jaren uit de geschiedenis van het Land van Beveren. GUSTAAF ASAERT, Beveren in de Antwerpse pers (9). MAURICE GYSSELING, De naam Melsele.

Jrg. XXVIII, nr. 3 - september 1985.

HERMAN COOLS, 1584-1585. De meest tragische jaren uit de geschiedenis van het Land van Beveren (vervolg).

Jrg. XXVIII, nr. 4 - december 1985.

AURÈLE DE WITTE, De komeet van Halley. Macrokosmos en microklimatologie in lokale bronnen. PIET VERHEYEN, Handel en nering te Haasdonk in 1704. RICHARD WEEMAES, 't Goed ter Pepercoren te Beveren. PROS VERBEECK, Uit het verleden van de Sint-Sebastiaansgilde van Kieldrecht. MAURICE GYSSELING, De namen Verre, Verrebroek en Vrasene. GUSTAAF ASAERT, Beveren in de Antwerpse pers (10). GABRIËL WILLEMS, Beverse kant.

HEEMKUNDIGE KRING BOS EN BEVERVELD.

Jaarboek 1985 - Nr. 18.

WILFRIED LAUWERS, Historische speurtocht door Sint-Joris. J. VLAMYNCK M.S.C., De volkstelling van 1814 te Beernem. ROBERT CRAPPÉ, De dorpskom te Oedelem en zijn bewoners omstreeks 1920-1930. DANIËL MERLEVEDE, Constant Vansteenkiste in Beernem (1905-1908). ALFONS RYSERHOVE, Heks uit Sint-Joris verbrand in 1468. J. VLAMYNCK M.S.C., Hertsberge. ETIENNE VAN WONTERGEM, Messageriediensten (1) tussen Tielt en Aalter en tussen Tielt en Bloemendale (Beernem).

EIGEN SCHOON EN DE BRABANDER

Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Geschied- en Oudheidkundig Genootschap van Vlaams-Brabant.

Jrg. LXVIII, nr. 1-2-3, 1985.

J. VERBESSELT, Grenskastelen en -motten langsheen het Kestergewoud. A. VAN LIL, Van een speelhuys en een proces te Vorst. J. VERBESSELT, Edwin Ganz. BART MINNEN ,De watermolens te Rotselaar 1200-1500. J. VAN DOORSLAER, Het groot onderzoek van 1389 tegen de gerechtsdienaars in de Ammanie Brussel. G. BULTEEL, Jaarverslag 1984. J. DAVID, De kar met voorstel in Brabant. W. VERLEYEN, Necrologium van Affligem.

Jrg. LXVIII, nr. 4-5-6, 1985.

G. VAN HEMELDONCK en I. KOECKELBERGH, De werken van meester beedhouwer Henricus Franciscus Verbrugghen in de abdijkerk van Grimbergen. J. VERBESSELT, Grenskastelen en -motten. W. BRUMAGNE, Volwassenenonderwijs te Leefdaal 1830-1920. J. VANDESANDE, Nog "Honden corten". J. COOLS, De Haachtse pachthoven. J. VAN DOORSLAER, Het groot onderzoek van 1389 in de Ammanie Brussel. G. BULTEEL, Gouwdag 1985. J.V., In memoriam G. Romeyns. Fr. CLAES, Toponymie van Webbekom.

Jrg. LXVIII, 7-8-9, 1985.

E. VAN AUTENBOER, De Lelikens wten Dale, Rederijkerskamer van Zoutleeuw. G. RENSON, Strijtem in de 17de en 18de eeuw. FREDDY VERDOODT, Afstammelingen u't het hertogelijk Huis van Brabant. J. VAN DOORSLAER, Het groot onderzoek van 1389. J. GOUBERT-DE SCHOUWER, L. DE DE SCHOUWER, De laatste gemeentesecretaris van Haren. W. VERLEYEN, Necrologium van Affligem.

Jrg. LXVIII, nr. 10-11-12, 1985.

J. VERBESSELT, Verdwenen en verplaatste dorpscentra in Brabant. J. COOLS, De Haachtse Pachthoven. J.V. Pinnen. LUC VAN EECKHOUT, Het Hof Van der Straeten een oude Brabantse kasteelhoeve te Wambeek. 1685-1985. ERWIN D'HOE, De stamzate D'Hoe. Fr. CLAES, Toponymie van Webbekom.

BIJDRAGEN TOT DE GESCHIEDENIS DER STAD DEINZE EN VAN HET LAND AAN **LEIE EN SCHELDE** - LII - 1985.

HERMAN MAES, Albert Servaes, zoals hij blijkt uit de brieven van Jules De Coster. HERMAN MAES, Brieven van Deinse Napoleonsoldaten. Dr. PAUL HUYS, Van Oorlogen en hun gevolgen te Deinze en omliggende 16e-18e eeuw. GERRIT PIETER VAN BETSBRUGGE, Egidius Betsbrugglus, onbekend vroeghumanist uit Deinze. HERMAN MAES, Deinzenaars en Napoleon. WALTER VERLEYEN, Kapel O.L.V. van 7 weeën te Astene. BART RYCKBOSCH, De Steentijdvondsten te Deinze. HANS MELEN (Dr. Frank Van Doorne) Richard Wagner. HERMAN MAES, Raf Van den Abeele, 65 jaar. VEERLE VAN DOORNE, Georges Buysse. HENRI DU FAUX, Nota bij "Historiek van de Villa Zonneschijn".

GEDENKSCHRIFTEN VAN DE OUDHEIDKUNDIGE KRING VAN HET LAND VAN DENDERMONDE.

Vierde reeks, deel 6, Jaarboek 1983 (verschenen 1985).

DAUWE J., De militaire gebouwen van de vestingsstad Dendermonde naar de atlas van Nicolas Jamez (1755).
VANDER CRUYSSEN J., Kerk en parochie van Zele-Heikant.

STUDIA HISTORICA GANDENSIA.

Uit de Seminaries voor Geschiedenis van de Rijksuniversiteit te Gent.

263 - M. BOONE, T. de HEMPTINNE en W. PREVENIER, Fictie en historische realiteit. Colyn van Rijsseles "De Spiegel der Minnen", ook een spiegel van sociale spanningen in de Nederlanden der late Middeleeuwen ? Gent 1985.

264 - PETER A. VANDERMEERSCH, The reconstruction of the Liber Quintus Institulatorum Universitatis Lovaniensis (1596-1616). Gent 1985.

DE GAVERSTREKE

Geschied- en Heemkundige Kring.

Jaarboek 1985 - nr. 13.

M. DEBROUWERE en E. DUCATTEEUW, De Bevernaar Leonard Lodewijk De Bo. Ph. DESPRIET, Sociale woningbouw te Waregem 1820-1823. Ph. DESPRIET, Een bijzonder dodengebruik : harturnen. P.A .JANSSENS M.D. en J. VAN LEUVEN M.D., Paleopathologisch en microscopisch onderzoek van het hart van Jean De Gros († 10.4.1623). Ph. DESPRIET, Waregemse archeologica. M. VERMEULEN, De grafelijke banmolens op de Leie te Harelbeke. M. VERSCHUERE, Typhus-epidemie in Waregem - 1785. N. FOLLENS, De paters in Waregem en Nieuwenhove (4) - Les pères oblats (1901-1914). F. SPELEERS, "Henri-Sport", "Petit Henri", "Little Henry" uit Anzegem. R. OPSOMMER, Waregemse lenen en heerlijkheden onder Ingelmunster en Vijve-Dendermonde, 15de-16de eeuw. M. DEBROUWERE en E. DUCATTEEUW Van wconsteden en mensen in Desselgem (2). Idem, Toponymische wandelingen door Beveren-Leie (3). Ph. COUSSEMENT, De aanverwanten van pastoor Coussement (Desselgem en Deerlijk) (vervolg). R. CASTELAIN, Wolkbreuken en onweer te Kruishoutem en omgeving 400 jaar geleden. L. WANTE, Het zwijgend monument van Desselgem. G. ALGOET, De eerste Belgische ambulancierster overleed tijdens de Boerenoorlog. Idem, Een drama cp Nieuwenhove (27.3.1918). Idem, Een heks te Waregem in het begin van de 17de eeuw.

HANDELINGEN DER MAATSCHAPPIJ VOOR GESCHIEDENIS EN OUDHEIDKUNDE TE GENT, Nieuwe reeks, Deel XXXIX, 1985.

S.J. DE LAET, H. THOEN, J. BOURGEOIS, De opgravingen te Destelbergen/Eenbeekeinde in het raam van de vroegste geschiedenis van de stad Gent. I. De voorgeschiedenis. G. BERINGS, Het oude land aan de rand van het vroeg-middeleeuwse overstromingsgebied aan de Noordzee. Landname en grondbezit in de middeleeuwen. M.P.J. MARTENS, Enkele middeleeuwse muurschilderingen te Gent. I : Gegevens op basis van kopieën. M. BOONE, M. DANNEEL, N. GEIRNAERT, Pieter IV Adornes (1460-ca 1496) : een Brugs Patriciër in Gent. J. DE RIDDER, Pieter van Gent, alias Pedro de Gante (1480?-1572). B. BAILLIEUL, M. DAEM, Het hotel d'Hane-Steenhuyse te Gent. A.M. VERMEULEN, De huwelijksacten van de burgerlijke stand als bron voor de sociaal-economische geschiedschrijving. Beroepsoriëntatie en sociale homoganie in het 19de-eeuwse Gent. C. DE BACKER, Heinrich Wandt (1890-1965), auteur van het Etappenleven te Gent. Een proeve van bio-bibliografie. R. DE HERDT, Bibliografie van de geschiedenis van Gent, 1984-1985.

GHENDTSCHE TYDINGHEN.

Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring "Gent" v.z.w.

14 jrg. nr. 1, 1985.

LODE HOSTE, Over Kunstaffiches voor de Wereldtentoonstelling te Gent in 1913. X, Inventaire archéologique : De Sint-Janskapel. D. VERVENNE, Jean-Baptiste-Louis Maes - Canini, een talenivolle doch miskende Gentse kunstschilder. RUDY VAN ELSLANDE, De Van Eyck's te Gent : Leerlingen en medewerkers (2e deel). PENEN, Even memoreren : 250 jaar geleden stierf Franciscus Rooman. R.V., Onze Gentse keukenrubriek (vervolg). M. VAN GENT, De roep van de straete (in 1752).

14 jrg. nr. 2, 1985.

DAVID MAES, Het huizeken van Maastricht. X, Inventaire Archéologique : Het Korenmetsershuis. P. VLIEGHE, Negen gepentekende standbeelden. THEO DE SMET, Brief uit Argentinie Anno 1889. R.V., Onze Gentse keukenrubriek (vervolg). M. VAN WESEMAEL, Nog steeds over de Wereldtentoonstelling 1913. ALFONS DE BUCK, Jeroom Duquesnoy II (Du Quesnoy) en het grafmonument van Bisschop Antoon Triest.

14 jrg. nr. 3, 1985.

ROGER VAN AERDE, De Brabantse omwenteling - De gevechten te Gent. H.C., Inventaire archéologique - Het Groot Privilege van Maria van Bourgondie. LODE HOSTE, Het Sint-Denijs- en het Farmaplein. E. OSSIEUR, Sneeuw- en ijsperikelen en voor het eerst meeuwen in de stad (1885). SUZANNE JANSSENS, Schandstraf-instrumenten langs de Gentse straten. R.V. Onze Gentse keukenrubriek (vervolg). EDDY LEVIS, Nog over stoven.

14 jrg. nr. 4, 1985.

ROGER VAN AERDE, Geschiedenis der Gentse kazernen. X, Even memoreren : 175 jaar geleden werd Louis Van Houtte geboren. X, Inventaire Archéologique - De voormalige kerk der paters Capucijnen. PIERRE KLUYSKENS, Lieven Bauwens. R.V., Onze Gentse Keukenrubriek (vervolg). H.C., Het oud Casino op de Coupure.

14 jrg. nr. 5, 1985.

D. VERVENNE, Joseph Paelinck (1781-1839). Leven en werk. X, Inventaire Archéologique - De pomp op de Zandberg. ROGER VAN AERDE, De kazerne op de Kattenberg. Nu de "Leopold". DAVID MAES, Heeft het "Huizeken van Maastricht" zijn vierde uitgave te Gent gemist. PIERRE KLUYSKENS, Jan Boeksent. THEO DE SMET, Vivan LENE. Herinnering aan de mobilisatie-periode-winter 1939. R.V., Onze Gentse Keukenrubriek (vervolg).

14 jrg. nr. 6, 1985.

ROGER VAN AERDE, De grote kavalerlekazerne alias het "Pesthuis". H.C., Inventaire Archéologique - Het graanstapelhuis. X, De Waterstoet van 1905. ANDRÉ VERBEKE. Bij een huldiging. Dr. PAUL HUYS, Een "Vischmarkt te Gent" door Jules De Bruycker.

ONS HEEM

Tweemaandelijks tijdschrift.

Jrg. 39, nr. 1, 1985.

J. DE GRAUWE, De Kartuizers in de Zuidelijke Nederlanden. M. VAN AVERBEKE, Peter Rijdant, tin- en loodgieter te Brussel. J. OLYSLAEGERS, De mondspiegel. P. HUYS, Nog over uurwerkmakers. X, Archeologische Berichten. X, Van heem tot heem. X, Van en voor onze leden.

Jrg. 39, nr. 2, 1985.

J. VAN SCHOOR, Volkstoneel en Rederijkerskamers in stad en dorp, vroeger en nu. J. GERITS, "Volkstoneel in stad en dorp" : een thema voor heemkundig onder-

zoek. OPSTELRAAD, 27ste Landdag van het Verbond voor Heemkunde te Deurle en Sint-Martens-Latem, 8-9 herfstmaand 1984. J. OLYSLAEGERS, Kanttekeningen bij de Landdag : "schatten op zolder". X, Heemtaalsprokkelingen. X, Van heem tot heem. X, Van en voor onze leden.

Jrg. 39, nr. 3, 1985.

J. VAN HAVER, Volksdevotie. A.G. HOMBLE, Devotionele numismatiek. Een zeldzame Benedictusfamilie. J.L. MEULEMEESTER, Nog over bedevaartvaantjes... J. GERITS, Mirakelboeken van O.-L.-Vrouw van Kortenbos in de 17de-eeuw. X, Sprokkelingen. X, Gildesprokkelingen. X, Van heem tot heem. X, Van en voor onze leden.

Jrg. 39, nr. 4, 1985.

E. VAN AUTENBOER, De evolutie der broederschappen. M. DE BONT, Enkele merkwaardige gebruiksvoorwerpen. J. BROUWERS, Vermaningen aan de schepenen van Gelinden. J. GERITS, 27ste Meifeest op "Ter Speelbergen" te Beerzel. X, Sprokkelingen. X., Molenberichten. X, Wie weet ? X, Van en voor onze leden.

Jrg. 39, nr. 5-6, 1985.

J. GERITS, Brood en gebak. Ter inleiding. F. CLAES, Taalkundige aantekeningen over brood. F. CLAES, Namen voor brood en gebak. V. VERSTEGEN, Broodzetting in Oost-Vlaanderen. X, Brood en gebak van heem tot heem. X, Recepten en bakkersgereedschap. X, Bakkersgeslachten. X. Heemtaal rond brood en gebak. F. SILLIS, Bibliografie over brood en gebak. X, Van en voor onze leden.

DE LEIEGOUW.

Driemaandelijks tijdschrift van de Leiegouw, Vereniging voor Geschied-, Taal- en Volkskundig onderzoek in het Kortrijkse.

Jrg. XXVII, afl. 1, 1985.

P. DEBRABANDERE, Kortrijks Tin. Chr. VANDENBROEKE, Evolutie van de land- en bedrijfspacht in de streek van Kortrijk van de late 16de tot het begin van de 19de eeuw. G.A. DECLERCQ, De oudste vermeldingen van Marke. G. VAN BETSBRUGGE, Het landboek van Bellegem 1768-1781. M. PRINET-I. DE JAEGERE, L'invention du damas de lin historié. P. CATTEEUW, Status quaestionis van het universitair sagenonderzoek in de Kasselrij Kortrijk. F. DEBRABANDERE, Salembien en Salembier. F. DEBRABANDERE, Rommel en Rommelaere.

Jrg. XXVII, afl. 2, 1985.

PH. DESPRIET, Bissegem en Sint-Omaars. D. MITCHELL, Annus Mirabilis 1706. M. BAELDE, Een Rijsels Kanunnik als Kortrijks poorter bevestigd (1546). P. DEBRABANDERE, Gerard Zegers' "Verrijzenis van Kristus" terug te Kortrijk. PH. HAEYAERT, Louis de Boninghe en "De Leiekerels". P.J. VERSTRAETE, Brieven van Odiel Spruytte aan L. Dosfel. B. MATTELAER, Jozef Impe 1882-1960. P. HUYS, Een balspelkonfrerie in Kortrijk (16de-17de eeuw). P. CATTEEUW, Aspekten van het volksleven in Marke vanaf de eeuwwisseling tot heden. Liefde en huwelijk. J. SOETE, F. DEBRABANDERE, Van de winter en de zomer. F. DEBRABANDERE, Allewaert en Allewijn. Idem, De familienaam Bevernag(i)e. Idem, De familienamen Slooven en De Sloover(e).

Jrg. XXVII, afl. 3-4, 1985.

P. DEBRABANDERE, Kortrijkse horlogemakers. P. DECUYPERE, De zaak Jadau in Kortrijk 1726. M. HOOGHE, Benoit Danneel. N. LIETAER, Principaal Jos Versele en de Vlaamse boerenjongens uit Normandie. F. DEBRABANDERE, De familienaam Allosserie. F. DEBRABANDERE, De familienaam Bouvaert. F. DEBRABANDERE, De familienaam Poblome. N. MADDENS, Bibliografie 1984-1985.

HISTORICA LOVANIENSIA.

Studiën van leden van het departement Geschiedenis van de Katholieke Universiteit te Leuven.

183 - R. DE SCHRYVER, Leo van der Essen 1883-1963.

184 - J. ROEGIERS, De Brabantse Omwenteling in haar politieke, religieuze en culturele context.

185 - L. DUERLOO, La capacité héraldique dans la Flandre maritime.

186 - E. VAN CAUWENBERGHE en E. MEEL, Overheidsinitiatief aangaande leefmilieu, de openbare hygiëne en veiligheid in enkele steden van de Zuidelijke Nederlanden uit de pre-industriële tijd (17de en 18de eeuw).

187 - H. STORME, Het 18de-eeuwse katholiek discours over huwelijk en sexualiteit in de Mechelse kerkprovincie.

188 - E. VAN MINGROOT, Woord en wederwoord over de oprichtingsakte van de parochie Pamele (1110).

189 - M. CLOET, Bisschop Triest op bezoek te Pamele (1624-1652).

190 - L. VAN BUYTEN, 1635 te Tienen : enige structuren en mechanismen.

191 - W. LOURDAUX, De utilitate monachorum van Dirk van Herxen : een verdediging van de moderne devoten tegenover de burgerlijke overheid.

192 - L. VOS, Die onbekende Vlaamse kwestie. Het aandeel van buitenlandse historici in de geschiedschrijving van de Vlaamse beweging.

193 - M. CLOET, La religion populaire dans les Pays-Bas méridionaux au XVIIe siècle.

ONS MEETJESLAND

Tijdschrift voor Heemschut, Volkskunde en Geschiedenis

Jrg. 18, nr. 1, 1985.

ROMANO TONDAT, Maldegem, die grote - of de oorzaak van de Eeklose Dobbelgebakkene (5). ROBERT CLAEYS, Meetjesland in vroegere jaren - Oud Zomergem. HUGO NOTTEBOOM, Heemkundige wandeling door Adegem heen (10). ELVIRA LIPPENS, Meetjesland in vroegere jaren - Vriendenkring te Eeklo. J. DE PAEPE, Duizend jaar Watervliet. ROBERT CLAEYS, Meetjesland in vroegere jaren - Oud Lovendegem. ERIK DE SMET, Ex-Librissen uit het Meetjesland. ALFONS VYNCKE, Meetjesland in vroegere jaren - Een schoolfoto van 1907. ROMANO TONDAT, Landelijke woningen in het Meetjesland J. DE PAEPE, Lorand Vereecke, zaliger. PAUL VAN DE WOESTIJNE, Koninklijke Katholieke Harmonie Amicitia 1881-1981. DANIEL DE SUTTER, De Lustige Meetjeslanders in 't kamp van Elsenborn. HUBERT REYNIERS, Meetjesland in vroegere jaren - Waarschoot kende reeds de hometrainer in 1909. ERIK DE SMET, De nijverheid te Eeklo anno 1824. ERIK DE SMET, Chronologie van Eeklose gebeurtenissen vanaf de Belgische Onafhankelijkheid - 1840.

Jrg. 18, nr. 2, 1985.

ROMANO TONDAT, Maldegem, die grote - of de oorzaak van "de Eeklose Dobbelgebakkene" (6). DIDIER DE SMET-ERIK DE SMET, Bouwstenen tot de geschiedenis van de 19e-eeuwse Meetjeslandse huisnamen. PAUL VAN DE WOESTIJNE, De socialistische harmonie Vooruitzicht - Eeklo (1924-1938). HUGO NOTTEBOOM, Heemkundige wandeling door Adegem heen (11). ERIK DE SMET, Ex-Librissen uit het Meetjelsand. ERIK DE SMET, Chronologie van Eeklose gebeurtenissen vanaf de Belgische Onafhankelijkheid.

Jrg. 18, nr. 3, 1985.

ROMANO TONDAT, Oud-Maldegem. ALFONS RYSERHOVE, Oud-Maldegem (1). REDACTIE, De socialistische harmonie Vooruitzicht - Eeklo (1924-1938). DIDIER en ERIK DE SMET, Bouwstenen tot de geschiedenis van de 19e-eeuwse Meetjeslandse huisnamen (2). J. DE PAEPE, Een Pastoor uit het Meetjesland (1). ROMANO TONDAT, Het ontstaan van Eeklo-Klooster te Eeklo. LUC STOCKMAN, Herbergen te Bellem in de 17de en 18de eeuw. PAUL VAN DE WOESTIJNE, De Brouwerij Baele te Eeklo. PAUL VAN DE WOESTIJNE, L'Echo Patriotique - De Vaderlandsche Galm ROBERT CLAEYS, Oud-Lovendegem. ERIK DE SMET, Chronologie van Eeklose gebeurtenissen vanaf de Belgische Onafhankelijkheid - 1841. ALFONS RYSERHOVE,

Oud-Maldegem (2). DANIEL DE SUTTER, Meetjesland in vroegere jaren - Kameraden in hun ambacht. J. DE PAEPE, Een pastoor uit het Meetjesland (2). ALFONS RYSERHOVE - ROMANO TONDAT, Openluchtkruisen in en om het Meetjesland.

DE OOST-OUDBURG

Jrg. XXII, 1985.

ROGER POELMAN, Pauselijke Zoeaven uit de Oost-Oudburg. ROGER POELMAN, Het molenaarsgeslacht Auman te Destelbergen. JOHAN VAN DE WIELE, Van Slotenkouter tot Bernadettebuurt. JOHAN VAN DE WIELE, De stedelijke school aan de Hogeweg te Gent (1911-1915). FRANS BRUYNEEL, Sint-Amandsberg, 1872-1976. Leden van de gemeenteraad. FRANS BRUYNEEL, Gemeente Sint-Amandsberg, Commissie van Openbare Onderstand. MARCEL DAEM, Het mirakelboek van Onze-Lieve-Vrouwe van Zaffelare (met transcriptie van de originele tekst door Dr. Maurits Gysseling).

HANDELINGEN VAN DE GESCHIED- EN OUDHEIDKUNDIGE KRING VAN OUDENAARDE VAN ZIJN KASTELNIJ EN VAN DEN LANDE TUSSCHEN MAERCKE EN RONNE.

Jg. XXII, 1985.

ELSA VANDERMEERSCH-LANTMEETERS, Kunstenaarsfamilie in Oudenaarde - De Pape III. BART OUVRY, Officieel ceremonieel te Oudenaarde 1450-1600. DANIEL DE NEVE, Een (diepte) psychologische benadering van 'Het populierken op den heuvel' door H. Teirlinck. J. MERTENS, De Oudenaardse schutterij van St.-Hermes in de 19e eeuw. De teloorgang van een aloude bukschuttersgilde. M.J. TULLEKEN, Uit het boek van 'Consenten' (1). M.J. TULLEKEN, Bibliografie Paul Van Butsele. JOSEPH REMMLINGER, Enkele aanvullende foto's uit de verzameling J. De Jaegher. DIRK CALLEBAUT, Het castrum en de portus van Ename. OUDENAARDSE BIOGRAFIEEN, deel 3.

ANNALEN

Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde.

Jrg. XXXIX, 1985.

H. BOCKSTAL, Het landt ende caertboeck van 1684. A. CAMBIER, De peilingen onder de middenbeuk der Sint-Hermeskerk te Ronse en de ontdekking der karolingische kerk. I. CHEVALIER, Il y a 40 ans - De Ravensbrüdk à Ellezelles. JACQUES DECONINCK, Le maintien de l'ordre à Renaix, pendant les troubles avant l'institution du "conseil du sang" (1566-1568). JACQUES DECONINCK, Découverte archéologique à Ellezelles. P. CROMBE, Een prehistorische site op de plaats Koekamer te Ellezelles. JOHNY DECONINCK, Een onbekende kaart van de vrijheid van Ronse uit 1623. M. DECRITS, De openbare verlichting te Ronse. S. FOUCQUART, De schietstanden te Ronse tijdens de beide wereldoorlogen. A. ROEKELOOS, Biografie de Marcel Castiau. A. VAN DE KERKHOVE-DE TOLLENAERE, De Bellekens en compagnie. L. VANDEVELDE, De koninklijke Fanfara - Société Royale de Fanfares. G. VAN DE MERCKT, Déboires et malheurs d'une époque désastreuse, entre autres. 1724 : La châsse de St-Hermès attaquée au Muziekbos par les "Egyptiens". S. DE LANGE, Leurhandel in "Ronsschen Tuijn".

VLAAMSE STAM, tijdschrift voor familiekunde.

Jrg. 21, nr. 1, 1985.

L. PATTEET, De familie vanden Eynde te Langdorp (deel 1). W. STEEGHERS, Een Lotelingslijst uit 1815 te Watervliet (slot). L. DUERLOO, Grote vlaggen voor kleine lieden. W. PEENE, Onze kwartierstaat Leo Peene. J. VAN OVERSTRAETEN, Wat

betekent mijn familienaam ? - DCCXXI. J. VAN DEN PUTTE, Dopen, Huwelijken en Overlijdens in Overpelt (1798-1810). J.G. DE BROUWERE. De pen. J.J. BEYEN, Een stukje Noordkant van de Veurnestraat te De Panne in 1907.

Jrg. 21, nr. 2, 1985.

L. PATTEET, De familie vanden Eynde te Langdorp en de geschiedenis van hun windmolen (II) F. NACHTERGAELE en H. NAGTEGAAL. Het geslacht Nachtergaele - Nachtegael in Vlaanderen en Nederland. J. van OVERSTRAETEN, Wat betekent mijn familienaam ? DCCXXII. J.J. BEYN, De vierboeter. E. OSSIEUR, Gelegenheidsvondst. J.G. DE BROUWERE, De degen trekken. R. HERMANS, Zoerle-Parwijs is de bakermat van mijn voorouders ! Y. LAMMERANT, Van de Kasselrij Kortrijk naar Oost-Indië in 17e en 18e eeuw.

Jrg. 21, nr. 3-4, 1985.

J.J.M. van ORMELINGEN, Het portret van Renier van Hulsberg genaamd Schaloen, reguliere kanunnik te Tongeren († 1544). H. BAILLIEN (†) en P. SEVERIJNS, Het fonds de Schaetzen de Schaetzenhoff op het stadsarchief te Tongeren. F. GOOLE, Wetenswaardigheden betreffende de Tongerse Heraldiek. P. PEUMANS en P SEVERIJNS, De familie Lyssens uit Vrijhern. G. JUVENS-GEERKENS, Studiebeurzen, rijke bron aan informatie voor familievorsers. F. GOOLE, J. GRAUWELS (†) en P. SEVERIJNS, Onze kwartierstaat : Godfried Guffens. J. van OVERSTRAETEN, Wat betekent mijn famielienaam : DCCXXIII. J. LAPORTE, Verbeteringen en aanvullingen op de kwartierstaat gebroeders Adons.

Jrg. 21, nr. 5, 1985.

R. BRYSSINCK, De familie Bryssinck te Tielrode in de 17e eeuw. HERALDISCH COLLEGE, Geregistreerde familiewapens DE CLERCQ, SOMERS, MEIRHAEGHE, CASTELEIN. F. GOOLE, Legendarische familiewapens. J.G. DE BROUWERE, Een binlander verkocht. J. van OVERSTRAETEN, Wat betekent mijn familienaam ? DCCXXIV. M. van AVERBEKE, Gelegenheidsvondst : "Vieze Apostels". J. DEBUS SERÉ, Een konsulent voor archivalische en kulturele zaken in elke gemeente. J.G. DE BROUWERE, Hoe trouwden onze voorouders ?. G. JUVENS-GEERKENS, Studiebeurzen, rijke bron aan informatie voor familievorsers. Errata en Addenda. J.P. TYTGAT, Leenhouders van het Hof van Straten te Varsenare 1457-1486. J. GHYSSAERT, Ter stoffering van uw familiegeschiedenis. D.H. DE WAELE, Militaire zakboekjes in het Gemeentearchief van Sinaai. K. LEMMENS, Notariaat Swiggers. L. PATTEET, De familie vanden Eynde te Langdorp en de geschiedenis van hun windmolen (slot). J.J. BEYEN, Driemaal Appollonius Goossens te Adinkerke, F.J. DICTUS, Wuustwezelse lenen in 1474.

Jrg. 21, nr. 6, 1985.

P. PEUMANS, De familie Boursky te Herderen. J.G. DE BROUWERE, Een binlander verkocht. W. BEELE, De familie Spinnewyn. J. SMITS, De familie Wanger alias Wangen. F. VAN DEN KERKHOVE, Peiling naar de gemiddelde huwelijksleeftijd van onze voorouders. J. van OVERSTRAETEN, Wat betekent mijn familienaam ? DCCXXV. H. HEZEMANS, Lommelse kooplieden Hesemans die Duitsers werden. J.G. DE BROUWERE, Protest tegen de zee. A. HUYSENTRUYT, Verwarring stichtende akten in verband met overlijdens.

Jrg. 21, nr. 7-8, 1985.

P. CLEYS, Doodsoorzaken vermeld in bevolkingsregisters. H. WUYTS, Voorouders uit het Odenwald. M. VAN AVERBEKE, Bonnet : een geslacht van meester-schrijnwerkers. K. MANNAERTS, In 1650 wou Elewijt een vroegmis. J. GHYSSAERT, Voor familievorsers in de Westhoek. J.G. DE BROUWERE, Douarie. A. CLABOTS, De man zonder doopakte. J. HENDRICKX en J. LAPORTE, Onze kwartierstaat : Ernest Claes. W. STEEGHERS, Personen uit Kaprijke overleden in het Bijlokehospitaal te Gent (1651-1799). Ph. COUSSEMENT, Nieuwe gegevens omtrent Kapitein A. Denys. A.J. WITTE, Overzicht van Zeeuws-Vlaams archiefmateriaal. K. VAN DER GUCHT, Overzicht van parochieregisters, registers van burgerlijke stand en bevolking in de Wase gemeenten. Wapens geregistreerd door het Heraldisch College V.V.F. PIL, NOLF, SLOOTMAEKERS, VERMANDER. J. van OVERSTRAETEN, Wat betekent mijn familienaam ? DCCXXVI.

Jrg. 21, nr. 9, 1985.

R. van DRIESSCHE, Het geslacht Van (den) Driessche Waasmunster-Lokeren (XIVe-XIXe eeuw). J. van OVERSTRAETEN. Wat betekent mijn familienaam ? DCCXXVII. K. BOGAERTS, Het "Kriegsarchiv" te Wenen. J.J. DE BROUWER, Gekocht op afbetaling in 1709. F. GOOLE en P. SEVERIJNS, Openbare ambten in het Land van Loon. P. van TICHELEN, Een Antwerpenaar in Atjeh in 1876. A. HUYSENTRUYT, Oude namen uit Kortrijkse Kasselrijrekeningen.

Jrg. 21, nr. 10, 1985.

J. DE VRIENDT, De familie Deynoot (deel 1). J. MOLEMANS en W. CEYSSENS, De familienaam Ceyssens en enkele genealogische aantekeningen over de Limburgse molenaarsfamilie Ceyssens. J. van OVERSTRAETEN, Wat betekent mijn familienaam? DCCXVIII. L. GORISSEN, Visitatieverslagen, een verwaarloosde bron voor echte familiegeschiedenis. J.G. DE BROUWERE, Als het niet meevalt. J.G. DE BROUWERE, Een pracht van een stamreeks. J.G. DE BROUWERE, Averij. W. MASSIN, De familie "Cla(re)bots" te Waasmont in de 17e en 18e eeuw.

Jrg. 21, nr. 11, 1985.

J. DE VRIENDT, De familie Deynoot, deel II (slot). J. HUYGHEBAERT, "Rang der acteurs" te Harelbeke in 1755. J.G. DE BROUWERE, Nog een bilander verkocht. J.P. TYTGAT, Het Hof te Bovekerke en zijn volglenen. A. MARIS, Vergauwen - Land van Waas. J. van OVERSTRAETEN, Wat betekent mijn familienaam ? -DCCXXIX. W. VAN HOORICK en E. ROETS, Molens en molenaars in Vlaanderen in 1600 (deel 1).

Jrg. 21, nr. 12, 1985.

F. CLAES s.j., Veranderingen van familienamen in Oost-Branbant. J. van OVERSTRAETEN, Wat betekent mijn familienaam ? DCCXXX. W. VAN HOORICK en E. ROETS, Molens en molenaars in Vlaanderen in 1600(deel II en slot). R. van DRIESSCHE, Het geslacht Van (den) Driessche - Errata en Addenda. L. BORREMANS, De familie Poortmans te Zichem. W. MASSIN, Het bevolkingscijfer van onze dorpen. J. DEROLEZ, Gelegenheidsvondst : Kende hij zijn eigen leeftijd niet ? J. MERTENS, Philippet geleek sterk op pastoor H. Minet van Overpelt (1617) ! J. PRIEM, Aanvulling "Het Kriegsarchiv te Wenen".

OOSTVLAAMSE ZANTEN

Jrg. LX, nr. 1, 1985.

R. v.d. LINDEN, Oostvlaamse Zanten 60 jaar. R. v.d. LINDEN, In memoriam Cl. V. I. TREFOIS. L. BEYENS en A. ELOY, Huldebetoon Renaat van der Linden. E. DE KINDEREN, De molen en de molenaar in de evolutie van de twintigste eeuw. R. HAESERYN, Volkskunde in het buitenland. 1. Het museum van het platte landsleven van het district Lublin te Slawinck. R. v.d. LINDEN, Vijf katalogen van 1984. K. VELLE, Baron de Poederlé (1742-1813) en de metereologie en geneeskunde in de late 18de eeuw. R. VAN DE WALLE en R. DEVRIENDT-MORES, Kanttekeningen bij een tentoonstelling "Van Minnespel tot Kinderspel".

Jrg. LX, nr. 2, 1985.

M. DAEM, De Broederschap van St.-Jakob in Compostella te Gent. W.L. BRAEKMAN, Een Oostvlaams "Medecijn boeck" uit de zestiende eeuw. CL. KARNOOUH, Volkskunde en natie : Een allegorische wordingsgeschiedenis. J. VAN EFFELTERRE, Bijgeloof van Vissers. P. HUYS, Liedeken van den Snuijftoback. G. VAN BULCK, Een moordlied betreffende Landru.

Jrg. LX, nr. 3, 1985.

M. BROEKAERT, Kristus op de palmezel. Bijdrage tot een kultuurhistorische en ikonografische betekenis van een processiebeeld in Europees perspektief. R. van der LINDEN, Het ex-libries of boekmerk. R. HAESERYN, Naar een internationale reglementering over de bescherming van de "folklore".

Jrg. LX, nr. 4, 1985.

R. van der LINDEN en A. D'HOKER, Het ex-libris of boekmerk. E. DHANENS, Kristus op de palmezel. Addende (2). K. VELLE, Het spreekwoord als bron voor de sociale geschiedenis. Casus : spreekwoorden rond lichaam, ziekte, gezondheid, geneesheren en apothekers.

ANNALEN VAN DE KONINKLIJK OUDHEIDKUNDIGE KRING VAN HET LAND VAN WAAS. Jrg. Deel 88 - 1985.

A. DEMEY, De Sint-Andreas- en -Gislenuskerk te Belsele : archeologische en kunsthistorische studie. H. HEYSE, Klapdorp, een "misplaatst" toponiem : een brede benadering van een toponymisch probleem. P. DE WIN en J. THIRON, Enkel de Lateurschandpalen in het Land van Waas. B. AUGUSTYN, De turfwinnersdorpen Kieldrecht en Verrebroek in 1394 twee stadia in de evolutie van een proto-industriële naar een agrarische produktiewijze. K. VAN DER GUCHT, Wase bibliografie 1983-1984.

BIJDRAGEN TOT DE GESCHIEDENIS VAN WEST-ZEEUWS-VLAANDEREN.

Nr. 14 - 1985.

G.A.C. VAN VOOREN, Aardenburg, Eede en Sint-Kruis in mei 1940. G.A.C. VAN VOOREN, juni 1940. J. VAN HANEGHEM, Breskens, september 1944. J.Ch. CORNELIS, De bevrijding van IJzendijke in 1944. L.E. DE SMIT-SUTIN, Als ratten in de val. (IJzendijke, september-oktober 1944). W.J.A. DHONDT, De bevrijding van Waterlandkerkje in 1944. U.F. ROOTSAERT, Oorlogshandelingen rond Klein Brabant in 1944. W. NOTEBAART, Ere-begraafplaats te Adegem. H.J. DE BOKX, Dagboek (Oostburg, 27 augustus-28 oktober 1944). W. NOTEBAART, De onbekende soldaat te Adegem. J. TOMPOT en D. TOMPOT-VAN DER HAM, Memoires (Zuidzande, 1944-1945). R. BAKKER, Dagboek betreffende de oorlogshandelingen voor en na de bevrijding van West-Zeeuws-Vlaanderen door de Canadezen op 1 november 1944 (Sluis, 4 september-1 november 1944) M.W. JONGSMA, De geneeskundige verzorging van de oorlogslachtoffers in West-Zeeuws-Vlaanderen in het ziekenhuis te Oostburg en de noodziekenhuizen te Groede in september en oktober 1944.

ZOTTEGEMSE CULTURELE KRING

Jrg. 28, 1985.

Dom A. BEEKMAN (†), De geschiedenis van het Kasteel (slot) van Egmond (of slot op den Hoef). X, De slotkapel (historisch overzicht). J. LUTE, De parochie St.-Adelbert 200 jaar. X, 150 jaar vuurtoren "J.C.H. Van Speyk". HERMAN LANSDAAL, Het geslacht Egmond en de Heren van Purmerend. E.H. J. HOF, monnik van Egmond. Egmond en zijn Abdij. O. COESSENS(†), Zottegems oorlogsboek 1940-1944. O. COESSENS (†), Zottegemse Krabbels. O. COESSENS (†)-JULES VAN STEENBERGHE, Iets over het bolspel in Zottegem in de 19e eeuw. FRANS WATTÉ : De verering van de pestheiligen en de bedevaarten naar hun heiligdommen in het Zottegemse. X, Eeuwigdurende grondafstand op het kerkhof te Zottegem (1904). A.S., Sociaal leven te Zottegem einde 19e begin 20e eeuw. X, Politiereglement van 1851. L. DE VOS, Historische vondsten in de kerk te Zottegem in 1980.

B - Aanwinsten werken (verschenen in 1985)

BLONDEEL W. en STEVENS C. : Gids voor de gemeente-archieven in Oost-Vlaanderen. Gent, provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 1985, p. 327.

DE ROO S. en DE SMET E. : Het Eeklo van toen. Brugge, 1985, p. 151.

JASPERS L. en STEVENS C. : Arbeid en tewerkstelling in Oost-Vlaanderen op het einde van het Ancien Régime. Uit de reeks Kultureel jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen, Bijdragen, Nieuwe reeks nr. 23. Gent, 1985, p. 179.

STROBBE A. en STOCKMAN L. : Het Davidsfonds in Groot-Aalter 1910-1985. Aalter 1985, p. 32.

X. : Van Muntslag tot Muntschat. Twintig eeuwen geldgeschiedenis in het Land van Waas. Tentoonstellingscatalogus St.-Niklaas 25 okt. 1985-11 jan. 1986. St.-Niklaas, 1985, p. 364.

C - Terug in de tijd nr. 2

BOEKENBESTAND

Appeltjes van het Meetjesland. nr. 1 (1949) - nr. 36 (1985)

ARICKX V., Geschiedenis van Egem. Tielt 1982, 2 dln. 598 p., 598 p.

BACCARNE R. en STEEN J., Boezinge 1914-1918. Wervik, 1979, 247 p.

BAUTERS P., Het Oostvlaams molenbestand in 1986. Gent, 1986, 174 p.

BERNAERT R., Uit de kronieken van Sint-Laureins voor 1900. St.-Laureins, 1970-1971, 2 dln 526 p.

BERNAERT R., Mengelingen voor de parochie's Gravenjansdijk. 1904-1979. Maldegem, 1979, 64 p.

BLANCHARD R., La Flandre. Handzame, Familia et Patria, Facsimile, 1970, 530 p.

BLONDEEL W. en STEVENS C., Gids voor de gemeente-archieven in Oost-Vlaanderen. Gent, 1985, 327 p.

BOVIJN M., Oud Sint-Gillis-bij-Dendermonde. Dendermonde, 1983, 110 p.

CLOET M., Het kerkelijk leven in een landelijke dekenij van Vlaanderen tijdens de XVIIde eeuw. Tielt van 1609 tot 1700, 1968, 622 p.

CLOET M. e.a., Het Bisdom Brugge. 1559-1984. Brugge, 1984, 634 p.

DE BAETS J., De Gewijde teksten van "Het Lam Gods" retabel, Maldegem, z d., 88 p.

DE BEER A. Kan., Gedenkboek Bisschoppelijk College Eekloo. 1840-1940. Gent, 1946, 183 p.

DE BERSAQUES L., Grenskaart tussen de kasselrijen Kortrijk en de Oudburg. 1627, Oostkamp, 1985.

DE BRABANDERE F., Studie van de persoonsnamen in de kasselrij Kortrijk. 1350-1400. Familia et Petria, Handzame, 1970, 558 p.

DE KEYSER P., 1000-jarig Gent. Gent, 1949, 72 p.

DE KEYSER B., De lange weg naar Kluisbergen. Bijdrage tot de historie van Kluisbergen : Berchem, Ruien, Kwaremont, Zulzeke. St-Martens-Latem, 1978-1979, 2 dln, 863 p.

DE MEEÛS A., Histoire de Belgique. Paris-Bruxelles, 1930, 246 p.

DENEWETH M., Mijn dorp is Breugeldorp. Hooglede, 1978, 640 p.

DE POTTER F., Gent van den oudsten tijd tot heden. Geschiedkundige beschrijving van de stad. Familia et Patria, Handzame, facsimile, 1969, 8 dln,

DE ROO S. en DE SMET E., Het Eeklo van toen. Brugge, 1985, 151 p.

DE SMET L., Bijdrage tot de geschiedenis van de gemeente Balegem. Maldegem, 1977, dl. 1, 192 p.

DE SMET M., Het dagboek van Bartolomeus de Rantere. Oudenaarde tussen 1787 en 1825. Oudenaarde, 1973, 258 p.

DE SMET G. en VERSTRAETE D., De proosdij van Papinglo te Maldegem-Kleit. Maldegem, 1951, 63 p.

DE VOS A., Geschiedenis van Ertvelde. Gemeentebestuur Ertvelde, 1971, 1083 p.

DE VOS A., Jubileumboek Sint-Christoffelkerk Evergem (1786-1986). Evergem, 1986, 119 p.

DE VOS M., RYCKEBOER H., TAELDEMAN J., Woordenboek van de Vlaamse Dialekten. Uitg. Seminarie voor Vlaamse dialektologie, Rijksuniversiteit Gent,
- Inleiding, 1979, 138 p.
- deel 1, Landbouwwoordenschat. Afl. 1. Akkerland en weiland, 1979, 240 p.
- deel 1, afl. 1. Wetenschappelijk apparaat, 1979, 240 p.

DE VOS M., RYCKEBOER H., VAN KEYMEULEN J.
- deel 2, Niet-agrarische vaktalen.
  afl. 1. De mandenmaker, 1982, 99 p.
  afl. 2. De strodekker, 1982, 40 p.
  afl. 3. Handspinner en touwslager, 1982, 59 p.
- deel 2, afl. 1-2-3. Wetenschappelijk apparaat, 1982, 122 p.

DE WILDE J., Uit de kronieken van Lembeke. Davidsfonds Lembeke, 1985, 190 p.

DHANENS E., Wandtegeltjes. De geschiedenis van het Oud en Nieuw Testament. Brugge, 1947, 141 p.

FRANQUE C., Sint-Jan-in-Eremo. Parochiekerk van Sint-Jan-de-Doper. St-Jan-in-Eremo, 1984, 16 p.

FRIS V., Vlaanderen omstreeks 1530. Gent, 1910, 92 p.

GOTTSCHALK M.K.E. Historische geografie van Westelijk Zeeuws-Vlaanderen tot de Sint-Elisabethsvloed van 1404. Uitg. De Bataafsche Leeuw, Dieren, 1983, 236 p.

Idem, Historische geografie van Westelijk Zeeuws-Vlaanderen. Van het begin der 15de eeuw tot de inundaties tijdens de tachtig-jarige oorlog. Uitg. De Bataafsche Leeuw, Dieren, 1983, 290 p.

Idem, De Vier Ambachten en het Land van Saaftinge in de Middeleeuwen. Uitg. Van Gorcum, Assen, 1984, 589 p.

GYSSELING M., Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen. Gent, 1954, 87 p.

HEREMANS J.F.J., Ledeganck. De drie zustersteden en andere gedichten. Gent, z.d., 64 p.

HESTERS P., De Klompenmakerij. Sociale en economische geschiedenis van de klompenmakerij in het noorden van Oost-Vlaanderen. Lokeren, 1986, 332 p.

JASPERS L. en STEVENS C., Arbeid en tewerkstelling in Oost-Vlaanderen op het einde van het ancien régime. Gent, 1985, 179 p.

KOLLER F., Wapenboek van het Land van Waas. Familia et Patria, Handzame, 1967, 105 + XXXVIII p.

LEONARD E., Land en Dorp. Antwerpen, 1916, 40 p.

LUYCKX T., Evolutie van de communicatiemedia. Brussel, 1978, 576 p.

MAES A., De Zomergemse Zoeaven. Zomergem, 1983, 44 p.

MATON J. en DE KEYSER S., Renaat De Rudder gedenkboek. Tielt, 1973, 111 p.

NEELEMANS E., Geschiedenis der stad Eecloo. Eecloo-Gent, 1859, facsimile, Handzame-Eeklo, 1973, 296 p.

NOTTEBOOM H., Adegemse hoeven. Maldegem, 1981, 144 p.

PYNCKELS K. en DE BAETS J., Eekloos Dialectwoordenboek. Uitg. Taptoe, Eeklo, 1984, 335 p.

ROGGEMAN G., Archief voor familiekunde voor het Vlaamse Nederscheldegebied. Familia et Patria, Handzame, 1969-1970, 2 dln.

ROOSES M., Rubens en de Antwerpse schilderschool. Gent, 1884, 73 p.

RYSERHOVE A., Geschiedenis van Beernem. Familia et Patria, Handzame, 1979, 526 p.

RYSERHOVE A., De geheimzinnige zaken van Beernem. Maldegem, 1981, 128 p.

RYSERHOVE A., Het proces Beernem. Maldegem, 1984, 200 p.

STALPAERT H., Brugse devotieprenten van Onze-Lieve-Vrouw. St.-Andries Brugge, 1976, 256 p.

STEEGHERS W., De familie Loontjens 1572-1972. Gent, 1972, 70 p.

STEEGHERS W., Het Schaapgoed "Groot Tomme" te Tielt en de familie Loontjens. Gent, 1972, 8 p.

STEEGHERS W., Doorheen Balgerhoeke's oudste geschiedenis. Maldegem, 1975, 32 p.

STOCKMAN L., Kroniek van de familie Stockman-Daneels. Aalter, 1980, 56 p.

STOCKMAN L., Geschiedenis van Aalter. Aalter, 1980, 684 p.

STROBBE A. en STOCKMAN L., Het Davidsfonds in Groot-Aalter, 1910-1985. 1985, 32 p.

TANGHE G.F., Parochieboeken. Deel 1. Familia et Patria, Handzame, 1977.

TONDAT R., Bouwkundig erfgoed te Waarschoot. Maldegem, 1978, 397 p.

VAN ACKER D. en HENDRICKX M., Langs het Kanaal. Gent, 1982, 209 p.

VAN BUTSELE P., Poorterboeken van de Zuidelijke Nederlanden. Deel 1, Struuckboek van Oudenaarde (1550). Familia et Patria, Handzame, 1966, 361 p.

VAN BUTSELE P. Klapper op de minuten van staten van Goed, Rekeningen, verdelingen, verkavelingen, likwidaties van Maarke-Kerkem, berustend op het Rijksarchief Ronse Deel 1. Familia et Patria, Handzame, 1972, 266 p.

VAN DER LINDEN R., Bedevaartvaantjes in Oost-Vlaanderen. Ledeberg, 1958, 366 p.

VAN DE WALLE P., Bronnen voor archiefonderzoek in de Kasselrij Veurne. V.V.F. Oostende, 1971, 7 p.

VANMARCKE A., Menen 1940-1945. Deel 1, Familia et Patria, Handzame, 1977, 278 p.

VAN VOOREN G.A.C., De archieven in Zeeuws-Vlaanderen. V.V.F. Brugge, 1972, 15 p.

VAN VOOREN G.A.C., Het Sint-Antoniusziekenhuis te Oostburg 1886-1986. Oostburg, 1986, 54 p.

VAN WERVEKE H., DELAET S., DHONDT J., LUIKX-FONCKE E., VERHEYDEN A., SCHEERDER J., ROGGHÉ P., Bijdragen tot de geschiedenis en de oudheidkunde. Gent, 1943, 179 p.

VERBESSELT J., Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13de eeuw. Dln 2-5. Pittem, 1964-66, 1236 p.

VERGRIETE T., Poorterboeken van de Zuidelijke Nederlanden. Deel 3. Indices op de Poorterboeken van St.-Winoksbergen 1389-1789. Familia et Patria, Handzame, 1968, 280 p.

VERHOUSTRAETE A., De kerk en de kerkelijke instellingen te Aalter rond 1600. z.j., 19 p.

VERHULST A. en VANDENBROEKE C., Landbouwproruktiviteit in Vlaanderen en Brabant 14de-18de eeuw. Gent, 1979, 414 p.

VERSTRAETE D., Historische verkenningen in het Meetjesland. Maldegem, 1982, 352 p.

VIAENE A., Vlaamse pelgrimstochten. Brugge, 1982, 280 p.

VLAMINCK M., Het beleg van Nieuwpoort. Antwerpen, 1977, 226 p.

WELINGS Y.J.A., Inventaris van het archief van de familie Mathias-Pous-Tak van Poortvliet (1386), 1462-1944.
Rijksarchief in Zeeland, Inventaris nr. 3. Middelburg, 1984, 145 p.

WEYNS J., Het openluchtmuseum te Bokrijk. Gids 1959. 38 p.

X, Omtrent Adegem. Catalogus uitgegeven ter gelegenheid van de historische tentoonstelling van 7 tot 11 juli 1978. Davidsfonds Adegem, 1978, 119 p.

X. Cyriel Buysse 1859-1932. Herdenkingstentoonstelling naar aandenken van de vijftigste verjaardag van zijn overlijden. Antwerpen, 18.09-17.10.1982, Gent 05.11-28.11.1982.

X, Canadese bevrijdingsmars. Canada - Nederland 1945-1975.

X, The Liberation. 40 years ago. Maldegem. Infogids, 1984.

X, Uit het rijke verleden van Ename 974-1974. Oudenaarde-Ename, 1974, 64 p.

X. De dominikanen te Gent (1228-1968). Brochure uitgegeven ter gelegenheid van de tentoonstelling. Gent, p. 15.

X, Schatten uit het stadsarchief Gent. Katalogus tentoonstelling 20.3.1966, 18 p.

X, Catalogus Kabinet Victor Stuyvaert. Gent, 1977, 24 p.

X, Zangfeest van het Meetjesland. Programma 13 juni 1943, 20 p.

X, Oudheidkundige inventaris van Oost-Vlaanderen. 1911. (fragment) o.a. Astene, Deurle, Lovendegem, Machelen, Merendree, Zomergem, Laarne, Aalter, Kalken, Destelbergen, Mariakerke, St-Denijs-Westrem, Assenede, Landskouter, Tielrode,

X, Van muntslag tot muntschat. Twintig eeuwen geldgeschiedenis in het Land van Waas. Tentoonstelling Catalogie St.-Niklaas 25.10.1985-11.1.1986, p. 364.

X, Algemeen Rijksarchief en Rijksarchieven in de provincie. Oorsprong, bewaring en gebruik van het archief. Brussel, 1980,

X, De Sint-Corneliusdevotie in Vlaanderen. Tentoonstelling 20-29 sept. 1974. Sint-Corneliuskerk Aalter. Aalter, 1974, 134 p.

X, Het Legaat Tourny-Solvay. Catalogus Kon. Museum voor Schone Kunsten van België. Brussel, 1973, 35 p.

BOUWSTENEN VOOR EEN HISTORIEK VAN HET GENOOTSCHAP (DEEL VI)

In aansluiting met onze vorige delen verschenen in AM, nr. 32, 1981, blz. 251-254, in AM, nr. 33, 1982, blz. 299-301, in AM, nr. 34, 1983, blz. 215-226, in AM, nr. 35, 1984, blz. 269-281 en in AM, nr. 36, 1985, blz. 293-295, publiceren wij nu een zesde reeks bouwstenen betreffende het verleden van onze kring. Daarbij maken we dankbaar gebruik van een reeks verslagen, geschreven door onze penningmeester Oscar Lippens en gepubliceerd in het *Vrij Maldegem*. Ik dank Hugo Notteboom die mij een fotocopie van deze verslagen bezorgde.

BOUWSTEEN Nr. 28

Verslag over het werkjaar 1958

9 februari 1958 : 'Heerlijkheden te Lotenhulle' door Arthur Verhoustraete.
27 april 1958 : 'Wase Volkssagen' door lic. H. Arens.
27 juli 1958 : Zomeruitstap naar Aardenburg o.l.v. lic. L. De Vliegher.
5 oktober 1958 : 'Franse invallen in Zuid-Meetjesland' door A. De Vos.
30 november 1958 : 'Italiaanse geslachten in Vlaanderen' door Dr. P. Rogghé.

Een aankondiging van de tweede voordracht verscheen in het Vrij Maldegem van 16 februari 1958, nr. 7. Zie daarvoor bouwsteen nr. 15 in AM, nr. 34, 1983, blz. 226.

Verslag over de vergadering van 5 oktober 1958

In de tweemaandelijkse werkvergadering welke gehouden werd in 't Hotel « De Groene Boomgaard » te Eeklo, op zondag 5 oktober, gaf de h. Achiel De Vos, sekretaris van de Heemkundige Kring een lezing over de « Franse invallen in Zuid-Meetjesland » (1648-1713).

De spreker die door zijn diepgaande kennis van de geschiedenis van de Kasselrij van de Oudburg en zijn wetenschappelijk verantwoorde detailstudies en publicaties zich reeds eerder deed opmerken, gaf nu ook een zeer boeiende uiteenzetting over een rampzalige periode die vooral het Noorden van Vlaanderen teisterde.

De krijgsverrichtingen welke in onze streek plaats vonden ingevolge de oorlogen onder de regering van Lodewijk XIV, zijn werkelijk zwarte bladzijden in de geschiedenis van ons volk. Dit wordt vooral geaccentueerd door de detailstudie die de h. De Vos ervan maakte. Wanneer de gebeurtenissen die zich in de dorpen : Wondelgem, Mariakerke, Evergem, Sleidinge, Lovendegem, Zomergem, Ronsele, Bellem, Knesselare, Ursel, Oostwinkel en Aalter, afspeelden mogen genomen voor de andere delen van ons land, dan is het terecht bewezen dat de 17e eeuw een rampspoedige tijd is geweest.

Alhoewel de behandelde streek niet het toneel was van grote krijgsverrichtingen, is het evenwel verbazend wat de bevolking ervan leed : brandschatting, inkwartiering, plundering, roof en verwoesting en dit niet alleen vanwege de Fransen die er als vijand optraden, maar ook van het geallieerde « allegaartje » dat aan de zijde van Spanje streed. Bijzonder erg waren de invallen der Fransen van 1 maart 1659 te Knesselare, de plundering van Bellem, Aalter en Lotenhulle van 9 mei tot 1 juni 1668 en voornamelijk de algemene brandstichting in het Oude Contributieland van 22 tot 23 december 1683. Aan de hand van statistieken omtrent de aanvragen tot lening van de geleden schade werd gewezen op de financiële ramp die het gevolg was van deze gebeurtenissen.

De lezing werd door de aanwezigen ten zeerste gesmaakt en verscheidene punten ervan werden daarna besproken en toegelicht.

Eens temeer werd onomstotelijk bewezen van welk groot nut de plaatselijke geschiedvorsing blijkt te zijn. Als een stukje van een grote legpuzzle passen de regionale voorvallen in het geheel der algemene geschiedenis en brengen soms een verrassende klaarheid, vooral in deze zeer verwarde 2e helft der XVIIe eeuw. Met verwondering en eerbied doet zij ons opzien naar onze voorvaders die met taaie levenskracht gehecht waren aan hun grond en spijt de bijna onoverkomelijke tegenslagen en rampen toch in staat waren er steeds weer boven te komen.

In het volgend jaarboek « Appeltjes van het Meetjesland » dat weldra van de pers komt, zal deze verhandeling van de h. De Vos, volledig worden opgenomen.

Het *Heemkundig Genootschap van het Meetjesland* staat open voor alle liefhebbers en belangstellenden in de geschiedenis en heemkunde van de streek. De bijdrage van 120 F geeft recht op de toezending van het zeer interessante jaarboek dat ook dit jaar een reeks zeer merkwaardige bijdragen zal bevatten. Op de tweemaandelijkse vergaderingen die kosteloos kunnen bijgewoond worden, staan steeds lezingen en besprekingen op het programma welke door de leden en belangstellenden naar waarde worden gesmaakt.

Aanvullende inlichtingen omtrent het Heemkundig Genootschap van het Meetjsland kunnen bekomen worden bij :
Drs. Elisabth Dhanens, Boelare 99, Eeklo, voorzitster.
De Vos Achiel, onderwijzer, Eindeken 14, Evergem, sekretaris.
Rijckaert P., Apotheker, Zomergem, penningmeester.

Dit verslag verscheen in het weekblad *Vrij Maldegem* onder de titel *Heemkundige Kring uit het Meetjesland* in het nummer 41 van 18 oktober 1958.

Verslag over de vergadering van 7 december 1958

De tweemaandelijkse vergadering, gehouden de 30 november, ging zoals gewoonlijk door in het hotel « De Groene Boomgaard » te Eeklo. Onder ruime belangstelling werd door Dr. Paul Rogghé, Studieprefekt aan het Kon. Atheneum te Eeklo, gehandeld over « Italiaanse Geslachten in Vlaanderen »,

De spreker die zijn behandeld onderwerp werkelijk volledig beheerste, schetste op een bevattelijke en aangename wijze de invloed van Italiaanse families in Vlaanderen. Reeds vroeg treft men Italianen aan in onze gewesten, alhier echter gekend onder de naam « Lombarden » (voor het eerst vermeld te Ieper in 1127). Kenschetsend is het welke rol zij hier speelden als geldschieter, bankier, pandhouder, en hoe zij de plaatselijke toestanden troebelen en oorlogen uitbuitten, om zich ten koste van de gezagsdragers en de gemeenschap te verrijken. Dit werd op passende wijze door Dr. Rogghé geïllustreerd door een kort overzicht der families Conti Gualti Rossi (later bekend als Sanders Conte), Manchetti en vooral de Mirabello.

Deze voordracht werd door alle aanwezigen ten zeerste gesmaakt en levendig geapplaudisseerd. Voor ieder der toehoorders was er werkelijk iets te leren.

Daarna werd aangekondigd dat het 9e jaarboek van het Heemkundig Genootschap nu ter perse ligt.

Als bijzonderste bijdrage werd daarin een uitgebreide studie opgenomen van de hand van Dr. P. Rogghé over Simon de Mirabello en zijn politieke loopbaan in Vlaanderen. Na voorlezing van een brief gericht aan het Stadsbestuur van Eeklo, waarin gewezen werd op de toestand van het Stedelijk archief, dat in een slechte toestand dreigt te geraken, werd tenslotte nog een warm oproep gericht tot de talrijke aanwezigen om het Heemkundig Genootschap hun trouwe steun te blijven geven en nog meer nieuwe leden aan te werven.

Moge hier worden aangestipt dat om de twee maanden een werkvergadering doorgaat waarop alle belangstellenden persoonlijk of langs de pers worden uitgenodigd en steeds welkom zijn. Op deze kosteloze werkvergaderingen worden zeer interessante lezingen gehouden door bekende heemkundigen en geschiedenisvorsers der streek. Wie belangstelt in deze bijeenkomst of in het jaarboek : « Appeltjes van het Meetjesland » kan zich in verbinding stellen met :

- Dr. Elisabeth Dhanens, Boelare, Eeklo;
- P. Rijckaert, apotheker, Dekenijstraat, Zomergem;
- Achiel De Vos, Eindeken 14, Evergem ;
- Oskar Lippens, Gentstraat 11a, Lembeke.

Dit verslag verscheen in het weekblad *Vrij Maldegem* onder de titel *Heemkundig Genootschap van het Meetjesland* in het nummer 49 van 7 december 1958.

BOUWSTEEN Nr. 29

Verslag over het werkjaar 1959

25 januari 1959 : 'Lovendegem in de XVIIIe eeuw' door lic. P. Deprez.

18 maart 1959 : 'De verdwenen Sint-Donaaskerk te Brugge' door lic. L. Devliegher.

24 mei 1959 : 'Stad en platteland in de XIVe eeuw' door lic. W. Prevenier.

19 juli 1959 : Bezoek aan het gemeentelijk museum en de Sint-Bavokerk te Aardenburg o.l.v. Jan Van Hinste en Jacobus Rosseel.

20 september 1959 : ' Landelijk landschap en agrarische structuur in middeleeuws Vlaanderen' door Dr. A. Verhulst.

15 november 1959 : 'Moerontginningen in de Vier Ambachten' door lic. E. De Reu.

Verslag over de vergadering van 24 mei 1959

De lezing welke op zondagnamiddag 24 mei l.l. doorging in het Hotel « De Groene Boomgaard » te Eeklo, met als onderwerp : « Stad en Platteland in de XIVe eeuw » genoot onder de vrij talrijke opgekomen belangstellenden en leden een opmerkelijk sukses.

De h. Prevenier die blijk gaf van een grote belezenheid en diepgaande kennis van de middeleeuwse toestanden in Vlaanderen, belichtte op zeer duidelijke wijze de verhoudingen ontstaan in de XIV eeuw tussen de drie grote steden : Brugge, Gent en Ieper enerzijds en de kleinere steden en kasselrijen van het platteland anderzijds. Deze verhouding werd gekenmerkt door het streven der grote steden naar aboslute macht, niet alleen op politiek gebied, maar ook vooral op ekonomisch gebied. De grote steden trachten doorheen al de troebelen van deze periode hun macht te bestendigen tegenover de kleinere steden en het platteland en vooral ook tegenover het hogere gezag : de graven van Vlaanderen en later de Boergondische Hertogen.

Wij zien aldus dat het platteland veelal de pion is, ofwel in de hand van de graaf, wanneer hij de groeiende macht der grote steden wil beknotten, ofwel in de greep van de steden die het platteland en de kleinere steden uitsplen tegen de bestuurscentralisaties van de Boergondiërs.

De spreker bleef op een zeer breed geschiedkundig vlak en het is wel eens nuttig dat de plaatselijke vorsers worden gewezen op de grote lijnen van het geschiedkundig gebeuren, dat de regionale feiten overkoepelt.

Na een spontane ovatie werd nog nagesponnen over enkele detailkwesties in verband met de lokale geschiedenis. Verscheidene interessante diskussies brachten meer licht over zekere behandelde punten o.a. over de opstand van 1323 waaraan veelal te weinig belang wordt gehecht.

De volgende bijeenkomst zal doorgaan onder vorm van een zomeruitstap. Vermoedelijk zal het een bezoek zijn aan Aardenburg in Zeeuws-Vlaanderen en dit vooral in verband met zeer recente aldaar gedane opgravingen en vondsten uit het Romeinsch tijdvak en het nieuwe oudheidkundig museum dat wordt opgericht.

De leden en belangstellenden zullen eventueel in kennis worden gesteld van de juiste datum van deze uitstap langs de pers of door persoonlijke uitnodiging.

Inlichtingen daarover en over de werking en publikaties van 't Heemkundig Genootschap van het Meetjesland kunnen steeds worden ingewonnen bij de

Sekretaris van het Genootschap : h. Achiel De Vos, Eindeken 14, Evergem of bij h. Oscar Lippens, Gentstraat 11a, Lembeke (Eeklo).

Dit verslag verscheen in het weekblad *Vrij Maldegem* onder de titel *Heemkundige Kring van het Meetjesland* in het nummer 23 van 7 juni 1959.

Verslag over de uitstap naar Aardenburg op 19 juli 1959

Voor de talrijk opgekomen leden en belangstellenden was de zomeruitstap naar Aardenburg (Zeeuws-Vlaanderen) een aangename en leerrijke verrassing.

In het kleine museum, dat nu ook voor het publiek is opengesteld, werden zij welkom geheten door dhr. Van Hinte, die een klein overzicht gaf van de vroegste geschiedenis van Aardenburg en zijn omgeving. Onder zijn impuls werd reeds een aanvang gemaakt met het opsporen van Romeinse en zelfs prehistorische overblijfselen. Het is nu duidelijk bewezen dat Aardenburg een zeer intense bewoning kende gedurende de Romeinse Tijd. De juiste datering zou echter nog door meer bevoegde diensten en na aanwending van wetenschappelijke methodes dienen te geschieden. Het staat echter vast dat de Romeinse en de daaronder gelegen voorhistorische laag zich bevindt onder twee kleilagen afkomstig van vroege Duinkerkse transgressies, hetgeen laat vermoeden dat er kans bestaat dat zij tamelijk intact zullen zijn.

Een zeer gevarieerde collectie aarden potten en andere gebruiksvoorwerpen en munten zijn reeds tentoongesteld en vormen de kern van een geschiedkundig museum dat tot een unicum in zijn soort kan uitgroeien.

Hier is eens te meer bewezen dat een amateur, bezield met liefde en toewijding voor de oudste kultuuruitingen van onze voorouders, zonder noemenswaardige tussenkomst van overheidswege en met geïmproviseerde middelen, een onschatbare dienst kan bewijzen om ons historisch patrimonium te verrijken.

Wij hebben wel gehoord dat Nederlandse en Belgische geleerden belangstelling toonden voor deze vondsten te Aardenburg, maar alles is bij amateurswerk moeten blijven. Juist dààrom echter moeten wij dhr. Van Hinte en zijn medewerkers dankbaar zijn, dat zij het op zich namen om de spade te hanteren, terwijl én de resultaten, én de manier waarop zij het deden, alleszins wetenschappelijk verantwoord zijn en hun uitslag verbazend. Dank aan hun werk zijn we nu reeds ingelicht over een voorhistorische bewoning die aanknopingspunten biedt met de mesolitische vondsten uit het Meetjesland (Lembeke - Oost-Eeklo) en hebben zij het bewijs geleverd van het bestaan van een belangrijke Romeinse Nederzetting.

Wij hopen dat van de Nederlandse, maar vooral van de Belgische bevoegde diensten zal ingegrepen worden om een belangrijke steun te verlenen om met ruime middelen nog meer opgravingen te doen. De resultaten zullen de moeite lonen en in zeer belangrijke mate bijdragen tot verrijking van onze kennis van de voorhistorische en Romeinse tijdvakken van onze geschiedenis.

Een bezoek dat daarna werd gebracht aan de St-Baafskerk, onder leiding van dhr. J. Rosseel, bracht ons een nieuwe verrassing.

In die sober gerestaureerde kerk werden eveneens zeer belangrijke vondsten gedaan. Op een deskundige wijze werden vroeg-gothische grafkelders uitgegraven in de kerk en nu daarin tentoongesteld. De frescobeschildering ervan is werkelijk énig en zeer zelden in zulke gave staat te bewonderen.

Het spreekt vanzelf dat onze Meetjeslandse heemkundigen de kontakten, die nu gelegd zijn met hun Aardenburgs collega's verder zullen uitbouwen.

Wie dit geleid bezoek aan Aardenburg meemaakte, kan niet genoeg hun hartelijkheid waarderen en hun kennis en werkkracht bewonderen.

Indien Aardenburg, dat historisch gezien ook tot onze streek behoorde, in ons Heemkundig Genootschap kan betrokken worden, dan ware het zeker een zeer rijke aanwinst.

Laat ons hopen dat vooral de hogere onderwijsinstituten van ons gewest in de loop van het komende schooljaar, niet zullen nalaten eens even over de grens te wippen om de resultaten van dit bodemonderzoek te Aardenburg te leren kennen.

Belangstellenden kunnen zich richten tot dhr. Jan Van Hinte, St-Kruis bij Aardenburg (Zeeuws-Vlaanderen) of tot dhr. J. Rosseel, Markt 19, Aardenburg. Zij verzekerden ons dat zij alle eventuele medewerking en daadwerkelijke hulp tot verdere systematische onderzoekingen ten zeerste op prijs stellen.

Oskar Lippens
Lembeke (Eeklo)

Dit verslag verscheen in het weekblad *Vrij Maldegem* onder de titel *Heemkundig Genootschap van 't Meetjesland* in het nummer 31 van 2 augustus 1959.

Verslag over de vergadering van 22 november 1959

De tweemaandelijkse werkvergadering, gehouden op 15 november, waarin door lic. hist. De Reu, gehandeld werd over 'Moerontginningen in de Vier Ambachten' kende niet alleen een ruime belangstelling, maar werd door alle aanwezigen zeer op prijs gesteld. De lezing, in feite een beknopte samenvatting van een licentiaatsthesis, behandelde uit historisch-geografisch oogpunt de moerontginningen en turfuitbatingen in de Ambachten : Boekhoute, Assenede, Aksel en Hulst. Zeer belangrijk bronnenmateriaal uit de 12e, 13e en 14e eeuw werd geraadpleegd om tot een verantwoorde situering van deze moeren te komen. Dit werk moet als zeer belangrijk aangezien worden, als men weet hoe de middeleeuwse overstromingen, vooral in het behandelde gebied, zulke intense wijzigingen aan het landschap veroorzaakten.

De ekonomische betekenis van deze moerontginningen werd eveneens op duidelijke wijze belicht. Zo werd aangetoond hoe de opbrengst van deze exploitatie en de verkoop van deze gronden, in de 13e eeuw gebruikt werd door de graven van Vlaanderen om hun enorme schulden te delgen, veroorzaakt door de strijd tegen Frankrijk. Aldus kwamen belangrijke eigendommen in bezit van kerkelijke instellingen en van de rijkste Gentse patriciërs.

De Cisterciënsers hadden veruit het grootste aandeel in deze ontginningen en hun invloed op het in kultuurbrengen van de landbouwgronden wordt

aldus beklemtoond. Eveneens werd gewezen op het feit dat ingevolge de grote kapitaalsspreiding der 14e eeuw, de rijke poorters en neringdoeners van Gent, belangrijke eigendommen in de Vier Ambachten bezaten.

Na de lezing werden nog zeer interessante diskussies gevoerd over het behandelde onderwerp en over de oorsprong der kerken, die zo talrijk in de polders van het Meetjesland en de Vier Ambachten te vinden zijn, en die wel hetzij rechtstreeks of onrechtstreeks, mogen in verband gebracht worden met de vroegere turfontginningen in deze streken.

Dit verslag verscheen in het weekblad *Vrij Maldegem* onder de titel *Heemkundig Genootschap van het Meetjesland* in het nummer 47 van 22 november 1959.

BOUWSTEEN Nr. 30

Verslag over het werkjaar 1960

17 januari 1960 : 'De vesting Philippine' door J. Cornelis.

13 maart 1960 : 'Maria-legenden in Vlaanderen' door R. Van der Linden.

12 juni 1960 : 'Reizen in vroeger tijden' door Dr. J. De Smedt.

28 augustus 1960 : 'Studie-uitstap naar Ronsele' o.l.v. M. Ryckaert.

9 oktober 1960 : 'Geschiedenis en betekenis van het kloostergoed Elmare' door J. De Wilde.

11 december 1960 : 'Oud archief van Eeklo' door A. De Vos.

Een verslag van de vergadering van 12 juni 1960 verscheen in het weekblad *Vrij Maldegem* in het nummer 25 van 18 juni 1960. Zie daarvoor Bouwsteen nr. 22 in AM, nr. 35, 1984, blz. 274.

Een verslag van de vergadering van 9 oktober 1960 verscheen in het weekblad *Vrij Maldegem* in het nummer van 15 oktober 1960. Zie daarover Bouwsteen nr. 3 in AM, nr. 32, 1981, blz. 253-254.

Een verslag van de vergadering van 11 december 1960 verscheen in het weekblad *Vrij Maldegem* in het nummer 52 van 24 dcember 1960. Zie daarover Bouwsteen nr. 23 in AM, nr. 35, 1984, blz. 275-277.

BOUWSTEEN Nr. 31

Verslag van de stichtingsvergadering van 3 november 1946

Op zondag 3 november 1946 had te Zomergem café Kasteeldreef de stichtingsvergadering plaats van den Heemkundige Kring voor het Meetjesland. Waren o.a. aanwezig : Juffrouw Dr. Dhanens uit Eekloo namens het algemeen landelijk bestuur, de Eerwaarde HH. Van Remoortel en Steel beide professoren aan het college van Eekloo, Dr. Tieleman van Gent, en Apoth. Ryckaert van Zomergem. Advokaat Roels uit Lovendegem liet zich verontschul-

digen en zond jufv. V. de Veire hoogstudente in zijn plaats. De E.H. De Smet onderpastoor te Kleit eveneens uitgenoodigd was afwezig.

Deze vergadering was bedoeld als stichtingsvergadering en eerste contactnam van enkele heemkundigen. De bespreking liep eerst over den term "Meetjesland". Dr. Tieleman zette hierbij een nieuwe theorie voorop en beloofde bij de eerste gelegenheid een verdere en algemene bespreking. Wat de grenzen betreft werd aangenomen de afbakening Terneusche en Schipdonksche vaart te nemen, verder West-Vaanderen en Zeeuwsch Vlaanderen. Enkele uitsprongen werden voorzien naargelang de noodwendigheden en de aktiviteit van den kring.

De werking zou uitgaan van 3 soorten leden nl. 1) beschermende leden (met bezondere aandacht voor de academici) 2) belangstellende leden. Beide groepen zullen naar het best vermogen en goed lukken de kring door steungelden leefbaar maken ten einde er de mogelijke publicaties en andere onkosten zoo veel mogelijk te voorzien. Volgen dan de werkende of aktieve leden die door ernstig en degelijk werk den kring naar buiten uit doen presteren.

Van al deze groepen werd besloten per gemeente lijsten aan te leggen er zorg voor dragend dat Maldegem, Eekloo, Zelzate, Evergem en andere voorname gemeenten in onzen kring vertegenwoordigd worden om ten slotte een tamelijk geordend en over gansch het gebied verspreid geheel te vormen. Terloops werd gesproken over de geldelijke bijdragen en mededeelingen aan verschillende dagbladen : gewestelijke en andere.

Het bestuur werd als volgt samengesteld. Voorzitter : Dr. Tieleman die eerst weigerde en tenslotte na algemeen aandringen aanvaarde. Jufv. Dhanens vroeg van elk bijkomende last te worden ontslagen. Secretaris werd Apotheker Ryckaert, hulpsecretaris en penningmeester a.i. jufv. V. de Veire. Het ondervoorzitterschap werd aan Advokaat Roels aangeboden doch door afwezigheid voorbehouden.

Er werd eveneens besloten 6 X sjaars te vergaderen liefst te Eekloo en wel den 2de zondag van de maand. Eventueel zou men ook wel eens elders de vergadering beleggen. Er werd ten slotte nog gepraat over Ledeganck, de heruitgave van zijn werken, de herdenking van zijn 100 jaar overlijden enz.

Onze voorzitter stelde voor de bibliographie van het Meetjesland stilaan op te stellen en met mooie toekomstdromen sloot deze vruchtbare 1ste vergadering in de beste en meest enthousiastische stemming. Volgende vergadering Eekloo Groenen Boomgaard 2de zondag v. Jan. 1947.

De Secretaris
P. Ryckaert

Het bovenstaand verslag stak in de papieren van het secretariaat van ons genootschap, die nog berusten bij onze huidige voorzitter, die vanaf medio 1948 tot medio 1977 ook als secretaris fungeerde. Deze papieren zitten in verschillende dikke mappen, die buitengewoon veel interessant materiaal bevatten voor de historiek van ons genootschap. Al die papieren werden zorgvuldig bijgehouden door onze voorzitter. Voor de volgende bouwstenen zul-

len wij daarvan dankbaar gebruik maken en citeren als Archief Secretariaat Achiel De Vos, afgekort als Ar. Secr. A.D.

BOUWSTEEN Nr. 32

Ontwerp van een kaftontwerp voor het jaarboek

Op 4 april 1949 stuurde graficus Luc Verstraete uit Eeklo een ontwerp van een kaftontwerp voor ons jaarboek naar Achiel De Vos. Daarbij ging volgende brief :

Geachte Heer,

Den heer Oscar Lippens verzocht mij het kaft-ontwerp voor het jaarboek aan uw adres op te sturen, wanneer het klaar was.

Hierbij ingesloten vindt U het.

Als opgave werd mij gegeven : kaft in twee kleurendruk. Tekst "Appeltjes van het Meetjesland" en zo mogelijk groen en wit verwerken.

Ik heb gemeend goed te doen in plaats van schreeuwerig groen een meer dekoratief groen te nemen en dit op een bleek getint papier (ivoor- of lichtgrijs) te drukken.

Ik geef de voorkeur aan een bleke kaft omdat dit voornamer is ; en van technisch oogpunt gezien, een betere kleurenweergave biedt.

Eventueel kan een doorschijnende schut-omslag het voor het vuilworden vrijwaren.

Om het geheel af te werken een dubbele lijn die de tekening omrandt, door de typograaf te zetten. Dit om de kosten van cliché's zo miniem mogelijk te houden.

De letters : "Meetjesland" worden natuurlijk helemaal in groen gedrukt en niet zoals op de tekening is aangegeven (dit is zo gemaakt om het clicheren mogelijk te maken).

Wanneer er gebeurlijk nog tekst moest bijgevoegd, kan deze door de drukker gezet worden.

Ik deed mijn best om in uw en mijn belang een geslaagde omslag te tekenen en hoop dat ge dan tevreden zult zijn.

Wil aanvaarden, geachte heer, mijn beleefde groeten,

met waren hoogachting
Luc Verstraete

De bovenstaande brief komt uit het Ar. Secr. A.D.

Het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland op uitstap naar Aalter.

Een 80-tal leden van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland waren op zondag 5 augustus (1962) te Aalter te gast.

Te 14 h werden zij op het gemeentehuis plechtig ontvangen door burgemeester De Crem, in aanwezigheid van het voltallig schepencollege en verschillende leden van de gemeenteraad.

De heer burgemeester beklemtoonde in zijn welkomstwoord de rechtmatige fierheid, die hem vervulde bij het ontvangen van het Genootschap. Hij wees op de bijzondere verdiensten van de Aalterse historikus, de heer Arthur Verhoustraete, die vandaag opnieuw voor een tot in de kleinste details uitgestippelde reisweg met begeleidend kommentaar gezorgd heeft.

Op een speciale manier werd de heer Van Leeuwen, burgemeester van Oostbtrg en voorzitter van de West-Zeeuws-Vlaamse kring voor Geschiedenis, verwelkomd.

Namens het Heemkundig Genootschap bedankte de heer De Vos, sekretaris van het Genootschap, voor de gulle ontvangst en de jaarlijkse subsidie en wees in het kort op de voornaamste verwezenlijkingen van het Genootschap : het inrichten van de tweemaandelijkse werkvergadering en de publikatie van een jaarboek, waaraan wij nu reeds aan het twaalfde deel toe zijn. Hierop werd de erewijn aangeboden en na het verstrekken van de technische gegevens door tandarts M. Haers en het uitreiken van de gestencileerde reisroute, werd onmiddellijk gestart met een kort bezoek aan de St-Korneliskerk.

Vervolgens zette de karavaan auto's onder leiding van de plaatselijke inrichters, de heren Verhoustraete, Haers en Martens, zich in beweging om in een fantastische tocht de merkwaardigheden van Aalter te bezichtigen. Als voornaamste pleisterplaatsen noteerden wij : de Hoge Buis, het Loveld, de Kranepoel, het Oud Leiken en Akspoele. Langs een oude heerweg op de grens van Aalter en Ruiselede, meteen de grens van Oost- en West-Vlaanderen, bereikten wij het radio-elektrisch centrum te Ruiselede.

Na een welkome verfrissing werd de terugtocht aangevat met een kort bezoek aan de kerk van Maria-Aalter. Even nog gepauseerd aan een oude afgedamde arm van de Brugse Vaart - een paradijs voor hengelaars en picnickers - en dan naar "Nobelstede", war de tafels reeds gedekt stonden in open lucht en iedereen kon aanzitten en toetasten naar believen van het grof brood en boerehesp, dank zij de milddadige vrijgevigheid van de heer burgemeester.

Aan de dis greep een intieme hulde plaats ter ere van Arthur Verhoustraete. Door zijn vriend, de heer Jozef Martens, werd een trouw en gemoedelijk karakterbeeld geschetst van de gevierde als mens en als plaatselijk historikus. Namens het Heemkundig Genootschap belichtte de heer Achiel De Vos, de figuur van de heer Verhoustraete, als trouwe medewerker van "Appeltjes van het Meetjesland" en vatte ze samen onder de woorden : be-

kwaamheid, dienstvaardigheid, eenvoud. Een geschenk onder vorm van een boekdeel werd aan de gevierde aangeboden namens het Genootschap. De burgemeester van Oostburg besloot dit kort huldebetoon op een humoristische noot, wijzende op de menigvuldige paradoxen, die hem bij dit bezoek aan de zusterkring getroffen hadden, maar die zich allen op een even gelukkige manier wisten op te lossen.

De avond werd besloten met een kort geleid bezoek aan het archeologisch museum ter plaatse onder leiding van de heer Oskar Lippens.

Het hoeft nauwelijks gezegd dat alle deelnemers opgetogen waren en zowel de perfekte organisatie van onze plaatselijke medewerkers de heren Verhoustraete, Haers en Martens, als de gulhartige gastvrijheid van burgemeester De Crem ten zeerste op prijs stelden.

Proficiat Aalter ! Gij haalt eer van uw werk.

Het bovenstaand verslag werd geschreven door de toenmalige secretaris Achiel De Vos. Het steekt in het Ar. Secr. A.D.

Luc Stockman

RECHTEN DER PASTOORS VAN URSEL IN HET MIDDEN VAN DE 17de EEUW

In den eersten nimant en sal vermogen te beyden over den tyt van ses weken naer het overlyden, van te doen celebreren d'uitvaart van syner vriendt, ten sy 't selfde hem wettelycke redenen geconsenteert werde.

Aengaende de begravenisse ende dienst over persoonen daer geen middel en is ofte die by den H. Geest geleeft hebben, sal den pastoor mogen heescen van den armmeester vyf scell, den coster twee scell, ses grooten, ende sal daer voor gedaen worden een gesongen misse, vesperen, drye lessen, laudes, commendatie en absolutie, dese vyf scellingen werden later gebracht op acht stuyvers.

Als men den minsten dinst doet, voor persoonen die by den H. Geest niet geleeft en hebben, sullen sy betaelen voor den pastoor tien scell en voor den coster vyf.

Voor den tweeden dienst die gedaen sal worden met gesongen misse, vesperen, ses lessen, laudes, commendatie en absolutie sal den pastoor hebben sestien scell ende den coster acht scell, dan dit recht is gehoocht tot 20 scell ende voor den coster tien.

Voor den derden dienst die gedaen sal worden met gesongen misse, vesperen, negen lessen, laudes, commendatie en absolutie sal den pastoor hebben ses en twintich scell, VIII grooten en den coster dertien scell IIII grooten.

Aengaende de lycken die in de kercke ofte syde chooren sullen begraeven werden sal den dienst gedaen als vooren ende pastoor sal hebben een pont tien scell ende boven dien sal de kercke hebben voor de plaetse twintich scell ende het graf sal gemaeckt en gesloten ende onderhouden worden van de vrinden. Oock sal den coster hebben vyftien scell, item moeten syn vrinden een sarck leggen.

Over degene die in den hogen choor begraeven sullen werden, sal den dienst gedaen werden als vooren. Den pastoor sal boven dien doen een vermaen en hebben twee ponden groot, den coster een pont, ende sullen de de vrinden gehauden te syn eenen sarck te leggen en de kercke voor de plaetse te betalen twee ponden groot.

Voor het begraven van de gedoopte onnosel kinders sal den pastoor hebben mits doende eene misse twee scell ses grooten, den coster eenen scell en indien soodanige in de kercke begraven sullen werden mits doende een gesongen misse acht scell, den coster vier.

Van de kinderen die tusschen de 10 en 20 jaer sterven sal den pastoor hebben mits doende een messe vier scellingen, den coster 9 stuyvers.

Voor de geboden van den huwelycken staet sal den coster hebben eenen scelling en acht grooten, ende den pastoor voor syn traugelt van gemeene luyden sal hebben vyf scell ende van notabele of rycke seven oft acht scell naer discretie.

Voor het doopen van kinderen den pastoor sal ontfangen acht grooten, den coster vier grooten.

Int visiteren en administreren der sieken sal den pastoor ontfangen mogen hetgene hem liberalyck ende den coster gepresenteert wort sonder iet meer.

Aengaende den offer compt geheel den pastoor toe.

† G. De Smet, pr. Kleit.

Deze sprokkeling komt uit het Archief Secretariaat Achiel De Vos. Wij publiceren ze als herinnering aan deze overleden medewerker van het eerste uur en ook als bron voor de parochiale geschiedenis van Ursel, die heel moeilijk zal te schrijven zijn omdat het kerkarchief van vóór de Franse Revolutie verdwenen is. Dit stuk komt vermoedelijk uit het archief van de abdij van Drongen, die het collatierecht had te Ursel.

L.S.

SPROKKELING.

EEN KOMEET IN 1769.

"Alhier is gesien de sterre met den stert die op quaeme ach'er het seven gesterre ende voor de dry Konningen de welcke verachterde achter de dry Konningen ende is alsoo comen te verdwynen. Ende is gebeurt in de maent 7bre 1769".

(Uit een oud memorieboek/privaat bezit).

MOELAERT R.

KRONIEK

ZILVEREN UITSTAP NAAR MALDEGEM

Op zondag 24 augustus 1986 kwamen de leden van het Heemkundig Genootschap voor de 25ste keer bijeen voor een historisch en heemkundig bezoek aan een gemeente van het Meetjesland. Voor deze zilveren uitstap werden wij uitgenodigd door de jonge heemkundige kring *Het Ambacht Maldegem* om de dorpkern van *Maldeghem la Loyale* te komen bezoeken.

Schepen mevrouw Yvonne Van Cleemput-De Smet heette ons in naam van het schepencollege hartelijk welkom te Maldegem. Zij herinnerde aan de bezoeken die ons Genootschap bracht aan Adegem in 1963 en aan Maldegem in 1967 o.l.v. Daniël Verstraete. Ook Walter Notteboom, voorzitter van *Het Ambacht Maldegem* was verheugd dat onze *geleerde* vereniging opnieuw naar Maldegem kwam !

Voorzitter Achiel De Vos prees de talrijke heemkundige boeken die de heemkundigen van Groot-Maldegem al gepubliceerd hebben. Meer in het biezonder noemde hij *100 jaar Adegem, Maldegem, Middelburg* een voorbeeld van uitgave in dergelijk genre. Als laatste van de reeks sprekers kwam schepen Remi De Jaeger aan het woord. Hij beklemtoonde de belangstelling van het gemeentebestuur voor het bouwkundig erfgoed, de Maldegemse archieven en de opgravingen van het Romeinse kamp in de wijk Vake.

Na een drankje werden wij op sleeptouw genomen door onze gids Hugo Notteboom. Hij begon zijn rondleiding met een korte historiek over de bouw van het gemeentehuis zelf. Vandaar gingen we naar het schepenhuis en het oud-stadhuis, het vroegere bestuurscentrum van Maldegem. Achter beide *huizen* ligt het fraai aangelegde oud-kerkhof. Na een rondgang rond het kerkgebouw werden wij opgewacht door deken René Vereecke, die ons met een zekere fierheid zijn prachtig gerestaureerde dekenij liet zien. Vooral de dames apprecieerden tenvolle de smaakvolle inrichting van de diverse kamers. De deken had ook enkele alben uit de kast gehaald, waarop kantwerk op tulle was aangebracht. Vandaar trokken we, steeds te voet naar de Sint-Barbarakerk waar zowel de deken als onze gids uitleg gaven over het kerkinterieur en het edelsmeedwerk. Een grondplan met verwijzing naar het kerkmeubilair was daarbij heel nuttig.

Intussen was de tijd zo snel voorbij gegaan dat de dames er hun koffie bij inschoten. Maar ze werden daarvoor ruimschoots vergoed want de bewoners van het Kasteelken hadden ook hun deuren wagenwijd opengezet voor de talrijke bezoekers, waarvan het aantal ruim de honderd overtrof. In deze oude woning konden we talrijke herinneringen aan Victor De Lille, zijn Duimpjesuitgaven en zijn *Getrouwe Maldeghem* bekijken. Ook de schouw met de Delftse steentjes genoot biezonder veel aandacht van de heemkundigen. In de voortuin lag onder de schaduw van een exotische boom met een onmogelijke naam een groot verroest anker !

Langs het Peurken stapten we dan naar het park van het Sint-Annakasteel, waar Hugo Notteboom het verhaal van de twee kanunniken deed. Dat

'Aan deelneming ontbrak het in Maldegem niet. Hugo Notteboom verstrekt uitleg vanop de pui van het gemeentehuis.

Foto Walter Notteboom

van kanunnik Aarnout van Maldeghem die omstreeks 1275 een belangrijke schenking deed aan het Brugse Sint-Janshospitaal voor het bouwen van een hospitaal te Maldegem. Het tweede verhaal over kanunnik Joseph Andries speelt zich af in de 19de eeuw toen hij het testament van Aarnout van Maldeghem opnieuw te voorschijn haalde om van de Brugse Godshuizen te eisen dat zij de bepalingen ervan zouden nakomen. Na een langdurig proces kregen de gemeenten van het voormalig ambacht Maldegem, nl. Adegem, Maldegem en Sint-Laureins, gelijk en werd hen een belangrijke som aan goudfranken toegekend. Daarmee werd het Sint-Arnoldusgesticht te Maldegem en het bejaardentehuis te Adegem gebouwd en kon het bestaande rusthuis te Sint-Laureins beter uitgerust worden.

Voor de wandeling in de hovingen van het kasteel Reesinge stapten we nu eerst in de auto, omdat de afstand tussen het Sint-Annapark en Reesinge te groot was. Het kasteel zelf betekent uit bouwkundig oogpunt niet zo heel veel. De tuin en de warande daarentegen zijn heel aantrekkelijk voor de wandelaars. Op de top van een oude ijskelder las Lieve Blondeel de legende van mijnheerken van Maldegem voor. Dit was een aangepast slot voor deze jubileumwandeling doorheen Maldegem.

Als blijvende herinnering aan deze zilveren uitstap schreef Hugo Notteboom een brochure *Kennismaking met Maldegem*. Zij kost 120 fr. en kan

De bezoekers voor het oude hart van Maldegem : de St-Barbarakerk en het vroegere schepenhuis, thans nog bibliotheek.

Foto Walter Notteboom

besteld worden bij Robert Van Vooren, Staatsbaan 29 te Adegem. In het parochiezaaltje naast de kerk van Adegem genoten nog een 60-tal wandelaars van een Boergondisch koud buffet.

Hartelijk proficiat aan onze gids Hugo Notteboom voor zijn uitleg en brochure en aan Walter Notteboom en zijn medewerkers voor deze goed georganiseerde en boeiende tocht naar Maldegem.

Luc Stockman

VOORDRACHTEN TIJDENS HET SEIZOEN 1985-1986

15 december 1985 — Voor een heel talrijk gehoor (ongeveer dertig belangstellenden) hield Georges Van Vooren, ere-gemeentesecretaris van Aardenburg en bestuurslid van onze kring, een lezing over 'De strijd om de zuidelijke Scheldemonding in 1944'. In zijn inleiding merkte hij op dat in Westelijk Zeeuws Vlaanderen reeds veel publicaties over de bevrijding in 1944 zijn verschenen terwijl in het Meetjesland daar veel minder over geschreven is. Om zijn voordracht te stofferen kon hij niet alleen een beroep doen op de velddagboeken van de Canadese regimenten maar ook op zijn eigen ervaringen als ooggetuige van de oorlogshandelingen in de streek van Aardenburg in die verschrikkelijke periode van de maanden september en oktober 1944 waarbij een flink stuk van Westelijk-Zeeuws-Vlaanderen werd verwoest.

Als 21-jarige werd hij in volle oorlogstijd gemeentebeambte te Aardenburg zodat hij veel van dichtbij kon meemaken. Op een boeiende manier wist Georges Van Vooren de militaire operaties te verhalen afgewisseld met voorlezing van passages uit oorlogsdagboeken van burgers die te midden het geweld van de kanonnen zaten. Aan elk van de aanwezigen schonk hij de tekst van zijn voordracht die verschenen was in de 'Mededelingen van de Heemkundige Kring West-Zeeuws-Vlaanderen', 17de jaar, nummer 3, volgnummer 62 (oktober 1984), blz. 5-24. Na de voordracht volgde een heel geanimeerde gedachtenwisseling waarin de aanwezigen hun persoonlijke ervaringen kwijt konden geraken.

13 april 1986 — Sedert bijna vier jaar is Dirk De Reuck uit Bellem bezig met het opstellen van zijn licentiaatsthesis over de bestuurlijke werking van de heerlijkheid Bellem-Schuurvelde, die zich voor een deel uitstrekte over Lotenhulle en Hansbeke en bijna volledig het grondgebied van Bellem besloeg. Deze lange tijdsduur is vooral te wijten aan het ontoereikend archiefmateriaal dat voor Bellem bewaard is. Veel zijdelingse informatie moest hij gaan zoeken in het heel rijke fonds van de Oudburg, wat een tijdrovende bezigheid is.

Dirk De Reuck begon zijn voordracht met te wijzen op de territoriale tweeledigheid van Bellem, een dorp dat door de Brugse Vaart letterlijk in twee gespleten wordt ! De noordkant telde ongeveer twee derde van de inwoners, terwijl de zuidkant slechts een derde van de totale Bellemse bevolking op haar grondgebied had. Toch bevond de kern van de gemeente zich op de zuidkant. Naast de kerk stond het kasteel en niet ver van daar hielden de schepenen zitting in het wethuis alias de taveirne *De Tiger*.

Vóór de uitvaardiging van het algemeen reglement voor de bestuurlijke organisatie van het platteland, daterend van 30 juli 1672, vernieuwde de baron van Bellem de schepenbank om de twee jaar. Na die datum moest die wetsvernieuwing jaarijks gebeuren en de schepenen mochten niet langer dan drie jaar in functie blijven. De wet van Bellem telde zeven schepenen :

een burgemeester en twee schepenen voor Bellem, twee schepenen voor Lotenhulle en twee schepenen voor Hansbeke. Dit reglement voerde ook een paar nieuwigheden in. Voor de behandeling van belangrijke financiële aangelegenheden kregen de schepenen de hulp van 5 notabelen en van 2 vertegenwoordigers van de grote glanden. Samen vormden zij de raad van Bellem. Ook werd de verplichting ingevoerd tot het bijhouden van een resolutieboek.

Het uitbreken van de Franse veroveringsoorlogen belette de normale werking van de raad van Bellem. Bovendien ontstonden er tegenstellingen tussen de Zuiderlingen en de Noorderlingen. Daar de Brugse Vaart versterkt werd, ontstond er een beschermd gebied, dat veel last kreeg van opeisingen en inkwartieringen, en een onbeschermd gebied dat kontributie of oorlogsbelasting moest betalen om gevrijwaard te worden van plunderingen door de vijandelijke legers. De ene kant wou voor de andere kant niet betalen : elke solidariteit was zoek tussen de Bellemnaren van beide oevers !

Deze voordracht was biezonder interessant op het vlak van de methodologie : nl. de bestudering van een schepenbank in het kader van het reglement van 1672. We hopen dat de resultaten van zijn studie weldra te lezen zullen zijn in de Geschiedenis van Bellem, die op het getouw staat.

15 juni 1986 — In de Kroniek van Appeltjes, nr. 35, 1984, blz. 293-294, berichtten we al over de groeiende belangstelling voor de archeologie in het Meetjesland. Daarom werden Jan Van Moerkerke en Jacques Semey uitgenodigd om een overzicht te brengen over de stand van het archeologisch onderzoek in ons gebied.

Jan Van Moerkerke beschreef eerst het fysisch milieu waarin de eerste Meetjeslanders leefden : het was een duinenlandschap waar de depressies afwisselden met de hoogteruggen. Dit duinenlandschap is grotendeels verdwenen door toedoen van de mens die zijn omgeving zoveel mogelijk trachtte te nivelleren.

Vóór de Late IJstijd bedekte de Vlaamse Vallei onze streken. Door de verwarming van het klimaat omstreeks 9.000 jaar vóór Christus werd menselijke bewoning mogelijk. Een niet-sedentaire bevolking verscheen in het Meetjesland, die overal vuurstenen artefacten heeft achter gelaten. Deze verspreiding is het gevolg van hun rondzwerven van het ene tijdelijke kamp naar het andere. Deze artefacten werden o.m. gebruikt voor de lederbewerking en het doorboren van huiden. Deze jagers en voedselverzamelaars werden omstreeks 3.500 jaar vóór Christus, in de Nieuwe Steentijd dus, landbouwers-veetelers. De vondst van gepolijste bijlen wijst alleszins in deze richting.

De Meetjeslanders uit de Bronstijd hebben veel ringvormige grafstructuren nagelaten. De grafheuvels, die daarmee gepaard gingen, zijn evenwel afgegraven. Vooral uit de IJzertijd zijn veel sporen van menselijke bewoning overgebleven. In Lovendegem zijn stukken gevonden van een Romeinse se-

cundaire weg die in de richting van Drongen liep. Op de wijk Vake te Maldegem is men bezig met een versterkt Romeins kamp op te graven.

De archeologie in het Meetjesland heeft een belangrijke impuls gekregen door de luchtfotografie. De Evergemnaar Jacques Semey is ongetwijfeld een pionier op het gebied van de luchtarcheologie. Hij maakte reeds duizenden foto's van archeologische sites. Niets ontsnapt aan het argusoog van zijn camera. Hij ontdekte talrijke ringstructuren en wees de beroepsarcheologen de weg naar Vake. Voor ons had hij een selectie gemaakt van zijn beste dia's. Het was een biezonder boeiende namiddag die onze horizon in de letterlijke zin gevoelig verruimde.

Luc Stockman

HERDENKINGEN

HET 200-JARIG BESTAAN VAN DE PRINSELIJKE KERK VAN EVERGEM

Op 23 augustus 1784 liet prins de Lobkowitz, bisschop van Gent, graaf van Evergem en tevens groottiendeheffer te Evergem, de bouw van een nieuwe parochiale kerk te Evergem aanbesteden tot vervanging van de oude driebeukige hallekerk, die in 1783 volledig uitgebrand was. Het nieuwe kerkgebouw werd in de jaren 1785-1786 in neo-classicistische stijl opgetrokken. In de dekenij hangt een schilderij van deze kerkvorst, waarop achter een openschuivend gordijn de toren en een stuk van de kerk zichtbaar is. Dit schilderij inspireerde het bestuur van de Sint-Christoffelconfrerie om een viering rond het 200-jarig bestaan van de kerk op het getouw te zetten. Zij deden uiteraard een beroep op onze voorzitter om actief mede te werken aan de voorbereiding van een tentoonstelling over het Evergemse kerkgebouw, haar meubilair en haar kunstschatten. Ook werd hem opgedragen een jubileumboek over de Sint-Christoffelkerk te schrijven.

Op vrijdag 19 september 1986 werd dan in de Leo Bruggemanzaal te Evergem het jubileumboek voorgesteld aan het publiek. Na een inleidend woord van deken G. Linthout, zette Achiel De Vos de opzet en de uitwerking van dit boek uiteen. Hij noemde het een grondige verkenning van het verleden van de oude en de nieuwe kerk zonder wetenschappelijke pretentie.

In een eerste paragraaf behandelt onze voorzitter het ontstaan en de structuur van de parochie Evergem. Daarin wordt op een heel bevattelijke wijze een aantal niet meer bestaande rechtstoestanden en instellingen verklaard zoals de tienden, het patronaatsrecht, de kapelanie, enz.

De historiek van het oude kerkgebouw, dat in 1783 volledig verdween, werd volledig beschreven. Natuurlijk werden ook de lotgevallen van het

nieuwe kerkgebouw, dat o.m. in november 1918 zwaar werd beschadigd, uit de doeken gedaan. De Sint-Christoffeldevotie, die zeker tot 1330 teruggaat, werd in dit herdenkingsboek niet vergeten. Merkwaardig is wel dat men in 1928, na een lange periode van verval, met de eeuwenoude traditie opnieuw aanknoopte door het inrichten van een autowijding. Daarvoor werd de gilde van Sint-Christoffel terug opgericht en jaarlijks staat ze dan ook in voor de organisatie van deze eigentijdse 'bedevaart' van de motorvoertuigen !

Na een korte receptie nam Achiel De Vos de meer dan 300 aanwezigen op sleeptouw voor een geleid bezoek aan de tentoonstelling in de kerk. Wegens het groot aantal belangstellenden werd het een zittend bezoek en geen echte rondgang. Dit gaf Achiel De Vos de gelegenheid om onze aandacht te vestigen op het schitterend interieur van deze prinselijke kerk. Hij wees op het harmonisch spel tussen kolommen, bogen en gewelven, op het rijke hoofdaltaar met het schilderij 'De Emmausgangers' van Jozef Paelinck, op het noorderlijk zijaltaar toegewijd aan O.-L.-Vrouw met het schilderij 'O.-L.-Vrouw met het kind', op het zuidelijk zijaltaar toegewijd aan het H. Kruis met het schilderij 'De Kruisvinding', beiden van Jozef Pauwels.

In de toonkasten pronkte een schitterende monstrans, waarvan de kunstkenner bisschop Triest in 1627 de uitzonderlijke kwaliteiten prees. Een chrismatorium in de vorm van een kistje bekroond met een torentje dateert uit 1562, dus nog van voor de geuzentroebelen. Talrijke kelken, offerschalen, reliekhouders, boekbeslagen afgewisseld met kandelaars boden een glanzend dekor van edelsmeedkunst. Een verzilverd borstbeeld van Sint-Elooi en twee verzilverde armen herinnerden aan de eertijds bloeiende devotie tot deze heilige bisschop te Evergem. Twee bedevaartsvaantjes getuigen nog van de verering van Sint-Christoffel.

Een blikvanger van deze tentoonstelling was uiteraard ook het geschilderd portret van prins de Lobkowitz. Een affiche van 1928 verwijst naar de eerste autowijding te Evergem, een moderne variant van de Christoffeldevotie.

Het is de bezoeker vlug duidelijk dat de kerkfabriek van Evergem over een indrukwekkende kunstschat beschikt. Door de zorgen van de vroegere deken Jules Collage werden én het kerkgebouw én de kunstschatten opgepoetst en opgefrist. Alleen de preekstoel zonder zijn 'verhemelte' of klankbord staat daar als een kip zonder kop ! Voor de rest draagt alles de stempel van een verfijnde smaak en van een grote kennis van het eigen kunstbezit. De kerk heeft goed de storm van de liturgische vernieuwing doorstaan : het waardevolle bleef behouden en de kitsch werd uit de kerk verbannen.

Hartelijk proficiat voor deze fraaie kunsttentoonstelling en voor het jubileumboek. Onnodig te zeggen dat onze voorzitter daartoe een belangrijke bijdrage heeft geleverd.

Op 28 september 1986 bracht ons genootschap o.l.v. Achiel De Vos een bezoek aan deze expositie die ditmaal een echte rondgang werd zodat we oog in oog met de kunstschatten van de Evergemse kerk kwamen te staan.

Het boek met de tentoonstellingscatalogus telt 60 blz., 98 ill., waaronder 11 kleurfoto's. Te bestellen door overschrijving van 600 fr. op postrekening 000-100.64.93-21, van de Sint-Christoffelgilde, Eindeken 21, 9050 Evergem.

Luc Stockman

HERDENKING VAN KANUNNIK J.O. ANDRIES

Op 9 maart 1886 overleed te Brugge kanunnik Joseph-Olivier Andries, oud-lid van het Nationaal Kongres en van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, oud-pastoor van Middelburg, medestichter en 23 jaar voorzitter van de Emulatie, het Brugse Genootschap voor Geschiedenis. Om deze weldoener van het Noorderlijk Meetjesland, die in 1796 te Ruddervoorde was geboren en nu honderd jaar geleden gestorven is, te herdenken werd een Kanunnik Andriescomité Maldegem-Oostkamp opgericht, waarvan onze medebestuursleden Hugo en Walter Notteboom deel uitmaakten. Een heel herdenkingsprogramma werd op het getouw gezet.

Op zaterdagnamiddag 20 september 1986 werd gestart met een Eucharistieviering in de kerk van Middelburg, waarin kanunnik R. Lagrain, deken van Brugge, de gelegenheidshomelie hield. 's Avonds ging er dan een feestzitting door in de lokalen van het O.C.M.W. te Maldegem. Pastoor Marcel De Smet van Middelburg gaf in het kort het klassieke levensverhaal van kan. Andries, terwijl Hugo Notteboom enkele onvermoede facetten van deze merkwaardige priester belichtte. Meer bepaald kon J.O. Andries niet opschieten met zijn opvolger te Middelburg, de eveneens bekende pastoor Duvillers. Ook de afloop van het fameuse proces tussen de gemeenten Adegem, Maldegem en Sint-Laureins en de burgerlijke godshuizen uit Brugge beviel hem helemaal niet.

Na de feestzitting werd de tentoonstelling rond kan. Andries opengesteld en werd zijn borstbeeld onthuld in een zaal van het O.C.M.W.-gebouw. In deze tentoonstelling werden zeven thema's uitgewerk : 1. Levensloop van Kan. Andries. 2. De politicus. 3. Pastoor van Middelburg. 4. Kan. Andries en het Leopoldkanaal. 5. Het hospitaal van Maldegem. 6. De Emulatie en 7. Werken. Deze tentoonstelling verhuisde op 25 september naar Ruddervoorde, nu een deelgemeente van Oostkamp, het geboortedorp van Kan. Andries, waar een monument met gedenkplaat en medaillon werd onthuld.

Een brochure met bijdragen over Kan. Andries en een catalogus van de tentoonstelling werd door het herdenkingscomité uitgegeven. Daarin werd een bijdrage van B. Bouljon over de afkomst en loopbaan van Kan. Andries opgenomen ; een bijdrage van pastoor M. De Smet en Fl. De Zutter over Kan. Andries als weldoener van Middelburg ; een bijdrage van Hugo Notteboom over Kan. Andries en het Maldegemse hospitaal ; en een bijdrage van Jozef Dobbelaere over Kan. Andries en het Leopoldkanaal.

Deze brochure, op groot formaat gedrukt, telt 32 blz. en 24 ill. Zij kost 100 fr. en kan besteld worden bij Walter Notteboom, Noordstraat 196, 9990 Maldegem. Signaleren we nog dat pastoor M. De Smet al in 1981 een boekje publiceerde over Kan. Andries, dat 88 blz. en 12 illustraties bevat.

Door deze herdenking werd de figuur van deze werkzame en onvermoeibare kanunnik van onder het stof van de vergetelheid gehaald en opnieuw in de volle belangstelling geplaatst van de inwoners van Adegem, Middelburg, Sint-Laureins, Ruddervoorde en ook daarbuiten.

Op 21 september 1986 bracht ons Genootschap onder leiding van Hugo Notteboom een bezoek aan deze tentoonstelling.

Luc Stockman

250-JARIG BESTAAN VAN DE O.-L.-VROUW-VOORSPRAAK-KAPEL TE KNESSELARE (1736-1986)

Omstreeks 1735 werd het negenjarig zoontje van Pieter Cardon en Isabella Cardon op een wonderbare wijze genezen van blindheid en stomheid. Toen Isabella Cardon en haar zoontje Petrus-Bernardus, samen op bedevaart, te Knesselare voorbij een olmboom kwamen waaraan een beeldje van O.-L.-Vrouw met het kindje Jezus hing, riep het kind plots uit : zie eens, moeder, wat een mooi beeldje daar hangt. Uit dank voor deze wonderbare genezing lieten de ouders van P.B. Cardon een kapel bouwen ter ere van O.-L.-Vrouw-Voorspraak, in de wijk die later Kapelle werd genoemd. P.B. Cardon werd later priester, onderpastoor te Knesselare 1750-1752 en stierf als kanunnik van Sint-Baafs te Gent.

Onder impuls van pater H. Goegebuer, o.s.a., een geboren Knesselarenaar en nu directeur van de plaatselijke kloostergemeenschap, en de nieuwe pastoor W. De Cock, van Knesselare, werd een grootse jubileumviering op 7 september 1986 georganiseerd. In de namiddag vertrok vanuit de Sint-Willibrorduskerk van Knesselare een grote groep processiegangers samen met de geestelijkheid en de leden van de H. Sakramentsgilde naar de kapel van O.-L.-Vrouw-Voorspraak. In deze processie werden de Mariabeelden uit de bekende Meetjeslandse bedevaartsoorden meegedragen nl. O.-L.-Vrouw van de Doorn uit Maldegem-Kleit, O.-L.-Vrouw van de Kleemkapel uit Kaprijke, O.-L.-Vrouw van Stoepe uit Ertvelde, O.-L.-Vrouw ten Doorn uit Eeklo en uiteraard ook het beeld van O.-L.-Vrouw-Voorspraak uit Knesselare.

In een grote tent opgeslagen op een weide naast de kapel, ging deken René Vereecke voor in een geconcelebreerde Eucharistieviering die door een grote massa gelovigen werd bijgewoond. In zijn zinvolle homelie belichtte de deken

van Maldegem de betekenis van de Mariaverering in deze moderne tijd. Na de misviering werd het beeldje van O.-L.-Vrouw-Voorspraak naar de kapel gedragen, waar de gelovigen gezegend werden met de relikwie van O.-L.-Vrouw en een gedachtenisprentje kregen.

Als herinnering aan deze sfeervolle namiddag schreef pater Goegebuer, de grote behoeder van deze volkskapel, een brochure onder de titel *De kapel en het wonderbeeld van Onze-Lieve-Vrouw-Voorspraak te Knesselare.* Naast de historiek van de Mariadevotie rond deze kapel, bevat ze ook enkele gebeden en een oefening ter ere van O.-L.-Vrouw, moeder van smarten, voor de ommegang rond de kapel. In de muren van de kapel werden na de tweede wereldoorlog de zeven staties van de smarten van O.-L.-Vrouw geplaatst, kunstig op keramiektegels uitgevoerd door E. Buyse. Op 3 juli 1985 werd de kapel en het belendende huisje als monument beschermd.

Dank zij de inzet van pater Goegebuer, pastoor De Cock en de leden van het jubileumcomité kwam deze landelijke kapel opnieuw in de publieke belangstelling en werd de aloude Mariadevotie tot O.-L.-Vrouw-Voorspraak verder gezet.

Wie geïnteresseerd is in de brochure, die 24 blz. en 5 illustraties telt, steke 100 fr. in een omslag en versture hem naar M. Goegebuer, Kloosterstraat 57, 9890 Knesselare. Per omgaande wordt dan de brochure opgestuurd.

Luc Stockman

VOORSTELLING VAN "IN ONZE TIJD", EEN KIJKBOEK OVER GROOT-MALDEGEM

Op zaterdag 17 mei 1986 stelde de jonge heemkundige kring *Het Ambacht Maldegem* haar eerste publicatie voor *In onze tijd ... Honderd jaar Adegem-Maldegem-Middelburg* in het gemeentehuis van Maldegem.

Na een verwelkoming door burgemeester Jean Rotsart de Hertaing ging Hugo Notteboom even grasduinen in het verleden van Maldegem. Hij deed dit aan de hand van enkele oude persverslagen, verschenen in de streekbladen van het einde van de 19de eeuw en het begin van de 20ste eeuw. Deze gekruide en beeldrijke artikels geven een goed stemmingsbeeld van Groot-Maldegem omstreeks de eeuwisseling.

Daarna beschreef voorzitter Walter Notteboom de inhoud en de realisatie van dit lijvig kijkboek. Tevens onderstreepte hij de grote medewerking die hij ondervond van de bestuursleden van *Het Ambacht Maldegem,* die voor de foto's en de verklarende teksten zorgden en ook instonden voor een vlotte voorverkoop. Aan de burgemeester werd dan een eerste exemplaar overhandigd.

Dit boek is meer dan een doodgewoon kijkboek geworden. Om te beginnen werd een korte historische schets van de drie deelgemeenten Adegem, Maldegem en Middelburg opgenomen met een overzicht van de burgemeesters sedert 1830. Bij elke foto werden verder niet alleen de afgebeelde personen geïdentificeerd, maar werd ook de foto in zijn historische kontekst geplaatst. Van het rijke volksleven in de vijf kerkdorpen Adegem, Maldegem-Centrum, Maldegem-Kleit, Maldegem-Donk en Middelburg werd een levendig beeld getekend.

Een dergelijk boek spreekt uiteraard de oudere generatie aan, omdat zij daar iets van haar jeugd terugvindt. Met veel plezier heb ik de foto's bekeken van het Adegems onderwijzerskorps anno 1945, waarop ik mijn onderwijzeres van het eerste studiejaar (1939-1940) Elza Ginneberghe en mijn onderwijzeres van het 2de studiejaar (1940-1941) Elodie Van den Berghe herkende. Zo vindt elke oudere lezer een persoonlijk feit in dit prachtig uitgegeven boek terug.

De jongere lezers kunnen kennis maken met het leefmilieu van hun ouders en grootouders en de evolutie van hun gemeente volgen in de laatste honderd jaar. Een blik in het verleden helpt ons wat de huidige weelde te relativeren en ook meer te waarderen !

Voorzitter Walter Notteboom en de uitgebreide schare medewerkers mogen fier gaan op hun eersteling, die nog moet gevolgd worden door een tweede boek in de nabije toekomst.

Van links naar rechts : Walter Notteboom, Burgemeester Rotsart de Hertaing, Hugo Notteboom

IN ONZE TIJD... HONDERD JAAR ADEGEM-MALDEGEM-MIDDELBURG, werd uitgegeven door de heemkundige kring *Het Ambacht Maldegem* en telt 248 blz., 450 zwart-wit foto's en 5 kleuropnamen. Prijs : 1200 fr. genaaid en 1400 fr. gebonden. Plus eventueel 80 fr. voor de verzendingskosten. Te storten op bankrek. 290-0411105-40 van Ambacht Maldgem, Staatsbaan 29 te Adegem.

L. Stockman

EEN NIEUW HERDENKINGSVAANTJE VOOR DE PAROCHIE SINT-LAUREINS

Wanneer de nieuwe pastoor van Sint-Laureins die op 16 maart 1986 werd aangesteld, een kijkje ging nemen in de kast van de liturgische gewaden, werd zijn aandacht getrokken door een oud kleed voor een O.-L.-Vrouwbeeld. Pastoor Eric Dhont trok daarmee naar de bekende firma Slabbinck uit Brugge, die na een onderzoek besloot dat het O.-L.-Vrouwkleed wellicht in de 17de eeuw werd vervaardigd.

Deze veronderstelling kon bevestigd worden door historische bronnen. Op 15 augustus 1654 richtte pastoor Joos Blomme een broederschap van O.-L.-Vrouw van de Rozenkrans op. Hij liet 15 *standaerts,* voorstellend de 15 mysteries van de rozenkrans, aankopen. Zij werden in de O.-L.-Vrouwprocessie op 15 augustus meegedragen.

Waarschijnlijk heeft hij met eigen geld een O.-L.-Vrouwbeeld gekocht en het rijkelijk laten uitdossen. Wanneer hij met rust gaat, vergoeden de kerkmeesters hem voor een Mariabeeld met klederen (1). Dit beeld werd nu door de zorgen van de nieuwe pastoor grondig hersteld.

Om dit heuglijk feit te herdenken organiseerde pastoor Eric Dhont op 15 augustus 1986 een O.-L.-Vrouwprocessie, die door het dorpscentrum rondtrok en liet hij een herdenkingsvaantje tekenen door Mieke Velghe uit Lotenhulle. Op dit vaantje staat het volgende afgebeeld.

- in de rechterbovenhoek het wapenschild van Groot-Sint-Laureins.
- links staat het Mariabeeld met het kindje Jezus, gehuld in het gerestaureerde kleed. Het jaartal 1654 verwijst naar de stichting van de konfrerie en het jaar 1986 naar de herstelbeurt.
- daarnaast staat volgend gebed : *Heilige Moeder Maria, wil ons voorgaan in geloof opdat dit niet zou vervlakken, en laat ons zoekend groeien in diepe trouw.*
- midden op de achtergrond stroomt het Leopoldkanaal, langswaar schaapsherder Frans Berkers zijn schapen liet weiden. Op de voorgrond staat de overleden herder afgebeeld.
- rechts van hem rijst de vierkante Sint-Laurentiustoren op.
- in de rechtse driehoek staat een blauwe reiger in een van de talrijke kreken van Sint-Laureins.

Door de feestelijkheden, die rond de restauratie opgezet werden, is pastoor Dhont erin geslaagd om niet alleen de devotie van zijn gelovigen te bevorderen, maar om tevens ook een kostbaar stuk van het kerkelijk erfgoed opnieuw in de belangstelling te plaatsen.

Luc Stockman

---

(1) R. BERNAERT, *Uit de kronieken van Sint-Laureins vóór 1900*, Sint-Laureins, 1970-1971, blz. 362 en blz. 368.

A. RYSERHOVE, *Dossier Beernem,* 144 blz., ill. Prijs : 350 fr. + 50 fr. verzendingskosten. Te bestellen door storting van het verschuldigde bedrag op postrekening 000-047.57.29-41 van A. Ryserhove, Kloosterstraat 56, 9890 Knesselare.

Zo pas publiceerde ons bestuurslid Alfons Ryserhove het derde deel van zijn trilogie over de moorden van Beernem. Na *De geheimzinnige zaken van Beernem* in 1981 en *Het proces Beernem* in 1984 ligt nu het derde deel *Dossier Beernem* op onze leestafel. In dit boek heeft de auteur enkele documenten bijeengebracht over sommige hoofd- en nevenfiguren van de zaak van Beernem. Ook de pennestrijd tussen Victor De Lille en het Brugse Handelsblad komt uitvoerig aan bod.

Het derde deel is dus eigenlijk eerder een gekommentarieerde bronnenuitgave dan wel een poging tot synthese. We blijven toch een beetje op onze honger : het moet toch mogelijk zijn om een eigen visie op het verloop van de feiten, op de rechtszaak en de gebeurtenissen daarrond te geven. Alle materiaal is verzameld en er blijft alleen maar het verwerken daarvan tot een samenhangend verhaal, zoals dit gebeurt in de mondelinge voordrachten. Wellicht is het heel moeilijk om uit de veelheid van gegevens de waarheid te achterhalen.

G.A.C. VAN VOOREN, *Het Sint-Antoniusziekenhuis te Oostburg 1886-1986,* Oostburg, 1986, 54 blz., ill.

Ons bestuurslid Georges Van Vooren schreef naar aanleiding van het 100-jarig bestaan van het Sint-Antoniusziekenhuis een kroniek over een eeuw bejaarden- en ziekenzorg in West-Zeeuws-Vlaanderen. Ondanks het ontbreken van een goed bewaard archief is de secretaris van de Heemkundige Kring van West-Zeeuws-Vlaanderen er in geslaagd een levendige historiek van dit ziekenhuis samen te stellen. Men vindt er de normale ingrediënten van een kroniek : de stichting en eerste ontwikkeling, de weerslag van beide wereldoorlogen, de modernisering in het interbellum en de nieuwbouw van de laatste jaren. Opvallend is wel de evolutie van de gebouwen : van simpel woonhuis naar een moderne hoogbouw. Uiteraard werden ook veel gegevens bijeengebracht over de zusters, het verplegend personeel, de medische staf en de zieken !

L. HILLAERT, *Assenede, het verhaal van vroeger.* We zijn biezonder verheugd dat uit deze hoek van het Meetjesland eindelijk enig teken van heemkundige activiteit te bespeuren valt. In de Gazet van Antwerpen van 10 oktober 1986 vonden we volgende aankondiging :

LUCAS HILLAERT SCHRIJFT GESCHIEDENIS ZONDER GRAFIEKEN EN TABELLEN.

In december verschijnt - voor het eerst sinds de illustere De Potter en Broeckaert - een geschiedenisboek over klein-Assenede. Auteur is Lucas Hil-

laert uit Assenede die hiermee niet aan zijn proefstuk toe is. Onlangs kwam hij nog in het nieuws toen hij, samen met een vriend, de kerktorenklok van Boekhoute herstelde.

Hoewel de geschiedkundige inhoud correct is, heeft de auteur een volks, humoristisch en anekdotisch werk willen uitgeven, doorspekt met zo'n 90 illustraties en in een knappe vorm gegoten door kunstenaar Luc Verstraete.

"Wie grafieken, tabellen of overzichten in mijn boek 'Assenede, het verhaal van vroeger' verwacht, heeft het fout voor", aldus Lucas Hillaert, "want mijn speurtocht naar informatie over het Asseneedse verleden leidde mij niet enkel naar de muffe archieven, maar ook naar een pak oude krante-artikels over Assenede, naar een stapel processen-verbaal en naar heel wat nog levende oude Assenedenaren. Mij boek mag op die manieren zonder schroom het predikaat "volks" meekrijgen".

In zijn boek behandelt Lucas Hillaert de geschiedenis van het polderdorp Assenede in zijn strijd tegen de zee, de epidemieën en de... Hollanders en wel over een periode van zowat 1000 jaar. Behalve een persoonlijk verhaal heeft hij de tweede wereldoorlog nagenoeg onaangeroerd gelaten.

Volgens hem daar nog te veel hete hangijzers, waarover nog de zeef van de tijd moet gaan, alvorens ze voor publicatie vatbaar zijn. Voer voor later dus.

Wie in december de Asseneedse turf in zijn boekenkast wil hebben, doet er goed aan vóór 8 november voorin te tekenen, en wel door 1350 fr. (eventueel vermeerderd met 100 fr. verzendingskosten) te betalen in één van de bankinstellingen in groot-Assenede bij Boekhandel Walquet (Assenede), in de boekenzaak in Sas-van-Gent, bij de auteur (Molenstraat, Assenede) of bij de drukkerij-uitgeverij de Eecloonaar, Koning Alberstraat 31 te Eeklo. Wie dit doet zal samen met de Asseneedse geschiedenis mee worden vereeuwigd op de voorintekenlijst.

L.S.

G. DE VOGELAERE & E. DHONT, *Historiek en profiel van Davidsfonds Maldegem,* Maldegem, 1986, 40 blz., ill. Prijs : 100 fr. + 20 fr. verzendingskosten. Te bestellen bij Georges De Vogelaere, Strobrugge, 9990 Maldegem.

Op 25 maart 1911 werd de Davidsfondsafdeling van Maldegem, als vierde afdeling in het Meetjesland na Eeklo, Zomergem en Aalter, boven de doopvont gehouden. Om dit heuglijk feit te herdenken schreven voorzitter Etienne Dhont en secretaris Georges De Vogelaere respectievelijk het profiel en de historiek van hun afdeling. Georges De Vogelaere deelde zijn beknopt overzicht in drie delen : de beginperiode (1911-1918), het interbellum en de tweede wereldoorlog (1919-1944) en de naoorlogse periode (1944-1986). Etienne Dhont geeft daarna het profiel van de huidige werking (1971-1986).

Daarin valt het mij als heemkundige op dat het Davidsfonds-Maldegem de laatste vijftien jaar een opmerkelijke activiteit aan de dag gelegd heeft omtrent de plaatselijke geschiedenis en de heemkunde. We vermelden hier o.m. hun vijf publicaties over het Maldegems Erfgoed (1977), over de Sint-

Barbarakerk (1978), over de Maldegemse straat- en plaatsnamen (1980), over de abdij van Zoetendale (1983) en tenslotte over Victor en Gabriël De Lille (1984). Dat was vooral de verdiense van ondervoorzitter Jeroom Van Maldegem. DF-Maldegem zette zich ook in voor het behoud en de restauratie van het Sint-Annakasteel, de bescherming van de Maldegemse dorpskern en van de Papinglohoeve als dorpsgezichten.

Deze grote bloei van de grootste en actiefste DF-afdeling van het Meetjesland is vooral te danken aan voorzitter Etienne Dhont en onze leden Jeroom Van Maldegem, Georges De Vogelaere en Walter Notteboom.

Van 21 tot 23 november 1986 greep in het kader van de jaarlijkse DF-boekenbeurs een tentoonstelling plaats rond 75 jaar Davidsfonds in Maldegem. Aan de hand van boeken, brochures, affiches, uitnodigingen, folders, tijdschriften, foto's, dia's en allerlei illustratiemateriaal werd een levendig beeld opgehangen van de culturele en heemkundige werking van DF-Maldegem tijdens de periode 1911-1986.

Luc Stockman

VARIA

Kloostergemeenschappen te Eeklo herdenken hun stichter P.J. Triest - In de Gazet van Antwerpen van 19 november 1986 verscheen volgend verslag over de herdenking van kanunnik P.J. Triest te Eeklo.

In Eeklo herdachten de kloostercongregaties van de Zusters van Liefde, de Broeders van Liefde en de Zusters Kindsheid Jesu hun stichter Petrus-Jozef Triest die 150 jaar geleden overleed.

In de dekanale kerk werd een plechtige eucharistieviering gehouden, opgedragen door E.H. deken Van Gele en gezongen door het Gregoriuskoor o.l.v. Gilbert Verstraete met aan het orgel Edward De Geest.

Daarna vond in het klooster van O.-L.-Vrouw-ten-Doorn een plechtige academische zit ing plaats, bijgewoond door de geestelijke overheid, de zusters en broeders van de congregaties en de stadsoverheid.

Achtereenvolgens werd het woord gevoerd door zuster-overste De Baere van de Zrs. van Liefde, broeder-provinciaal Vermeire van de Brs. van Liefde en zuster Jocqué van de Zrs. Kindsheid Jesu.

Om beurten schetsten ze het ontstaan van de verschillende congregaties in de Meetjeslandse hoofdplaats. Waar in Eeklo de Zusters van Liefde en de Broeders zich vooral inzetten voor het onderwijs bekommerden de Zusters Kindsheid Jesu zich om de ziekenzorg, de verzorging van de bejaarden en de opvang van kinderen.

Namens het stadsbestuur en de bevolking sprak burgemeester Coppieters zijn dank en bewondering uit voor het werk van deze kloosterorden,waarvan hij hoopt dat ze nog vele generaties lang hun charitatieve taak in Eeklo en in het Meetjesland zullen kunnen voortzetten.

Na deze academische bijeenkomst bezochten de aanwezigen de gelegenheidstentoonstelling die op visuele wijze het werk van de stichter Triest en zijn kloostergemeenschap belichtte.

Gedenksteen voor de kerk van Nieuw-Roeselare te Sint-Margriete — Op initiatief van de culturele raad van Sint-Laureins werd op zaterdag 19 juli 1986 een gedenksteen onthuld als herinnering aan de kerk van Nieuw-Roeselare, waarvan de grondvesten in 1979 door archeoloog Etienne Van Vooren werden blootgelegd. Na een heilige mis in de neogotische parochiekerk van Sint-Margriete, trokken de genodigden en belangstellenden, begeleid door de Sint-Jansfanfare van Bentille, in stoet naar het begin van de Molenkreekstraat, waar het sobere monument was opgetrokken.

Roland Holderbeke, voorzitter van de culturele raad, verwees in zijn inleidend woord naar de mislukte poging om de grondvesten permanent zichtbaar te houden. De culturele raad stelde dan maar voor een bescheiden monument te bouwen in de Molenkreekstraat, niet ver van de plaats van de opgravingen. Mede door de financiële steun van het gemeentebestuur en de werkgroep 'D. Verstraete' kon dit plan uitgevoerd worden.

In zijn feestrede onderstreepte burgemeester R. Van de Keere de taaie levenswil van de polderbevolking, die alle overstromingen te boven kwam : *luctor et emergo* luidt hun devies in het latijn ! Na het overstromen en verdwijnen van de kerk van Nieuw-Roeselare in 1375-1376 werd elders in de polder een nieuw bedehuis opgetrokken. Pastoor P. De Scheemaeker, die het monument inzegende, wees tenslotte op het belang van het kerkgebouw als verzamelplaats van het gelovige poldervolk.

We feliciteren van harte onze medeleden Roland Holderbeke, Omer en Margriet De Cuyper voor deze mooie realisatie die het heden met het verleden verbindt.

L.S.

IN MEMORIAM GERARD VANDEVEIRE.

Op 5 november 1986 overleed te Gent ons medelid Gerard Vandeveire in de gezegende leeftijd van 88 jaar.

Geboren te Ursel was hij een Meetjeslander in hart en nieren. In de galerij van ons Genootschap plaatsen wij hem als geestes- en generatiegenoot naast Mon Tieleman en Cyriel Plaetinck.

Samen met zijn zoon Jef, toen pas afgestudeerd, belandde hij van bij de aanvangsjaren bij ons Genootschap.

Zijn geboortestreek kende hij als niet één : de sfeer ervan kon hij oproepen in menig volksgebruik, in het sappige dialect, in verdwenen kinderspelen of sterke dorpsverhalen.

Hij was en volksverbonden Vlaming, een heemkundige in de echte zin van het woord, een eerlijk en bescheiden man, gerecruteerd uit een generatie van idealisten, die Vlaanderen opgtild en groot gemaakt hebben.

A.D.V.

INHOUD

R. MOELAERT — Oorlogsgebeurtenissen te Knesselare op 27 mei 1940 en hun aanloop 5

A. DE VOS — Het Goed ter Beke te Waarschoot 140

L. STOCKMAN — Processen tussen wereldlijke en geestelijke gezagdragers in het Meetjesland 1431-1519 174

E. DE SMET — De Heilig Hartkliniek te Eeklo 1837-1987 . . . 185

W. STEEGHERS en J. VANNIEUWENHUYSE — Een interessant dokument betreffende de Heerlijkheid Eeklo 249

W. STEEGHERS — Personen uit Vinderhoute overleden in het Bijlokehospitaal te Gent (1651-1799) 252

H. NOTTEBOOM — Viering van Oscar Lippens 254

E. DE SMET — Bibliotheeknieuws 264

L. STOCKMAN — Bouwstenen voor een historiek van het Genootschap (Deel VI) 279

L. STOCKMAN — Sprokkeling 290

Kronijk 292

HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP VAN HET MEETJESLAND

Gesticht in 1946 door Dr. Elisabeth DHANENS, ere-apotheker Prudent RYCKAERT en wijlen Dr. Edmond TIELEMAN, eerste voorzitter.

Ere-voorzitster : Mej. Dr. E. DHANENS, Boelare 91 - 9900 Eeklo

Ere-ondervoorzitter : Ere-Ap. Pr. RYCKAERT, Dreef 2 - 9930 Zomergem

BESTUUR

Voorzitter :

A. DE VOS, Landhuis "Malpertuus"
Achterstege 22 - 9050 Evergem — Tel. 091-53.88.25

Sekretaris :

R. MOELAERT, Pietendries 8 — 9890 Knesselare

Penningmeester :

O. LIPPENS, Gentstraat 13 - 9971 Lembeke — Tel. 091-77.28.54

Bibliothekaris :

E. DE SMET, Euromarktstraat 9 - 9900 Eeklo — Tel. 091-77.43.24

Leden :

H. NOTTEBOOM, Prins Boudewijnlaan 9B - 9991 Adegem
Tel. 050-71.29.12

W. NOTTEBOOM, Noordstraat 196 - 9990 Maldegem
Tel. 050-71.30.25

A. RYSERHOVE, Kloosterstraat 46 - 9890 Knesselare
Tel. 091-74.23.17

W. STEEGHERS, Vurstjen 21 - 9050 Evergem

L. STOCKMAN, Brugstraat 103 - 9880 Aalter — Tel. 091-74.16.10

R. TONDAT, Peperstraat 87 - 9900 Eeklo — Tel. 091-77.11.42

G. VAN VOOREN, Herendreef 43 - Aardenburg (Nederland)

APPELTJES VAN HET MEETJESLAND

Jaarboek, sedert 1949 uitgegeven door het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland.

OPSTELRAAD

Eindopsteller :

A. DE VOS, Achterstege 22 - 9050 Evergem

Leden :

A. RYSERHOVE, Kloosterstraat 46 - 9890 Knesselare

L. STOCKMAN, Brugstraat 103 - 9880 Aalter

Alle artikels dienen uiterlijk op 1 september in het bezit te zijn van de eindopsteller.

RUILDIENST

E. DE SMET, p/a Stadsarchief Eeklo, Stadhuis, Grote Markt, 9900 Eeklo.

Bestellingen van vorige jaarboeken gebeuren op het adres van de ruildienst.

LIDMAATSCHAPSGELD :

500 fr. te storten op postrekening 000-060.40.56.37 van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, p/a Gentstraat 13 - 9971 Lembeke.

Dit jaarboek werd uitgegeven door het
Heemkundig Genootschap van het Meetjesland
en gedrukt bij
VAN HOESTENBERGHE p.v.b.a.
Stationsstraat 17-19, 9990 Maldegem